

KEVSER SURESİ

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir

alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.

Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.

AHMED SABRÎ HAMEDANÎ

CAFERÎ MEZHEBİ VE
İMAM CAFER SADIK
(A.S) BUYRUKLARI

KEV SER

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Kevser Yayınları: 231

Kitabın Adı: Caferî Mezhebi ve İmam Cafer Sadık (a.s)
Buyrukları

Yazar: Ahmed Sabri Hamedanî

Gözden Geçirenler: İbrahim Aras - Abbas Akyüz

Dizgi ve Mizanpaj: Kevser

Kapak: Faruk Atlan

Baskı: Yılmaz Matbaacılık (Sertifika No: 27185)

Litros Yolu 2. Matb. Sitesi 3 NB 2 Zeytinburnu

Topkapı İSTANBUL Tel: 0212 493 00 85

Basım Tarihi: Aralık 2014

ISBN: 978-605-4792-29-0

Kevser Yayınları

Sofular Mah. Simitçi Şakir Sok.

No: 14 / 1 Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 / 0212 555 16 66

Faks: 0212 – 631 36 01 / 0212 555 22 12

www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz11

1. BÖLÜM

İMAM CAFER SADIK (A.S) VE ŞAHSİYETİ / 13

İmam Cafer Sadık(a.s) ve Şahsiyeti15

İmam-ı Â'zam, İmam Mâlik ve Diğer İslâm Büyüklerinin Sözleri....16

İmam Cafer Sadık Kimdir?21

İmam Cafer Sadık'ın Babaları22

İmam Cafer Sadık'ın Annesi22

İmam Cafer Sadık Mektebi24

İmam Cafer Sadık Mektebi'nde Çeşitli İlim Dalları.....25

Kimya İlminin Kurucusu İmam Cafer Sadık'ın Talebesi26

İmam Cafer Sadık Kûfe ve Hiyre'de27

Büyük Şahsiyetler Her Yerde Büyüktürler28

İmam Cafer Sadık'la İmam-ı Âzam'ın Görüşmeleri29

İmam-ı Âzam'ın Mezheplerin Teşkilinden Önce

Ehlibeyt Taraftarı Oluşu31

Arap ve Acem Meselesi32

Emeviler Devrinde İmam Cafer Sadık.....35

İmam Cafer Sadık'ın Şehadeti.....	37
İmam Cafer Sadık'ın Vefatından Önce Namaza Vasiyeti.....	39
İmam Cafer Sadık'ın Mezarı	40
İmam-ı Âzam'ın Ehlibeyt Lehindeki Fetvası	40
Ebu Hanife, Ehlibeyt'e Tâbi İdi	40
Caferî Mezhebi'nde İçtihat ve Müçtehitlik.....	44
İçtihat Hususunda Ehlisünnet Âlimlerinin Sözlere.....	45
İlme ve Ehlibeyt'e Haksızlık	54
Aydın Müslümanlara Bir Kaç Söz	55
Caferî Mezhebi'nde İçtihadın Esasları	56
Caferîlerin İlmî ve Dinî Merkezleri	57
Caferîler, Ne Mutezilidirler Ne De Eş'arî	58
Zeydîler ve İsmailîler.....	60

2. BÖLÜM

CAFERÎ MEZHEBİ'NDE İNANÇ İLKELERİ / 63

Caferî Mezhebi'nde İnanç ilkeleri.....	65
İslâm'ın Şartları	66
Tevhid, Allah'ın Birliği	68
Dünyada ve Ahirette Allah'ı Görmek Mümkün Değildir	69
Allah Mutlak Adildir	71
Allah Her Şeye Âlimdir.....	71
Hayır ve Şer.....	72
Kazâ ve Kader.....	73

Cebir ve Tefviz.....	74
Nübüvvet ve Peygamberlik.....	77
Son ve En Üstün Peygamber	78
Hazreti Peygamber'in (s.a.a) Miracı	78
Melekler.....	79
Kutsal Kitaplar.....	79
Kıyamet Günü	81
Ruhlarda Tenasüh	82
Kıyamet Gününde Şefaaf	82
Ashab-ı Kiram.....	83
Buhari İle İmam Ahmed b. Hanbel'in Bazı Ashap Hakkındaki Hadisleri	84
Ali b. Ebu Talib Ashabın En Üstünüdür	85
İmamet ve Velayet.....	90
İmamlar On İki Kişidir	90
On İki İmam Hakkında Hz. Peygamber'den Nakledilen Hadisler	91
Hazreti Ali'nin Zâhiri Hilâfeti.....	92
Ali b. Ebu Talib ve Ehlibeyt İmamları, Allah'ın Kullarıdır	96

3. BÖLÜM

CAFERÎ MEZHEBİ'NDE İBADETLER / 99

Namaz.....	101
Farz ve Müstehap Namazlar	102
Yolculukta Namaz	103
Namazların Vakti	104

Namazların Cem (Birleştirilerek) Kılınması	105
Günlük Namazların Dışındaki Farz ve Müstehap Namazlar	108
Ramazan Ayının Sünneti Yahut Teravih Namazı	110
Caferî Mezhebi'nde Abdest Ve Gusül.....	112
Abdestin Alınış Şekli	112
Farz Gusüller	113
Caferi Mezhebi'nde Namaz.....	116
Namaz Nasıl Kılınır?	116
Ezanda Fark	118
Eli Açık Olarak Namaz Kılmak.....	119
Toprak Üzerine Secde Etmek	121
Oruç.....	123
Yolculukta Oruç Tutulmaz.....	124
Orucun Şartları	125
Müstehap Oruçlar	125
Zekât	127
Humus	129
Hac Ve kısımları	130
Cihad.....	131
Tevella ve teberrâ	132
Caferî Mezhebinde Haramlar.....	134
Caferîlerin Dinî Merasimleri	135
Sevinç Günleri Merasimi.....	135
Matem Günleri Merasimi.....	138

4. BÖLÜM

EHLİBEYT'TEN HADİSLER / 143

Ehlîbeyt'ten Hadisler.....	145
İlmin Önemi.....	146
Tevhit	146
Kur'ân'ın Faziletleri	147
İslâm ve İman	148
Müminlerin Bazı Vasıfları.....	150
Allah'tan Korkmak ve O'na Ümit Bağlamak	150
Şiirler ve Ehlîbeyt Taraftarları.....	151
Ahlâk ve Muaşeret	152
Dostlara Selâm Göndermek.....	153
Halkla Dostluk.....	154
Din Kardeşlere Selâm Vermek	155
Kadınları Selâmlamak	155
Yaşlılara Saygı.....	155
Evlenme	156
Toplumsal Saadeti Sağlayan Beş Şey	157
Kadınlara Sevgi	158
Evlat ve Terbiyesi	159
Anne-Babaya Saygı	160
Duanın Fazileti	162
Hastanın Sabrı ve Sevabı.....	163
Çalışma ve Ticaret.....	163

Zulüm ve Mücadele.....	164
Namazın Önemi.....	165
Hac ve Fazileti.....	166
Şarap ve Sarhoş Edici Şeylerin Kötülüğü.....	167
Ehlibeyt'in Faziletleri.....	168
Hız. Peygamber'in Ehlibeyt'ini Sevmek.....	170

5. BÖLÜM

İMAM CAFER SADIK (A.S) BUYRUKLARI / 173

İmam Sadık'ın (a.s) Zühd, Hikmet, Öğüt ve Benzeri Konular Hakkındaki Sözleri.....	175
Cundeb Oğlu Abdullah'a Tavsiyeleri.....	175
Ebu Cafer Muhammed İbn Nu'man Ahvel'e Öğütleri.....	185
Ashabından Bir Gruba Yazdığı Mektup.....	191
İnciler Dizisi Diye Adlandırılan Sözleri.....	193
Tevhid, İman, Ehlibeyt Sevgisi ve Küfür Hakkındaki Sözleri.....	204
İnsanların Geçim Şekli ve Malları Harcamanın Yolları Hakkındaki Sözleri.....	211
Ganimet ve Humusun Farz Hükümleri Hakkındaki Mektubu.....	220
İmam Sadık'ın (a.s) Kendisini Rızık Talep Etmekten Menetmek Maksadıyla Yanına Gelen Sofularla Konuşması.....	228
İnsanın Yaratılışı ve Vücudunun Terkibi Hakkındaki Sözleri.....	236
Bazı Hikmetli Sözleri.....	239
Kısa Sözleri.....	241

ÖNSÖZ

Yıllar önce İstanbul'da Validehan olarak bilinen İranlılar Camii'nde cemaat imamı olarak görev yaptığım sırada, Ehli-sünnet kardeşlerin âlimleri ve müftüleriyle tanışıyor ve dinî konular üzerine sohbet ediyorduk. Ayrıca din ve devlet kurumları tarafından Caferî Mezhebi hakkında bir takım sorular soruluyor, ben de kısaca cevap veriyordum.

Bir gün, dönemin İstanbul Baş Müftüsü Ömer Nasuhi Bilmen kardeşin ziyaretine gittim, kendisiyle dinî konular ve özellikle İmam Cafer Sadık'ın (a.s.) şahsiyeti hakkında saatlerce konuştum. Bu saygıdeğer âlim, her ne kadar İmam Cafer Sadık hazretlerinin yüce İslâmi şahsiyetini tanımasına, bunu dillendirmesine ve onun İmam-ı Âzam Ebu Hanife'nin ustası olduğunu söylemesine rağmen, İmam Cafer Sadık'ı izleyen Caferîlerin inançları hakkında yeterli bilgiye sahip değildi. Bu yüzden Sayın Müftü, benden Müslümanların dörtte birinin tabi olduğu Caferî Mezhebi ve İmam Cafer Sadık'ın buyrukları hakkında bir kitap yazmamı istedi. Ben de bu saygıdeğer âlimin isteği üzerine çoğunluğu İran, Pakistan, Hindistan, Irak, Suriye, Türkiye, Bahreyn, Kuveyt, Lübnan, Suudi Arabistan ve Afganistan gibi Müslüman ülkelerde yaşayan 12 İmam'a inanan Caferîler hakkında, elinizdeki bu eseri kaleme aldım. Ancak kitap basılmadan, zamanın tağut rejiminin büyükelçiliğinin baskısı üzerine Türkiye'den ayrılmak zorunda kaldım. Kitabı, basılması için Müslüman kardeşlerimden bi-

rine bıraktım. O da kitabı bastırmiş ve çok kısa zamanda ilk baskısı tükemişti.

1983 yılında Türkiye'ye tekrar gelişimde artık İran'ın tağut rejimi yıkılmış, yerini İslâm Cumhuriyeti almıştı; ülkede yeni kurulan İslâm Cumhuriyeti de tüm İslâm ülkeleri özellikle de Türkiye ile daha iyi ilişkiler kurmak ve ticari ilişkileri geliştirmek istiyordu.

Az da olsa Müslümanlara hizmet ve İmam Cafer Sadık adına bilinçli bir şekilde yanlış bilgiler içeren kitapların yazıldığı bu dönemde, hakikatlerin daha iyi bilinmesi amacıyla Caferî Mezhebi esaslarını konu edinen bu kitabı yeniden bastırıp Ehlisünnet kardeşlerime, Peygamber Ehlibeyti'ni sevenlere ve Müslüman Alevi kardeşlerime sunmak istedim.

Elinizdeki yeni baskıda kitap, Kevser Yayınları tarafından yeniden gözden geçirilmiş, değerli *Tuhafu'l-Ukul* kitabında yer alan İmam Cafer Sadık (a.s) buyrukları eklenmiştir.

Aziz okuyucularımdan taassubu bir kenara bırakarak kitabı okumalarını ve konular hakkında karar vermelerini istirham ediyorum.

Yüce Allah'tan tüm İslâm âlemine muvaffakiyetler niyaz ederim.

Ahmed Sabri Hamedanî

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns, framing the central text. The border is composed of four corner pieces and four side pieces, all rendered in black lines on a white background.

1. BÖLÜM

İMAM CAFER SADİK (A.S)
VE ŞAHSİYETİ

İMAM CAFER SADIK (A.S) VE ŞAHSİYETİ

Mukaddes İslâm dinine ve Kur'ân'ın emirlerine mensup nice yüksek şahsiyetler gelip geçmiştir. Her biri kendi döneminde, İslâm âleminin parlak bir yıldızı, insanlığın hidayet ve saadet ışığı olmuştur.

Bu zatlar, gerçek hayatın bilgi kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim'in inceliklerine ve ilâhî bilgilere sahip olduklarından, bilgiye susamış insanların susuzluğunu gidermişlerdir.

Kuşkusuz, bu yüce şahsiyetlerden biri de hicrî 83 yılında Medine'de, Resulü Ekrem'in (s.a.a) pak ailesinde doğan, İslâm âlemini ve cehalet karanlığını güneş gibi aydınlatan Hazreti İmam Cafer Sadık'tır.

Onun oluşturduğu mektepte binlerce kişi farklı ilim dallarında yetişmiş ve her biri Müslümanlar için hayır ve bereket vesilesi olmuştur.

Daha sonra da açıklayacağımız üzere beş yüz risale kaleme alarak kimya ilminin temelini atan Endülüslü Câbir İbn Hayyan, söz konusu ilmi İmam Cafer Sadık'tan aldığı derslerle öğrenmiştir.

İmam Cafer Sadık, kelâm ilminde de, maddeciler ve ateistler karşısında keskin bir kılıç ve kesin birer kanıt konumunda olan Hişâm İbn Hakem, Hişâm İbn Salim ve Mümin-i Tâk gibi nice öğrenciler yetiştirmiştir.

İmam Cafer Sadık'ın oluşturduğu hadis ve fıkıh dersi halkalarında tâbiînin büyükleri oturur, onun beyanatını dinler, onun öğrencisi olmakla övünürlerdi. İmam Mâlik ve İmam Ebu Hanife bunlardan bazılarıdır.

Ayrıca Süfyan İbn Uyeyne, Süfyân-ı Sevrî, Eyüp Sicistâni, Yahya b. Said el-Ensârî gibi şahsiyetler büyük müçtehitlerden sayılmalarına rağmen, İmam Cafer Sadık'ın ders halkasına katılmayı kendileri için iftihar vesilesi sayar; bu büyük zattan faydalanma fırsatını kaçırmazlardı.

İmam-ı Â'zam, İmam Mâlik ve Diğer İslâm Büyüklerinin Sözleri

1- İmam Mâlik

İmam Cafer Sadık'ın öğrencisi olan Mâliki Mezhebi'nin reisi İmam Mâlik, üstadı hakkında şöyle demiştir:

Muhammed oğlu Cafer'den ilim ve ibadet bakımından daha üstün ve faziletli olan bir kişiyi ne göz görmüş, ne kullak işitmiş, ne de böyle bir kişiyi bir kalp hatırlayabilmiştir.

2- İmam-ı Âzam Numan İbn Sâbit Ebû Hanife

Yaşça İmam Cafer Sadık'tan büyük olmasına rağmen, onun öğrenciliğini kendisine şeref ve övünme vesilesi bilirdi. İki yıl, İmam Cafer Sadık'ın özellikle engin fıkıh bilgisinden istifade etmiştir. Edindiği bu bilgiyle kendi içtihat esaslarını oluşturmuştur. Tahsil yılları içerisinde en çok bu iki yılı önemser ve şöyle derdi:

Eğer o iki yıl olmasaydı, Nu'man helâk olurdu.⁽¹⁾

1- el-A'lâm, c. 1, s. 186.

İmam-ı Âzam, sahabelerden bazısını idrak etmiş, tabiünden birçoklarını da görmüştü. Fakat hiçbirini fıkıh ve içtihat konusunda İmam Cafer Sadık'a eş görmemiş; İmam hakkında daima şu cümleyi tekrarlamıştı:

Muhammed oğlu Cafer'den daha fakih bir kimse görmedim.⁽¹⁾

3- Sıbt İbn Cevzî el-Hanefî

O, Ebu Nuaym İsfahânî'den, o da Amr İbn Mikdâd'dan nakleder ki:

Muhammed oğlu Cafer'e baktığım zamanlar, onun peygamberler soyundan geldiğine, Peygamber sülalesine mensup olduğuna kesinlikle kanaat getirdim.⁽²⁾

4- Sehristâni:

Şehristani, İmam Cafer Sadık'ı hakkıyla övmüş ve şöyle demiştir:

Muhammed oğlu Cafer Sadık; büyük bilgi, tam ve olgun bir edep, hikmet ve züht sahibidir. Dostlarına bilgi sırlarını öğretti ve hilafet mevzuunda kimse ile çekişmedi. Çünkü marifet denizine gark olan kimse, ırmağa teveccüh göstermez; gerçeğin doruğuna ulaşan kimse, küçük sayılmaktan, bir köşede kalmaktan korkup üzülmez.⁽³⁾

5- Karamani:

Karamani Tarihi'nde şöyle denmektedir:

İmamCafer Sadık, babasının yerine geçmiştir. Ondak-

1- Menâkıb-ı Ebu Hanife. 5. 1, s. 173. Câmiu Mesânid-i Ebi Hanife, 222, Tezkiretu'l-Huffaz, Zehebi, c. 1, s. 157.

2- Tezkiretu'l-Havâss, s. 342.

3- Milel ve Nihal, c. 1, s. 272, 5. Baskı.

ledilen bilgi, hiç kimseden nakledilmemiştir. Hadiste devrinin en ileri geleni idi. Mâlik İbn Enes, Yahya İbn Said, İbn Cureyh, Süfyân İbn Uyeyne ve Ebû Eyyüp, hepsi ondan rivayet etmişlerdir.

6- Muhammed İbn Talha-i Şâfiî

O, demiştir ki:

Muhammed oğlu Cafer, Ehlibeyt bilginlerinden ve seyitlerdendir. Geniş bilgi ve çok ibadet sahibidir. Kur'ân'ın manalarını düşünür, araştırır ve Kur'ân denizinden mücevherler çıkarır, ilahî kelimadan insanı hayrete düşüren şeyler elde ederdi. Onu görmek, insanlara ahireti hatırlatır; sözlerini dinlemek, dünyanın boş ve sahte süslerine olan ilgiyi gönüllerden çıkarırdı. Dinde ona uyuş, cennete giriş vesilesidir. Hareketlerindeki temizlik, bu zatın Peygamber (s.a.a) evlâdından olduğunun tanığıdır. Süfyân-ı Sevri, Süfyân İbn Uyeyne, Yahyâ İbn Said el-Ensârî ondan ilim almışlar ve onun öğrenciliğini kendileri için şeref bilmişlerdir.⁽¹⁾

7- Abdurrahman Hanefî el-Bestami

O, demiştir ki:

Bilginler, Cafer İbn Muhammed'in evine koşuştular ve asfa (arınmış kişiler) onun nurundan ve bilgi ışığından faydalandılar. Henüz yedi yaşında iken, zor ilmî meselelerden ve bilim hakikatlerinden söz etmekte idi.⁽²⁾

8- Ferîd Vecdî:

Ferid Vecdî de şöyle demektedir:

1- Metâlibu's-Suül, c. 1, s. 55.

2- Menâhic, s. 106.

Cafer Sadık, Ehlibeyt seyitlerinden ve On İki İmam'dan birisidir. Ona, sözlerinin gerçek, doğru ve dürüst oluşu dolayısı ile "Sadık" lakabı verildi.⁽¹⁾

9- Hayreddin Zerkulî:

Hayreddin Zerkulî diyor ki:

Cafer Sadık, On İki İmam'ın altıncısıdır. Tabiînin büyüklerindenidir. İlimde yüce makama sahiptir. Bu sebeple ona Sadık denmiştir ki, sözlerinde asla yalana rastlanmamıştır. (Ebû Hanife, Mâlik, Câbir İbn Hayyan, ondan ilim öğrendiler.) Câbir onun risalelerini beş yüz risale olarak kaleme almıştır.⁽²⁾

10- Molla Ali Kârî el-Hanefî:

Molla Ali demiştir ki:

Sadık diye maruf olan Muhammed oğlu Cafer'in imamlığı ve büyüklüğü üzerinde herkes ittifak etmiştir. Annesi Ümmü Ferme, Ebubekir (r.a.) oğlu Muhammed oğlu Kasım'ın kızıdır.⁽³⁾

11- Potros-i Bostanî:

O, diyor ki:

Muhammed oğlu Cafer Sadık, Ehlibeyt büyüklerindenidir. Doğruluk ve dürüstlüğü dolayısı ile ona "Sadık" adı verilmiştir. Büyük bir fazilete sahiptir ve kimya fennine dair makaleleri vardır.

1- Liretu'l-Maarif.

2- el-A'lam

3- Şerh-i Şifa, c. 3, s. 35.

12-Şemsettin Sami:

Şemsettin Sami'nin Kamusü'l-A'lâm⁽¹⁾ adlı eserinde şöyle denilmektedir:

İmam Cafer Sadık, On İki İmam'ın altıncısıdır. Annesi Ümmü Ferme, Ebû Bekr-i Sıddık (r.a.) oğlu Muhammed oğlu Kasım'ın kızıdır. Babası İmam-ı Muhammed-i Bâkır'dan ilim tahsil etmiştir. İlimde ve fazilette kendi devrinde eşsiz biriydi. İmam-ı Â'zam Ebû Hanife, zahirî ve batınî bilgilerin madeni olan o zatın ders meclisinde devamlı hazır bulunmuş ve faydalanmıştır. Cifr ve kimya ilminin yanı sıra diğer ilimlerde de bilgi sahibi idi. Kimya ilmini kuran Câbir İbn Hayyân, onun öğrencisi olmuştur. Cafer Sadık'a, züht, takva, kanaat ve hüsnü ahlâkta eşsizdi ve doğru sözlü oluşu dolayısıyla "Sadık" lakabı verilmiştir.

13- İbn Sebbâğ el-Mâlikî:

İbn Sebbâğ diyor ki:

İmam Cafer Sadık, babasından sonra onun yerine geçerek imam oldu. Topluluk arasında fazileti açık ve büyüklüğü herkesin üzerinde idi. İnsanlar, o zattan o kadar ilim naklettiler ki; bütün beldelelere erişti ve şöhreti her tarafa yayıldı. Bilginler, ondan anlattıkları kadar kimseden ilim nakletmemişlerdir.⁽²⁾

14- İbn Ebi'l-Evca:

İbn Ebi'l-Evca, İmam Cafer Sadık (a.s) asrında yaşayan bilginlerden ve ediplerden idi. Maddecî bir görüşe sahip olup, İslâm bilginleri ile münazara yapardı. Buna rağmen, İmam Cafer Sadık hakkında şöyle derdi:

İnsan kisvesine giren bir melek varsa eğer, o Cafer Sadık'tır.

1- Kamusü'l A'lâm, c. 3, s. 1820.

2- el Fusûlü'l Muhimme, s. 208.

15-Mansur-i Devanîkî:

Halife Ebû Cafer Mansur'un gözlerini ve kulaklarını salta-nat ve makam sevgisi kapamadan önce, İmam Cafer Sadık'a çok hürmet ederdi. Kâmusü'l-A'lâm'ın verdiği bilgiye göre, onun fikrinden ve öğütlerinden yararlanırdı. İmam hakkında şöyle derdi:

Muhammed oğlu Cafer öyle bir kişidir ki; Allah onu Kur'ân ilmi ve veraseti için seçmiştir.⁽¹⁾

16- İmam-ı Âzam Ebû Hanife:

Ebû Hanife, daha sonra da değineceğimiz üzere İmam Cafer Sadık (a.s) ile uzun mübahaselerden sonra şöyle demiştir:

O, insanların en bilgini, onların ihtilaflarını en fazla bilendir. (Maksadı İmam Sadık idi)

Bunlar, İmam Cafer Sadık hakkında Ehlişünnet büyüklerinin sözleridir; bu zevattan bir kısmı, İmam-ı Âzam ve İmam Mâlik gibi mezhep sahibidir. Onun bilgisini ve büyüklüğünü itiraf etmiş, onun öğrencisi olmayı kendisine şeref bilmiştir. İmam Cafer Sadık'ı â'lem (en bilgili) ve efkâh, (fıkıhta en üstün) ve Kur'ân ilmini bilen olarak saymışlar, onun davranışını ve hayat tarzını, hidayet ve saadet vesilesi görmüşlerdir.

İmam Cafer Sadık Kimdir?

İmam Cafer Sadık, baba tarafından Hazreti İmam Ali İbn Ebû Tâlib ve Resulü Ekrem'in (s.a.a) kızı Fâtıma'ya ulaşır.

Ana tarafından Ebubekir'e erişir. Şu halde, gerçekte İmam Cafer Sadık Resulü Ekrem'in (s.a.a) ve I. Halife'nin evlâdı sayılır.

1- Tarih-i Yakubi, c. 3, s. 177.

İlim, huy güzelliği, erdemde olgunluk, doğruluk ve dürüstlük ve... bütün meziyetler o zatta mevcut idi; gerek davranışları gerek sözleri ile halkı Peygamber yoluna hidayet ederdi.

İmam Cafer Sadık'ın Babaları

İmam Cafer Sadık'ın babası, İmam Muhammed Bâkır'dır. İmam Bâkır, İslâmî bilgileri babası Seyyidü's-Sâcidin İmam Zeynülabidin'den almıştır. O da cennet gençlerinin efendileri İmam Hasan Müçteba ve babası Şehitler Efendisi İmam Hüseyin'den almıştır. Bu iki İmam da ilmi Hz. Peygamber'in ilim şehrinin kapısı Hazreti Ali İbn Ebû Talib'den almışlardır. O da ilmimi son Peygamber Hz. Muhammed'den (s.a.a) almıştır.

Hiçbir sahih tarih kitabında, Ehlibeyt'in Ehlibeyt'ten olmayandan bir ilim öğrendiğine rastlanmamıştır. Ehlibeyt İmamları'nın bütün bilgileri Hazreti Ali'ye, onun ilmi de Resul-ü Ekrem'e (s.a.a), Resul-ü Ekrem'in (s.a.a) ilmi de vahye dayanır. Şu halde İmam Cafer Sadık'ın ilmi, Hz. Peygamberimizin şu hadisinde onayladığı ilim kaynağına dayanmaktadır:

Ben ilim şehriyim, Ali de onun kapısıdır. Kim ilim şehrini dilerse, kapısından girmelidir.

İmam Cafer Sadık'ın Annesi

Makamı yüce ve bilgili olan İmam Cafer Sadık'ın annesi, Ebubekir (r.a.) soyundan Ümmü Ferve idi.

Ümmü Ferve, Medine'nin büyük müçtehitlerinden sayılan Kasım'ın kızı idi. Kasım, Medine'de içtihat maruf olan yedi kişiden birisi idi.

Ümmü Ferve'nin annesi de, Ebubekir oğlu Abdurrahman'ın kızı Esmâ'dır. Bu sebeple, İmam Cafer Sadık, nesebinin iki yoldan Ebubekir'e ulaştığına bir sözünde işaret etmişlerdir.

Kasım, takvada çok ileri derecede bir kişidir. Sahabeden rivayetleri vardır. Ömer İbn Abdülaziz (Emevî halifesi) onun hakkında şöyle demiştir:

Bana kalsaydı, Kasımı halife yapardım.⁽¹⁾

Kasım, Ebubekir oğlu Muhammed'in oğludur. Resul-ü Ekrem (s.a.a) Veda Haccı'na çıkmış iken, sefer esnasında, annesi Esmâ'dan dünyaya geldi. Ebubekir sevindi ve çocuğu Resul-ü Ekrem'in (s.a.a) huzuruna getirdi. O da çocuk hakkında dua buyurdu. Ebubekir'in ölümünden sonra Emîrül-Müminin Hazreti Ali, Muhammed'in annesi Esmâ'yı nikâhladı. Esmâ, Muhammed'i kendisiyle birlikte Emîrül-Müminin'in evine getirdi. Muhammed, Hazreti Ali'nin evinde büyüdü ve yetişti. Bu nedenle Hazreti Ali, "Muhammed, Ebubekir'in soyundan benim oğlumdur." buyurdular. Muhammed'in annesi Esmâ, Ebubekir ile evlenmeden önce, Hazreti Ali'nin kardeşi Cafer Tayyar ile evli idi. Onun yanında hicret etmiş, dönüşte Resul-ü Ekrem'in (s.a.a) methine mazhar olmuştu. Hazreti Cafer Tayyar şehid olduktan sonra Ebubekir ile evlendi ve Muhammed'i doğurdu.

Muhammed, Emîrül-Müminin Ali tarafından Mısır valiliğine tayin edilmiş ve bir süre orada bulunmuştu. Fakat sonunda, Ebu Süfyân oğlu Muaviye, Amr İbn Âs'a ve bir komutanına, onunla savaşmalarını emretmişti. Nihayet Ebubekir oğlu Muhammed'i öldürdüler ve cesedini bir eşeğin karnına koyarak yaktılar. Şehâdet haberi anasına erişince o kadar acı duydu, o kadar üzüldü ki göğüslerinden kan geldi. Ümmül-Müminin Aişe, kardeşi Muhammed'in öldüğünü ve cesedinin de yakıldığını işitince artık ağzına et koymadı ve kırk gün, sabah namazından sonra, kardeşinin katilleri olan Muaviye ve Amr İbn Âs'a lanet etti. Muaviye ve Şam halkı ise bu olaydan büyük bir sevinç duydular.

1- Sıfatu's-Şia, c. 2, s. 49.

Emîrü'l-Müminin Ali, Muhammed'in ölümüne çok üzüldü, yüreği yandı ve onu överek meziyetlerini andı.⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık Mektebi

Emevî devletinin çökmeye yüz tuttuğu ve Abbasîlerin de saltanatı ele geçirmeye çalıştıkları bir zamanda, İmam Cafer Sadık büyük bir dinî hizmete teşebbüs etti. Medine'de bir mektep açıp İslâm'ın hakikatlerini ve Kur'ân öğretilerini yaymaya başladı.

Abbasî devletinin kurucuları, zahirde İmam Cafer Sadık'ı hilafet makamına getirmeye meyilli görünmelerine rağmen, İmam bunu kabul etmediler; manevi makam ve ilahî imamet, hilafet ve siyasete tercih ettiler. Ebu Müslim-i Horasani bir mektupla İslâm hilafetini İmam Cafer Sadık'a teklif etti ve bu hususta Horasan halkının himaye ve desteğini bildirdi. İmam, Ebu Müslim'in mektubunu yaktı. Mektubu getiren şahıs, cevap istediğinde: "Gördüğün, mektubun cevabıdır." karşılığını verdi.

Elbette maneviyata âşık birisi, hiçbir zaman kendisini maddiyata bulaştırmaz. İrfan denizinde yüzen birisi, küçük çeşme ve nehirlere teveccüh etmez.

İmam Cafer Sadık, Müslümanları gaflet uykusundan uyandırmayı, fikirlerini aydınlatmayı, hizmetlerin en iyisi sayıyordu. O, Müslümanların ilmî ve fikrî bakımdan ilerlemeleri halinde, zalimlerin pençesinden çabuk kurtulacaklarını; tabi oldukları dinin ve izledikleri yolun üstünlüğünü kavrayamadıkları takdirde kölelikten ve sömürgelerden kurtulamayacaklarını; hakikatin cemalini görmedikçe kapıldıkları mevhumatı bırakmayacaklarını biliyordu. Bu amaçla İslâm ilimlerinin neşri için çaba sarf ediyor, muhtelif dallarda seçkin talebeler

1- Tarih-i Taberi, c. 6, s. 58-61 - Tarih-i Kâmil, c. 3, s. 154.

yetiştiriyordu. Bir taraftan Emevîlerin zulümlerini, yönetimdeki noksanlıklarını ve cinayetlerini halka duyuruyor; diğer bir taraftan da, siyasetin Müslümanlar arasında doğurduğu ayrılıkları gidermeye çalışıyor, Sünnî ve Şîîleri beraberliğe ve kardeşliğe davet ediyordu. Bu amaçla sahabesinden ve onu izleyen Şîîlerden, din kardeşleri olan Sünnîlerin ziyaretine gitmelerini, cenaze merasimlerine katılmalarını istiyor; her iki tarafın birbirlerine samimiyet ve dostluk göstermelerini, düşmanın aralarına sızmasını önleyecek şekilde saflarını sıklaştırılmalarını, Müslümanlar arasında ihtilaf ve ikilik yaratacak sözlerden şiddetle kaçınmalarını ve böylelikle İslâmî birliği ve bütünlüğü korumalarını istiyordu.

İmam Cafer Sadık Mektebi'nde Çeşitli İlim Dalları

İmam Cafer Sadık'ın ders halkasına; ona bağlı olanların yanı sıra, farklı inanç ve mezhep gruplarına mensup kimseler, hatta muhalifler bile katılır, ondan faydalanır⁽¹⁾ ve sözlerini başkalarına aktarırlardı.

Bazen ders meclisinde iki bin kişi hazır bulunurdu. Talebelelerinin dört bin civarında olduğunu yazanlar vardır.

Abdurrahman Bestami el-Hanefî'nin naklettiğine göre, İmam Cafer Sadık yedi yaşlarında iken, hakikat ilimlerinden, esrar-i Hak müşküllerinden söz eder; uzak şehirlerden huzuruna varanların bütün sorularına ilmî cevaplar verirdi.

Arap Tarihi'nde⁽²⁾ belirtildiğine göre, İmam'ın ders halkasında fakihlerin ve mezhep büyüklerinin yanı sıra hâkimler ve filozoflar da bulunurlardı.

1- Sihahu'l-Ahbar, s. 44.

2- Arap Tarihi, s. 79.

Aslında İslâm'da ilk medrese kuran, ilmî ve fikrî akım oluşturan, dinî, dünyevi, sosyal ve ferdî işlerde insanları tefekküre, tedebbüre sevk eden şahsiyet, İmam Cafer Sadık'tır.

Kimya İlminin Kurucusu İmam Cafer Sadık'ın Talebesi

Medeniyet asrında, insan hayatının pek çok alanında fayda ve sonuçlarını gördüğümüz ilimlerden birisi de kimya ilmidir. Her ne kadar bu ilmin kurucuları arasında La Voisier'yi sayarsak da, Avrupalı müsteşriklerin de kabul ettikleri gibi, İslâm âlimlerinin kimya üzerine yazdıkları kitaplar olmasaydı, La Voisier bu konuda bir adım bile atamazdı. Ancak İmam Cafer Sadık'ın talebelerinden olan Cabir'in bu alanda yazdığı kitaplar, ona ve emsaline bu başarıyı sağladı. Cabir'in kitapları Avrupa'da uzun müddet bu ilmin kaynakları sayılırdı. Fransız düşünür Gustave Le Bon, İslâm âleminin en meşhur ve ilk kimya âliminin Cabir olduğunu yazar. Cabir'in bir kaç kitabı Latinceye tercüme edilmiştir. En meşhuru "Netaicü't-Tekmil"dir. 1072'de Fransızcaya çevrilmiştir.

Taktir, tebehhur, tebellür, inhilâl, tecziye ve tertip gibi kimyevî işlemleri ilk kez beyan eden Cabir'dir.

Kimyevî maddeler üzerinde çalışmış ve yeni keşiflerde bulunmuştur. Cabir, kimi gazların özellikleri hakkında bilgi sahibi idi.

Cabir'in telif ve tasnifleri, bütün kimya meselelerinin toplandığı bir ansiklopediye benzer. Bu eserlerde daha önce bilinmeyen terkipler açıklanmıştır. Paris milli kütüphanesinde Cabir'in altı nüsha el yazma eseri mevcuttur. Kürevî Müselleles Risalesi dışındaki risaleler basılmıştır.

Cabir'in en meşhur eseri, "Mecmua-i Kâmil-i Esrar-ı Tabiat"tır. Bu eser ilk defa 1490'da basılmış, 1672 senesinde Fran-

sızcaya çevrilmiştir. Bir de 1668'de tamamlanan İngilizce tercümesi vardır.⁽¹⁾

İmam Şafiî, İmam Cafer Sadık'ın baba tarafından Hazreti Ali'ye ve ana tarafından ise Ebubekir'e (r.a.) müntesip, sözlerinde ve konuşmalarında sadık olduğunu ve talebelerinden Cabir İbn Hayyan'ın bin yapraklık bir kitabı ve beş yüz risalesi bulunduğunu söyler.

İmam Cafer Sadık Kûfe ve Hiyre'de

İmam Cafer Sadık, Emevî döneminin sonlarında vahiy merkezi olan Medine-i Tayyibe'de bir mektep kurarak, İslâm ilimlerini bütün İslâm ülkelerine, özellikle de Irak ve İran'a yaymaya başladı.

Söz konusu mektepte akıl, mantık ve vahiy öğretilerinden başka bir şey yoktu. Bu İslâm Üniversitesi'nin öğretilerinin temelini Kur'ân-ı Kerim oluşturuyordu. İmam, Kur'ân hakikatlerini ve Hz. Peygamber'in ilim şehrinin kapısı olarak tanımladığı İmam Ali'den miras aldığı ilimleri kıyas, istihsan ve kişisel görüşleri işe karıştırmadan Müslümanlara açıklıyordu.

İmam Cafer Sadık bu uğraşı içerisindeyken, siyasette değişim meydana geldi. Abbasîler, Ehlibeyt taraftarlığı ve dökülen pak kanların intikamını alma bahanesiyle Ümeyyeoğulları'na başkaldırdılar, Emevîleri devirip yönetimi ele geçirdiler.

İmam Cafer Sadık (a.s) olayların perde arkasını ve Abbasîlerin asıl niyetini bildiğinden, yönteminde değişikliğe gitmedi; eskisi gibi yalnız ders vermeye ve talebe yetiştirmeye devam etti. Çok geçmeden talebeleri vasıtasıyla engin ilmi ve düşünceleri bütün İslâm ülkelerine yayıldı. İslâm âlimleri mescit ve

1- İslâm ve Arap Medeniyeti, s. 614 ve 822.

medreselerde, İmam Cafer Sadık böyle söyledi, şöyle hadis nakletti diye övünüyorlardı. Onlardan biri de İmam Mâlik idi; o, İmam Cafer Sadık'ın talebesi olmakla iftihar ediyordu.

İkinci Abbasî halifesi Mansur Devanikî, Abbasî devleti kurulmadan önce İmam Cafer Sadık'a çok ilgi gösterir; onu İmam, Haşimoğulları'ndan ve İslâm ümmetinin büyüğü diye tanıtır, ders halkalarına katılır, öğütlerinden istifade ederdi. Ancak daha sonra âlimlerin onun ilmine ve şahsiyetine yönelik övgülerinden rahatsızlık duymaya başladı. Halkın bir gün Peygamber evladının etrafında toplanıp, Abbasî saltanat ve hilafetine karşı gelmesinden korkuyordu. Bu yüzden Mansur, İmam Cafer Sadık'ı vahiy ve risalet şehri Medine-i Tayyibe'den, Abbasî hükümetinin merkezi olan Hiyre'ye götürdü. İmam, görünürde özgür olmasına rağmen, hakikatte Mansur'un gözetimi altında idi.

Nakledildiğine göre Mansur Devaniki, Ehlibeyt ile Abbasîler arasına ilk ayrılığı sokan adamdır. Onun dönemine kadar Abbasîlerle Hz. Ali evlâtları, Benî Ümeyye'nin zulüm ve eziyetleri karşısında birlik içerisinde idiler. Mansur bu birliği bozdu; Rebeze'de birçok İmam Hasan ve İmam Hüseyin evladını tutuklattı, mallarına el koydu, başka yerlere sürgün etti. İmam Cafer Sadık da bir müddet Rebeze'de kaldı.

İsa b. Musa, Mansur'un emri üzerine İmam'a ait olan bir çeşmeye el koydu; İmam'ın Mansur'la görüşmesinden sonra çeşme kendisine iade edildi.

Büyük Şahsiyetler Her Yerde Büyüktürler

Kıymetli bir mücevher bir ülkeden diğer ülkeye, bir şehirden başka bir şehre taşınırsa onun değerinden hiçbir şey eksilmez. Çoğu zaman kıymeti artar bile. Büyük şahsiyetler

ve ilim adamları da böyledir. İmam Cafer Sadık'ın zamanın hükümeti tarafından Medine'den Kufe'ye sürülüşü onu küçültmedi; bilakis Kufe'nin bilgin adamları tarafından daha iyi tanınmasına sebep oldu. Kendisinden binlerce hadis nakledilen ve ilim öğrenilen şahsiyeti daha yakından tanıma fırsatını buldular. Kufe âlimleri İmam Cafer Sadık'a direnmek, karşı çıkmak şöyle dursun, onun etrafına toplandılar; İslâm ilimlerini ondan öğrenmeye koyuldular. Dedesi Hazreti Peygamber'den ve Hz. Ali'den miras aldığı ilim ve fazilet karşısında eğildiler ve hürmet gösterdiler.

İmam Cafer Sadık'la İmam-ı Âzam'ın Görüşmeleri

Aslen İranlı ve İran İmparatoru Yezdcerd'in evlatlarından olan İmam-ı Âzam Ebu Hanife, Kufe'de dünyaya gelmiştir. Babasından miras aldığı zekâ ve yetenekle İslâm ilimlerini tahsil etti. O, Irak'ta zamanın meşhur âlimlerinden sayılıyordu. İlk önce Benî Ümeyye ve Benî Abbas'a muhalif idi. Hatta Mansur Devanikî aleyhine fetva bile verdi. Ama İslâm ülkelerine yönelik iktidarını sağlamlaştıran Mansur'a uymaktan başka çaresi kalmadı. Bununla beraber Abbasî hükümetlerinin kadılığını kabul etmedi.

Her halükârda Mansur, İmam Ebu Hanife vasıtasıyla İmam Cafer Sadık'ı halk nazarında küçük düşürmek istiyordu. Bunun için ilmî münazara meclisi düzenledi.

Mansur Devanikî, İmam Ebu Hanife'ye, "Halk Cafer Sadık'a âşık ve meftun olmuştur. Müşkül ve zor ilmî mevzulardan sorular seç ve ona sor." dedi. O da kırk zor ilmî mesele hazırladı.

İmam-ı Âzam'dan şöyle nakledilir: Bir gün Mansur Devanikî, birini bana göndererek, Hiyre şehrine (eski zamanda Irak'ın

meşhur şehirlerinden idi) gitmemi istedi. Mansur'un huzuruna çıktığımda, sağ tarafında Hz. İmam Cafer Sadık'ın oturduğunu gördüm. Gözüm İmam'a iliştiğinde, azameti ve şahsiyeti kalbimi doldurdu. Mansur'da öylesi bir azamet görmedim. Mansur'a selâm verdim, oturmamı emretti. Mansur, İmam Cafer Sadık'a: "Ya Eba Abdullah (İmam'ın künyesi), bu Ebu Hanife'dir." dedi. İmam, "Evet." dediler. Sonra Mansur bana: "Ey Ebu Hanife! Meselelerini Eba Abdullah'a sor." dedi. Ben İmam Cafer Sadık'tan birer birer meseleleri soruyordum, o da cevaplıyordu. Cevapta farklı görüşlere değiniyordu. Örneğin "Medineliler böyle söylerler, biz şöyle söyleriz, siz böyle dersiniz." Görüşü bazen biz Iraklılarla bazen de Medinelilerle uyumlu idi, bazen de hiçbirimizin görüşüyle örtüşmüyordu. O toplantıda kırk meselenin tümünü açıkladı; tasavvurumuzun üstünde cevaplar sundu.

Mansur Devanikî, İmam Ebu Hanife'den, söz konusu mecliste defalarca İmam Cafer Sadık'ın ilmî ve dinî makamına ve büyüklüğüne itirafta bulunmasını ve onu bütün İslâm âlimlerinden üstün tanıtmasını beklemiyordu. Ama İmam-ı Âzam, meselelerin cevabını işittikten sonra hiç çekinmeden şöyle dedi:

O, (İmam Cafer Sadık'ı kastederek) imamların en âlimi, insanlar arasında yaşanan ilmî ihtilâfları herkesten daha iyi bilendir.

Bu açıklama, söz konusu toplantıda çok kıymetli olmakla beraber, bir o kadar da Ebu Hanife için tehlikeli idi.⁽¹⁾

Bu olaydan sonra, İmam-ı Âzam iki sene İmam Cafer Sadık'ın bol feyizli ders halkalarına katılmaya ve hazretten faydalanmaya başladı. Defalarca şöyle söylemiştir:

1- Bu mevzu, Harezmi'nin Menakıb-ı Ebu Hanife, c. 1, s. 173; Camiu Esani-di Ebi Hanife, c. 1, s. 222 ve Zehe-bi'nin Tezkiretü'l-Hüffaz, c. 1, s. 107'de nakledilmiştir. Bunların hepsi Ehlisünnet'in büyük âlimlerindendirler.

Eğer o iki sene olmasaydı, Numan (Ebu Hanife) helâk olurdu.

Bazen de şöyle söylerdi:

Hayatımda İmam Cafer Sadık'tan daha âlim kimse görmedim.⁽¹⁾

İmam-ı Âzam'ın Mezheplerin Teşkilinden Önce Ehlîbeyt Taraftarı Oluşu

Elbette aziz okuyucular bilirler ki; Hazreti Peygamber'in hicretinden 300 sene geçinceye kadar İslâm tarihinde mezhep diye bir kavram, aynı şekilde dört imam zamanında da fetva ve içtihadattan başka bir şey söz konusu değildi. Fakat Muaviye zamanında kimi Müslümanlar Benî Ümeyye taraftarı, kimi de Ehlîbeyt taraftarı adıyla anılırlardı. İşte buradan Şîi ve Sünnî diye ayrılık meydana geldi.

Aslında Peygamber'den sonra hilafet konusunda yaşanan ihtilaf, Müslümanları o kadar dağıtmadı. Zira Hz. Ali, İslâm'ın korunması ve Müslümanların birliği bakımından Hulefâ-i Râşidin ile işbirliği yapıyordu. Onlar da Hz. Ali'nin ilmî makamına, dinî şahsiyetine saygı gösteriyorlardı. Yalnız Muaviye zamanında Hz. Ali'ye ve dostlarına karşı açıktan cephe alındı. İmam Hasan ve İmam Hüseyin şehit edildiler. Sünnî ve Şîi ayrılığı derinleşti.

Kimi insanlar hükümet taraftarı, kimi de Ehlîbeyt taraftarı ve Emevî düşmanı kesildiler. İmam-ı Âzam da Emevî düşmanı ve Ehlîbeyt taraftarı idi. Zeyd İbn Ali Emevîler aleyhine kıyam ettiği zaman İmam-ı Âzam, Zeyd'in yanında yer aldı. Halkı Zeyd'i silahla, kılıçla desteklemeye ve zalim halifeye

1- Kamusu'l-A'lâm, c. 3, s. 1820; Menakıb-ı Ebi Hanife, c. 1, s. 173.

karşı savaşa teşvik ediyordu. Bu konuların tümü Ehlisünnet kaynaklarında yazılıdır.

İmam Şafî de Ehlibeyt'e tâbi idi. Ne zaman ona, "Hangi taraf-tansın?" diye sorsalar "Ehlibeyt taraftarıyım." derdi.

İmam-ı Âzam Emevîlere karşı tutumunu hiç değiştirmede; onlarla işbirliğine yanaşmadı. Her zaman için Ehlibeyt taraftarı olarak kaldı. Kadılık makamı büyük bir ilmî ve siyasi makam ve talibinin fazla olmasına rağmen o kendisini bundan uzak tuttu. İmam-ı Âzam'ın Benî Ümeyye'nin bütün bireyleri ile içten düşman olması, onu daima Ehlibeyt'i sevenlerin sa-fında tutuyordu.

Dönemin Emevî halifesi tarafından teklif edilen kadılık ma-kamını reddetti. Halife kırbaçlanmasını emretti. Onun gibi birçok Ehlibeyt taraftarı bu tür işkencelere ve daha beterlerine mahkûm kıldılar.

Arap ve Acem Meselesi

İmam-ı Âzam'ın Emevîlere muhalefetinin sebeplerinden biri de, Arap ve gayri Arap meselesi idi.

Peygamber-i Ekrem (s.a.a) ve Hulefâ-i Râşidin zamanın-da tüm Müslümanlar (Arap, gayri Arap), İslâm kanunu ve Kur'ân karşısında bütün insani meziyetler ve hukuk bakı-mından eşit seviyede idiler. Aslen ortada ırk meselesi diye bir mevzu yok idi. Bu, İslâm Peygamberi'nin(s.a.a) yolunun ay-nısı idi ki, İranlı Selman-ı Farişî'yi kendinden biliyor ve baş-kalarından çok ona sevgi gösteriyordu. Siyah bir Habeşli köle olan Bilal'i kendine müezzin tayin buyurmuş, Rum ahalisin-den olan Suhayb'ı da birçok Arap'a nazaran aziz tutarlardı.

Ama Emevîler devrinde Arap ve Acem meselesi şiddetlen-di. Arap olmayanlar köle görülmeye başlandı. Onlar mevali

(köle, esir) ismiyle anılırlardı. İslâm tarihi mevali kelimesi ile doludur. Emevîler devrinde Arap, gayri Arap konusu o kadar şiddetli idi ki, mevaliden birisinin bir Arap kızı ile bilhassa Benî Ümeyye kabilesinden bir kız ile evlenme hakkı yoktu. Tarihçi Ebu'l-Ferec-i İsfehanî şöyle yazar:

Mevaliden (Arap olmayan) birisi Benî Selim Araplarından bir kız ile evlenmiş idi. Muhammed İbn Beşir adlı birisi bu olayı Medine valisi İbrahim İbn Hişâm'a şikâyet etti. Vali bir adam göndererek yüz kırbaç vurdurduktan sonra, adama karısını da boşattırdı. Bu da yetmediği gibi saçlarını, kaşlarını, sakallarını tıraş ettirdi.

Bu ırkçı yaklaşım, Arapların, Arap olmayan Müslüman ve muvahhidlere tercih edilmesi Muaviye zamanında başladı ve Emevîlerin saltanatının sonuna kadar devam etti.

Arap olmayan ve İranlı olan İmam-ı Âzam, bu ırk ayrımını İslâm'ın esaslarına aykırı görüyordu. Bazen bizzat kendisi de bu gibi hakaretlere ve ihanetlere maruz kalırdı. Ama güzel ahlâkla bu zorluklar aşılıyordu.

İbn Kuteybe "Maarîf" adlı eserinde(s. 216) şöyle yazar:

Müsavir isimli birisi, bir şiirle Ebu Hanife'yi, kendisinin olmadığı bir yerde hicvetti (alay ederek küçük düşürdü). Yolda ona rastlayan Ebu Hanife kendisine "Ey Müsavir! Bizi hicvetmişsin." dedi ve bir kaç dinar vererek uzaklaştı. Adam çok mahcup oldu. Başka bir şiirinde İmam-ı Âzam'ı övdü.

Bu gibi tedbirleri ve güzel ahlâkı ile yine de bu tür mutaassıp insanların şerrinden güvende değildi. Ayrıca başkalarına yapılan işkencelerden rahatsızlık duyuyordu.

O devirde bir Arap, bir İranlıyı ya da Arap olmayan diğer birisini çarşıda gördüğü zaman yükünü o biçarenin sırtına yükledi.

Muaviye zamanından beri başlayan bu ırkçı tutuma ve diktatörlüğe, yalnızca Ehlibeyt İmamları karşı çıkmış; Peygamber'in kendisi gibi Kur'ân'ın ahkâmına riayet etmiş ve bütün Müslümanları kardeş olarak görmüşlerdir. Hiçbir işte Arap ve Arap olmayan arasında fark koymamış, Arap olmayan faziletli kişileri Araplara tercih etmişlerdir.

Peygamber soyundan ve ulemasından olan Medainî şöyle nakletmiştir:

Hazreti Ali zamanında, bazı kimseler huzuruna çıkarak "Ya Ali! Arap büyüklerini Arap olmayanlara tercih et ve onlara üstünlük tanı; ganimetlerin taksiminde beytülmalden onlara daha fazla hisse ver; tıpkı Muaviye'nin usulü gibi." dediler.

İmam Ali buna karşılık şöyle buyurdular:

Ben zulüm ve kötülük vesilesi ile kendime yardımcı kazanmak istemem.⁽¹⁾

Ehlibeyt, Arap olmayan göçebe ve Ensar'a, kabile büyüklerine davrandıkları gibi davranırlardı. Arap olmayanlarla evlenirlerdi. İmam Hüseyin'in (a.s) İran İmparatoru Yazdicerd'in kızı ile evlendiği gibi. Bu nedenlerden dolayı idi ki, İmam-ı Âzam İslâm'ın hakikatinin Peygamber Ehlibeyti'nde (a.s) olduğunu görüyor, Benî Ümeyye'yi işgalci biliyor ve onlara muhalefet ediyordu. Emevî düşmanlarına yardım, Peygamber'in (s.a.a) Ehlibeytine de fevkalade hürmet besliyordu. Medine'de İmam Cafer Sadık'ın huzuruna gelip hadis sorduğunda şöyle diyordu:

Sana kurban olayım ey Allah'ın Peygamberi'nin oğlu.

Zeyd İbn Ali, Hişâm İbn Abdulmelik'e karşı isyan başlattığın-

1- İbn Ebi'l-Hadid Mutezili şerhi.

da İmam-ı Âzam, Zeyd'e yardım edilmesi için hüküm verdi ve şöyle dedi:

Zeyd'in Emevîlere karşı isyanı Hz. Peygamber'in (s.a.a) Bedir'deki harbine benzer. Yani bu yolda şehit olanlar Bedir şehitleri gibidirler. Benî Ümeyye de Mekke kâfirleri gibidir.

Bazıları İmam-ı Âzam'a dediler ki: "O halde kendin niçin Zeyd ile harp meydanına gitmiyorsun?" Cevabında şöyle buyurdu:

Halkın birçok emaneti benim yanımdadır; onları sahiplerine teslim etmem gerekiyor. İbn Ebi Leylâ'ya, "Bu emanetleri kabul et ve sahiplerine ver." dedim; o kabul etmedi.⁽¹⁾

Her iki kitabın da yazarı Ehlisünnet âlimlerinden ve Hanefî'dirler. Söz konusu müellifler, İmam-ı Âzam'ın, savaşta yardımcı olmak üzere Zeyd İbn Ali'ye yirmi bin dinar gönderdiğini yazarlar.

Emeviler Devrinde İmam Cafer Sadık

İmam Cafer Sadık, 83 hicrî yılında Medine'de dünyaya geldi ve 148 hicrîde Halife Mansur tarafından zehirlenmek suretiyle Medine'de şehid oldu. Bakî mezarlığında Hazreti İmam Hasan, İmam Zeynelabidin ve İmam Bâkır'ın yanında medfundur.

İmam Cafer Sadık, ömrünün elli yılını Emevî saltanatı döneminde geçirdi. Müslümanların Emevîlerin heva ve hevesine, sayısız zulümlerine maruz kaldıklarını görür, bundan ıstırap duyardı.

Zalim ve insafsız Emevî hükümdarları Peygamber'e (s.a.a) ve ailesine karşı besledikleri eski düşmanlıklarını devam et-

1- Bu olay Ebu Zöhr'e'nin telifi olan Menakıbı Ebu Hanife de s. 71, Bezzaz'ın telifi olan diğer Menakıb'da, c. 1, s. 55'de nakledilmiştir.

tiriyorlardı. Resul-ü Ekrem (s.a.a) ve ordusundan, özellikle Emîrül-Müminin Ali'nin kılıcından aldıkları darbelerin acısını çıkarmak, intikam almak istiyorlardı. Bu nedenle sık sık yeni cinayetlerle Peygamber ailesine ve onların dostlarına eziyet ediyorlardı. İmam Cafer Sadık, bütün bu tahammülü zor cinayet ve olaylara tanıklık ediyordu.

Üçüncü Halife Osman ile başlamış olan İslâm tarihinin bu devresinde, Emevîler İslâm dünyasının idaresini ele geçirmişler; idari vazifeleri, hatta mescit imamlıklarını lâıyk ve ehil olmayan kimselere vererek, İslâm tarihinde siyah bir leke meydana getirmişlerdir.

Resul-ü Ekrem'in (s.a.a) Emevî Hükümdarlarını Rüyasında Görmesi

Bir gece, rüyasında kendisini çok üzen bir manzara gördü. Bu rüyaya o kadar üzüldü ki, bir daha ömrünün sonuna kadar güldüğünü gören olmadı. Acaba Resul-ü Ekrem (s.a.a) rüyasında ne görmüştü? Kur'ân ve mukaddes İslâm dininin zafer bulması için onca fedakârlıkta bulunan, savaşan, güçlülere göğüs geren, kötü sözlere ve eziyetlere tahammül gösteren Peygamberimiz, dine, Kur'ân'a ve İslâm'a karşı uzun süre çarpışmış ve kendisine binlerce sorun çıkarmış olan bir toplumun, bu dinin başına geçerek İslâm'ı sömüreceğini hiç beklemiyordu. Benî Ümeyye'nin, Mescid-i Nebevi'yi ve mihrabını işgal edeceklerinin hayali bile Resul-ü Ekrem'i (s.a.a) üzüyor, rahatsız ediyordu. İbn Cerir-i Taberi⁽¹⁾ bunu şöyle açıklar:

Peygamber (s.a.a), rüyasında Benî Ümeyye'nin, birbiri ardınca minberine çıkmakta olduklarını gördü. Bu manzara, Peygamber'i (s.a.a) çok rahatsız etti. Yüce Allah da

1- Taberi Tarihi, c. 3, s. 167.

Kevser ve Kadir surelerini, Resul-ü Ekrem'i (s.a.a) teselli için nazil buyurdu.

İmam Tirmizî⁽¹⁾, İmam Hasan'dan şöyle nakletmektedir:

Resul-ü Ekrem (s.a.a) rüyasında Benî Ümeyye'yi minberinde görünce üzüldü, rahatsız oldu. Bunun üzerine Kevser ve Kadir sureleri indirildi. Allah, Peygamberine, "Sana verilen Kadir gecesi, Benî Ümeyye'nin saltanat süreceği bin aydan daha hayırlıdır." hitabında bulundu.

Râvî diyor ki:

Benî Ümeyye'nin saltanat müddetini hesapladık. Ne fazla, ne eksik, tam bin ay sürmüştü.

İmam Fahr-i Râzi, *Tefsir-i Kebir*'inde şöyle nakletmektedir:

Resul-ü Ekrem (s.a.a), rüya âleminde, Benî Ümeyye'nin, maymun şeklinde minberine sıçradıklarını gördü; çok rahatsız oldu. Bunun üzerine İsrâ Suresi'ndeki 60.ayet nazil oldu.

Ve biz sana gösterdiğimiz rüyayı da, Kur'ân'daki lânetlenmiş ağacı da, ancak insanları sınamak için gösterdik.⁽²⁾

Aynı tabir, İmam Suyuti'nin tefsirinde İsrâ Suresi'nin açıklamasında nakledilmektedir.

İmam Cafer Sadık'ın Şehadeti

İmam Cafer Sadık, Emevîlerden Abdülmelik döneminde dünyaya gelmiştir. Hayatı boyunca on Emevî ve iki Abbasî hükümdarını görmüştür; Abbasî sultanlarından Ebu'l-Abbas Seffah ve kardeşi Mansur Devâniki dönemini idrak etmiştir.

1- Sünen-i Tirmizî, c. 2.

2- İsrâ (17), 60.

Hazreti Cafer Sadık, Emevîler zamanında birçok felâkete ve huzursuzluğa maruz kaldığı gibi Emevîlerden sonra da birçok musibete maruz kalmıştır. Aslında hiçbir şey değişmemiştir, sadece Emevîler yerlerini Abbasîlere bırakmışlardır.

Abbasîlerin ikinci halifesi Mansur Devanikî, zahiren Peygamber ailesine sevgi besliyor, hatta İmam Cafer Sadık'ı (a.s), İslâm'ın büyüğü olarak tanıtıyordu. Fakat kalben ona düşmandı, İmam'a tahammül edemiyordu.

Mansur Devaniki, Peygamber sülalesinden birçoğunu öldürdü, birçoğunu da zindana attırdı. İmam Cafer Sadık daha ilk günden Ebu Cafer Mansur Devanikî'nin kötü niyetli birisi olduğunu bilmiş ve anlamıştı. Bu bakımdan ondan uzak durmaya çalışıyor; ziyaretine dahi gitmiyordu.

Bir gün Halife Mansur: "Neden beni görmeye gelmiyorsun?" diye İmam'a haber gönderdi. İmam (a.s) buyurdu ki:

Biz seni bir nimet üzere görmüyoruz ki tebrik etmeye gelelim, bir musibet ve felâket içerisinde de görmüyoruz ki teselliye, başsağılığına gelelim. Seninle başka bir işimiz de yok zaten.

Mansur: "Maksadımız gelip bize nasihat buyurmandır." dedi. İmam bunun üzerine şöyle buyurdu:

Dünyaya düşkün birisi sana nasihatte bulunmaz, ahireti isteyen ve hakka tâbi olan birisi de seninle arkadaş olmaz.

İmam Cafer Sadık (a.s) Müslümanlar arasında sahip olduğu bütün o saygınlığına ve ilmî konumuna rağmen, Halife Mansur'un sarayından ve idarî teşkilâtından uzak yaşadı. Kendisini hadis ve İslâmî ahkâmı insanlara yaymaya ve öğretmeye adanmıştı; bunların dışında başka bir meşgalesi yoktu. Mansur Devanikî, insanların ilim ve hadis öğrenmek amacıyla İmam'ın evine gitmelerini engellenmek için gözcüler tayin etmişti. Gidenler için ceza belirlenmemişti ama halk

gözcülere hediye vererek İmam'ın evine gidiyor ve ondan ilim öğreniyorlardı.

Ehlisünnet'in büyük âlimlerinden ve İmam Cafer Sadık'ın öğrencilerinden olan Süfyan-ı Sevri bir gün İmam'ın yanına gitti. Huzuruna vardığında İmam yalnızdı. İmam'a: "Ey Resulullah'ın evladı! Neden halktan uzaklaşmış ve bir kenara çekilmişsin?" diye sordu. İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Asrımız fitne ve fesat asrıdır, kardeşlik değişmiştir, selâmette kalmak için yalnızlığı tercih ettim. Vefa denilen şey dün nasıl geçip gittiyse, o da onun gibi sona erdi. Halk riyakâr ve hilekâr oldu, dıştan dostluk gösterirler, fakat kalpleri akrep doludur.

Mansur Devanikî, bir kaç defa İmam'ı (a.s) öldürmek kastıyla çağırttı. Fakat ondan keramet görünce vazgeçti. Yine bir kere öldürmek niyetiyle huzuruna çağırdığında İmam (a.s) ona "Ey Mansur! Benden elini çek, benimle senin görüşme zamanımızdan çok kalmamıştır." İmam bu sözü söyledikten sonra dışarı çıktı. Mansur arkasından birini göndererek sordu: "Acaba birbirimizden ayrılmamız benim ölümümle mi yoksa sizin ölümünüzle mi olacak?" İmam: "Onun ölümüyle değil, benim ölümümle olacak." buyurdu.

İmam Cafer Sadık (a.s) hicretin 148'inci yılında 65 yaşında iken zehirle şehit edilip Medine'de defnedildi.

İmam Cafer Sadık'ın Vefatından Önce Namaza Vasiyeti

İmam Cafer Sadık (a.s), vefatı sırasında bütün akrabasını ve ashabını toplayıp onlara şöyle buyurdu:

Bilmiş olunuz ki, namazı küçümseyenlere biz şefaet etmeyeceğiz.

Bu vasiyetten, namazın Caferî Mezhebi'ndeki önemi anlaşıl-
maktadır. Ehlibeyt'in şefaatinin umanlar, günlük 17 rekât olan
farz namazlara çok önem vermelidirler.

İmam Cafer Sadık'ın Mezarı

İmam Cafer Sadık'ı, oğlu İmam Musa Kâzım gusledip ke-
fenledi. İmam Hasan Müçteba, İmam Zeynelabidin ve İmam
Muhammed Bâkır'ın kabirleri yanında defnetti.

Bu dört mezar Medine'de birbirinin yanındadır. Vaktiyle
muazzam, iyi lahit ve güzel türbeler yapılmıştı; fakat Hicaz
hâkimiyetini ve yönetimini ele geçirmenin ardından bütün
mezarları yıkan Vahhabiler, bu dört imamın kabirlerini de
tahrip ettiler. Tamir için birkaç defa Suudî Devleti'nden izin
istenildi, lâkin müsaade etmediler.

İmam-ı Âzam'ın Ehlibeyt Lehindeki Fetvası

Ebu Hanife, ister Emevîler döneminde olsun, ister Abbasîler
döneminde olsun, daima Peygamber'in Ehlibeyti'ne tâbi idi
ve o mübarek zatların taraftarlarındandı. Ama diğer Ehlibeyt
taraftarları gibi zamanın siyasetinden çekinip dostluğunu aç-
ığa vurmuyordu.

Ebu Hanife'nin Zeyd'e yirmi bin dinar vermesi ve Hişâm'a
karşı onun yardımına koşulması için verdiği fetva, İmam-ı
Âzam'ın Ehlibeyt taraftarlarından olduğuna dair en büyük
delildir. O, Hişâm'la savaşmayı, Hz. Peygamber'in (s.a.a)
Mekke kâfirlerine karşı yaptığı savaşa benzetiyordu.

Ebu Hanife, Ehlibeyt'e Tâbi İdi

Ebu Hanife, Emevî saltanatına karşı Ebu Müslim-i Horasanî
ve Ehlibeyt taraftarlarının inkılâp ve kıyamında çok etkili ol-

muş, bilhassa İranlıları Emevî saltanatını yıkmak için çok teşvik etmiştir. Zira İranlılar İmam Ebu Hanife'nin İranlı olması ve III. Yazdcerd'in sülâlesinden olduğunu bildiklerinden, her zaman bir İranlıya bir Arap'tan daha çok güvenir ve inanırlardı. Çünkü Ebu Hanife, hükümetin işkence ettiği İranlıları gördüğü zaman o İranlıyı himaye eder ve Peygamber Ehlibeyt'ini hilafete daha layık ve hak sahibi olarak tanıtır. Ehlibeytin bütün ırklara ve milletlere karşı takındıkları tavrı Hz. Peygamber'in (s.a.a) yolu olarak bilirdi.

Her ne kadar Ahmed Saffan ve Mansur Devanikî, Ehlibeyt taraftarlarının, Ebu Müslim-i Horasanî ve Ebu Seleme'nin kıyamaları ve Ebu Hanife'nin fetvaları neticesinde işbaşına geldiler ve Benî Ümeyye yıkıldı ise de, Mansur kardeşi Saffah'tan sonra, Ebu Müslim'i öldürttü, diğerleri ile de muhalefete başladı ve bilhassa kendisi Ehlibeyt'in baş düşmanı oldu.

İmam-ı Âzam o zaman Mansur'a karşı onları himaye ediyor ve halkı da onlara yardım etmeye davet ediyordu.

Hicretin 144'üncü yılında İmam Hasan evladından Muhammed İbn Abdullah, Medine'de Emevîlere karşı kıyam etti, Mansur Devanikî de ona biat etmişti; ama hilâfete eriştikten sonra, Muhammed'i Medine'de öldürttü.

Muhammed'den sonra kardeşi İbrahim, Mansur'a karşı ayaklandı ve epey halk da etrafına toplandı, az kalsın Mansur ortadan kalkacaktı; zira halk Muhammed ve İbrahim'i çok seviyordu ve fakihler de onları destekliyordu. Fetva verenlerden biri İmam Malik, diğeri de Ebu Hanife idi.

Ebu'l-Ferec, tarihinin 347'nci sayfasında Abdullah'tan şöyle naklediliyor:

İmam-ı Âzam minberde vaaz veriyordu, iki kişi ondan sordular: "Acaba İbrahim'le ayaklanmamıza fetva veriyor

musun?" İmam-ı Âzam cevabında: "Her ikiniz de kıyam ediniz." dedi.⁽¹⁾

Bir kadın Ebu Hanife'nin yanına gelerek, "Oğlum, Mansur'a karşı savaşmak için İbrahim İbn Abdullah'ın yanına gitmek istiyor, ben bırakmıyorum, sen ne dersin?" İmam-ı Âzam cevabında, "Engel olma." dedi.

Ebu Hanife, İbrahim'e yardım hususunda fetva vermekle yetinmedi, gizlice onunla mektuplaşıyordu. Onu Kufe'yi bir an evvel işgal etmek ve Ehlibeyt taraftarları eliyle Mansur'u öldürtmek veya yakalatmak için teşvik ediyordu.⁽²⁾

Birisi Ebu Hanife'ye geldi ve şöyle dedi: "Allah'tan korkmadın mı? Halka, İbrahim'e yardım için fetva verdin, benim kardeşim de gitti ve İbrahim'e yardım yolunda öldü." Ebu Hanife cevabında:

Senin kardeşin Bedir'de ölmüş sayılır. Onun İbrahim'le şehit düşmesi, hayatta kalmasından iyi olmuştur.

Mansur Devanikî'nin siyasi açıdan en güçlü olduğu dönemde, İmam-ı Âzam'ın bu sözleri ve cesareti, onun Ehlibeyt'e yönelik derin sevgisini gösterir.

Abbasî taraftarları, bu sözlerden sonra Ebu Hanife'ye düşman olmuşlardı.⁽³⁾ Ebu Hanife'nin hayat hikâyesini, Emevîlerin hâkimiyetinin başından, Abbasîlerin ilk saltanat zamanına kadar dikkatle okuyan birisinin, onun Hz. Ali'nin birinci halife oluşuna inanan Ehlibeyt taraftarlarından olduğu konusunda hiçbir şek ve şüphesi kalmayacaktır.

1- Makatil, s. 247.

2- Menakıb-ı Ebu Hanife, C. 2, s. 72.

3- Makatilu't-Talibiyin, s. 247.

Mekki,⁽¹⁾ şöyle yazıyor:

Ebu Hanife'den sordular: "Cemel Savaşı hakkında ne biliyorsun?" Cevabında: "Ali bu savaşta adaletle hareket etti ve Müslümanlara, haddini aşarak Allah'a karşı isyan edenlerle her zaman savaşmak gerektiğini anlattı."

Yine Ebu Hanife şöyle demiştir:

Ali ile her kim savaştıysa, Ali Hakk'a ondan daha evlâ ve daha lâyük bulunmuştur.

Bir gün Ebu Hanife bir sahabelisine şöyle dedi:

Biliyor musunuz, niçin Şam halkı bize karşı kötüdürler ve bizi kendilerine düşman bilirler?

Cevabında, "Bilmiyoruz." dediler. Ebu Hanife şöyle cevap verdi:

Eğer biz Hz. Ali ile Muaviye'nin ordularını görseydik, Hz. Ali'nin ordusuna katılırdık da ondan.

Başka bir yerde de şu şekilde anlatılmıştır:

Ebu Hanife ashabına sordu: "Acaba hadis ashabı (muhadisler) niçin bizi kendilerine düşman sayarlar?" "Bilmiyoruz" dediler. Dedi ki: "Çünkü biz, Peygamber Ehlibeyt'ini severiz ve faziletlerini de ikrar ederiz de ondan."⁽²⁾

Yine aynı kitapta şöyle yer alır:

Ebu Hanife buyurdular: "Niçin hadis ashabı bizi kendilerine düşman sayarlar?" "Bilmiyoruz" dediler. Cevabında: "Çünkü biz Hz. Ali'nin (ilk halife olarak) hilafetini biliriz, onlar ise kabul etmezler de işte ondan." diye buyurdular.

1- Mekkî, Menakıb-ı Ebu Hanife, c. 2, s. 24.

2- el-Mezahibü'l-Erbaa ve'l-İmam Caferu's-Sadık, c. 1, s. 8, Menakıb-ı Ebu Hanife, 160.

Ebu Hanife bu kudret ve cesarete sahipti; ama başkaları Emevîlerin korkusundan Hz. Ali'nin ismini bile ağızlarına alamıyorlardı. Hz. Ali'den bir rivayet nakletmek istediklerinde Ebu Zeynep böyle söylemiş, derlerdi.

Caferî Mezhebi'nde İctihat ve Müçtehitlik

İnsanın yaşadığı memleketin kanunlarını nasıl bilmesi gerekiyorsa, İslâm'ın kanunlarını da ana kaynaklarından elde etmesi ve öğrenmesi gerekir.

Bu öğrenme, tahkik, tetkik, naklî, akli ve ilmî kanıtlarla birlikte olursa, adına içtihat denir. Hükümleri bu nitelikte bilenlere fakih, müçtehit veya müftü denir.

Kur'ân-ı Kerim'de Tevbe Suresi'nin 122. ayetinde şöyle buyruluyor:

Niçin dinde derin bilgi elde etmek ve geri dönünce kendi toplumlarını uyarmak için onların her kesiminden bir topluluk hareket etmiyor? Olur ki (onların uyarısıyla) sakınırlar.⁽³⁾

Her kim, delil ve burhan yoluyla ilâhî ahkâmı öğrenirse, yani bu alanda uzman olursa, içtihat makamına erişmiş demektir. Bu durumda başkaları da dinin ahkâmını ondan öğrenip, amelde ona uyabilirler.

Müçtehitler içtihatlarının tümünde isabet etmeyebilirler, hata etmeleri mümkündür. Ama hatalı içtihatla, hem kendileri, hem de diğerleri mazurdurlar. Bu durumda bir sevap alırlar, isabetli içtihatlarda ise iki sevap alırlar.

3- Tevbe (9), 122.

İçtihat Kapısı Açıktır

İslâm, fikir, ilim ve akıl dinidir. İnsanların üstünlüğünü de ilim ve imanda bilir. Müslümanları, yerleri, göklerin ve diğer mahlûkatın yaratılışında ve tabiatın sırlarında düşünmeye davet eder. Hatta Kur'ân-ı Kerim üzerinde tefekkürü ve düşünmeyi emreder. Her sözü akıl yoluyla kabul etmeyi tavsiye eder.

Buna göre herkesin İslâm ahkâmı üzerinde tefekkür etme ve içtihat etme hakkı vardır. Hiçbir devirde kimsenin içtihat kapısını kapatmaya hakkı yoktur. İctihat kapısı kıyamete kadar açıktır. İctihat kapısını kapatmak; İslâmiyeti gelişmekten, halkı ise ilimden alıkoymak demektir. Bu esas üzerinedir ki Caferî Mezhebî'ne göre, Müslümanların amelde içtihat şartlarına sahip olan birisine uymaları caiz görülmüştür. Yaşamayan birisinin içtihadına uymak caiz değildir.

İctihat Hususunda Ehlisünnet Âlimlerinin Sözlere

İmam Mâlik bu konuda şöyle der:

Ben bir insanım. Hem doğru, hem de yanlış yapabilirim; benim sözlerimi kitap (Kur'ân) ve sünnetle karşılaştırınız (onlara uygun değilse atınız).

İmam Şafî de şöyle demiştir:

Eğer sözlerimin aksine doğru bir hadis bulursanız benim sözümü duvara çarpınız (reddediniz, atınız).⁽¹⁾

İmam-ı Âzam da der ki:

Bu benim görüşümdür, hatta benim en iyi görüş ve düşüncemdir. Her kim bundan başkasını getirip ispat ederse, ben onu kabul ederim.

1- el-Mezahibü'l-Erbaa, c. 1, s. 217.

Benim verdiğim fetvanın delillerini bilmeden, benim sözüm üzerinden fetva veren kimseye fetva haramdır.

Yukarıda nakledilen apaçık sözlerden şu anlaşılıyor ki, İmam-ı Âzam, müçtehit olmayanların, kendi fetvalarını kesin ilahî hüküm olarak değerlendirmelerini doğru bulmuyor.

İmam Hanbelî de şöyle der:

Halk ilim sermayesinin azlığından başkalarına tabi olurlar, dinini başkalarına tâbi kılar; çünkü onlar da yanlıştan ve yanılmaktan korunmuş değillerdir.

İmam Şa'ranî de demiş ki:

Hiçbir sahabe ve tabiinden belli bir mezhebe uymaya dair bize bir emir gelmemiştir. Eğer böyle bir şey söylemiş olsalardı, günaha girmiş olurlardı. Çünkü bu takdirde o müçtehidin Peygamber'in (s.a.a) bazı hadislerini görmediğinden o hadislere amel edilmeyebilirdi.

İslâm şeriatı, muayyen bir müçtehidin bilgisi ve anlayışı olmaz, bütün müçtehitlerin bilgilerinin tümü olabilir. Müslümanların muayyen bir mezhebe tâbi olmalarının nasıl vacip edildiği belli değildir. Hâlbuki müçtehitler kendilerine tâbi olunmasından sakınmışlar ve "Hz. Peygamber'den (s.a.a) sahih hadis gördüğünüz takdirde ona uyun ve bizim fetvalarımızı atın." diye halka tavsiyede bulunmuşlardır.

Ehlişünnet ulemasının en büyüklerinden olan Abdülazim şöyle diyor:

Biliniz ki, Allah Teâlâ kimseyi, Hanefî, Malikî, Şafîî ve Hanbelî olmakla mükellef kılmamıştır, İslâm Peygamberi'nin getirdiklerine iman etmeyi farz kılmıştır.

Ehlişünnetin meşhur âlimlerinden olan İbn Cevzi (Cemalüddin) el-Hanefî'nin bu hususta üzerinde durulmaya değer kıymetli bir sözü var. O, diyor ki:

Bir mezhebe tâbi olmak, aklın işlevini iptal etmek demektir. Hâlbuki Allah (c.c.) aklı, düşünmek, doğru yolu bulmak için yaratmıştır. Bir insanın elinde bulunan ışığı söndürmesi, karanlıkta yürümesi yanlış iştir.

Mezheplere uyanlar bir şahsa tazim ediyor, o mezhebin imamına inanıp, onun sözlerini ve fetvalarını düşünmeden kabul ediyorlar, bu delalettir. Çünkü söze dikkat etmek gerekir, söyleyene değil.⁽¹⁾

Mısırlı el-Ezher Üniversitesi âlimlerinden Abdü'l-Muteal diyor ki:

Ben, içtihat etmeye engel olmanın zulme, zorbalığa ve dünya malına tamah etmeye sebep olduğunu diyebilirim. Eğer bu vesileler (zulüm, zorbalık ve dünya malına tamah) bizim kabul ettiğimiz dört mezhebin dışındaki diğer insanlar için de geçerli olsaydı, muhakkak bir takım cemaatler de o mezheplere tâbi olurlardı ve biz de onları kabul ederdik; ama o mezheplerde o güç ve kuvvet olmadığından kabul etmiyoruz.

Biz şimdi bizleri dört mezhebe bağlayan bu vesilelerin meydana getirdiği zincirleri çözebilir ve İslâm'daki içtihat serbestisine dönebiliriz. Çünkü zorbalık ve baskı, içtihat serbestisine engel olmuştur; bu, Müslümanların genel görüşü değildir.

Hanbelîlerin büyüklerinden olan İbn Teymiye diyor ki:

Dört mezhebin imamları, halkı kendilerine tâbi olmaktan men ediyorlardı. İmam-ı Âzam diyordu ki: "Her kim benim içtihat ve delilimden daha üstününü getirirse ben kabul ederim."

Allah (c.c.), kendine ve Peygamberine itaati insanlara emretmiştir. Diğerlerinin sözlerine, emir ve nehiyelerine değil.

1- Telbis-i İblis, İbn Cevzi. s. 81.

Müçtehitler, tüm içtihatlarında masum (korunmuş) değillerdir ki onların sözlerinin aksine bir şey söylemek yanlış olsun.

Bu dört imam halka diyorlardı ki: 'Bizim bütün içtihatlarımıza uymaya mecbur değilsiniz. Bu ancak bize vaciptir.'⁽¹⁾

Ehlisünnet'in büyüklerinden olan İbn Abidin şöyle söyler:

Bir insanın belli bir mezhebe bağlı kalması caiz değildir. Her kim içtihadı bir kaç kişiye mahsus kılar, sonrakilerin önceliklere tâbi ve mukallit olması gerektiğini savunur ve şeriatın anlaşılmasını önceliklere ait bilirse, Allah'ı ve O'nun dinini tahkir etmiş sayılır. Hâlbuki bu şeriat bütün insanların onu idrak etmeleri için gönderilmiştir.

Eğer sonrakiler Allah'ın kitabında, Peygamber'in (s.a.a) sünnetinde içtihat etme kabiliyetine sahip değillerdir ve illa da geçmiş müçtehitlere tâbi olunmalıdır denilse, peki bu boş ve batıl sözlerine delil getirebilecekler midir? Acaba bu sözlerin manası Allah'ın (c.c.) hükümlerini ortadan kaldırmaktan başka bir şey midir?⁽²⁾

Değerli Ehlisünnet âlimlerinden Şati, bu hususta der ki:

İmamların mezhebine tâbi olan bazı kimseler, zannederler ki imamları mezhepleridir, öyle bir derecede ki kendi imamının dışındaki bir müçtehidin faziletine inananları inkâr eder ve bunları İslâm yolundan çıkmış sanır, hâlbuki bu hususta elinde herhangi bir delil bulunmaz.

Dr. Abdül Daim, "İslâm'ın Siyasî Felsefesi"⁽³⁾ adlı eserinde şöyle kaydeder:

Müslümanların gerilemeye başlaması, içtihadın yasaklanması ve içtihat kapısının kapanması döneminden başlar.

1- Cilaü'l-Ayneyn, s. 107.

2- Cilaü'l-Ayneyn, Alusi, s. 107.

3- İslâm'ın Siyasî Felsefesi, s. 21.

Dünya ne kadar ileri gittiyse Müslümanlar da bir o kadar gerilediler. Hiç kimse geçmiş imamların inşa ettikleri binaları siyasi itibarları bakımından yıkamadı.

Padişahlar, valiler, kendi siyasi makamlarını korumak için, düşüncenin ve içtihadın önünü aldılar. Böylelikle kendilerine karşı itirazda bulunabileceklere karşı rahat oldular.

Ne zaman ıslahatçı ve özgür düşünceli birisi çıkıp zamanın hükümdarından korkmadan bir şey söylediyse, sözünü dinleyen olmadı. İchtihat kapısı kapanmıştır, kimse açamaz denildi.

Sultan Abdülhamid zamanında, bir müddet İstanbul'da bulunan ve etkili hitabeleri ile reşit Türk Milleti'ni uyandırmaya çalışan ve onları sanayi ve medeni teşkilâta teşvik eden meşhur Cemaleddin Afgani, kendi hatıratında(s. 177) şöyle yazar:

Şüphesiz eğer İmam-ı Azam, Malik, Şafiî, Ahmed Hanbel şimdiye kadar yaşasaydılar, bugünkü çeşitli sosyal konular üzerinde daha fazla düşünür, Kur'ân'dan ve hadisten fetvalar çıkarır, daha dakik olarak ilahi ahkâmı ortaya koyarlardı.

Evet, onlar birer imam ve müçtehitler, çok zahmetler çektiler ve dinin esaslarını kurdular, Allah onlara iyi mükâfatlar ihsan buyursun; ama mezhep imamlarının Kur'ân'ın bütün sırlarını kavradıklarına, onların tümünü kitaplarında yazarak bize bıraktıklarına inanmamak gerekir.

Kâhire Mezheb Âlimlerinin Görüşleri

Büyük din âlimleri, daima Müslümanların birlik ve beraberlik içinde bulunmalarını istemişlerdir. Emevî ve Abbasî halifeleri devrinde meydana gelen tefrika ve ayrılıkları, dördüncü asırda Mustansır Abbasî zamanında çıkan mezhep ihtilaflarını, daima ortadan kaldırmaya ve bütün İslâm âlemini "La ilâhe

illallah, Muhammedun Resulullah” bayrağı altında toplama-ya çalışmışlardır.

İçtihat bakımından teferruata ait ihtilafları, dinin esasına yönelik ihtilaf gibi görmemek lâzımdır. Allah’ımız bir, Peygamberimiz bir ve Kiblemiz bir olduktan sonra dört mezhep mensubu olmayan milyonlarca Müslümanı din dışında saymak anlamsızdır. Onları hakaret edilecek insanlar olarak görmemek gerekir.

İşte bu amaçla bundan yirmi beş sene evvel Kahire’de “Darü’t-Takrib li’l-Mezahibi’l-İslâmiyye (İslâm Mezheplerini Yakınlaştırma Kurumu)” adı altında bir cemiyet kuruldu. Bir grup mezhep âlimi orada mezhepler hakkında araştırma ve inceleme yapmaya başladılar. Bu cemiyetin genel sekreteri de İran Caferî âlimlerinden Şeyh Muhammed Taki Kummî idi. Söz konusu âlimler senelerce çalıştılar, neticede el-Ezher Üniversitesi Rektörü, Ehlisünnet’in büyük âlimlerinden olan merhum Şeyh Mahmud Şaltut hazretleri, Caferî Mezhebi hakkında aşağıda aslını kaydedeceğimiz fetvayı yayınladı. Merhum, açıkça bütün Müslümanlara On İki İmam’a inanan Caferî Mezhebi’nin, İslâm’ın hak bir mezhebi olduğunu bildirdi. Müslümanların onu tanıyıp batıl taassuplarını bir kenara bırakmaları gerekir. Bu fetva Mısır Cumhurbaşkanı’nun siyasetine uygun olmadığı halde takva ve fazilet sahibi olan merhum âlim, siyasi otoriteden çekinmeden fetva verdi. Fetva vermesiyle de hükümet tarafından makamından azledildi. Ama kendisi de “Seyit Kutup” gibi İslâm tarihinde iyi bir isim bıraktı. Şimdi fetvanın metnini aynen takdim ediyoruz:

On İki İmam’a inanan ve Caferî Mezhebi adı ile bilinen Şia Mezhebi’ne, diğer İslâm mezhepleri gibi uymak şer’an caizdir. Bütün Müslümanların onu tanımaları ve kendilerini haksız taassuptan kurtarmaları gerekir.⁽¹⁾

1- Şeyh Mahmud Şaltut, el-Ezher Üniversitesi rektörü Kahire. Risaletü’l-

Şimdi “Mütemer-i İslâmi”de bulunan büyük İslâm âlimleri, 4 mezheple birlikte Caferî ve Zeydî mezhebinin fıkıh kitaplarını da yazıp yayınlamaya karar vermişlerdir.

Buraya kadar Ehlisünnet ve'l-Cemaat'ın büyük âlimlerinin sözlerinden örnekler aktardık.

Her Müslüman iyi bilir ki, Allah Resulü'nün (s.a.a) ve sahabesinin zamanı, saadet asrı idi. Onlar İslâm'ın hakikatlerini herkesten daha iyibilirlerdi. Her ne kadar bazı siyasi meselelerde aralarında ihtilaf olmuşsa da, İslâm'ın esasını korumuşlardır.

O asırda mezhep diye bir konu yoktu. Allah Resulü (s.a.a) Hülefa-i Raşidin, sahabe ve tabiinin hepsi hak İslâm dini üzere idiler. Herkese İslâm dinine ve Hz. Resul'e (s.a.a) tâbi olma tavsiye edilirdi. Hatta İmam-ı Âzam, Şafiî, Malik, Hanbel ve diğerleri halkı tek mezhep olan İslâm'a davet ediyorlardı. Hicretten üç yüz sene geçinceye kadar, mezhep ayrılığı ve münakaşası yoktu. Ama siyasetçiler öyle oyunlar oynadılar ki dört mezhebin taraftarları birbirlerini tekfir etmeye başladılar. Peygamber'in Ehlibeyt'i de bu dönemde halkı dostluğa ve birliğe davet ediyorlardı. Ehlibeyt İmamları, İmam Cafer Sadık ve büyük müçtehitler bu ayrılıkları kabul etmiyorlardı. Ama ne yazık ki uğursuz siyaset yapacağını yaptı.

Medine halkı İmam Malik'e bağlı idiler, ondan başkasını kabul etmiyorlardı. Mısır ahali İmam Şafiî'yi seviyorlardı, gayrısını kabul etmezlerdi. Iraklılar ve Irak'a yerleşen İranlılar ise İmam-ı Âzam'ı tutuyorlardı. İmam-ı Âzam İran asıllı olduğu için Irak'ta olan İranlılar ona bağlı olup, İmam Malik ve İmam Şafiî gibi Arap asıllılara itibar etmiyorlardı. İmam Ahmed İbn Hanbel ise uzak ülkelerde şöhret bulmuştu. İş birbirlerini tekfir ve telin etmeye kadar varmıştı. Hâlbuki dört

imam yaşasalardı kendilerine uyan bu insanlara şer'i had uyguladır, hepsinin dalâlette olduklarını söylerlerdi.

Şafîî âlimlerinden bazıları, Şafîî olmayanların Müslüman olmadıklarına dair fetva verdiler. Hanefî âlimleri de: "Eğer bir Şafîî dönüp Hanefî olursa, tekrar Şafîîliğe dönerse kırbaçlanması gerekir." dediler.

Ebu Hatem Hanbelî de Hanbelî olmayanın Müslüman olmayacağını söylüyordu. Ona karşılık Bağdat vaizi olan Hanefî Ebu Bekr-i Mukri, Hanbelîlerin kâfir olduklarını iddia ediyordu.⁽¹⁾

Bu yersiz taassuplar mukaddes İslâm dinini zayıflattı, din düşmanlarını ve kâfirleri Müslümanlara musallat etti.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) zamanında Müslümanlar ve sahabe şu Nebevi buyruğu kabul etmişlerdi:

Ben ilim şehriyim, Ebu Talip oğlu Ali de kapısıdır, ilim şehrine girmek isteyen o kapıdan girmelidir.

Yine şu mütevatir Nebevi hadisi duymuşlardı:

Ben dünyadan göçüyorum, size iki paha biçilmez emanet bırakıyorum; biri Kur'ân, diğeri ise itretim ve Ehlibeyt'imdir. Bu iki emanet birlikte Kevser havuzu başında bana gelinceye kadar birbirlerinden ayrılmazlar.

Bu buyruklar bizi, İslâm'ın ahkâmını Hz. Ali ve evladından öğrenmeye yöneltiyor.

Bu konunun, siyaset, ırk ve milliyetle hiçbir ilgisi yoktur; tam manasıyla İslâmî bir vazifedir. Hatta hilafet konusundan da ayrıdır. Halifelerin vazifesi İslâm ülkelerinin siyasî, idari, askerî ve iktisadi meselelerini idare etmektir. İmamet ve vela-

1- Şezeratü'z-Zeheb, c. 3, s. 255.

yet makamı ise Hz. Peygamber'in ilim şehrinin varisi olmak, İslâm ahkâmını, dinî konuları ve Kur'ân'ın manasını bilmek, İslâmî ilimlerde uzmanlık ve içtihat demektir. Kim olursa olsun, bütün konularda dinî emirleri ve ilahî ahkâmı öğrenmek için onlara müracaat etmelidir. Hz. Peygamber'in (s.a.a) bu hususta yapmış olduğu açıklamalara baktığımızda bu makama sahip olan şahısların toplamda on iki kişi olan Peygamber Ehlîbeyti Ali b. Ebu Talip ve evlatları olduğunu görüyoruz. Ayrıca bunların isimleri, teker teker Hz. Peygamber'den (s.a.a) nakledilen hadislerde açıklanmıştır.

Bu mezhebin ismine, ister Muhammedî, ister Ehlîbeyt, ister Caferî, ister halifelerin, tabiinin veya sahabenin mezhebi, ne denirse densin fark etmez; neticede İslâm'dan gayri bir şey değildir.

Hz. Ali, İmam Cafer Sadık ve diğer Ehlîbeyt İmamları, sahip oldukları her şeyi Hz. Peygamber'den (s.a.a) almışlardır, kendilerinden bir şeyleri yoktur. Hz. Peygamber'den (s.a.a) onlara ulaşan ilimler hiç kimseye nasip olmamıştır. Hz. Peygamber (s.a.a) de onlardan başkasını ilim ve hikmet kapısı olarak tanıtmamıştır. Dolayısıyla İslâm ahkâmının beyanı ve Kur'ân'ın tefsiri noktasında âlim, hâkim, halife, sahabe ve tabiinden olan herkesin Hz. Muhammed'e ve Âl-i Muhammed'e müracaat etmeleri gerekir.

Biz bu görüşümüzle, İmam-ı Âzam'ın, İmam Malik'in, İmam Şafî'nin, İmam Hanbelî'nin azametini ve içtihadını inkâr etmiyoruz. Onları âlim insanlar olarak tanıyoruz. Onlar zahmetlere katlanmış, içtihadta bulunmuş ve halkı irşat etmişlerdir. Aynı zamanda Ehlîbeyt'e tâbi olmuş, bilmediklerini İmam Cafer Sadık'tan ve diğer Ehlîbeyt İmamları'ndan sormuşlardır.

Adı geçen mezhep imamları belki de herkesten daha çok Ehlibeyt'in sahip oldukları dinî makamı tanımışlardır. Ancak İmam-ı Âzam ve İmam Şafiî gibi bazı kimseler, Emevî ve Abbasî halifelerinin baskılarına rağmen, düşüncelerini açıklamışlardır, bazıları da korkularından susmuş ve düşüncelerini gizlemişlerdir. Bu, bütün müçtehitlerin ve Müslümanların akidesidir. Mustansır Abbasî Mısır'da Mustansırıyye medresesini kurarak dört mezhebin içtihadının okutulmasını ve halkın onlara uymasını mecbur kılan kadar bu böyleydi.

İlme ve Ehlibeyt'e Haksızlık

Herkes iyi bilir ki, İmam-ı Âzam ve İmam Malik, İmam Cafer Sadık'ın talebeleri idiler. Onun ilim feyzinden faydalanmış ve kemale ermişlerdi. Bugün Müslümanların çoğu onların içtihatlarını kabul edip, onların fetvalarına uygun olarak namaz, oruç, hac, zekât ve diğer farzları yerine getiriyor, hatta temel inançlarını bile onlardan alıyorlar. Bazı dinî hükümlerde Ebu Hanife'nin talebeleri olan Ebu Yusuf ve Muhammed gibilerin fetvalarına başvuruyorlar. Belki de Hanefî fıkhnının yüzde ellisinden fazlasını Ebu Hanife'nin talebelerinin fetvaları oluşturur. Acaba talebenin içtihadını kabul edip, üstadın fetvasını reddetmek insafa uyar mı? Daha açıkçası İmam-ı Âzam'ın ve talebesi Ebu Yusuf'un içtihadını kabul edip, onların üstadı ve muallimi İmam Cafer Sadık'ın içtihadını reddetmek, Hz. Peygamber'in Ehlibeyti'ne haksızlık ve aynı zamanda delilden ve mantıktan yoksun bir davranış olmaz mı?

Ne zaman İmam Cafer Sadık'tan ve içtihadından söz açılrsa, derhâl beşinci ve batıl bir mezheptir damgasını vurmak, acaba cehaletten başka bir şey midir? Bu dört mezhebi kim icat etti ki beşincisi batıl olsun? İctihat batıl ise hepsi batıldır, yok eğer İslâm'da içtihat caizse, niçin İmam Cafer Sadık'ın içtihadı caiz olmasın?

İmam Cafer Sadık'ın mezhebi, Ali'nin mezhebi; Ali'nin mezhebi ise, Hz. Muhammed'in (s.a.a) mezhebidir. Hz. Muhammed'in mezhebi ve akidesi ise İslâm dininden ibarettir. Allah (c.c.), Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

“İnne'd-dine indellahi el-İslâm=Allah katında din ancak İslâm'dır.”⁽¹⁾

Yine şöyle buyurmuştur:

Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa asla kabul edilmez ve o, ahirette hüsrana uğrayanlardan olur.⁽²⁾

Eğer İmam-ı Âzam Ebu Hanife veya İmam Şafîi veya diğer imamlar dirilseler ve onlardan “Acaba sizler mi İmam Cafer Sadık'ın içtihadının ve mezhebinin batıl olduğunu söylediniz?” diye sorsak şöyle cevap verirlerdi: “Haşa, biz böyle bir şey söylemedik, biz ondan öğrendik, bizim üstadımızdı, biz ona ve Ehlibeyt'e tâbi idik.”

Ama zannediyorum ki, İmam-ı Âzam dirilip böyle söylese dahi, bazı cahiller yine de: “Mezhep dördtür.” diyeceklerdir. Sebep? Çünkü Abbasîler böyle demişlerdi... Yazıklar olsun bu kafa yapısına ve bu zihniyeti taşıyanlara...

Aydın Müslümanlara Bir Kaç Söz

İslâm düşmanları, Müslümanlar birbirlerine düşsünler, birlik ve beraberliklerini, bütünlüklerini kaybetsinler, küçük lokmalar haline gelsinler ve böylece sinsi plânlarla yavaş yavaş onların yerlerini, şehirlerini, memleketlerini ele geçirip, Müslümanlara hükmedebilsinler diye onların arasında ikilik, ayrılık ve düşmanlık icat etmişlerdir. Onlar böylelikle gelişme-

1- Âl-i İmran (3), 19.

2- Âl-i İmran (3), 85.

ye ve ilerlemeye devam ediyor, refah düzeylerini yükseltiyor, bizim önemsiz ve ferdi münakaşalarımıza gülüyorlar. Bizler teferruat ve cüzîyat üzerinde birbirimizle savaşıırken, örneğin kimimiz Şafiî bütün imamlardan daha üstündür; diğeri Ebu Hanife daha üstündür, bir başkası öteki derken, düşman askerî ve ekonomik gücünü artırmaya, İspanya'yı, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir kısmını veyahut İran'ın on sekiz şehri-ni kendi topraklarına katmaya çalışmıştır.

Gizli ve yabancı eller, her gün yeni projelerle İslâm kardeşliğini ve birliğini bozmaya ve parçalamaya çalışmaktadır.

Maalesef bazı yazarlar ve din adamları, bilerek veya bilme-yerek düşmanın ve yabancıların ekmeğine yağ sürüyor, fer'î mezhep meselelerini Müslümanlar arasında ayırım aracı haline getirerek, Şiî, Sünnî, Hanefî, Şafiî, Malikî, Hanbelî ve Zeydî adı altında kardeş kavgası çıkarmaya çalışıyorlar.

Caferî Mezhebi'nde İctihadın Esasları

Caferî Mezhebi'ne göre, müçtehit ve müftü istediği şekilde fetva veremez. Müçtehidin fetvaları, Hz. Peygamber'in kabul ettiği esaslara dayanmalı, Kur'ân ve hadiste bir dayanağının bulunması gerekir.

Bu esas üzere denir ki: Müçtehitler dinî hükümleri çıkarmada ancak akıl, Kitap (Kur'ân), sünnet ve icmâ-i ümmetten faydalanabilirler. Rüya, hesap, cifr, remil, riyazet gibi yollarla ilahî hükümler elde edilmez. Aynı şekilde istihsan, kıyas, mesalih-i mürsele ve diğer sosyal, siyasi veya şahsi maslahatlar ve usul-lerle bu iş yapılmaz.

İşte icthadın kaynakları hususunda Caferî Mezhebi ile diğer mezhepler arasında görüş farklılığı vardır. Ebu Hanife istihsan ve kıyası icthadın kaynaklarından biri olarak kabul

eder. Hatta bazen kıyas ve istihsan hadise tercih edilir. Ancak İmam Cafer Sadık, şiddetle kıyas ve istihsanı reddeder.

Caferî Mezhebî'ne göre, bir hadise amel etmek için ravinin âdil ve güvenilir olması şarttır. Ehlibeyt kanalı ile rivayet edilen hadislere, diğer kaynaklara nazaran öncelik tanınır. Ehlibeyt kanalıyla hadis nakledenlerde âdil ve güvenilir olma şartı aranır. Aksi takdirde hadis zayıf olarak nitelenir.

Bu esas üzere, ravisi bilinmeyen meçhul ve zayıf şahısların veya gayri Müslimlerin, Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında yaşamadığı halde ondan hadis rivayet edenlerin hadisleri zayıf olarak değerlendirilir.

Özellikle Muaviye döneminde, Emevîler ve Abbasîler devrinde paranın gücü ile uydurulan hadisler reddedilir. Tarihi dikkatle okuyanlar, para, taassup, şahsî garazlar vb. sebeplerden dolayı Hz. Peygamber (s.a.a) adına ne kadar hadis uydurulduğunu, ehil olmayanlar hakkında ne kadar menkıbe söylendiğini görürler.

Caferîlerin İlmî ve Dinî Merkezleri

İslâm ülkelerinin tümünde ve Müslüman olmayan ülkelerin birçoğunda Caferî Mezhebî'ne mensup insanlar bulunmaktadır; fakat çoğunluğu İran, Pakistan, Afganistan, Irak, Lübnan, Suriye, Türkiye, Mısır ve Hindistan'da yaşamaktadırlar.

“Mekteb-i İslâm” mecmuasında verilen bilgilere göre dünyada Caferîlerin sayısı yüz otuz milyona ulaşmaktadır. 1968 yılına göre Türkiye’de Latin harfleriyle neşredilen “Miftahi’s-saade” adlı kitabın yazarı, dünya Müslümanlarının sayısını beş yüz elli milyon ve Caferî Mezhebî'nin mensuplarının sayısını da yirmi dokuz milyon olarak göstermiştir. Şüphesiz bu doğru bir rakam değildir. Hem dünyadaki Müslümanların ve hem de Caferîlerin sayısı bundan çok fazladır.

Her hâlükârda Caferîler, İmam Cafer Sadık zamanından beri Hz. Peygamber'in (s.a.a) hadisleri ile İslâmî ilimler hususunda çok hizmet vermişlerdir. Caferîlerin önemli birçok dinî ve ilmî merkezleri bulunmaktadır. Bunların en önemlisi ve en eskisi Irak'taki "Necf-i Eşref" şehrinde bulunan ilim merkezidir. Bu merkez bin yıl önce büyük müçtehit Şeyh Tusi tarafından kurulmuştur. Halen bu merkezde birçok müçtehit, yazar, müfessir ve muhaddis ilmî ve dinî hizmetlerde bulunmaktadır.

Bir diğer önemli ilmî ve dinî merkez ise, İran'ın başkenti Tahran'ın yüz elli kilometre uzağında bulunan "Kum" şehridir. İşte bu ilim merkezinde bütün İslâm ülkelerinden bilhassa İran, Pakistan, Afganistan ve Arap ülkelerinden pek çok insan, İslâmî ilimleri öğrenmekle meşguldürler. Bu merkezde eşi az rastlanan üstatlar ve vaizler bulunmaktadır. Bu merkezde, bütün ülkelerden farklı mezheplere mensup öğrenci öğrenim görmektedir. İmam Azam ve İmam Malik'in, İmam Cafer Sadık'tan faydalandıkları gibi, bu mezhep imamlarına tabi birçok kişi de bu merkezde İmam Cafer'in ilimlerinden faydalanmış, ilmî dereceye ulaşmıştır. Elbette şunu da belirtelim ki Türkiye'den bu dinî merkezde öğrenim gören öğrencilerin sayısı pek azdır.

Caferîler, Ne Mutezilîdirler Ne De Eş'arî

Kendilerine On İki İmam Şiası denilen İmam Cafer Sadık'a (a.s) bağlı ve tâbi olanlar inançlarında ve dinin usul ve furuunda Kur'ân'a ve İslâm Peygamberi'nin sünnetine bağlıdırlar. Nebi'nin sünnetini ve Kur'ân'ın hükümlerini beyan eden Ehlibeyt İmamları'nın rivayetlerine öncelik verirler.

Hz. Resul'ün (s.a.a) vefatından sonra Müslümanlar arasında itikat konularında Mutezilî, Eş'arî ve Maturidî gibi, furu-u

dinde, Evzâî Sevrî, Hanefî, Malikî, Şafîî ve Hanbelî gibi bir takım fırkalar, tarikatlar ve mezhepler meydana geldi.

Ehlisünnet kardeşlerimiz akide ve usulde çoğunluğu Eş'arî, fûruda ise Hanefî, Malikî, Şafîî ve Hanbelî olmak üzere dört mezhepten birine tâbidirler.

Caferîler derler ki: Kur'ân'da, Resulullah'ın sünnetinde ve aynı şekilde asr-ı saadette ve Hulefa-i Râşidin ve sahabe-i kiram döneminde bu mezheplerin hiçbirinin adı sanı olmadığı için hiç kimse akaitte Eş'arî'ye veya Mu'tezile'ye veyahut da Matüridiye'ye uymak zorunda değildir. Aynı şekilde dinin fer'î hükümlerinde de dört mezhepten birini kabul etmek gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Akait ve fûruda Kur'ân'ın hükmüne ve Hz. Peygamber'in sünnetine amel etmek gerekir. Kur'ân ile Hz. Peygamber'in sünnetini öğrenmek, o hazretin Ehlibeyt'ine ve dinî hükümlerde müçtehitlere başvurmaya bağlıdır.

Hz. Peygamber'in Ehlibeyt'i'nin mezhebine tâbi olmak gerekir derken başkalarının müçtehit olduğunu inkâr etmiyoruz. Veya maazallah onların iman ve akidelerinde şüphe vardır demek istemiyoruz veyahut da maksat Allah korusun Müslümanlar arasında ihtilâf çıkarmak değildir. Bilakis şer'î deliller bizi din konularını Ehlibeyt'ten öğrenmeye yönlendirmektedir. Hz. Peygamber'den rivayet edilen mütevatir hadiste şöyle buyrulur:

Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır. Kim ilim şehrine girmek isterse, kapısından girmelidir.⁽¹⁾

1- Sahih-i Tirmizi c. 2, s. 308'de ve Müsned-i İmam Ahmed b. Hanbel c. 3. s. 17, Sahih-i Tirmizi, c. 2, s. 999 ve Ta-rih-i Bağdad, c. 11, s. 204, Müstedrek-i Hâkim c. 3, s. 127.

Hulefa-i Raşidin bile içinden çıkamadıkları zor konular ile karşılaştıklarında Ali b. Ebu Talib'e müracaat ederlerdi. Onlar Ali'nin içtihat ve rivayetini, kendi görüş ve içtihatlarına tercih ederlerdi.

Allah'ın Resulü ömrünün son zamanlarında ashabına defalarca şöyle buyurmuştu:

Ben dünyadan göçmek üzereyim. Size iki büyük emanet bırakıyorum. Biri Kur'ân, diğeri ise Ehlibeyt'imdir. Bu ikisi birbirinden ayrılmazlar. Kevser havuzunun başında benim yanıma vardıklarında, ben onlar hakkında sizden soracağım?

Daha önce de belirtildiği üzere İmam-ı Azam, İmam Malik ve tabiinden pek çok kimse, kendi dönemlerinde Peygamber ilminin varisleri ve Peygamber'in Ehlibeyti olan İmam Cafer Sadık'a müracaat ederek dinî ahkâmı ondan öğreniyorlardı.

Zeydîler ve İsmailîler

Türkiye'deki bazı ilim, araştırma ve inceleme kuruluşları bana şu soruyu sormuşlardı: "Çoğunluğu İran, Irak, Pakistan, Suriye, Lübnan, Afganistan ve Türkiye'de yaşayan Caferîlerin ve On İki İmam Şiası'nın Zeydîler ve İsmailîlerle ne gibi bir ilgi ve bağlantıları var acaba?"

Soruyu soran kardeşlerim şunu bilmelidirler ki Caferîler dördüncü İmam olan "Zeynelabidin" in (a.s) oğlu Hz. Zeyd'i imam olarak tanımaz ve dördüncü imamdan sonra onun imamlığına inanmazlar. Bütün Caferîlere göre beşinci imam, İmam Cafer Sadık'ın babası olan İmam Muhammed Bâkır'dır.

Hız. Zeyd, Abdülmelik oğlu Hişam zamanında Emevîlerin zulmünü ortadan kaldırmak için ayaklandı, mertçe savaştı ve Kufe'de şehid oldu. Bedeni uzun süre darağacında asılı kaldı.

Hız. Zeyd'in Emevîlere karşı ayaklanmasında, İmam-ı Âzam Ebu Hanife onu destekledi ve halkın canı ve malıyla ona yardım etmesi yönünde fetva verdi. Hatta bizzat kendisi Zeyd'in ordusunun masraflarını temin için yirmi bin dinar yardımda bulundu. Bazıları İmam-ı Âzam'ın Zeydî Mezhebi'ne bağlı olduğunu söylüyorlar. Caferîlere göre Zeyd hiçbir zaman imamlık iddiasında bulunmamıştır. O yalnız Allah rızası için ve sırf Emevîlerin zulmünü ortadan kaldırmak üzere ayaklandı ve şehid edildi. Zeyd'in döneminde İmam, kardeşi Hz. Muhammed Bâkır idi. Ondan sonraki İmam da Cafer Sadık (a.s) idi. Bununla birlikte, bütün Müslümanlar Zeydî Mezhep'e mensup olan insanları, Müslüman kardeşleri olarak görüyor ve çoğunluğu Yemen'de bulunan Zeydîlerle, öteki mezhep mensupları arasında bir fark gözetmiyorlar. Caferîlere göre "Lâ ilahe illallah, Muhammedun Resulullah" diyen ve İslâm dininin bütün firkalarınca ittifakla kabul edilen namaz, oruç, zekât, hac ve diğer hükümleri inkâr etmeyen herkes Müslümandır.

İsmailîler-Bâtinîler

Hindistan'da "İsmailî" Müslüman diye adlandırılan bir topluluk yaşamaktadır. Bunların inancına göre İmam Cafer Sadık'tan sonra oğlu İsmail imamdır ve babasının makamının vârisidir. Kaynaklarında İsmail'in, babası İmam Cafer Sadık hayatta iken öldüğünü yazdıkları halde, yine de ölmediğini, imamlığın ona ve ondan sonra da oğlu Muhammed'e intikal ettiğine inanırlar.

Caferîler İmam Cafer Sadık'ın oğlu İsmail'in, babası hayatta iken vefat ettiğine, İmam Cafer Sadık'ın onun cenazesini teşyi ettiğine ve bir kaç yerde cenazesini indirterek: "Geliniz! Bakıp görünüz, oğlum İsmail ölmüştür." buyurduğuna, onun öldüğüne şahit tuttuğuna ve oğlunun ölümüne çok ağladığına inanır. İmam Cafer Sadık'tan sonra, oğlu Hz. Musa Kâzım yedinci imam olmuştur.

Bu nedenle Caferîlerle İsmailîler arasında hiçbir rabıta ve alâka yoktur. Hatta “Kacar” padişahlarından Nasıreddin Şah zamanında “Ağa Han” isminde İran'da İsmailiye propagandasına giren bir şahıs Şah'ın emriyle İran'dan çıkarılmış ve o da Hindistan'a kaçmıştır.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns, framing the central text. The border is composed of four corner pieces and four side pieces, all rendered in black lines on a white background.

2. BÖLÜM

CAFERÎ MEZHEBİ'NDE İNANÇ İLKELERİ

CAFERÎ MEZHEBİ'NDE İNANÇ İLKELERİ

On İki İmam Şiası denilen ve İmam Cafer Sadık'a tâbi olan Caferîler şu inançtadırlar: Mukaddes İslâm dinini kabul edip Müslüman tanınmak isteyen herkes, her şeyden önce şu iki şahadet kelimesini dili ile söylemelidir:

“Eşhedu en lâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve Resuluh” yani şahadet ederim ki Allah'tan başka tapılacak yoktur ve yine şahadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve Resulüdür.”

Dili olduğu halde bu iki “kelime-i şahadeti” söylemeyen, Müslüman olarak tanınmaz. İnsan ancak tevhid ve risâlete yönelik şahadet kelimelerini söyledikten sonra Müslüman olarak tanınır ve bütün İslâmî haklar onun için de geçerli olur. Elbette bunun yanı sıra hangi mezhepten olursa olsun, İslâm'ın bütün fırkalarca kabul edilen namaz, oruç vb. zaruri hükümlerini inkâr etmemelidir. Rivayet edildiğine göre İslâm Peygamberi (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

Ben Allah tarafından insanlar, “La ilâhe illallah, Muhammedun Resulullah” deyinceye kadar onlarla savaşımaya memur kıldım. Onlar bu iki cümleyi söyledikten sonra canları, malları ve namusları güvende ve muhterem olur. (Yani hiç kimsenin onlara Müslüman değildir demeye ve onların mal, can ve namuslarına el uzatmaya hakkı yoktur.)

Caferî Mezhebi'ne tâbi olanlar, Hz. Peygamber'in bu buyruğundan hareketle dünyanın herhangi bir yerinde ve köşesinde "La ilâhe illallah, Muhammedun Resulullah" diyen kimseyi Müslüman kardeşi olarak bilir, İslâmi hüküm açısından mezhepler arasında bir fark gözetmez, bir ayrılık gütmeyizler. Çünkü bu dört mezhep meydana çıkmadan önce, yani Allah'ın Resülü ile Hulefa-i Raşidin zamanında, sahabe ve tabiin döneminde herkes Müslümandı, ortada mezhep ihtilâfı diye bir şey yoktu. Hicretten üç yüz yıl geçinceye kadar Müslümanların çoğunluğu meselelerini Ali b. Ebu Talip'ten ve Peygamber Ehlibeyti'nden sorarlardı. İmam-ı Âzam ile İmam Malik, din ahkâmını İmam Cafer Sadık'tan öğrenirlerdi. O dönemde bu ayrılık ve anlaşmazlıklardan hiçbir eser yoktu.

İslâm'ın Şartları

Müslümanlık, Allah'ın birliğine ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine iki kelime ile şahadet etmek suretiyle başlar. Lâkin bir takım şartlar da söz konusudur ki onların gerçekleşmesi durumunda Müslüman kimse mümin olur ve İslâm derecesinden iman derecesine yükselir.

Bazı Araçların Hz. Peygamber'in (s.a.a) huzuruna gelerek biz iman ettik demeleri üzerine şu ayet nazil oldu:

De ki: "Siz iman etmediniz, ama Müslüman olduk deyin. İman henüz kalplerinize girmemiştir."⁽¹⁾

Bir Müslüman, Allah'ın birliğini yani tevhidi, Peygamber'in O'nun kulu ve son elçisi olduğunu, Kur'ân'ı ve onda yer alan her şeyi; cennet, cehennem, hesap ve kıyamet gibi konuları kabul etmekle ve onların gereğini amelen gerçekleştirmekle ancak iman merhalesine erişebilir.

1- Hucurat (49), 14.

İki kelime-i şهادetten sonra önemli olan şartlar, namaz, oruç, zekât, hac, mead, geçmiş peygamberler ile onlara gökten inen kitaplara ve meleklere inanmaktır. Ayrıca cennet ile cehennem, İslâm Peygamberi'nin şefaatini ve geçmiş peygamberlerin mucizelerini ikrar etmek, aynı zamanda Peygamber'in Ehlibeyti'ni sevmek, onlara bağlı olmanın gerekliliğine inanmak, onları sevenleri sevmek, onların düşmanlarına düşman olmak, bütün bunlar Müslümanın vazifelerindedir. Bu hususlar Kur'ân ayetlerinde açıklanmıştır. Daha sonra bu husus üzerinde detaylı olarak durulacaktır.

TEVHİD, ALLAH'IN BİRLİĞİ

Geçmiş bütün peygamberler, özellikle İslâm peygamberi insanları tevhide ve bir tek olan Allah'a tapmaya davet etti; çünkü Allah'ı tanımak, âlemlerin rabbini bilmek, O'na itaat etmeye ve günahlardan çekinmeye neden olur. Evet, insan Cenab-ı Hakkı tanıma sonucu günah işlememekle kendisini faziletle süsler, olgunluk mertebesine yükselir ve neticede ilahi rahmete yaklaşır ve O'ndan başka kimseye tapmaz.

İnsan, Allah Teâlâ'nın kudreti, O'nun eseri olan mahlûkat, cihan ve kâinat üzerinde ne kadar çok düşünürse, bir o kadar ilahî azamet ve hikmetler kalbine yerleşir.

Caferîler, Âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah'ı her türlü tasavvur ve hayalden daha üstün bilirler. O'nu mutlak kadir, âlim, ezeli, ebedi, irade sahibi ve her cemal ve celâl sıfatın sahibi olarak tanırlar. O mukaddes varlığı her türlü ihtiyaç ve noksanlıktan münezze bilirlir.

Bütün kâinatla ilgili olarak O'ndan başka hâlik ve yaratıcı bilmezler. O'ndan başka, kendisine tapılacak ilah yoktur. Yerde ve gökte mabut odur. O işiten ve görendir, ama bilip gördüğümüz bu maddi göz ve kulakla değil. Ondandır başkasına tapmak affedilmeyecek bir günah ve şirk.

Allah hiçbir kimseye ve hiçbir şeye hulûl etmemiştir ve etmez. Hiçbir peygamber ve imama, hiçbir veli ve mürşitle ittihat etmez. Hulûl ve ittihat inancı Caferîlerce batıldır.

Hiçbir mekân Allah'ı çevreleyip kuşatamadığı gibi, hiçbir mekân Allah'tan hâli ve onsuz değildir. Hiçbir şey Allah'ın ilminin dışında değildir. Hiçbir hayâl ve tasavvur Allah'tan gizli kalmaz. Hiçbir şey Allah gibi de değildir. O'na benzemez.

Tevhit inancı tam anlamıyla bütün namazlarda okunan İhlâs Suresi'nde ifade edilmiştir:

De ki: "O Allah, birdir, tektir. Allah sameddir (hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ama her şey ona muhtaçtır). Doğmamış ve doğurmamıştır. Ve hiçbir şey O'na denk değildir."⁽¹⁾

Hiçbir ikilik, aklî ve haricî terkip Allah'ın zatında tasavvur edilmez.

Dünyada ve Ahirette Allah'ı Görmek Mümkün Değildir

Hız. Peygamber'in Ehlibeyti ve onlara bağlı olanların hepsinin itikatları şu şekildedir: Allah'ı dünyada ve ahirette görmek mümkün değildir. Zira Allah her şekil, suret ve renkten münezzehtir. İlmî kuralların, O'nun görülebilmesinin mümkün olmadığını gerektirmesinin yanı sıra, Kur'ân-ı Kerim de birçok ayette buna tanıklık etmektedir:

Gözler O'nu göremez; hâlbuki O, gözleri görür. O, eşya-yı pek iyi bilen ve her şeyden haberdar olandır.⁽²⁾

Hız. Musa'nın ümmeti, Hız. Musa'dan Allah'ı kendilerine açıkça göstermesini İstediler. Musa (a.s) bunun mümkün olmadığını bildiği halde Allah'a şöyle yalvardı. Rabbim kendini bana göster de seni göreyim, sana bakayım. Şu nida geldi:

1- İhlâs (112), 1-4.

2- En'am (6), 103.

“Len terani.” Yani: Asla, (hiçbir zaman) beni göremeyeceksin.⁽¹⁾

Hakikatte bu cevap Musa Peygamber’e değil, her zaman ve mekânda yaşayan bütün insanlardır.

Sahabe döneminde de bu mesele Müslümanlar arasında söz konusu oldu. Bazıları dediler ki: “Hz. Muhammed (s.a.a) Mîraç gecesi Allah’ı gördü.” Aişe bu sözünü işittiğinde asabileşerek şöyle dedi: “Ahâli, Kur’ân’ı okumamışlar mı acaba?” Sonra kendisi yukarıda bahsettiğimiz 6’ncı surenin 103’üncü ayetini okudu.

“Kadı Beydavi”, tefsirinde birçok delil getirerek Allah’ı görmenin imkânsızlığını ve bunun muhal olduğunu belirtmiştir. Caferîler de Kur’ân’a, akla ve Peygamber Ehlibeyt’inden gelen aklî ve naklî delillere dayanarak aynı görüşü savunurlar.

Fakat Ehlisünnet kardeşlerimiz, Allah’ı, kıyamet günü ayın 14’üncü gecesi gibi göreceklerine inanmaktadırlar ve bu hususta Ebu Hüreyre’den hadis dahi nakletmektedirler. Bu hususta bazıları O’nu ancak müminlerin görebileceğini savunurken bazıları kâfirlerin de görebileceğini savunmuşlardır. Bazıları melekler de görür demişlerdir. Yine kimileri yalnız erkeklerin görebileceklerini söylerken, kimileri kadınların da görebileceğini söylemişlerdir. Fakat Caferîler bu konuda şöyle diyorlar: Aslında, haddizatında kimse Allah’ı göremez. İster kadın olsun, ister erkek olsun, ister mümin olsun, ister kâfir olsun, ister insan olsun, ister melek olsun, Allah bir kimsenin gözünün göreceğinden ve görmesinden çok daha üstündür.

Kimden nakledilirse edilsin, Caferîler Kur’ân’ın açık ayeti-ne karşı ters olan bir hadisi kabul etmezler. Zira dinin esası Kur’ân ve Hz. Peygamber’in muteber hadisleridir.

1- A’raf (7), 143.

ALLAH MUTLAK ADİLDİR

Allah hakkında, kendi kullarına ve mahlûkatına karşı herhangi bir zulümde bulunma tasavvur bile edilemez. Allah sebepsiz yere birisini ateşte yakmak istese bu bir zulümdür, çirkin ve kötü bir harekettir ve Allah katiyen zulmetmez.

Eş'arîler diyorlar ki: "Allah dilerse bütün müminleri bile ateşte yakabilir ve bu hiç de ayıp değildir, bir kusur sayılmaz ve çirkin bir hareket olmaz. Bu bir zulüm olarak algılanamaz; çünkü mülkünde, malında tasarruf hakkı O'nundur. Fakat İmam Cafer Sadık bu görüşe karşıdır. Cehenneme gitmek ve azap çekmek, insanın kendi yaptığı işlerin neticesidir ve Allah kimseye zulmetmez. Kur'ân da açıkça bu konuya değinmiştir:

Bu, dünyada iken kendi ellerinizle yapmış olduğunuz karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına asla zulmetmez.⁽¹⁾

İşte bu, sizin kendi ellerinizle meydana getirdiğiniz bir sonuçtur. Hiç şüphesiz Allah, kullarına hiçbir şekilde zalim biri değildir.⁽²⁾

Allah Her Şeye Âlimdir

Allah yerde ve gökte, geçmişte ve gelecekte, küçük, büyük her şeye âlimdir. Onun ilmi ezelidir. Bu mesele "Kaza ve Kader" konusunda işlenecektir.

1- Al-i İmran (3), 182.

2- Enfal (8), 51.

Hayır ve Şer

Üzerinde yaşadığımız dünyada, biri insanın beğendiği ve arzusuna uygun olan hadiseler, diğeri ise beğenmediği ve isteğine uygun olmayan hadiseler olmak üzere iki çeşit hadise görülür. Bunlardan birincisine “**hayır**”, ikincisine “**şer**” derler.

Güzellik, iyilik, zevk, lezzet, azamet, saadet, bolluk, nimet, sevgi, barış, anlaşma, uyuşma, ibadet ve tek olan Allah’a tapma vs. gibi olgular hayra ve insanın tabiatına uygun hadiselere örnek verilebilir.

Huzursuzluk, felâket, bedbahtlık, kıtlık, kavga, hastalık, halkın birbirine düşman kesilmesi, mahrumiyet, depresyon, tufan vb. olgular da şerre ve insanın tabiatıyla uyuşmayan nahoş hadiselere örnek gösterilebilir.

İslâm dininin zuhurundan önce Hindistan ile Asya’nın bir bölümünde bazıları şu inançta idiler: Hayrın halikı başka, şerrin halikı başkadır. Bazıları da diyorlardı ki: Nur, iyi işlerin; karanlık ise, şerrin failidir. Bazıları da Allah’ı hayrın faili ve Ehrimen’i de şerrin faili biliyorlardı. Kısacası: İki Allah’a inanıyor ve iki müdebbir bulunduğu kanaat getiriyorlardı.

Buna karşın İslâm dini şu inancı ortaya koydu: “Lâ ilâhe illallah” yani tek olan Allah’tan başka ilah yoktur. Her nimet, hayat ve saadetin yaratıcısı O’dur. Öldüren de, diriltlen de O’dur. Deprem, tufan, fırtına, kasırga ve varlıkları hayırlı ve faydalı olan hayvanlar ile halkın zahiren şer olarak nitelendirdiği yılan ve diğeri zararlı hayvanlar, O’nun mahlûkudur.

İşte yukarıda işaret ettiğimiz yaratma manasında hayır ve şer her ikisi de Allah’tandır. Caferîlerin itikatları da bu doğrultudadır.

Ama insanın, adam öldürmek, hırsızlık, birinin namusuna tecavüz etmek ve bunun gibi kendi iradesiyle gerçekleştirdiği

şerler, işte bunlar Allah'ın irade ettiği şeyler değildir. Eğer bu şerler Allah'tan olsaydı, Allah kendisinden kaynaklanan şerlerden dolayı başka varlıkları sorumlu tutmazdı. Bu, Allah'ın adaletiyle örtüşmez ve O, bundan münezzehtir. Allah bizi iyi işlere yöneltip, kötü işlerden menetmiş ve şöyle buyurmuştur:

Artık kim zerre ağırlığınca hayır yapmışsa onu görür. Ve kim zerre ağırlığınca şer yapmışsa onu görür.⁽¹⁾

Hayır ve şer Allah'tandır diyen Ehlisünnet'in maksadı yukarıda beyan edilen birinci kısımdaki hayır ve şerdir ki İslâmiyet'ten önce bazıları hayır Allah'tan ve şer başkasındandır diyorlardı. Maksatları herkesin sorumlu olduğu ikinci kısım şer değildir.

Bazı cânî Emevî sultanları ile Abbasî sultanları, siyasi maksatlarla bütün şerler Allah'tandır diyorlardı. Onlar böyle demekle İmam Hüseyin'i ve binlerce günahsız öldürmelerini Allah'ın iradesi gibi göstermeye çalışıyorlardı. Cenab-ı Hak bize iyi ve kötü işi yapma kudretini vermiştir. Kötü işler yaparken O, kudreti bizim elimizden almamıştır. Biz kendi irademizle Allah'ın bize verdiği kudreti hem iyi hem de kötü işte kullanabiliriz. Bu mesele İmam-ı Âzam'ın "*Fıkh-ı Ekber*"inde aynen beyan edilmiştir.

Kazâ ve Kader

Kaza ve kader konusu herkesin anlayamayacağı, derk edip hakkıyla kavrayamayacağı kadar anlaşılması zor bir meseledir. Tıpkı hadiste buyrulduğu gibi: "*Kader büyük bir deniz ve karanlık bir çöldür, oraya girmeyiniz.*"

1- Zilzal (99), 7-8.

Ancak kaza ve kader, her ne kadar anlaşılması zor bir mesele olsa da, her Müslümanın inanması gereken bir konudur. Kısaca şöyle inanmalıyız: Kâinatta var olan ve var olacak şeylerin hepsi Allah'ın ilmindedir. Buna Kaza denir. Var olan ve dünyanın sonuna kadar var olması mukadder olan her şeyin belli bir ölçü ve miktar üzere olduğuna inanmaya da kader denir. Ezeli ilmin sahibi O'dur. Ezeli ilmin taalluk ettiği şeylerden fazlası vücut bulmamıştır ve bulmayacaktır da. Yüce Allah, şöyle buyurmaktadır:

Gaybın anahtarları O'nun katındadır; O'ndan başkası onları bilmez. Karada ve denizde olan her şeyi O bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. Yerin karanlıkları içindeki tek bir tane, yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.⁽¹⁾

Cebir ve Tefviz

Çok güç meselelerden biri de cebir ve tefviz konusudur. Bu hususta âlimler tarafından çok sayıda kitap telif edilmiştir.

Cebir:

Cebir şu demektir: Allah'ın kulları ne iş yapıyor ve görüyorlarsa, görünüşte o yapılan işler onlar tarafından ve onların eli ile oluyor. Fakat hakikatte, insan o işin gerçekleşmesi için sadece bir vesiledir. Onun gerçekleşmesini sağlayan, Allah'ın kudreti ve ilahî iradedir.

Caferî Mezhebi'ne göre bu manada cebir Kur'an hükmü ile batıldır. Zira hiçbir mükellef işlerini yapma ve bitirme hususunda mecbur yani cebr olunmuş değildir. Onun hareket ve filleri, iyiyi ve kötüyü ayırt edecek akla sahip olmayan bir

1- En'âm (6), 59.

robotun hareketi ve fiili gibi değildir ki başkası tarafından yönetilsin. Yüce Allah, insanoğluna iyiyi ve kötüyü ayırt edebilecek akıl ve bu doğrultuda hareket edecek güç, kudret ve özgür irade vermiştir.

Cebir düşüncesi Yezid zamanında kuvvet buldu. O, bu propaganda ve inanç ile Hz. İmam Hüseyin'in ve öteki Kerbela şehitlerinin öldürülmesini Allah'a isnat etmek istiyordu. Bu suretle maksadı kendisini ve İmam Hasan ve yüzlerce salih insanı öldüren babası Muaviye'yi temize çıkarmak idi.

Caferîler diyorlar ki: İnsan bütün iş ve hareketlerinde, küfür ve imanda muhtardır. Allah kimseyi iman ve küfür hakkında, iyi veya kötü iş hususunda mecbur etmemiştir ve etmez. Yüce Allah şöyle buyurur:

Dinde zorlama yoktur. Doğruluk sapıklıktan kesin olarak ayrılmıştır. Artık her kim tağuta küfredip Allah'a iman ederse, işte o, en sağlam kulpa yapılmıştır. Allah, işitir, bilir.⁽¹⁾

Yine şöyle buyuruyor:

Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz Allah, size muhtaç değildir. Bununla beraber O, kullarının küfrüne razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizden bunu kabul eder. Hiçbir günahkâr diğerinin günahını çekmez. Nihayet hepinizin dönüp gidişi, Rabbinizedir. Yaptıklarınızı O size haber verir. Çünkü O, kalplerde olan her şeyi hakkıyla bilendir.⁽²⁾

Tefviz:

Batıl inanışlardan biri de tefviz inancıdır. Bunun iki anlamı vardır.

1- Bakara (2), 258.

2- Zümer (39), 7.

1- Rabbû'l-Âlemin olan Allah, bütün kâinatı yarattıktan sonra kâinatın ve bütün olayların idaresini enbiyaya veya imamlara tefviz etmiş, onlara havale etmiş, onların sorumluluğuna bırakmıştır. Kendisinin esasen bu olaylarla bir işi yoktur.

2- Hak Teâlâ maddi ve manevi bütün âlemleri yarattıktan sonra işten elini çekmiş, inşaatını bitiren bir mühendis gibi, artık yaptığı bina ile hiçbir işi kalmamıştır. Cenab-ı Hakk'ın dünyanın korunup muhafazasında ve diğer bütün işlerde kesinlikle müdahalesi söz konusu değildir, her şey insanların idaresindedir. Allah tarafından kimseye yardım yapılmamakta, varlık âlemine yönelik lütfu ve feyzi söz konusu olmamaktadır. Bu akide gereğince dua etmek, Allah'tan yardım istemek boş ve faydasız bir iştir. Bu inanç, cebir inancının karşıt noktasında yer alır.

Tefviz, her iki manada da batıldır. Caferîlerin bütün dinî kitaplarında şöyle yazılmıştır: Allah, âlemlerin idaresini, muhafaza ve korumasını peygamberler ile imamlardan ve evliyadan hiçbir kimseye bırakmamış, hiçbirinin sorumluluğuna havale etmemiştir. Bütün âlemleri yaratan da saklayan da, işleri evirip çeviren de O'dur. Âlemin yaratılışında şeriki bulunmadığı gibi, onun devamında, korunup kollanmasında, işleri evirip çevirmesinde ortağı yoktur.

Kaldı ki, bütün mahlûkat ve kâinat, daima Allah'ın inayetine, rahmetine, merhametine ve yardımına muhtaçtırlar. Namaz kıldığımızda, **“Yalnız sana ibadet ediyoruz ve yalnız senden yardım talep ediyoruz. Bize doğru yolu göster.”** demiyor muyuz? Mademki Allah'ın, kullarının işinde hiçbir müdahalesi yoktur ve işleri şahıslara bırakmıştır, o halde yalvarıp yakarmanın, yardım dilemenin ne manası vardır? İşte buna göre tefvizin ikinci manası da batıldır.

Bundan dolayı Caferîler, cebri de tefvizi de batıl biliyorlar ve diyorlar ki: Ne cebir vardır, ne de tefviz, belki ikisinin arası bir keyfiyettir.

NÜBÜVVET VE PEYGAMBERLİK

Allah tarafından toplumun irşadı, ıslahı, nüfusun çoğalması ve nefislerin tekâmülü için peygamberler gönderilmiştir. Onların her biri Allah'ın verdiği talimat ve programlar dâhilinde kendilerine verilen görevi ifa etmiş ve önemli hizmetlerde bulunmuşlardır. Halkın içinden gelen bu peygamberler, hayat ve görevleri müddetince ahlâk ve fazilet bakımından öteki insanlardan üstün olmuşlardır. Onlar hiçbir zaman heva, heves, şöhret ve makam düşkünü olmamışlardır. Hatta hizmetlerinden dolayı halktan hiçbir mükâfat, beklenti ve istekleri olmamış, dünya hayatı onları bozmamıştır. Peygamberler Allah tarafından gönderilmekle ve masum olmakla beraber, farklı derece ve makamlara sahiptirler. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bazıları ile konuşmuş, bazılarına da derece derece yükseltmiştir.⁽¹⁾

Peygamberler arasındaki derece farkına rağmen hepsi bir tek Allah tarafından, insanları tek olan Allah'a, fazilete, üstünlüğe davet etmek için gönderilmişlerdir. Bu açıdan aralarında bir fark yoktur. Hepsinin nübüvvetine itikat ve iman etmek gerekir. Nitekim yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

“Lâ nuferriku beyne ehadin min rusulih.” Allah'ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız.⁽²⁾

1- Bakara (2), 253.

2- Bakara (2), 285.

Son ve En Üstün Peygamber

Hazreti Muhammed, Hatemü'l-Enbiya'dır; yani peygamberlerin en sonuncusudur ve hepsinden daha üstündür.

Peygamberlik konusu, halkı davet ve irşat etme şekli, zaman geçtikçe gelişti. Son din dersi, tek olan Allah'a tapma dersi ve ilahî sosyal kanunlar, Hz. Muhammed b. Abdullah (s.a.a) vesilesiyle sona erdi.

İslâm dini, en son din ve İslâm Peygamberi de, gönderilen son peygamberdir. İslâm dininden başka bir din gelmeyeceği gibi, Hz. Muhammed'den sonra başka bir peygamber de gelmeyecektir. Kim peygamberlik ve yeni bir din iddiasında bulunursa yalancıdır.

Bu nedenle Hz. Muhammed (s.a.a) bütün peygamberlerin en üstünü ve onun dini de, dinlerin en mükemmelidir.

Hazreti Peygamber'in (s.a.a) Miracı

İslâm Peygamberi'nin özelliklerinden biri Miraç meselesidir. Allah Teâlâ kendi eşsiz kudretiyle, bir gecede Hz. Muhammed'i Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya ve oradan da göklere götürmüştür.

Bütün Caferîlere göre Miraç cismanidir. Yani İslâm Peygamberi maddi unsurlardan mürekkep ve müteşekkil vücudu ile göklere çıkmış, diğer âlemlerdeki ilâhî kudreti, ayetleri, nişane ve eserleri müşahede etmiştir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.⁽¹⁾

1- İsra (17), 1.

Melekler

Meleklerin mevcudiyetini tasdik etmek, her Müslümanın sabit dinî inançlarındanıdır. Kur'ân-ı Kerim birçok ayette onlardan ve Cebrail'den haber vermiştir. Onlar Allah'ın izniyle fevkalâde bir kudrete sahiptirler.

Caferîler meleklerin varlığına inanır, Cebrail'i Kur'ân-ı Kerim'i Hz. Muhammed'e (s.a.a) getiren melek ve ilâhî vahyin emini bilir.

Kutsal Kitaplar

Allah tarafından peygamberlere insanları irşat için kitaplar ve sahifeler nazil olmuştur. Bunların en önemlileri Hz. Davud'a indirilen Zebur, Hz. Musa'ya indirilen Tevrat, Hz. İsa'ya indirilen İncil ve Hz. Muhammed'e indirilen Kur'ân'dır.

Ne yazık ki bugünkü elimizde bulunan Zebur, Tevrat ve İncil, o mukaddes kitapların asılları değildir. Yani onlar İsrailoğulları uleması ve Hz. İsa'nın öğrencileri tarafından yazılmış kitaplardır. Bugün dünyada kırka yakın muhtelif İncil vardır. En meşhurları ise, dört İncil'dir.

Bugünkü Tevrat ile İncil'de öyle konular vardır ki, bu kitapların hainler tarafından tahrif edildiğini ispat etmektedir.

O kitaplarda peygamberlere aklın almayacağı, kabul etmeyeceği, yakışsız isnatlar ve iftiralar yer almıştır.

Meselâ Hz. Yakub'un Allah ile gürüşmesi, Hz. İbrahim'in Allah için kebab pişirip hazırlaması, Hz. Lût'un kızlarının babalarına şarap vermesi, bir yatakta yatıp babalarından gebe kalmaları gibi. Bütün bunlar yalandır, gerçek dışıdır ve küfürdür.

Ama Kur'ân-ı Kerim, Caferîlerin ve diğer Müslümanların inancına göre tahrif edilmemiş ve hıyanet elinin değmediği ve dokunmadığı yegâne ilâhî kitaptır. Kur'an'ın 114 suresi vardır. Tümü Allah tarafından nazil olmuştur. Gayri ilahî bir söz o kitapta yoktur. Hz. Peygamber zamanında muhacirlerden dört kişi ile Hz. Ali b. Ebû Tâlib Kur'ân-ı Kerim'i toplayıp bir araya getiriyorlardı. Bu Kur'ân'lar arasında sure ve ayet sayısı bakımından hiçbir ihtilâf yoktur. İran'da Hz. Ali b. Ebû Tâlib ve Hz. İmam Rıza'nın kendi el yazıları ile yazılmış iki nüsha Kur'ân vardır ki, bugünkü mevcut Kur'ân ile tamamen mutabıktır.

Caferîler Kur'ân-ı Kerim'e çok hürmet eder ve ona abdestsiz el sürmezler.

KIYAMET GÜNÜ

Kur'ân ayetleri ile Hz. Peygamber'in muteber hadislerine göre, bir gün hayat ve dünyanın ömrü sona erecektir, insanların yüzüne başka bir dünya açılacaktır. İşte o güne; kıyamet, ceza, mükâfat, haşr ve mead günü denir.

Kıyamet gününde, yaratılışın başlangıcından kıyamete kadar yaşamış olan bütün insanlar bir daha dirileceklerdir. İyilerle kötüler yaptıklarının, davranış ve hareketlerinin karşılığını, ceza veya mükâfat olarak göreceklerdir.

Caferîlere göre bütün insanlar bu maddi bedenle dirileceklerdir. Nitekim Kur'ân'ın birçok ayetinde bu hususa değinilmiştir. Yüce Allah, şöyle buyuruyor:

“Ölüp toprak ve kemik olduğumuzda tekrar mı diriltiliceğiz?!” diyorlardı. “Bizim ilk atalarımız da mı?!” De ki: “Şüphesiz, hem öncekiler, hem de sonrakiler, bilinen bir günün buluşma vaktinde mutlaka bir araya toplanacaklardır.”⁽¹⁾

Yine şöyle buyuruyor:

İnsan, kemiklerini asla bir araya toplamayacağımızı mı sanıyor? Hayır, bizim onun parmak uçlarını bile düzenlemeye (eski haline getirmeye) gücümüz yeter.⁽²⁾

“Yasin Suresi”nin sonunda da bu konu beyan edilmiştir.

1- Vâkıa (56), 47-50.

2- Kıyamet (75), 3-4.

Ruhlarda Tenasüh

İslâm öncesi eski zamanlardan beri Hintliler ile bazı Yunanlılarda şöyle bir inanç vardı: İnsan öldükten sonra onun ruhu dünyaya geri dönecek, bu âlemde yaşayan insan veya hayvanlardan birinin bedenine girecektir. Bu inanca tenasüh derler.

Tenasüh Caferî Mezhebi'ne göre batıldır. Hiç kimsenin ruhu bu dünyaya yaşamak için tekrar gelmez ve bu inanış Kur'ân'a aykırıdır.

Kıyamet Gününde Şefaaf

Hz. Peygamber'in (s.a.a), ümmetinden büyük günah işleyenlere bile şefaaf edeceği, Caferî Mezhebi'ne göre sabittir. Caferîlere göre Hz. Peygamber, evliya, şüheda ve bilhassa Ehlibeyt ve Hz. Ali b. Ebu Talib Allah'ın izniyle şefaaf edeceklerdir.

ASHAB-I KİRAM

Caferîler Kur'ân'a ve Peygamber'in sünnetine uygun olarak ashab-ı kiram hakkında adilane bir görüşe sahiptirler.

Onlara göre: Sahabeden gerek Hz. Peygamber hayatta iken ve gerekse onun vefatından sonra, ilâhî kanuna ve İslâmî ahkâma riayet ederek sahabe olmanın şeref ve faziletini mal, makam, şöhret ve liderlik gibi şeylere feda etmeyenlere saygı göstermek gerekir; böyle birisi diğerlerine göre üstündür. Ama Hz. Peygamber'in (s.a.a) irtihalinden sonra dünya, mal, makam, şöhret ve liderlik düşkünlüğünden dolayı sahabe olmanın şeref ve faziletini yitirmiş, hatta Resulullah'ın buyruklarına ters işler görmüş birisi öteki Müslümanlarla aynı seviyede olup başkalarına tercih edilmezler ve kötü amellerinden dolayı kınanırlar.

Özet olarak Caferîler Ehlisünnet gibi bütün ashabı müçtehit ve adil bilmezler; zira tahsil görmemiş bir Arap şayet birkaç sabah Peygamber ile birlikte namaz kıldı veya birkaç hadis işitti yahut da yalnız gazaya katıldı diye müçtehit ve adil olamaz ki biz onun bütün işlerini içtihatla yorumlayalım. O da diğer Müslümanlar gibi İslâmî mevzuata tâbidir. Ashaptan olsun veya olmasın, kim takva ve fazilet sahibi ise, işte o Allah'ın yanında daha aziz ve sevimlidir. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Şüphesiz, Allah katında sizin en değerliniz, en takvalı olanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.⁽¹⁾

Eğer Ashaptan birisi takva yolundan saparsa, artık ona bir fazilet ve makam isnat edilmez.

Buhari İle İmam Ahmed b. Hanbel'in Bazı Ashap Hakkındaki Hadisleri

Buhari, Sahihi'nde diyor ki: Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

Bir grup Kevser havuzunun yanında benim yanıma gelir, ben onları, onlar da beni tanırlar; fakat benimle onların arasına girip engel olanlar bulunur.

Ben, "Ya Rab! Bunlar benden midirler?" diye sorarım. Şu ilâhî nida gelir: "Bunların senden sonra neler yaptıklarını bilmezsin." Peygamber der ki: "Benden sonra dini bozan ve değiştiren yok olsun."⁽²⁾

İmam Ahmed b. Hanbel "Müsned"inde ise şu ifade yer alır:

Hz. Peygambere hitaben şu ilahî nida geldi: "Sen dünyadan göçtüğün gün, bunlar senin dininden döndüler."⁽³⁾

Ehlisünnet'in de muteber kabul ettiği kaynaklarda, sahabelik fazilet ve şerefini koruyamamış, hatta büyük cinayetlere mürtekip olmuş birçok sahabenin ismi kaydedilmiştir. İşte bunlar için bir makam ve fazilet düşünülemez.

Fakat Hz. Peygamber'in yâranından bazıları savaş ve sıkıntılı günlerde sürekli onun yardımına koşmuşlardır, ona dost ve arkadaş olmuşlardır, onun irtihalinden sonra da hak, İslâm ve

1- Hucurat (49), 13.

2- Sahih-i Buharî, c. 3, s. 136.

3- Müsned cilt 5, sayfa 231.

takva yolundan ayrılmamış, kısaca ashaplık hürmetini, İslâm'ın hukuk ve hududunu muhafaza etmişlerdir. İşte biz onları saygı ve sevgi ile selâmlar, Hz. Resul'ün hakiki yârarı olarak tanır, onların kabirlerini ziyaret etmenin, mağfiret ve ahiret sevabına sebep olacağını, onlardan birine hakaret etmenin fisk-ü fesada, hatta bazı hallerde küfre neden olacağını biliriz.

Ali b. Ebu Talib Ashabın En Üstünüdür

Caferîler, Hz. Ali b. Ebu Talib'in, Hz. Peygamber'den sonra bütün sahabe ve Müslümanların en üstünü olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Bu inanışlarında, Kur'ân-ı Kerim'e ve Ehli-sünnet tarafından kabul edilen muteber hadislere dayanmaktadırlar.

Fazilet ne ile ölçülür? Fazilet ya iman ve itikat ile olur, ya ilim ve kültür ile yahut da amel ve cihad ile olur. İşte Hz. Ali bütün bu üç fazilet hususunda başkalarından üstündür. Allah Kur'ân-ı Kerim'inde cihad edenleri, cihad etmeyenlerden üstün tutmuştur.

Müminlerden -özür sahibi olanlar dışında- oturanlarla malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir olmaz. Allah, malları ve canları ile cihad edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allah hepsine de güzellik (cennet) vadedmiştir; ama mücahidleri, oturanlardan çok büyük bir ecirle üstün kılmıştır.⁽¹⁾

Hz. Ali'nin (a.s), din yolunda cihadı ve Resulullah'ın canını muhafazası, bütün savaflara katılarak fetihler gerçekleştirdiği, ashaptan hiç kimsenin düşman karşısına çıkmaya cesaret bile edemediği anlarda korkusuzca meydana atılarak İslâm düşmanlarının işini bitirmesi konusunda bütün sahabe ye

1- Nisa (4), 95.

üstün oluşunda hiçbir Müslümanın şüphesi yoktur. Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber savaşları bunlara en iyi örnektir.

İmam'ın Fazileti

Hız. Ali b. Ebu Talib'in yegâne Allah'a ve Hız. Muhammed'in (s.a.a) risaletine olan iman ve itikadı bütün sahabe ve Müslümanlardan daha önce idi. Çünkü Hız. Ali çocukluğundan beri Hız. Muhammed'in evinde büyümüş, yetişmiş, terbiye görmüş, inanç ve amel hususunda ona tâbi olmuştur. Hız. Resul ömrü ve hayatı boyunca, hatta peygamber olmadan önce de nasıl İslâm şeriatında ve yolunda idi ise, Ali b. Ebu Talib de aynı yolda ve inançta idi.

Aslına bakılacak olursa Ali b. Ebu Talib, hiçbir zaman kâfir olmadı ki İslâmiyeti ne zaman kabul etti denilsin. Ama öteki ashap kısa bir süre de olsa cahiliyet ve puta tapma inancını taşımışlar ve Hız. Peygamber'in davetini ve Müslümanlığı sonradan kabul etmişlerdir.

Hız. Resul-ü Ekrem, peygamberliğe seçildiği zaman, bir çok ashab-ı kiramin ömürlerinin otuz-kırk senesi cahiliyet döneminde geçmiş ve İslâm dinini kabul etmek konusunda da yıllarını tereddütle geçirmişlerdir. İslâm'ın gerçeğini yavaş yavaş anlayarak Müslüman olmuşlardır. Hatta Ömer b. Hattab İslâm dinine o kadar karşıydı ki Müslüman olan kız kardeşinin kocasına dayak attı ve Peygamber'i öldürmek istiyordu; ancak Peygamber'i gördüğünde verdiği karardan dönerek Müslüman oldu.

Ama Ali b. Ebu Talib böyle miydi? Hız. Peygamber'in davetinin ilk günü, İslâm dinini açıkça kabul ederek Resul-ü Ekrem ile omuz omuza namaz kıldı, hâlbuki o zamanlar daha bulûğ çağına ermemişti bile. Bu da gösteriyor ki hakkı bilme ve hakikati arayıp bulma ve teşhis etme gücü Hız. Ali'de çocukluk çağına bile kemal derecesine varmıştı.

Hz. Ali'nin İlmî Açısından Fazileti

Onun büyük faziletlerinden biri de ilmi ve kültürel makamıdır. Bir kimsenin ilim derecesi ne kadar yüksek olursa, onun büyüklüğü de o derece fazla olur. Nitekim Zat-ı Bari şöyle buyuruyor:

Allah sizlerden iman eden kimseler ile onlara ilim verilen kimselerin derecelerini yükseltir.⁽¹⁾

Allah Teala, Hz. Peygamber'in gönderilmesi hususunda buyurmuştur ki:

Çünkü ümmîlere içlerinden, kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Kuşkusuz onlar önceden apaçık bir sapıklık içindeydiler.⁽²⁾

Yine şöyle buyurmuştur:

Andolsun ki, Lokman'a, Allah'a şükretmesi için hikmet verdik.⁽³⁾

Yine şöyle buyurmuştur:

Hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse şüphesiz ona çokça hayır verilmiştir. Bundan ancak akıl sahipleri ibret alır.⁽⁴⁾

Allah-u Teâlâ'nın İslâm Peygamberi'ne verdiği ilim ve hikmet, öteki peygamberlerden daha fazladır. Hadiste belirtildiğine göre bütün hikmet ve ilimler, Kur'ân ayetleri ve diğer ilâhî vahiyler aracılığıyla İslâm Peygamberine

1- Mucadele (58), 11.

2- Cuma/2.

3- Lokman (31), 12.

4- Bakara (2), 269.

verilmiştir. Kur'ân'ın ilim ve manaları ile dinî meseleler, tabîî ve melekûfî sırların hepsi bu hikmetin bir parçasıdır. Resulullah'ın buyurduğuna göre bütün bu ilimler ve sırlar Ali b. Ebu Talib'e öğretilmiştir. Ali, hikmet, ilim, Kur'ân, melekûfî ve tabîî sırlara vakıftır. Ali b. Ebu Talib'ten başka kimse bu makama sahip değildir. Mütevatir hadiste Allah Resulü şöyle buyurmuştur:

Ben ilim ve hikmetin şehriyim, Ali de onun kapısıdır, ilim ve hikmet şehrine talip olan o kapıdan girmelidir.

Bunun manası şudur: Kim Kur'ân'ın ilimlerini, din meselelerini, ilahî ahkâmı, tabîî ve melekûfî sırları anlamak isterse, Ali b. Ebu Talib'ten sormalıdır.

Bundan dolayıdır ki İslâmî ilimler konusunda, özellikle zor meselelerde bütün halifeler ve ashab-ı kiram, kendilerini Ali'ye muhtaç görmüş ve ona başvurmuşlardır. Ama Ali, Hz. Peygamber'den başka kimseden bir şey öğrenmedi ve Hz. Peygamber'den sonra da ilme ihtiyacı olmadı. Bunun içindir ki Caferîler Ali'yi bütün sahabeden üstün bilirler.

Ali b. Ebu Talib'in Bütün Müminlere Velâyeti Vardır

Beyan ettiğimiz bu üstünlükten dolayıdır ki Ali b. Ebu Talib'in bütün müminlere velâyeti vardır, herkes onun emrine ve hükmüne uymalıdır. Zira onun sözü Hz. Peygamber'in ilim şehrindeydir. Resul-ü Ekrem (s.a.a) buyurmuştur ki:

Ali bendendir, ben Ali'denim. O, benden sonra her müminin velisidir.⁽¹⁾

Başka bir hadisinde de şöyle buyurmuştur:

Ben kimin mevlası ve velisi isem, Ali de onun mevlası ve velisidir.

1- Kitabu't-Tâc, c. 3, s. 335.

Bu muteber hadisten anlaşıldığı üzere bütün müminler Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra bütün sosyal, siyasî, dinî ve dünyevî işlerinde kendi velileri olan Hz. Ali'ye uymalıdır.

Ali'nin, onların hepsi üzerinde velâyeti vardır. Ama Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra kimsenin Ali b. Ebu Talib üzerinde velâyeti olmayacaktır. İşte bu, Hz. Ali'ye mahsus büyük bir fazilet ve üstünlüktür.

İMAMET VE VELAYET

Şii'lerle Sünnîler arasında ihtilâf konusu olan önemli meselelerden birisi imamet ve velayet konusudur. Bu mesele, hilâfet ve siyasi iktidar meselesinden farklı bir konudur.

Caferîlere göre imamet ve velâyet makamı, ancak ve ancak ilâhî emir ve Hz. Peygamber'in tayini ile olabilecek ilahî, manevî ve ruhanî bir makamdır. Halkın seçimi veya şûra yahut da şahsî vasiyet ve tavsiyesiyle olamaz. Bu anlamda imamet ve velâyet, siyasi hilâfetten ayrıdır. Siyasi hilafet zalimler tarafından bile güç, hile ve kılıçla ele geçirilebilir. Nitekim Emevîler ve Abbasîler onu ele geçirdiler ve uzun müddet onu kendi hanedanlarında korudular. Ancak manevi makam olan imamet zorla ele geçirilemez. Zorla insan manevi açıdan başkasından üstün olamaz.

Böyle birisi, ömrünün başlangıcından sonuna kadar günah işlemez. Sahip oldukları ilim ve marifetin kaynağı vahiydir. Dinî ve ilmî konuda hiç kimseye muhtaç olmazlar. Halk, Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra din konusunda onların ilmîne ve liderliğine ihtiyaç duyarlar. Bu öyle bir makamdır ki onu ancak Allah verebilir. İçtihat, vaaz ve fetva vermek gibi okumakla elde edilebilen bir makam değildir.

İmamlar On İki Kişidir

Caferîlere göre, Hz. Peygamber'in (s.a.a) ilminin vârisi ve ümmete veli olan imamlar, 12 zattırlar; Hz. Peygamber onları tanıtmış ve bildirmiştir:

- 1- Hz. Ali b. Ebu Tâlib
- 2- Hz. İmam Hasan
- 3- Hz. İmam Hüseyin
- 4- Hz. İmam Zeynelabidin (Ali b. Hüseyin)
- 5- Hz. İmam Muhammed Bâkır
- 6- Hz. İmam Cafer Sadık
- 7- Hz. İmam Musa Kâzım
- 8- Hz. İmam Rıza
- 9- Hz. İmam Muhammed Tâki
- 10- Hz. İmam Ali Naki
- 11- Hz. İmam Hasan Askerî
- 12- Hz. İmam Mehdi (a.f) ki, herkes onun zuhurunu beklemektedir.

Bu on iki imamın hepsi de Hz. Peygamber'in (s.a.a) sülalesinden ve onun Ehlibeyt'indendirler.

Caferîlere, on iki zatın imametine ve velayetine inandıkları için, "On İki İmam Şiası" da denir.

On İki İmam Hakkında Hz. Peygamber'den Nakledilen Hadisler

Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra on iki imam ve ilâhî halife geleceğine dair birçok muteber hadis kaynaklarda nakledilmiştir. Örneğin Buharî Sahih'inde şöyle nakletmektedir:

Hz. Peygamber, "Sizin on iki emîriniz olacak, onların hepsi de Kureyştendirler." buyurmuştur.⁽¹⁾

1- Kitabu't-Tâc, c. 3, s. 335.

Bu hadis, Sünen-i Tirmizî'de ve Müsned-i Ahmed b. Hanbel'de Cabir kanalıyla Hz. Peygamber'den nakledilir:

İslâm dini hepsi Kureyş kabilesinden olan ve size halifelik edecek olan on iki şahsiyetle sabit ve daim kalacaktır.⁽¹⁾

Hakim Nişaburî'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber'e: Halifeler kaç kişidirler." diye sorulduğunda "On iki kişidir." cevabını vermiştir. Müslim "*Sahih*"inde ve Müttaki Hindî "*Kenzü'l-Ummal*" adlı eserinde benzer hadisler nakletmişlerdir.⁽²⁾

Ehlisünnet'in muteber hadis kitaplarında nakledilen bu rivayetlerin tümünden Müslümanlar için 12 halife ve emîr tayin edildiği anlaşılıyor. Bu on iki emîr, Hulefa-i Raşidin değildir.

Yine Emevî ve Abbasî halifeleri de değildir. Çünkü sayıları on ikiden fazladır. Üstelik Emevî ve Abbasî halifelerinin çoğu halife olma liyakatinden yoksundular. Çünkü sürekli şarap içer, kumar oynar, eğlenceyle meşgul olurlardı. Ah! Onlar haksız yere ne kadar da kan döktüler!

On iki halife ve on iki emîr ifadelerini içeren hadisler tam anlamıyla sadece ve sadece Şîilerin inandıkları on iki Ehlibeyt imamı inancıyla örtüşür.

Hazreti Ali'nin Zâhiri Hilâfeti

Hız. Ali, zahirî ve siyasi hilafet makamına 4'üncü halife olarak oturmuştur. Hız. Peygamber'den sonra Muhacirlerle Ensar arasında halife seçimi hususunda yaşanan uzun münakaşalar sonucu Ebubekir kazandı. I. Halife iki sene sonra vefatı esnasında Ömer'i kendi yerine halife yaptı. Ömer de vefatı

1- Sünen-i Tirmizî, c.2; Müsned-i Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 9, c. 2, s. 101, c. 5, s. 92.

2- Sa-hih-i Müslim, Kitabu'l-İmare. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 201.

sırasında hilafeti altı kişilik bir şûraya havale etti. II. Halife Ömer, ne I. Halife'nin seçimindeki oylama ve ne de kendisinin Ebubekir tarafından tayinindeki vasiyet ve atama yöntemini beğenmedi. III. Halife'nin seçimini altı kişilik bir şûraya bıraktı. Neticede Osman kazandı ve üçüncü halife oldu.

Osman'ın döneminde Emevîler, İslâm'ın ve Müslümanların menfaatine aykırı birçok iş yaptılar. Halka ve ashaba birçok haksızlık yapıldı. Sonunda Müslümanlar her taraftan Medine'ye akın ettiler. Muhacirler, Ensar, hatta Talha, Zübeyr ve Aişe Osman'ın öldürülmesini istediler. Osman katledildikten sonra, Muhacirler, Ensar, Talha ve Zübeyr dahi Ali b. Ebu Talib'e biat ettiler ve bu şekilde Ali dördüncü halife oldu. Ama bu hilafet, İslâm ülkesinin iktidarı, idaresi ve siyasi yönetimi bakımından idi. Hâlbuki Ali b. Ebu Talib'in ilâhî hilafeti, velayeti, imameti ve dini liderliği, bizzat Hz. Peygamber'in döneminde hicretin 10'uncu yılında Hz. Resulullah tarafından halka tebliğ edilmişti. Bu konu Ehlisünnet'in muteber kitaplarında kaydedilmiştir. İsteyen onlara müracaat edebilir. Biz bu meseleyi burada özet olarak aktarıyoruz:

Ali b. Ebu Talib'in Gadir-i Hum'da İlahî Hilafeti

Hz. Peygamber (s.a.a), hicretin onuncu yılında, her bölgeden Müslümanları hac merasimini ifa etmek üzere davet etti. Ali b. Ebu Talib o sırada Yemen'de idi. Mekke'de Peygamber'e katılması için ona da emir verildi. Çeşitli yerlerden gelen 120.000'e yakın hacı adayı, hac merasimine katıldı. Hz. Peygamber o hacda halkla vedalaştı. Bundan dolayı o hacca, Haccetü'l-Veda denir.

Zilhicce ayının 18'inci günü Hz. Peygamber hac dönüşünde, Medine ile Cidde arasında ve şimdi Rabüğ denilen Sahfe yakınında Kâin "Gadir-i Hum" adlı yerde devesinden inerek bütün hacıların toplanmasını emretti.

Öğle namazından sonra Ali b. Ebu Talib'i halife olarak ilan etti. O gün Zilhicce ayının 18'inci günü idi. Ahmed b. Hanbel ve İbn Mâce olayı şöyle nakletmişlerdir:

Hz. Peygamber Gadir-i Hum'da Ali'nin elinden tutarak şöyle hitap etti: *"Acaba ben müminlere kendilerinden evlâ değil miyim?"* Halk: *"Evet, ya Resulullah."* dediler. Peygamber-i Ekrem o cümleyi tekrarladı. Halk yine, *"Evet, ya Resulallah"* diye cevap verdi. Bunun üzerine Resul-ü Ekrem şöyle buyurdu: *"Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır."* (Men kuntü mevlâhu fe-haza Aliyyün mevlâhu.) Sonra Hz. Peygamber (s.a.a) şu niyazda bulundu: *"İlâhî, Ali'yi seveni sev, Ali'ye düşman olana sen de düşman ol."*⁽¹⁾

Hutbeden sonra Ebubekir ve Ömer, Ali'nin huzuruna gelerek onu tebrik ettiler. Ahmed b. Hanbel şöyle nakletmektedir:

Ömer tebrikten sonra dedi ki: *"Ya Ali, sen benim mevlam ve her mümin erkekle her mümin kadının mevlasısn."*⁽²⁾

İmam Fahr-i Razî *Tefsir-i Kebir'*inde şu ayeti tefsir ederken şöyle der:

Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğunu amacına ulaştırmaz.⁽³⁾

Peygambere bu emir geldikten sonra, Ali'yi hilafete tayin etti ve halka şöyle buyurdu: *"Ben kime mevlâ isem, Ali de ona mevlâdır."* Bunun üzerine Ömer, Ali'yle görüşerek onu kutladı ve dedi ki: *"Mübarek olsun ya Ali! Sen benim mevlamsın; her mümin erkekle her mümine kadının mevlasısn."*

1- Müsned, c. 4, s. 372. Sahih, c. I, s. 43, Hadis: 110.

2- Müsned, c. 4, s. 281.

3- Maide (5), 67.

Hatib Bağdadî, Ebu Hüreyre'den naklen diyor ki:

Kim zilhicce ayının 18'inci günü oruç tutarsa, 60 ay orucunun sevabını kazanır. Çünkü o gün Gadir-i Hum günüdür. ⁽¹⁾

Bu olaydan sonra şu ayet nazil oldu:

Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.⁽²⁾

İmam Suyuti de aynı konuyu Ebu Hüreyre'den naklen şöyle yazıyor: “*Bugün size dininizi ikmal ettim*” ayeti bu olay üzerine nazil oldu.⁽³⁾

İstanbul'da türbesi Müslümanların ziyaretgâhı olan Ebu Eyyub-i Ensari, Allah Resulü'nün şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Allah benim velimdir. Ben de müminlerin velisiyim. Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir.⁽⁴⁾

Ali b. Ebu Talib'in Hz. Resul zamanında hilafete tayin edildiği konusu, bütün On İki İmam Şiası'nın inancıdır. Bu inanca göre, Hz. Peygamber'in irtihalinden sonra Muhacir ve Ensar ashap arasında çok uzun münakaşalar yaşandı. Muhacir ve Ensar her biri hilafetin kendilerinde olmasına çalışıyorlardı. Uzun münakaşalardan sonra, Ebubekir'e biat edildi. Ali b. Ebu Talib, birkaç kişi ile Hz. Peygamber'in guslü ve kefenlemesi ile meşgul idi. Sahabenin toplantısında ve yaşanan münakaşalarda hazır bulunmadı. Hz. Peygamber'in defin işini bitirdikten sonra Ebubekir'e biat edilmişti.

1- Tarih-i Bağdad, c. 8, s. 290.

2- Maide (5), 3.

3- ed-Dürrü'l-Mensur tefsirinden.

4- el-İsabe, c. 4, s. 169.

Ali b. Ebu Talib ile bazı insanlar ve o arada Talha, Zübeyr, Abbas, Mikdad ve Ebuzer, Ebubekir'e biat etmediler ve dediler ki: "Hz. Peygamber kendi zamanında Ali b. Ebu Talib'i halife tayin buyurmuştu. Ali halife olmalıdır." Bu muhalefet bir kaç ay sürdü. Fakat sonunda Ali b. Ebu Talib, bu ikiliğin, ayrılığın ve aradaki anlaşmazlığın, Hz. Peygamber'in zahmetlerinin boşa gitmesine sebep olacağını ve İslâm düşmanlarının bu fırsattan faydalanacaklarını düşünerek, Müslümanların ve İslâm dininin menfaatlerini korumak için, 6 ay geçtikten sonra Ebubekir'e muhalefetten, kendi şer'i ve meşru hakkından vazgeçti. Ebubekir, halifeliği sona erdiğinde kimseye danışmadan ve halkın görüşüne başvurmadan, halifelik için Ömer'i vasiyet etti. II. Halife Ömer ise, ölümüne yakın bir zamanda hilafeti altı kişilik bir şûraya bıraktı. Halifelik için Ali ve Osman olmak üzere iki aday söz konusu idi. Neticede Osman kazandı. Halife Osman öldürülünce bütün Muhacir ve Ensar toplanarak ittifakla Ali b. Ebu Talib'e biat ettiler. İşte bu şekilde Ali'nin siyasî hilafeti dördüncü sırada yer almış oldu. Ancak Hz. Peygamber'in tayini açısından onun hilafeti birinci sıradadır, o ilk halifedir.

Ali b. Ebu Talib ve Ehlibeyt İmamları, Allah'ın Kullarıdır

Caferîler, Hz. Ali ile diğer Ehlibeyt İmamları'nı sadece Hz. Peygamber'in (s.a.a) ilim ve hikmetinin varisi olarak bilirler.

Asla onları peygamberlik makamında görmezler. Onları ubudiyet ve beşeriyet makam ve derecesinden daha yükseğe çıkarmazlar. Kim bu konuda farklı bir düşünceye sahip ise onu İmam Cafer Sadık ve Ehlibeyt izleyicisi olarak tanımazlar.

Bazı Hristiyanlar, Hz. İsa hakkında ifrata düşerek onu kulluk ve insanlık mertebesinden çıkarıp "Allah" veya "Allah'ın

oğlu" olarak tanımışlardır. Bu insanlar aslında ne Allah'ı iyi tanımışlar ne de Hz. İsa'yı.

Bazı cahiller de Ali b. Ebu Talib'in ilmî makamını ve kerametlerini doğru dürüst kavrayamadıkları için sapmış, onu ulûhiyet makamına yüceltmişler. Elbette asrımızda dalalet içinde bulunan bu tür insanların sayısı oldukça azdır. Caferîler, bu şahısları katiyen kendilerinden bilmezler. Hz. Ali hayatta olsaydı, şüphesiz bu batıl inançlarından dolayı onları cezalandırır, onlardan uzaklaşırdı. İmam Cafer Sadık (a.s), öğrencisi Ebu Basir'e şöyle der:

Ey Ebu Basir! Bizim ulûhiyet makamımızın olduğunu zanneden kimselerden uzaklaş.

İmam, bir toplantı düzenleyerek, Hz. Ali ile öteki imamların ulûhiyet veya peygamberliklerine inananlara lânet etti ve böyle bir inanışa sahip olanlardan nefret ediyorum diye buyurdu.

İmam Cafer Sadık zamanında bazılarının yanlış inançları ve düşünceleri vardı. Onlar Hz. Ali ve diğer Ehlibeyt İmamları hakkında ifrata düşmüşler, onlara ulûhiyet makamı atfetmişlerdi. İmam Cafer Sadık bundan haberdar olunca hepsini lanetledi. Bu düşünceye sahip olan Beşşar, İmam Cafer Sadık'ın yanına vardığında, İmam ona dedi ki:

Melun yanımdan çık git. Allah'a yemin ederim ki ben seninle bir çatı altında oturmam. Kim bizi kulluk makamından üstün tutarsa ve hakkımızda bizim demediğimiz bir şeyi söylerse Allah ona lânet etsin. Kim bize peygamber dese, Allah ona lânet etsin ve kim bu sözden şüphe ederse, Allah ona da lânet etsin.

Kısaca Caferîler arasında, Hz. Ali ile diğer Ehlibeyt İmamları'nı maazallah Allah veya peygamber olarak tanıyan hiç kimse

yoktur. Böyle bir kimse bulunsa bile İmam Cafer Sadık'a tâbi olanlardan değildir. Caferîlerin kitabında bu inanca sahip olan Ebul-Hattab'a ve diğerlerine lânet edilmiştir.

Türkiye'de birçok kimse bana şu soruyu sormuşlardır: "Acaba Ehlibeyt'e bağlı olan On İki İmam Şiûleri, Hz. Ali'yi peygamber bilirler mi? Yahut maazallah ona ibadet ederler mi?" Ben gerçekten de bu sorulara hayret ediyordum; çünkü Caferîlerin bütün kitaplarında şöyle yazar:

Kim Hz. Ali'yi veya diğer Ehlibeyt İmamları'nı peygamberlik veyahut maazallah ulûhiyet makamında tanırsa, bizden değildir.

Biz ezanda "Eşhedu enne Aliyyen veliyyullah" demekle Ali'nin Allah'ın kulu ve dostu olduğuna şahadet ediyoruz ki halk bizim Ali'yi, Allah'ın dostu olarak gördüğümüzü bilsin. Biz onu haşa Allah veya peygamber olarak tanımıyor ve bilmiyoruz. Biz, Muaviye'nin taraftarları gibi Ali'ye lânet ederek onu Allah'ın düşmanı da bilmiyoruz. Bu konu ezan konusunda ele alınmıştır, isteyen oraya bakabilir.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns, framing the central text. The border is composed of four corner pieces and four side pieces, all rendered in black lines on a white background.

3. BÖLÜM

CAFERÎ MEZHEBİ'NDE
İBADETLER

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

NAMAZ

Namaz, Allah'ın emridir. İslâm'ın temel ve büyük şartlarından dır. Namaz, Allah'a bir yakarış olup, her Müslümanın ruhî gıdasıdır ve âlemlerin Rabbi ile kulları arasında bir rabıtabadır.

Geçmiş ümmetlerde de namaz, dua ve Allah'a yakarış ve yöneliş vardı. Hz. Muhammed ve O'nun Ehlibeyti namaz âşığı idiler. Hz. Resulullah (s.a.a) gecenin büyük bir kısmını namaz kılmakla geçirirdi. Hz. Ali bazı geceler yüzlerce rekât namaz kılardı. Sıffin'de Muaviye ile savaşırken, öğle vakti namaza durdu. Ordusunda bulunan İbn Abbas dedi ki: "Ya Emîre'l-Müminin! şimdi namazın sırası mı?" Ali ona şu cevabı verdi:

Ey Abbas'ın oğlu! Ben namaz için ve onu yaşatmak için savaşıyorum.

İmam Hüseyin (a.s), Aşûra yani Muharrem ayının onuncu gecesi ve günü, o kadar düşmana ve başına gelen bütün o belâ ve felâketlere rağmen namazını kılıyordu. İmam Zeynelabidin o kadar ibadet eder ve namaz kılardı ki, ona Seyyidu's-Sâcidin yani secde edenlerin efendisi lâkabı verildi.

Hz. İmam Cafer Sadık (a.s), ölüm döşeğindeyken, bütün ak-raba ve dostlarının hazır bulunması istedi; İmam onlara bakarak şöyle buyurdu:

Bilmiş olunuz ki biz Ehlibeyt'in şefaati namazı hafife alanlara erişmeyecektir.

Hz. Ali şehadeti esnasında bir takım vasiyetlerde bulundu; onlardan biriside şöyleydi:

Namaz konusunda Allah'tan korkunuz, çünkü namaz, sizin dininizin temelidir. Kur'ân'da elliden fazla ayet namazın önemi konusunda nazil olmuştur. Namazı terk eden kimseye cehennem ateşi vaat edilmiş ve cehennem ehline, "**Hangi ameliniz sizi cehenneme getirdi? diye sorulduğunda onlar şu karşılığı verirler: Biz namaz kılanlardan değildik.**"⁽¹⁾

Her halükârda namaz, Caferî mezhebinde farzlar arasında birinci derecede yer alır. Namazın farz ve bir borç olduğunu inkâr eden kimse Kur'ân-ı inkâr etmiş demektir.

Farz ve Müstehap Namazlar

Caferî mezhebinde her Müslümanın günlük kılması gereken farz namazlar, on yedi rekât olup beş vakitte kılınır.

Sabah namazı iki rekât, öğle namazı dört rekât, ikinci namazı dört rekât, akşam namazı üç rekât ve yatsı namazı dört rekâttir.

Sünnet ve müstehap olan namazlar pek çoktur; önemlileri teheccüd denilen gece namazıyla, günlük sünnet namazlardır.

Gece namazı on bir rekâttir. Sünnet namazları ise şöyledir: Sabah namazından önce kılınan iki rekât, öğle namazından önce sekiz rekât, ikinci namazından önce sekiz rekât, akşam namazından sonra üç rekât, yatsı namazından sonra oturarak iki rekât.

İnsan öğle ve ikinci namazlarının sünnetlerinin hepsini, öğle ile ikindinin farzlarından evvel kılamazsa, geri kalanını namazdan sonra da kılabilir.

1- Müddessir (74), 43.

Tavsiye edilen sünnet namazları kılmanın çok sevabı vardır. Ancak bir Müslüman yalnız farzları kılmak isterse, yine de Müslümanlık ödevini yapmış olur ve sırf sünneti terk etmekle günahkâr olmaz, ancak sünnetin sevabını elinden kaçırmış olur.

Yolculukta Namaz

Dört rekât olan namazlar yolculuk esnasında iki rekât olarak kılınır. Bu konudaki hükmü bilen insanın seyahat sırasında namazı dört rekât kılması caiz değildir. Ancak eğer hükmü bilmiyorsa o başka.

Hz. Peygamber (s.a.a) seferde iken daima dört rekâtlı namazları iki rekât olarak kılmıştır. I. ve II. Halife döneminde de iki rekât kılınırdı. II: Halife'ye, "Dört rekâtlı namazlar neden iki rekât olarak kılınmalı?" diye sorduklarında dedi ki: "Bu, Allah'ın bize verdiği bir hediyedir, hediyeği kabul etmek gerekir."

Bu amel Osman'ın devrine kadar devam etti. Osman hac zamanı Arafat ve Mina'da öğle, ikinci ve yatsı namazlarını dört rekât olarak kıldı. İbn Mesud ve halktan bazıları, "Resulullah'ın sünnetini değiştirdin." diyerek Osman'a şiddetle itiraz ettiler. Osman özür dilemek mecburiyetinde kaldı ve dedi ki: "Ben Mekkeli bir kadın ile evlendiğim için Mekke ahalisinden sayılırım ve yolcu sayılmam."⁽¹⁾

Osman'dan sonra Muaviye ile Aişe dört rekât kılmaya devam ettiler. Ama Resul-ü Ekrem'in Ehlibeyt'i ile onlara tâbi olanlar, Hz. Peygamber'in (s.a.a) amelini ölçü alarak daima yolculukta iken dört rekâtlı namazları iki rekât olarak kıldılar ve kılmaya devam ediyorlar.

1- el-Tâc, c. 1, s. 295, 297.

Namazların Vakti

Sabah namazının vakti, fecr-i sadıktan, güneşin doğuşuna kadardır. Ama sabah namazının fazilet vakti, doğu tarafında kızılığın görülmesine kadardır.

Öğle vaktinin başlamasından, güneşin batışına kadar olan müddet, öğle ve ikinci namazlarının kılınma vaktidir. Bu süre zarfında Müslüman ister camide, ister evde, ister sahra-da, isterse dükkânda ve okulda, nerede olursa olsun, orada dinî vazife ve görevi olan namazı yerine getirebilir. Kılamazsa, kazasını kılmalıdır.

Akşam ve yatsı namazlarına gelince, bunların da vakti, güneşin batmasından gece yarısına kadar olan zaman zarfıdır. Bir Müslüman, farz olan bu namazları kılmalıdır. Nitekim Kur'ân'da şöyle buyrulur:

Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırınca kadar (belli vakitlerde) namaz kıl; bir de sabah namazını. Çünkü sabah namazı şahitlidir.⁽¹⁾

Ama en iyisi namazları ilk vaktinde kılmaktır. Öğle namazını öğle vaktinin başından yani vakti tayin için dikilen çubuğun gölgesi bir misli oluncaya kadar ve ikinci namazını da çubuğun gölgesi, iki misli oluncaya kadar kılmak daha iyidir.

Akşam namazını ise güneşin batmasından batı tarafındaki kızılık kayboluncaya kadar, yatsı namazını da batı tarafındaki kızılık kaybolduktan, gecenin üçte biri geçinceye kadar kılmak daha iyidir. Bunlar namazların ilk ve faziletli vakitleridir yani bu vakitlerde kılınan namazın sevabı daha fazladır.

1- İsra (17), 78.

Namazların Cem (Birleştirilerek) Kılınması

Yukarıda yazıldığı gibi, öğle ve ikindi namazları ile akşam ve yatsı namazlarının ara verilerek kılınması sünnet ve daha çok sevabı olmasıyla birlikte, Hz. Peygamber (s.a.a) Müslümanlara kolaylık olsun diye öğle ile ikindinin ve akşamla yatsı namazlarının bir arada cem yapılarak kılınabileceğine izin vermiştir.

Medine'de Müslümanların evleri Mescid-i Nebî'ye yakındı. Hatta bir zamanlar evlerin kapıları mescide açılıyordu. Müslümanlar öğle namazını kılıyor, ikindi vakti tekrar geliyorlardı. Akşam ve yatsı namazlarında da böyle yapıyorlardı. Fakat aşırı sıcakta öğle namazını geciktiriyor ve ikindi namazı ile birlikte kılıyorlardı.

Bazen de yağmurlu günlerde ikindi namazını öğlen namazından sonra kılıp gidiyorlardı. Resulullah yolculukta iken daima öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazlarını bir arada kılıyordu. Öğleden sonra yolculuğa çıkmak istediğinde, öğle namazından sonra ikindiye de kılıp hareket ediyordu. Öğleden önce yolculuk etmeye başlamışsa, öğle namazını erteleyip ikindi namazı ile birlikte kılıyordu. Akşam ve yatsı namazlarında da böyle yapıyordu.

Bu mesele Ehlisünnet'in hadis kitaplarında mevcuttur. Mezhep âlimleri de buna fetva vermişlerdir. Hatta Aişe'den Hz. Peygamber'in önemli işleri olduğunda ve hastalık halinde iki namazı bir arada kıldığı nakledilmiştir. Bu birkaç mesele hakkında Caferîler ile diğer mezhepler arasında ihtilaf yoktur. Fakat ihtilaf şu konudur:

Caferî uleması, Müslümanların öğle namazı ile ikindi namazını, öğle vaktinin başlamasından güneşin batmasına kadar

bir arada kılabileceğine, bunun gibi akşam ve yatsı namazlarını da bir arada kılabileceklerine dair fetva vermişlerdir. Her ne kadar namazlar arasında fasıla vermek sünnet ise de, şart değildir. Hz. Peygamber (s.a.a), ümmetine zahmet ve eziyet olmasın diye, namazlarını bir arada kılmalarına izin vermiştir ve kendisi de böyle kılmıştır.⁽¹⁾

Onların bu husustaki delil ve dayanakları İsrâ Suresi'nin 87'inci ayeti ile Ehlisünnet'in de hadis kaynaklarında naklettiği hadislerdir. Müslim "Sahih"inde Said b. Cübeyr'den naklen diyor ki:

Peygamber yolculuk ve korkunun dışındaki hallerde, öğle ve ikinci namazlarını bir arada kıldı. Birisi Said'e sordu: "Peygamber neden böyle kıldı?" Said şu cevabı verdi: "Ben İbn Abbas'tan sebebini sordum; cevaben dedi ki: Resulullah ümmetinin meşakkate katlanmasını istemedi."

İmam Neseî *Sünen* adlı eserinde naklettiğine göre, İbn Abbas öğle ve ikinci namazlarını bir arada kıldı; ikisinin arasında da bir şey kılmadı, o şu inançta idi: Resul-ü Ekrem Medine'de öğle ve ikinci namazlarını böyle kıldı.

Yine İmam Neseî aynı kitapta Ebu İmame'den naklen şöyle anlatıyor: Medine'de öğle namazını camide kıldık. Sonra Enes b. Malik'in evine gittik. Baktık ki Enes namaz kılıyor. Sorduk: "Amca bu ne namazıdır?" Şu cevabı verdi: "İkinci namazıdır ve bu Allah'ın Resulü'nün namazıdır."

Yine İmam Neseî bir cemaatten naklen diyor ki: "Medine'de öğle namazını kıldık. Sonra Enes'i görmeye gittik. Enes: 'Kalınız! İkinci namazınızı da kılın.' dedi. Biz de kalktık, ikinci namazını kıldık."

1- et-Tâc, c. 1, s. 297.

Hz. Peygamber Binlerce Kişi Huzurunda Namazları Bir Arada Kıldı

Hiç şüphe yok ki ister Peygamber olsun, ister ümmeti olsun, namazlar vaktinden önce kılınmadığı gibi, vakitlerinden sonraya da bırakılarak kılınmaz.

Hz. Peygamber'in Arefe günü, Arafat çölünde öğle namazıyla ikinci namazını birlikte kıldığı, bütün İslâm mezheplerince sabittir. Peki, buna göre Hz. Resulullah vakitsiz yani zamanından önce mi namaz kılmıştır? Hayır, ancak buradan ikinci namazının kendi vaktinde kılınmasının sünnet olduğu ve farz olmadığı anlaşılmalıdır.

Arafat'ta güneş battığında halk: "Namaz ya Resulullah" dedi. Fakat Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Meş'arü'l-Haram'da." Akşam namazını geciktirdiler ve Meş'arü'l-Haram'da yatsı namazıyla beraber kıldılar ki, bu da eda idi, kaza değil.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) ilahî emri geciktirmeyeceği bellidir. Onun maksadı, deve ile hareket edip Meş'arü'l-Haram'a gidinceye kadar akşam namazının gecikmeden dolayı kaza olmayacağını ve akşam namazının vaktinin yatsı namazına kadar bâki olduğunu ve iki namazı bir arada kılmanın mümkün olduğunu belirtmek idi.

Şimdi buna dayanarak, yağmur veya sıcaklık sebebiyle, o da Medine gibi küçük bir şehirde öğle ve ikinci namazlarının yahut akşam ve yatsı namazlarının bir arada kılınması caiz oluyor da, yaşadığımız bu asırda bunca sıkıntı ve zorluk içinde, fabrika ve fakültelerde, iş yerlerinde ve yüzlerce başka meşguliyetler ile neden caiz olmasın? Hele ki şeriatın sahibi ve kurucusu olan zatın kendisi bile bir arada kılmış iken ve sebep olarak da, ümmetim için zahmet olmasın diye buyurduğu halde niçin caiz olmasın?

İşte Ehlîbeyt'in ve İmam Cafer Sadık'ın inançları budur; yani beş vakit namazların bazıları arasında çok, bazılarında ise az fasıla vardır. Ama namaz sayısı 5'tir ve vakitleri de beştir ve vaktinden önce kılınmaz.

Günlük Namazların Dışındaki Farz ve Müstehap Namazlar

Beş vakit namazın dışında, farz olan başka namazlar da söz konusudur:

1- Cenaze Namazı:

Kelime-i şahadeti getiren her Müslüman ve her şahsın, bu dünyadan göçtüğünde cenaze namazı kılınır. Ama farz-ı kifaye olduğu için birisi kıldığında sorumluluk ötekilerin boyundan kalkar.

Caferî mezhebine göre bu hükümde, mezhep farklılığından dolayı bir farklılık söz konusu olmaz. Hangi mezhebe mensup olursa olsun fark etmez; onun cenaze namazının kılınması farzdır. Hatta dört mezhepten birine mensup olmasa bile bu böyledir. Şu şartla ki İslâm dininin zaruri hükümlerinden birini inkâr etmemiş ve her iki kelime-i şahadeti getirmiş olsun.

Cenaze namazında dört tekbir getirilir. Her tekbirden sonra bir dua okunur ve beşinci tekbirle namaz biter.

İmam Suyuti demiştir ki: Cenaze namazında beş tekbir getirilir, ama Ömer, bunu dört tekbir olarak kararlaştırdı.⁽¹⁾

Cenaze namazında yüzün kibleye doğru olması şarttır. Fakat cemaatle kılınması şart değildir, münferiden ve tek başına da kılınabilir.

1- Tarihu'l-Hülâfa, sayfa 53.

2- Ayât Namazı:

Güneş tutulması, Ay tutulması, zelzele yahut halkın korkusuna sebep olan önemli tabii olaylar gerçekleşirse, iki rekât namaz kılınmadır.

Her rekâtta beş rükû vardır ve her rükûdan önce birer defa Fatiha ve İhlas sureleri okunabilir veyahut bir sure beş kısma bölünerek de kılınabilir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için ilmihâl kitaplarına bakılabilir.

Caferî mezhebinin dışında bu namaz farz olarak bilinmez. Fakat muteber hadiste güneş tutulduğunda Hz. Resulullah'ın (s.a.a) *"Böyle olduğu zaman namaz kılınız."* buyurduğu geçer.

3- Cuma Namazı:

İslâm'ın ilk dönemlerinde, önemli farzlardan biri de cuma namazı idi. Cuma günleri öğle namazı yerine kılınırdı. Cuma Suresi'nin 9'uncu ayetinde buna işaret buyurulmuştur. Cuma namazı iki rekâttır, namazdan önce iki hutbesi vardır. Ancak cemaatin sayısı, hatibin bulunması, Müslümanların imamının izin vermesi, yer meselesi gibi bir takım şartlar söz konusudur.

Hanefî mezhebine göre, Müslümanların sultanının izin vermesi ve şehirde kılınması şarttır. Ama Caferî mezhebine göre müçtehitlerin fetvası gereklidir.

Her halükârda şartların yerine gelmesi halinde cuma namazı kılınırsa öğle namazı insanın üzerinden kalkar. Fakat şartlardan bazıları olmazsa ihtiyat bakımından hem cuma, hem de öğle namazı kılınması iyidir. En iyisi her asırda zamanın müçtehit ve müftüsünden izin almaktır.

4- Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı Namazları:

Bu iki namaz İslâm'ın iki büyük bayramında kılınır; iki rekât olup namazdan sonra, iki hutbesi vardır. Bayram namazının

da şartları vardır. Bu asırda kılınması önemle vurgulanan müstehaplardandır.

5- Kaza Namazı:

Caferî mezhebine göre farz namazları vaktinde kılmayan veya bir süre namaz kılmayan birisinin kılmadığı namazların kazalarını kılması farzdır.

6- Nezir:

İnsan, ahd veya yemin vesilesiyle kendisine farz kıldığı namazları, ettiği nezir gereğince yerine getirmelidir.

Ramazan Ayının Sünneti Yahut Teravih Namazı

Caferî mezhebinde sünnet namazlar pek çoktur, fakat hepsinden önemlisi günlük farzların sünneti ve gece kılınan teheccüd namazı ile Ramazan ayının sünnet namazlarıdır. Ramazan ayında bin rekât namaz kılmak sünnettir. Bu bin rekât namaz, Caferî Mezhebi'ne göre ikişer rekât halinde münferiden, yalnız olarak kılınır. Yani cemaatle kılınmaz; herkes kendi arzusuna göre bu namazdan faydalanır. Sahabenin çoğu bu namazı evlerinde ve gecenin sonunda kılarlardı.

Caferîler, bu bin rekâtı cemaatle kılmazlar ve şöyle derler: Hz. Peygamber ile Ebubekir zamanında ve kısa bir süre de Ömer'in döneminde, herkes bu namazı münferiden kılar ve cemaat ile kılınmazdı; ancak Ömer'in son zamanlarında Halife'nin emri ile cemaat halinde kılınmıştır.

İmam Malik, "Muvatta" adlı eserinde şöyle anlatmaktadır:

Ömer, bir gece ramazan ayında camiye geldi. Halkın dağınık olarak namaz kıldıklarını gördü ve dedi ki: "Eğer bunlar bir imamla kılsalar daha iyi olur." Sonra cemaat

ile kılınması emrini verdi ve halk da itaat etti. Başka bir gece Ömer yine camiye geldi ve cemaati görünce dedi ki: "Ne iyi bir bidattir; ama gecenin sonunda kılsalar gecenin başında kılmaktan daha faziletlidir."⁽¹⁾

Yukarıdaki cümle bizzat Halife'ye aittir. Ramazanın sünnet namazlarını cemaat ile kılmak, onun bidatlerindedir. Ehli-sünnet iyi bidattir diyor; ama Caferîler Hz. Peygamber'in uygulamasını esas alıp cemaat ile kılınmasını bidat sayıyorlar.

1- Muvatta, s. 136.

CAFERÎ MEZHEBİ'NDE ABDEST VE GUSÛL

Farz ve müstehap olan bütün namazlarda abdest almak şarttır. Yine Kur'ân ayetleri ile Allah'ın (c.c) mukaddes isimlerine veya Hz. Peygamber'in (s.a.a) adına elini sürmek isteyeninin abdestli olması gerekir.

Caferî mezhebinde abdestsiz olarak Hz. Ali ile Hz. Fatıma, İmam Hasan, İmam Hüseyin ve diğer dokuz imamın isimlerine de abdestsiz el sürülmez. Onlara göre Kur'ân-ı Kerim ile Ehlibeyt, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) iki büyük emaneti olup, her ikisi de saygı ve hürmete lâayık ve takdise şayandırlar.

Abdestin Alınış Şekli

Abdest almadan önce, ağza su alıp çalkalama ve buruna su çekme müstehaptır. Sonra yüz yıkanır. Sağ el ve kol dirsekten parmakların ucuna kadar, sonra aynı şekilde sol el ve kol yıkanır. Daha sonra başın ön kısmına üç parmak miktarınca mesh edilir. Sonra sağ el ile sağ ayağın üstüne, ayak bileğinden parmakların ucuna kadar ve aynı tertiple sol ayağın üstüne, sol el ile mesh edilir. Caferîler ayaklarını yıkamazlar. Temiz ayaklara mesh ederler. Fakat ayaklar kirli ise evvelâ ayaklar yıkanır, sonra abdest alınır.

Çizmeye veya ayakkabıya mesh etmek caiz değildir. İmam Suyuti "Tarihu'l-Hulefa" adlı eserinde diyor ki:

Çizme üzerine mesh eden ilk zat, II. Halife Ömer idi. Eğer Hz. Peygamber ayakkabısı üzerine mesh etmiş ise, bu ya ıztırar veya savaş zamanında olmuştur yahut da Hz. Peygamber'in ayakkabısı Arap ayakkabılarından idi. Bu kundura terlik şeklinde olup ayakların üstünü kapatmaz, örtmezdi.

Nitekim halen bu tür ayakkabı giymek Arap ülkelerinde âdettir. Kitabın yazarı olan ben, bir gün İstanbul'da câmilerden birinde namaz için abdest alıyordum. Müslüman din kardeşlerimden biri de abdest alıyordu. Ben ayağımın üzerine mesh ettim, o ise kundurası üstüne mesh etti. Abdest aldıktan sonra o mümin bana şöyle dedi: "Senin ayağının üzerine mesh etmene hayret ettim." Ben de cevaben dedim ki: "Ey Müslüman kardeşim! Sen de o ayakkabının üzerine mesh ettin; ama ben hayret etmedim. Ben temiz çıplak ayağımın üzerine mesh ettim, ne diye şaşırıp kaldın?" Orada bulunanlar benim bu sözüm üzerine düşünceye, ben ise caminin içine daldım.

Farz Gusüller

1- **Cenabet guslü:** Caferî Mezhebi'ne göre farzdır ve İslâm dininin zarurî ve ittifakla kabul edilen hükümlerinden biridir. Cenabet ne şekilde olursa olsun, Müslüman onun için gusül etmelidir; gusledilmeden kılınan namaz batıldır. Böyle bir kimse camiye giremez. Caferî Mezhebi'nde cenabet guslünün farz olduğunu inkâr eden bir kimse bulunmaz.

2- **Ölüye dokunma guslü:** Soğuduktan sonra ve cenaze guslü verilmeden önce ölü'nün bedenine elini süren insan, gusletmelidir. Bu hüküm, Caferî Mezhebi'ne has bir hükümdür; başka mezheplerde yoktur.

3- **Hayız guslü:** Kadınlar aybaşı âdetini görüp paklandıktan sonra gusletmelidirler; temizlenmeden önce cinsel ilişkiye bulunmak caiz değildir.

4- Nifas yani lohusalık guslü: Doğuran bir kadın doğumdan on gün sonra gusletmelidir. Çocuk ister diri doğsun, isterse ölü olarak doğsun, ister tabî yoldan doğsun, ister gayri tabî yoldan doğsun fark etmez. Bir de kadınlar için istihaze durumu söz konusudur. İstihazenin farklı kısımları vardır. Bazı kısımlarında gusül gereklidir.

5- Cenaze guslü: Müslümana ve kelime-i şahadeti getiren birisine öldükten sonra cenaze guslü verilir. Müslüman anne ve babadan dünyaya gelen hatta dört aylık düşük çocuğa bile gusül verilir.

Caferî Mezhebi'ne göre kelime-i şehadet getiren her insana ister Hanefî olsun, ister Şafiî olsun, ister Malikî olsun, ister Hanbelî olsun, isterse bunların dışında başka bir mezhebe tâbi olsun öldüğünde cenazesine gusül verilmeli ve defnedilmelidir.

Cenaze Guslünün Keyfiyeti

İster buluş çağına ermiş olsun ister ermemiş olsun ölen her Müslümana gusül verilir. Düşük çocuk dört aylık olursa ona da gusül verilir. Caferî Mezhebi'ne göre cenazeye üç defa gusül verilir:

1- İçine biraz sedir karıştırılmış su ile ölü guslü verilir.

2- İçine bir miktar kâfur karıştırılmış su ile ölü guslü verilir.

3- Saf su ile gusül verilir.

Gusülden sonra bir miktar kâfur, hamur yapıp yedi secde yerine, yani alın, iki diz, iki avuç içi ve iki ayak parmaklarının uçlarına bir miktar konulur, sonra, üç parça ile kefenlenir ve cenaze namazı kılındıktan sonra kibleye doğru ve sağ tarafına yatırılarak mezara konulur.

Cenaze merasiminde Caferîlerin temizlik ve ahkâm bakımından gösterdikleri titizlik ve itina öteki İslâm mezheplerinden daha fazladır. İstanbul'da yaşayan Caferîler cenazelerine evlerde gusül vermezler. Camilerin veya mezarlıkların gusülhanelerinde gusül ettirirler.

Daha önce de belirtildiği gibi Caferî Mezhebi müçtehitlerinin fetvası gereğince kelime-i şahadeti getiren her Müslümanın, hangi mezhebe tabi olursa olsun cenazesini kaldırmak farz-ı kifayedir, yani gusül, kefen, namaz ve defin gibi cenaze işlemleri herkese farzdır. Bu fetvadan, Caferî Mezhebi'nde ve İmam Cafer Sadık öğretlerinde İslâmî birlik, beraberlik ve vahdete ne kadar önem verildiği iyice anlaşılmaktadır.

Gusüllerin Keyfiyeti

Bütün gusüllerde ilk önce baş ile boyun, sonra sağ taraf ve daha sonra sol taraf yıkanır. Cenabet guslünden sonra namaz için abdest alınmaz. Alınan gusülle namaz kılınır. Fakat müstehap gusüllerde ayrıca abdest de alınır.

CAFERİ MEZHEBİ'NDE NAMAZ

Namaz Nasıl Kılınır?

Caferî Mezhebi'nde namazın cüzleri ve şartları konusundaki hükümler, öteki mezheplere nispetle daha mufassaldır.

Namazdan önce ezan ve ikame okunur. Sonra, "tekbiretü'l-ihram" getirilir. Tekbir alırken eller kulak hizasına kadar kaldırılır. Tekbir, Arapça "Allah-u Ekber" cümlesiyle alınır; Arapça başka bir cümle ile veya başka dildeki tercümesi ile tekbir alınmaz. Dolayısıyla Türkçe ve Farsça çevirisi ile tekbir alınmaz; ancak İmam-ı Azam bunu caiz görmüştür.

Fatiha Suresi'nin besmele ile okunması şarttır. Sonra besmele ile bir kâmil sure okunur. "Fatiha" yerine Kur'ân'ın başka suresi ve ayetleri okunmaz. Ama İmam-ı Azam Fatiha Suresi yerine Kur'ân'dan iki ayet okunmasını veya onun tercümesini caiz bilir.

Sure bittikten sonra rükûya gidilir. Rükûda "Subhane Rabbiyel-azîmi ve bihamdih" yahut üç kere "Subhanallah" denir. Rükûda zikir denilmezse namaz batıl olur. Ama İmam-ı Âzam rükûda zikri şart görmemiştir.

Rükûdan sonra iki defa secde edilir. Secdede vücudun yedi azasının yani alın, iki avucunun içi, iki diz, iki ayağın başparmaklarının yere değmesi şarttır. Yalnız burnun yere değmesi şart değildir. Fakat Hanefî mezhebinde alnın bir kısmının

yere değmesi bile kifayet eder. Caferîlere göre secdenin yere yapılması şarttır. El avucunun içine secde edilmesini caiz görmezler. Fakat İmam-ı Azam'a göre bu caizdir. Birinci secdeden kalktıktan sonra biraz durmak lâzımdır.

İkinci rekât birinci rekât gibi yerine getirilir. İkinci rekâta secdeden sonra oturularak “teşehhüd” okunur

Üçüncü ve dördüncü rekâtlarda besmeleyle birlikte Fatiha Suresi veyahut üç kere tesbihat-ı erbaa yani “Subhanallah ve'l-hamdu lillah ve lâ ilahe illallahu vallahu ekber” zikri okunur. Üçüncü ve dördüncü rekâtlardaki rükû ve secde, öteki rekâtlardaki gibidir.

Caferî mezhebine göre namaz “es-Selamu aleyke eyyuhe'n-Nebiyyu ve rahmetullahi ve berekatuh” cümlesinin ardından “es-Selâmu aleyna ve alâ ibadillahi's-sâlihîn” veya “es-Selâmu aleykum ve rahmetullahi ve berekatuh” cümleleri ile bitirilir; başka bir selâm ibaresiyle namaz bitirilmez. Namaza özel cümle ile başlanıldığı gibi özel cümlelerle de bitirilir. Ancak İmam-ı Âzam şöyle der: “Teşehhüdü” okuduktan sonra selâm yerine namazı bozan başka bir şeyle de namaz bitirilebilir; örneğin gülme ile namaz sonlandırılabilir; bu şekilde sonlanan namaz sahihtir.

Selâm cümleleri okunurken yüz kibleye doğru olmalı ve selâm cümleleri bitmeden yüzü kibleden çevirmemeli, lâkin bir selâm kibleye doğru verildikten sonra sağ ve sol tarafa da selâm verilmesi müstehaptır. Diğer mezheplere göre selâmın ilk başından itibaren yüz kibleden sağ ve sol tarafa çevrilebilir.

Namazla ilgili müstehaplar çok fazladır. Bu hususta ayrıntılı kitaplara bakılabilir. Fakat en önemlisi “kunut”tur. Caferîler namazda ikinci rekâtın rükûundan önce iki elleri yüzlerin hizasında tutarak kunut tutarlar. Kunutta herhangi bir dua

okunur. Kur'an'da geçen duaların okunması daha iyidir "Rabbena atina fi-d-dünya haseneten ve fi'l-ahireti haseneten ve kina azabe'n-nar" ayeti gibi. Rükûdan önce kunut unutulursa rükûdan sonra tutulabilir. Kunut namazda müstehap bir ameldir; farz değildir. Hadislerde belirtildiğine göre Hz. Peygamber mühim hadiselerde namazda "kunut" tutardı. Hanefîler de sabah namazında bunu müstehap bilirler. Şafîîler ikinci rekâttan sonra kunut okurlar.

Ezanda Fark

Caferî mezhebinde ezan ve ikamenin cümleleri öteki mezheplerde olduğu gibidir. Yalnız "Hayye ale'l-felâh"tan sonra iki defa "Hayye alâ hayri'l-amel" derler. Bu cümle Hz. Resulullah (s.a.a) zamanında ezan ile ikamede okunurdu. Fakat II. Halife zamanında terk edildi. Ayrıca "Eşhedu enne Muhammeden Resulullah" ibaresinden sonra "Eşhedu enne Aliyyen Veliyyullah" derler, yani Ali'nin Allah'ın dostu olduğuna şahadet ederler.

Bu cümleyi ezan ve ikamenin bir cüzü bilmezler. Bunu okumalarının sebebi ise Hz. Peygamber'in (s.a.a) irtihalinden sonra iki zümrenin Hz. Ali b. Ebu Talib hakkındaki batıl inançlarıdır. Bir zümre Hz. Ali'yi (a.s) Allah'ın düşmanı biliyorlardı. Bundan dolayı uzun müddet camilerde ve minberlerde Ali'ye sövüyor ve onu telin ediyorlardı. Bu zümrenin reisi Muaviye ve onun taraftarları idi. Onlar göre, Ali'ye sövmek, namazın kabulünü mucipti. Öteki zümre ise Ali'ye (maazallah) Allah'tır diyorlardı. Bunlar da yollarını sapıtmış ve batıl bir inanca sahip idiler. Bu iki zümrenin ikisinin de itikatları Kur'an'ın hükmüne ve İslâm dinine aykırıdır. Bu iki batıl akideye mukabil doğru, dürüst ve İslâm dinine uygun bir inanış söz konusudur. O da şudur: Hz. Ali, ne Allah'tır, ne de Allah'ın düşmanıdır; Ali, Allah'ın dostu ve sevgilisidir.

Ehlibeyt İmamları'nın ve müçtehitlerimizin onayına dayanarak biz "Eşhedu enne Aliyyen veliyullah" cümlesiyle insanlara Ali'nin ne Allah, ne de Allah'ın düşmanı olduğunu haykırıyoruz. Muaviye'nin halka anlattığının tersine Ali'nin (a.s) Allah'ın düşmanı değil, bilâkis dostu olduğunu ve onun için ulûhiyet makamının söz konusu olmadığını, onun ilah olduğuna inananların hak yoldan saptıklarını ilân ediyoruz.

Her halükârda yukarıda bahsi geçen ve Caferîlerin okudukları cümle, ezan ve ikamenin bir cüzü değildir. Bunda zikrettiğimiz sebepten başka bir sebep yoktur. Her Müslüman Hz. Ali'yi Allah'ın salih kulu ve dostu, Allah'ın onu ve onun da Allah'ı sevdiğini bilmelidir. İnsan bu cümle ile işaret edilen iki batıl inançtan kendini korur ve bu inançta olmadığını ilân eder.

Eli Açık Olarak Namaz Kılmak

Namaz hakkında Caferîler ile Hanefîler arasındaki ihtilaflardan biri de Caferîlerin namazı eli açık, Hanefîlerin ise eli bağlı olarak kılmalarıdır. Bu cüz'î, küçük bir amel ve fer'î bir ihtilaf olmakla beraber, kimi zaman anlaşmazlığa sebep olmuştur.

İstanbul'un bazı camilerinde ve Türkiye'nin bazı yerlerinde eli açık namaz kıldığım için bana hakaret ettiler. Ben bu hakaretten daha ziyade bazı Müslümanların cehalet ve gafletlerine üzüldüm. Zira küçücük bir farklılık, Müslümana hakareti ve din kardeşleri arasında tefrikaya mucip olmaktadır. Bugün dünyanın çeşitli yerlerinde yüz otuz milyona yakın Caferî mezhebine mensup Müslüman yaşamaktadır; bunların hepsi namazlarını eli açık olarak kılmaktadırlar. Hatta Malikîler ile Şafiîler namazın eli açık kılınmasını tavsiye etmişlerdir.

Okurlarımıza bu meseleyi etraflıca açıklayalım. Bazı tarih kitaplarında yer aldığına göre namazda el bağlama uygulaması, II. Halife zamanında başlamıştır. Şöyle ki: Halife'nin

huzuruna getirilen İranlı esirlerden birisi el pençe divan durarak Halife'ye tazimde bulundu. Halife, "Bu nedir ve ne biçim duruştur?" diye sordu. Dediler ki: "Biz büyüklerimize bu şekilde tazimde bulunuruz." Bu, Halife Ömer'in hoşuna gitti; bunu üzerine "Namazda da büyük Allah'a böyle tazimde bulunulmalı." dedi. Bu olaydan sonra bazıları namazda ellerini bağladılar. Fakat birçokları bu tarzı beğenmediler.

Emevîler döneminde Emevî taraftarları ve kimi hükümetten korkan insanlar ellerini bağlıyorlardı. Bu konu Sahih-i Buhari'de nakledilmiştir. Buhari'de Sehl b. Sa'd'dan şöyle nakledilir: "Halka sağ elin sol kolun üzerine koyulmasını emrediyorlardı."⁽¹⁾

Hadiste bu emri halka kimin verdiği beyan edilmiyor. Ama mesele bellidir; bu emir, zamanın hükümeti tarafından veriliyordu. İlahî bir emir değildi.

Namazda Ellerin Açık Olmasının Doğruluğu

Eli açık olarak namaz kılmaya yönelik birçok delil bulunmaktadır. Ayrıca namazı eli bağlı olarak kılma mecburiyeti söz konusu değildir. Ulema, müçtehit ve mezhep imamlarından bir tek kimse bile namazda el bağlamanın namazın farzı veya vacibi yahut da şartı olduğunu söylememiştir. Oysa İmam Malik, namaz kılariken ellerin açık veya yana sarkık olması gerektiğini söylemiştir. Bilindiği kadarıyla İmam Malik el bağlamayı esasen müstehap ve sünnet dahi bilmemiştir. Aksi takdirde sünneti terk etmeye yönelik fetva vermezdi. Ebu Hanife ile muasır olan ve ondan sonra bir müddet daha hayatta olan büyük müçtehit Evzaî şöyle demiştir:

Küçüklerin namazda ellerini serbest bırakmaları daha iyidir. Ama evliya ve zahitler gibi büyük kimseler ellerini açmak veya bağlamak hususunda muhayyerdirler.

1- Sahih-i Buhari, c. 1, s. 188.

Evzaî şunu da ilâve etmiştir: El bağlama huzur-i kalbe mânidir.

İmam Şafiî de şöyle demiştir:

Kalbî huzurlarını koruyamayanların namaz kılarken ellerini serbest bırakmaları daha iyidir.

Ehlisünnet'in arif ve müçtehitlerinden İmam Şa'rani diğer ulemanın fetvalarını naklettikten sonra diyor ki:

En iyisi elleri açık, sarkık ve serbest bırakmaktır. Çünkü elleri bağlamak, Allah'a tam manasıyla teveccüh etmeye mânidir.⁽¹⁾

Gerek İmam Cafer Sadık ve gerekse Hz. Resul'ün bütün Ehli-beyti şöyle buyurmuşlardır: Namazda en iyi hâl, ellerin açık kalmasıdır. Elleri bağlamak zâid bir harekettir; zâid bir hareket, namazda olmamalı ve yapılmamalıdır.

Buraya kadar açıklanan fetvalardan anlaşıldığı üzere bütün müçtehitler namazda ellerin bağlanmasına dair İslâm Peygamberi'nden nakledilen hadisleri muteber saymamışlar ve doğru addetmemişlerdir. Ayrıca el bağlamakla ilgili hadislerde tutarsızlık söz konusudur; biri eli kol üzerine koymayı, bir başkası eli el üzerine, üçüncüsü göbek altına, dördüncüsü göbeğin üst tarafına koymayı içeriyor.

Kaldı ki Sahih-i Buharî'de Hz. Peygamber'in namazı bölümünde bu amelden bahsedilmemiştir. Sünnet veya müstehap olsaydı beyan edilirdi.

Toprak Üzerine Secde Etmek

Caferî mezhebinde namazda secdenin yere, toprağa, yerden ve topraktan biten şeyler üzerine yapılması şarttır. Yiyecek

1- Mizan-ı Şa'rani.

ve giyecek üzerine yapılmamalıdır. Nitekim teyemmümde de toprak ve yer üzerinde yapılması şarttır. Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında camilerde halı vb. şeyler yoktu. Hz. Peygamber ve sahabe toprak, kum ve hasır üzerine secde ediyorlardı. Hatta havanın çok sıcak ve kumların yakıcı ve kızgın olduğu vakit, halk sıcaktan şikâyet ettiğiinde Hz. Resulullah, kumların üstüne su serpiniz, sonra üzerine secde ediniz, buyuruyordu. Kilim, parça vb. gibi şeyler üzerine secde etmelerine müsaade etmiyordu. Bu durum İslâm Peygamberi'nin (s.a.a) ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Bir hadiste Resul-ü Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

Beni yaratan Allah yeri ve toprağı, benim için secde yeri ve temizleyici kılmıştır.

Yani toprak secde yeridir ve abdest yerine geçen teyemmüm de toprak üzerine yapılır. Buradan hareketle Caferîler Hz. Peygamber'e (s.a.a) tâbi olmak suretiyle imkân dâhilinde toprak üzerine secde ederler. Bu amaçla bazen kutsal Mekke ve Medine şehirlerinin topraklarından yahut başka kutsal şehirlerin topraklarından mühür denilen küçük parçalar yapıp namazda onun üzerine secde ederler.

Bu tutum, din işlerinde ihtiyata uygun bir iş olmanın ve secde yerinin temizliğine riayet etmenin yanı sıra bir tevazu nişanesidir de. Çünkü insanoğlu alnını Allah için toprağı koyarak topraktan yaratıldığını, toprağı dönüşeceğini ve tekrar topraktan dirileceğini ifade ediyor.

Maalesef bazı Müslüman kardeşlerimiz mührün menşeiini, hikmetini bilmediklerinden yahut kasıtlı olarak Caferîlerin taş, puta taptıklarını söylüyorlar. Maazallah, birisi halı üzerine secde ettiğiinde halıya tapıyor denilebilir mi? Toprağı ve mühür üzerine secde de aynen bunun gibidir.

ORUÇ

Ramazan ayının orucu büyük farzlardan biri olup, Kur'ân-ı Kerim'de 2'nci surenin 183'üncü ayetinde" farz kılınmış, sonra da 187'nci ayete kadar birkaç ayet oruç ile Ramazan ayının ehemmiyetine dair nazil olmuş ve oruç tutmayı tekit buyurmuştur.

İslâm Peygamberi'nden orucun önemi ve onun sevabı hakkında muteber hadisler rivayet edilmiştir. Peygamber'in Ehlibeyti, bilhassa İmam Cafer Sadık (a.s) ve İmam Muhammed Bakır (a.s), Ramazan ayında oruç tutmayı tavsiye ve tekit etmişlerdir.

İmam Cafer Sadık (a.s), Hz. Resul'den (s.a.a) naklettiği hadiste şu ciheti beyan etmiştir:

Her şeyin zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da oruç tutmaktır.

İmam Cafer Sadık'tan (a.s) rivayet edilen başka bir hadiste de şöyle denilmektedir:

Oruç, cehennem ateşine karşı bir kalkandır.

İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur:

Herkes Ramazan ayında gündüzleri oruç tutup geceleri ibadet eder, kendi gözünü, kulağını, dilini, korursa annesinden doğmuş kimse gibidir.

Peygamber Ehlibeyti'nden bunun gibi pek çok hadis nakledilmiştir. Ehlibeyt İmamları Ramazan ayının orucuna çok ehemmiyet verirlerdi. Gece ve gündüz dualar okunmasını emretmişlerdir. Herhangi bir kimse mazereti olmadan ramazan ayında oruç tutmaz ve yerse, keffaret vermelidir; yani altmış fakiri doyurmalı veya iki ay oruç tutmalı ve yediği günü de kaza etmelidir.

Yolculukta Oruç Tutulmaz

Caferî mezhebinde seferde (seyahatte) oruç tutmak, seyahat şartlarının tahakkukundan sonra caiz değildir, günahtır. Kur'ân-ı Kerim'in ikinci suresinin 184'üncü ayetinde şöyle buyrulmuştur:

Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa diğer günlerde kaza eder.⁽¹⁾

185'inci ayette mevzu tekrarlanıp şöyle buyurulmuştur:

Kim o anda (ramazanda) hasta veya yolcu olursa başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allah'ı tazim etmeniz, şükretmeniz içindir.⁽²⁾

Kur'ân-ı Kerim'de bulunan bu tekit ile yolculukta oruç tutulmamalıdır. Hz. Peygamber'den (s.a.a) "Seyahatte oruç iyi değildir." sözü nakledilmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.a) kendisi bile bir yolculukta halkın huzurunda orucunu yedi ve başkalarının da iftar etmelerini emretti. Bu hususta, oruçla ilgili ayrıntılı kitaplara bakılabilir.

1- Bakara/184.

2- Bakara/185.

Orucun Şartları

Ramazan ayında oruç tutmanın şartları ve adabı vardır. Bunlardan biri niyettir. İmsak vaktinin başlangıcından güneşin batışına kadar, oruç tutmaya niyet eder ve güneş battığında iftar eder. Bu müddet zarfında oruçlu kimse şu aşağıdaki dokuz şeyi yapmamalıdır:

- 1- Her çeşit ve her ne şekil ve surette olursa olsun, yemek ve içmek.
- 2- Cinsel ilişki.
- 3- İstimna (mastürbasyon).
- 4- Kasten kusmak.
- 5- Allah'a ve Peygamber'e yalan isnat etmek.
- 6- Sıvı madde ile tenkiye yapmak.
- 7- Başın tamamını suya sokmak.
- 8- Cünüp, hayız ve nifas hâllerinde sabahlamak. İnsan gece cünüp olursa imsakten önce gusül etmelidir. Gusül etmeden sabahlarsa oruç batıldır.
- 9- Boğaza yoğun ve katı toz kaçırmak.

Bu sayılanlardan bazıları orucu bozduğu gibi kefarete de gerektirir. Ayrıntılı fıkıh ve ilmihâl kitaplarına bakılabilir.

Müstehap Oruçlar

Yılın bütün günlerinde oruç tutmak müstehaptır. Ama bazı günleri oruç tutmak için özellikle tavsiye edilmiştir ki, onların bazısı şunlardan ibarettir:

- 1- Kamerî aylarından ayın her ilk perşembe, son perşembe ve

onuncu gündən sonraki ilk çarşamba günleri olmak üzere üç gün oruç tutmak.

2- Her kamerî ayın on üç, on dört ve on beşinci günlerinde oruç tutmak.

3- Recep ve Şaban aylarının tamamında, özellikle Recep ayının 13, 14 ve 15'inci günleri oruç tutmak.

4- Nevruz Bayramı günü.

5- Hz. Peygamber'in biset (Ehlişünnet'e göre miraç) günü olan 27 Recep.

6- Berat günü olan 15 Şaban.

7- Emîrül-Müminin Ali b. Ebu Talib'in hilafet ve velâyet günü olan Zilhicce ayının 18'inci günü.

8- Muharrem ayının ilk on günü.

İslâm Peygamberi, Ramazan ayının orucu farz olmadan evvel, Muharrem ayının ilk on gününü oruç tutardı. Fakat Ramazan ayı orucu farz olduktan sonra o on güne fazla önem vermiyordu.

Bazı Ehlibeyt muhipleri yalnız Muharrem ayının on ikinci gününe kadar oruç tutarlar. Hz. İmam Hüseyin'in şahadeti ve susuzluğu dolayısıyla lezzetli yemekler yemekten ve soğuk su içmekten sakınırlar. Elbette ki böyle bir hareket Hz. Peygamber hanedanına tam bağlılık bakımından müstehaptır. Ama farz değildir. Çünkü farz olan oruç ancak ve yalnız Ramazan ayında tutulan oruçtur.

Âşura gününe gelince, Ümeyyeoğulları İmam Hüseyin'i (a.s) şehit ettikten sonra şükür kabilinden oruç tuttukları için Caferî mezhebince âşura günü oruç tutmak iyi değildir.

Şunu da hatırlatalım ki, bazı günlerde oruç tutmak haram ve bazı günlerde ise mekruhtur. Bu konuda geniş fıkıh kitaplarına bakılabilir.

ZEKÂT

İslâm'ın büyük farzlarından biri zekâttır; varlıklı kimseler zekâtlarını yoksullara ve sair şer'î masraflara verirler. Fakat seyitlere, yani Hz. Peygamber sülâlesinden olanlara zekât ve sadaka vermek caiz değildir. Onlar için humus denilen başka bir hak tanınmıştır ki, aşağıda zikredilecektir.

Caferî mezhebinde şu dokuz şeyden zekât verilmesi farzdır:

1- Buğday.

2- Arpa.

3- Hurma.

4- Kuru üzüm.

5- Deve.

6- Sığır.

7- Koyun.

8- Altın.

9- Gümüş.

Bunlardan her birinin muayyen bir nisabı vardır. O nisaba, yani gerekli miktara sahip olan kimse, farz şartların tahakkukundan sonra zekât vermelidir. Caferî fıkıh kitaplarında keyfiyet beyan edilmiştir. Caferî mezhebinde zekâta çok ehemmiyet verilmiş, zekâtını vermeyen şiddetle kınanmıştır. İmam

Cafer Sadık (a.s) der ki:

Zekâtını vermeyen, mümin değildir ve onda hayır yoktur.

Yani böyle hayır iş görmeyen bir adamdan başka hayır bekleme; zira kendisine hayrı yoktur.

Hz. İmam Ali (a.s) de şöyle buyurmuştur:

Halk zekât vermezse yeryüzünden bereket kalkar, yoksul ve zengin her ikisinin durumu kötü olur.

Fitre zekâtı da farzdır. Fitre zekâtı kişi başına yaklaşık üç kilogram buğday, arpa, hurma, kuru üzüm, pirinç veya mısır gibi yiyecek maddelerinden müstahak olan birine verilmelidir. Bunlardan birinin kıymetini para olarak ödemek de yeterlidir.

HUMUS

Caferî mezhebinde bir kimse; ticaret, kazanç ve işinden geçimini sağlayıp maddi ve manevi ihtiyaçlarını teminden sonra maddi geliri olursa onun 1/5'ini humus olarak vermelidir.

Ayrıca harp ganimetlerinden eline bir şey geçerse, bir maden istihraç eder veya denizin altına dalıp eşya çıkarır yahut bir hazine veya define bulursa, onların 1/5'ini İslâm hâkimine vermelidir.

Humus denilen bu 1/5'lerin yarısı Hz. Peygamber sülâlesinden olan fakir seyyitlere verilir, öteki yarısı da dinî masraflara, içtimai işlere ve toplumun hayrına tahsis edilir.

Humusun taallûk ve istihkak şartları fıkıh kitaplarında beyan edilmiştir. İsteyen o kitaplara bakabilir.

HAC VE KISIMLARI

Hac, İslâm'da önemsenen büyük, içtimai, siyasi ve dinî ibadetlerden biridir. Malî ve bedenî kudreti ve emniyeti olan herkesin hayatında bir defa Kâbe'yi ziyaret etmesi ve belli günlerde hac amelini yerine getirmesi farz kılınmıştır.

Haccın kısımları vardır. En üstünü temettü haccıdır; bu tür hacda önce umre amelleri yapılır, ihramdan çıkılır, Zilhicce ayının sekizinci günü tekrar ihrama girilir, Arafat'a gidilir. Kurban gecesi Meş'arü'l-Haram'a dönülür. Kurban bayramı günü Mina'da, Mina amelleri yerine getirilir; kurban kesilir. Daha sonra Mekke'ye gidilir, tavaf, sa'y, safa ve öteki vazifeler eda edilir ve böylece hac tamamlanır.

Bu tür hac, Mekke dışında yaşayan ve yanlarında kurban getirmeyenler içindir geçerlidir. Nitekim bu haccın keyfiyeti Bakara Suresi'nin 196'ncı ayetinde açıklanmıştır. Mekke dışından hacca giden bütün Caferîler temettü haccını yerine getirirler. İmam Cafer Sadık şöyle buyurmuştur:

Bir kimsenin Ebu Kubeys Dağı kadar altını olup, onu Allah yolunda fakirlere verse, onun sevabı hac sevabıyla bir olmaz.

Caferîler haccı önemserler. Her sene İran, Pakistan, Hindistan, Irak ve sair ülkelerden binlerce Caferî mezhebine mensup Müslüman Mekke'ye gider.

CİHAD

İslâm dininin ve İslâm ülkelerinin düşmanları ile mücadele etmek Müslümanın büyük dinî vazifelerinden biridir. Emîrül-Müminin Ali b. Ebu Talip şöyle buyurmuştur.

Cihad, cennet kapılarından biridir.

Hz. İmam Hüseyin der ki:

Hayat, akide ve cihattan ibarettir.

Kur'ân-ı Kerim'de cihad edenler için oldukça yüksek makamlardan bahsedilmiştir. Caferî mezhebinde cihad, dinin fûruundan ve büyük farzlardan sayılmış, namaz, oruç, hac ve zekât sırasında yer almıştır.

TEVELLA VE TEBERRA

Caferî mezhebinde çok önem verilen mevzulardan birisi de tevella ve teberra meselesidir. Her Müslümanın vazifesi; İslâm dinini sevenlerle, Müslümanlarla, Hz. Peygamber muhipleri ile dost olmak, onların düşmanları ile de düşman olmaktır. Dostluğa “tevella” ve düşman bilmeye de “teberra” denir. Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyrulmuştur:

Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler.⁽¹⁾

Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin.⁽²⁾

Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Resulüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin.⁽³⁾

Bu ayetlere istinaden Caferîler Allah'a veya Resulüne düşman olan hiç kimseyi sevmezler. İmam Hasan, İmam Hüseyin gibi Peygamber evlâdını zehirleyen ve öldüren kişilerin hepsini Allah'ın ve Resulü'nün düşmanları bilirler.

Yine Ali b. Ebu Talib'e senelerce küfreden ve ona lânet eden-

1- Fetih (48), 29.

2- Mümtebine (60), 1.

3- Mücadele (58), 22.

leri Resulullah'ın (s.a.a) düşmanı bilirler. Hz. Peygamber'den (s.a.a) nakledilen muteber bir hadiste şöyle yer alır:

Ey Ali, kim sana söverse bana küfretmiş demektir. Kim bana söverse Allah'a küfretmiş demektir. Allah'a sebbeden ise cehennemliktir.

Caferî mezhebiyle diğer mezhepler arasındaki önemli farklardan birisi tevella ve teberra meselesidir. Ehlisünnet, Meveddet ayeti⁽¹⁾ gereği Ehlibeyt'i sevmeyi ve onlara muhabbet göstermeyi lâzım bilirler; İmam Hasan ile İmam Hüseyin'i ve Peygamber sülâlesinden olan öteki imamları, bilhassa Hz. Ali'yi severler; ama ne yazık ki, Ali'yi öldüren yahut onunla uzun müddet harp eden veya Hz. İmam Hasan ile İmam Hüseyin'i öldürenleri de severler, hem de onlar hakkında "radiyallah anh" der; ashab-ı kirama olduğu gibi onlara hazret kelimesi ile hitap ederler. Caferîler bunu yapmazlar. Zira Hz. Peygamber (s.a.a) hayatta olsaydı, bizim onun torunları İmam Hasan ve İmam Hüseyin'in katillerine yahut Ali b. Ebu Talib'e minberde lânet edenlere saygı gösterip onlara "Hazret" dememizden incinmez ve huzursuzluk duymaz mıydı? Hz. Peygamber (s.a.a) bu tutumumuzdan rahatsız olmaz mıydı? O sağ olsaydı İmam Hasan'ın katiliyle İmam Hüseyin'in katili olan Yezid'i telin etmez miydi? Bu olanlardan üzüntü hissetmez miydi?

Şüphesiz Emevîler ile Abbasîlerin, Ehlibeyt'i öldüren, zehirleyen ve zindanlara atan kimselerin hareketleri Hz. Resulullah'ı üzer ve incitirdi. Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de⁽²⁾ Hz. Peygamber'e (s.a.a) eziyet edenî lânetlemiştir.

Caferîlerin inandıkları "teberra"nın manası budur. Bu ne düşmanlıktır, ne de taassup kaynaklıdır.

1- Şura (42), 23. "De ki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum."

2- Ahzab (33), 57. "Allah ve Resulünü incitenlere Allah, dünyada ve ahirette lânet etmiş ve onlar için horlayıcı bir azap hazırlamıştır."

CAFERÎ MEZHEBİNDE HARAMLAR

Kur'ân'ı Kerim'in veya Resulü Ekrem'in, haram olduğunu bildirdiği her şeyi Caferîler haram bilir ve bu ahkâmın kıyamete kadar devam edeceğine inanırlar. Hiçbir kimse helali haram ve haramı helâl yapamaz. İlahî hüküm, zaman aşımı ile eskimez, yıpranıp bozulmaz.

Haramlar çoktur, en mühimleri şunlardır:

Adam öldürmek, zina etmek, şarap ve her nevi içkiyi içmek, cinsel sapıklık, kumar, hırsızlık, adam çekiştirmek, fitnecilik, halka her çeşit eziyette bulunmak, münafıklık, suizanda bulunmak, farzları terk etmek, babaya ve anneye hürmetsizlikte bulunmak, Müslüman kimseye ihanet ve hıyanette bulunmak.

Bunların hepsi Kur'ân'da ve Hz. Peygamber'in (s.a.a) hadislerinde beyan edilmiştir.

CAFERÎLERİN DİNÎ MERASİMLERİ

Caferîler arasında her biri bir İslâmî mevzudan kaynaklanan pek çok dinî merasim vardır. Bu merasimlerin milli ve kavmiyet yönü bulunmaz. Sırf İslâmî, dinî ve mezhebî yön söz konusudur. Bu merasimlerin bazıları bayram ve sevinç günlerinde, bazıları ise matem ve musibet günlerinde yapılır.

Sevinç Günleri Merasimi

- 1- Fıtır ve Ramazan Bayramı: Ramazan ayı bittikten sonra Şevval ayının birinci günü büyük İslâm bayramı olarak bilinir. O gün fitre zekâtı fakirlere verilir, bayram namazı kılınır, büyükler ve müçtehitler ziyaret edilir.
- 2- Kurban Bayramı: Zilhicce ayının onuncu günü Kurban Bayramı olarak bilinir. Varlıklı insanlar o gün kurban keser, bayram namazını kılar ve fakirlere yardım ederler.
- 3- Regaip Gecesi: Recep ayının ilk cuma gecesine Regaip gecesi denilir. O gece insanlar ibadete ve duaya çok rağbet eder. O gecenin Amine Hatun'un Resul-ü Ekrem'e hamile kaldığı gece olması ihtimal dâhilindedir. Ehlisünnet kardeşlerimiz bu düşüncededirler. Her hâlükârda Caferîlerce Recep ayının ilk cuma gecesi mübarek bir gecedir.
- 4- Hz. Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) Doğum Gecesi: Bu gece çok önemlidir. O gece Hz. Resulullah'ın şahsiyeti hakkında kaside ve şiirler okunur. Bu hususta konuşmalar yapılır. Hz.

Resulullah'ın doğum günü İran'da resmî tatildir. Caferîlerce Hz. Peygamber'in doğum gecesi Rebiyülevvel ayının 17'nci gecesidir. İmam Cafer Sadık'ın doğumu da o geceye rastlar. Ehlisünnet'te Resulullah Efendimizin doğum tarihi hakkında farklı görüşler söz konusudur, çoğunluk Rebiyülevvel ayının on ikinci gecesini "Mevlit kandili" yani Resul-ü Ekrem'in tevellüt gecesi olarak bilirler.

5- Bî'set Bayramı veya Miraç gecesi: Recep ayının 27'nci gecesi azametli bir gecedir. O gece her taraf donanır. İslâm Peygamber'inin methine dair şiir ve kasideler okunur. Caferîlere göre Cebrail-i Emin'in ilk defa "Hira" mağarasında Hz. Muhammed'e (s.a.a) inip Allah tarafından risaletle görevlendirildiğini tebliğ ettiği gündür. Bu olay o gecenin sabahına rastlar. Ehlisünnet'e göre ise bu gece Hz. Peygamber'in miraca yükseldiği gecedir.

Recebin 27'nci günü İran'da idareler tatildir, insanlar büyüklerini ve müçtehitleri ziyarete giderler.

6- Beraat Bayramı: Şaban ayının 15'inci gecesine Beraat Gecesi derler. Bu gece Caferîlerce ulu bir bayramdır. Şaban ayının on beşinci gecesine rastlayan bu bayram bütün şehir, kasaba ve köylerde kutlanır. İran'da, Irak'ta ve Caferîlerin buldukları bütün ülkelerde, gece cami minarelerinde kandiller yakılır, evlerde büyük toplantılar yapılır. Bilhassa İran'da resmî tatildir ve çarşı pazar birkaç gün süslenir.

Caferîlere göre o gece aynı zamanda zuhuru beklenen 12. İmam Hz. Mehdi'nin (a.s) dünyaya geldiği gecedir. Muteber bir hadise göre Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

Dünyada cevri-ü sitemin, zulmün hüküm sürdüğü bir devirde evlatlarımdan biri zuhur edecek, dünyada adaleti ve hakkaniyeti hâkim kılacaktır.

7- Kadir gecesi: Mukaddes İslâm dininde çok mühim sayılan gecelerden biridir; kutsal kitabımız olan Kur'an-ı Kerim o gecede Hz. Peygamber'e inmiştir; o gece yapılan ibadet, bin ay ibadetle eşittir. Dolayısıyla Müslümanlar o geceyi sabaha kadar ibadetle geçirirler. Kadir gecesinin hangi gece olduğu net bir şekilde belirtilmemiştir. Sadece Ramazan ayında olduğu kesindir. Hadislerde Kadir gecesinin Ramazan ayının tek gecelerinden biri olduğu yer almıştır. Caferîler Ramazanın 19, 21 ve 23. gecelerinin Kadir gecesi olduğu görüşündeler. Hadislerde 25, 27 ve 29. geceler de zikredilmiştir; ama muteber hadislerin çoğunda 21 ve 23. geceye işaret edilmiştir. Ashap 23. geceye çok önem verirlerdi. Caferîler her üç gecede uyumaz, sabaha kadar ibadetle meşgul olurlar. Ehlisünnet kardeşlerimiz Ramazanın 27. gecesini Kadir gecesi olarak bilirler. O gece İstanbul'un büyük camileri cemaatle dolup taşmaktadır.

□ Sayılan bu günlerin dışında Caferîler arasında önemsenen ve bayram olarak bilinen başka günler de söz konusudur:

1- Hz. Ali'nin doğum gecesi: Recep ayının 13. gecesi Hz. Ali'nin doğum gecesi olması münasebetiyle kutlanır. O gece onun ilmi, şecaati, adaleti hakkında konuşmalar yapılır; şiirler okunur. Birçok ulemadan nakledildiğine göre, Ali b. Ebu Talib Kâbe'nin içinde dünyaya gelmiştir.

2- Gadir-i Hum Bayramı: Zilhicce ayının on sekizinci günü bütün Şiîlerce çok önemli gündür, o gün ve o gece bayram olarak kutlanır; neşe ve sevinç içinde geçirilir, sadaka verilir, kardeşlik akdi gerçekleştirilir.

Tarihte belirtildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.a) Haccetü'l-Veda dönüşünde, Mekke ile Medine arasında Gadir-i Hum denen yerde ilâhî emir üzere Ali b. Ebu Talib'i müminlere halife ve veli olarak tayin etti. Halka, Kur'ân'a ve Ehlibeyt'e sarılmalarını emir buyurdu.

Ebu Hüreyre'den şöyle nakledilir: “Zilhicce ayının 18. gününü oruç tutan, altmış ay oruç sevabı kazanır. O günde, Peygamber-i Ekrem Hz. Ali'nin elinden tutarak halka şöyle hitap etti: “Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır.” Bunun üzerine Ömer, Ali'yi tebrik etti ve şöyle dedi: “Ya Ali, sen benim ve bütün mümin erkek ve kadının mevlâsı oldun.”

İmam Ahmed b. Hanbel ve Ehlisünnet'in diğer uleması da bu mevzuyla kaydetmişlerdir. Bu olay ayrıntılarıyla imamet konusunda ele alınmıştır, isteyen oraya bakabilir.

Matem Günleri Merasimi

Ehlibeyt taraftarları, hüznün günlerinde matem merasimi düzenler ve yüce şahsiyetleri anarlar. Ehlibeyt'in tümünün şahadet günlerinde matem merasimi düzenlenir. Bu toplantılarda ilgili şahsiyet hakkında vaazlar verilir, Kur'an-ı Kerim tilavet edilir ve böylece ilahi şiarlar yüceltilir. Örneğin:

□ **Hz. Muhammed'in irtihal günü:** Hz. Peygamber'in irtihal günü olan Safer ayının yirmi sekizinci günü matem tutulur. O gün Afganistan'da, Pakistan'da, Lübnan'da, Irak'ta ve Suriye'de... Ehlibeyt Ekolü mensupları tatil yaparlar.

Muaviye'nin emri ile zehirletilen İmam Hasan Müçteba'nın şahadeti de o gün gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Ehlibeyt dostları o gün iki acıyı birlikte yaşarlar.

□ **Hz. Ali'nin şehid edildiği gün:** Ramazan ayının 21'inci günü Hz. Ali b. Ebu Talib'in şehid edildiği gündür. O, Haricîlerden Mülcem oğlu Abdurrahman Muradi tarafından şehid edilmiştir. O gün Irak'ta, Necef-i Eşref'te ve birçok yerde onun şahadetinin yıl dönümü münasebetiyle yas tutulur. İmam'ın şahsiyeti ve Nehcül-Belağa'daki hutbeleri ve sözleri üzerine konuşmalar yapılır. O, Kûfe'de şehid edildi, Necef'te defnedildi.

□ **İmam Cafer Sadık'ın şehit edildiği gün:** Caferîler, Şevval ayının 25'inci gününe rastlayan İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şahadet gününde yas tutarlar.

□ **İmam Hüseyin'in şehit edildiği gün:** Caferîlerin en duygulu, etkili, dinî ve mezhebi merasimi Aşura, yani Muharrem ayının onuncu günü, Hz. İmam Hüseyin'in şehid ediliş yıldönümü törenidir. Bu merasimde Caferîlerin tüm camilerinde günlerce Kur'ân-ı Kerim ve mersiyeler okunur. Törenlere binlerce insan iştirak eder. Çünkü Hz. Hüseyin'in başına gelen felâket, belâ ve musibet öteki facialara nispetle daha çok ve daha büyüktür. Böyle bir facia hiçbir memlekette görülmediği gibi, şimdiye kadar hiçbir millet ve mezhepte böyle anlamlı, büyük bir matem in eşine rastlanmamış ve rastlanmamaktadır.

Aşura günlerinin erkek ve kadın, büyük ve küçük üzerinde bıraktığı etki ve yarattığı heyecanın benzerine hiçbir milli nümayişte ve hiçbir siyasi ihtilâl ve inkılapta rastlanmaz. Bu günde eşine rastlanmayan bir tezahürat gerçekleşir. Muharrem'in birinci günü beş ve altı yaşındaki çocuklar, "Ya Hüseyin, ya Hüseyin!" nidalarıyla sokaklara dökülürler.

1964 yılında Irak'ta Necef-i Eşref'te bulunduğum sırada küçük Arap çocuklarını gördüm. Ellerinde hançer, sokak ve caddeleri dolaşiyor ve "Ya Hüseyin, ya Hüseyin" nidaları her tarafı inletiyordu. Âdeta intikam almak için İmam Hüseyin'in katilinin peşine düşmüş, onu arıyorlardı.

O yıl Aşura gecesi, Bağdat Üniversitesi talebeleri ve öğretim üyeleri, üzgün bir halde Bağdat'tan Kerbela'ya gelmişler ve İmam Hüseyin'in kabrinin yanı başında mersiye okuyup şöyle diyorlardı:

Ey Peygamber'in kana bulanmış torunu Hüseyin! Kalk da halimize bak, durumumuzu gör. Artık bugün Yezid'den

ve senin muhaliflerinden bir eser kalmamıştır. Onlar tarihin derinliklerine gömülmüş ve mağlup olmuşlardır.

Pakistan, Afganistan, Suriye, Hindistan, Lübnan ve benzeri birçok ülkede Âşura günü matem merasimi düzenlenir. Türkiye'nin de birçok bölgesinde yas tutulur. İstanbul'da, Kars'ta, Iğdır'da ve Ehlibeyt dostlarının bulunduğu şehirlerde Aşura günü Hz. Seyyidü'ş-Şüheda'nın şehadetinin yıl dönümü vesilesiyle kalabalıklar oluşur, birçok yerde işyerleri ve dükkânlar kapatılır.

İran'da Muharrem ayının dokuzuncu ve onuncu günleri resmî tatildir. Bütün işyerleri ve mağazalar kapanır. Radyo ve televizyonun program akışları tamamen değişir.

Bu büyük merasim ve bu muazzam tezahürat sırf İslâm Peygamberine karşı olan bağlılıktan doğmakta ve Peygamber torunu Hz. Hüseyin'in fedakârlığını, mertliğini, yiğitliğini ve kahramanlığını takdir için yapılmaktadır. Bunun millî ve irkî yönü bulunmamaktadır. İslâmî ve dinî hassasiyetten kaynaklanmaktadır.

Muteber bir hadiste Resulullah'ın (s.a.a) Allah'a şöyle dua ettiği yer alır:

İlahî! Hüseyin'i sev ve Hüseyin'i sevenleri sev.

Muteber hadis kaynaklarında Hz. Peygamber'in (s.a.a), Kerbela vakiasını ashabına anlattığı, kendisinin ve ashabın bu olay üzerine ağladığı geçer.

Hz. Cebrail, İmam Hüseyin'in şehadetini Resul-ü Ekrem'e haber vermişti. Hz. Peygamber, onu ne zaman görsün müteessir olurdu. Sahih-i Buharî'de Hz. Peygamber'in (s.a.a) "*Hasan ve Hüseyin benim iki çiçeğimdirlir.*"⁽¹⁾ buyurduğu nakledilir.

1- Kitabü'l-Edeb.

İbn Mace, Sahih'inde Ebu Hüreyre'den naklettiğine göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Hasan ile Hüseyin'i seven beni sevmiş, onlara düşman olan bana düşman olmuştur.

Bu tür hadisler gereğince her Müslüman İmam Hüseyin'in şehadet günü onun mazlumiyetini hatırlamalı, onun hatırasına hürmeten o günü bir belâ ve facia günü olarak bilmelidir.

Ne yazık ki bazıları Aşura gününü mübarek bir bayram günü sanmaktadırlar. Hz. Peygamber (s.a.a) sağ olsaydı ve bizim can pasesi Hüseyin'inin şehit edildiği gün bayram yapıp, birbirimizi tebrik ettiğimizi görse ve duysaydı tasalanmaz, ke-derlenip üzülmez miydi?

Her halükârda Aşura merasimi; Hz. Hüseyin b. Ali'nin dinî hizmet ve fedakârlıklarını anlatmak, Peygamberle Ehlibeyt'ine karşı kadirşinaslık, sevgi ve saygı izharında bulunmak demektir.

Her ulus kendi şehitlerini saygıyla anar. Dolayısıyla her Müslümanın Yezid'e ve Emevîlere karşı kıyam eden İslâm âleminin fedakâr ve gayretli evlâdı Hz. Hüseyin'i anması ve bu vesileyle halka fedakârlık duygusu ve zulümle mücadele ruhunu aşılması icap eder.

Emevîler, Aşura gününü bayram ilân ederek, halkın vak'ay-ı dilsuz-ı Kerbelâ'dan etkilenmesine ve Yezid'in zulmüne karşı çıkmalarına engel olmaya çalışıyorlardı.

Aşura gününden ve hakikatten bihaber bazı Türk kardeşlerimiz, İstanbul'da yapılan Aşura merasiminin bayram olduğunu zannediyorlar. Hâlbuki bu mevzunun bayramla hiçbir ilgisi yoktur. Bu merasimler İmam Hüseyin'in şehadetinin yıl dönümü münasebetiyle Pakistan, Afganistan, Hindistan, Mısır, Suriye, Irak gibi birçok ülkede yapılmaktadır.

İşin en acı tarafı şudur: Bazıları diyorlar ki: “Şiîler Hz. Hüseyin’i öldürdüler, şimdi oturmuşlar Allah günahlarını affetsin diye ağlıyorlar.”

Bilmem ki böyle çirkin bir iddiaya ağlamalı mı yoksa gülmeli mi? Bu sözleri sarf eden tarihten bihaber insanlar kısacası şunu bilmelidirler ki: Muaviye’nin oğlu sözde halife Yezid, Hz. Peygamber’in aziz ve sevgili evlâdı Hüseyin’i öldürüp, şühedanın kesik başlarının Şam’a gönderilmesi için emir vermiştir. Yezid, bununla Bedir Savaşı’nda Hz. Ali’nin kılıcı ile öldürülen müşrik baba ve atalarının intikamını almak istemişti.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns, framing the central text. The border is composed of four corner pieces and four side pieces, all rendered in black lines on a white background.

4. BÖLÜM

EHLİBEYT'TEN HADİSLER

EHLİBEYT'TEN HADİSLER

Peygamber Ehlibeyti'nin bilhassa İmam Cafer Sadık'ın (a.s) naklettiği hadisler birçok eserde mevcuttur. Bu eserlerin en önemlileri şunlardır:

1- el-Kâfi: Bu eserde 16.190 (on altı bin yüz doksan) hadis nakledilmiştir. 329 hicrî yılında vefat eden Muhammed b. Yakub el-Kuleynî tarafından yazılmıştır.

Bu zat Müslüman şehirlerin birçoğunu gezmiş ve bu eserini yirmi yılda tamamlamıştır. Bu kitaptaki hadislerin sayısı Ehlişünet'in muteber altı kitabındaki hadislerden daha fazladır.

2- Kitabü'l-Fıkh veya Men la Yahzuruhu'l-Fakih: Bu eseri Muhammed adındaki bir zat yazmıştır. Bu kitapta 5.963 (beş bin dokuz yüz altmış üç) hadis vardır. Yazar, hicretin 381'inci senesinde vefat etmiştir.

3- et-Tehzib: Bağdat'ta oturan Muhammed b. Hasan tarafından yazılmıştır. Bu eserde Peygamber'in Ehlibeyti tarafından nakledilen 13.590 (on üç bin beş yüz doksan) hadis vardır.

4- el-İstıbsar: Yazarı yukarıda adı geçen zattır ve 460 hicrî yılında vefat etmiştir. Bu eserde 5.511 (beş bin beş yüz on bir) hadis vardır.

Bu dört eser Ehlibeyt'in hadis kitaplarıdır. Takriben bin yıl önce yazılmış ve birçok defa basılmıştır. Bunların yanı sıra her birinin adı Muhammed olan iki âlim daha Ehlibeyt'ten

nakledilen hadisleri toplayıp mufassal ve muazzam eserler meydana getirmişlerdir. Bunlar “*el-Vesail*” ve “*Biharu'l-Envar*” adlı eserlerdir.

İlmin Önemi

Hz. İmam Cafer Sadık (a.s) büyük babaları Emîrû'l-Müminin Ali b. Ebu Talib kanalıyla Hz. Resul-ü Ekrem'den şu hadisleri nakletmişlerdir:

1- İlim öğrenmek her Müslümana farzdır ve Allah ilim öğreneni sever.

2- İlim öğreniniz. Çöllerde yaşayan insanlar gibi olmayınız. Allah'ın dinine dair bilgisi olmayana, Allah rahmet ve merhamet gözüyle bakmaz ve onun amelini temiz bir amel olarak telâkki etmez.

3- İlimsiz iş gören birisinin yaptığı tahribat, ıslahundan daha fazla olur.

İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur:

İnsanın olgunluğu üç şeydir: a) Din hususunda görüş ve bilgi sahibi olmak. b) Hadise ve felâketlere karşı sabırlı olmak. c) Hayatında ve yaşayışında tedbirli olmak.

Tevhit

İmam Cafer Sadık'ın tevhit, yani Allah'ın birliği hakkında pek çok sözleri ve hadisleri vardır. Din karşıtları ve tabiat bilginleri ile muteber kitaplarda nakledilen birçok münazara yapmıştır.

1- İmam Cafer Sadık'ın (a.s) anlattığına göre bir Ehlikitap âlimi ile Emîrû'l-Müminin Ali b. Ebu Talib arasında şu konuşma geçti:

Âlim: Ya Ali! Allah'ı gördün mü?

Ali: Sana yazıklar olsun! Allah'ı görmezsem ona ibadet etmem ki.

Âlim: Allah'ı nasıl gördün?

Ali: Yazıklar olsun sana. Kalp, iman ve akide ile. Başındaki göz ile Allah'ı göremezsin. (İnsanoğlu Allah'ı ancak iman ve kalbin tasdiki ile görür.)⁽¹⁾

Ehlibeyt'e göre Allah baştaki göz ile görülemez. Geçen bölümlerde konu ile ilgili bilgiye yer verildi.

2- İmam Muhammed Bakır (a.s) buyurur ki:

Hakk'ın zatı hakkında söz söyleme. İşin künhüne varmak ve Allah'ın azametini görmek istersen O'nun yarattıklarına bak, bu kadarı kâfidir.

Kur'ân'ın Faziletleri

1- İmam Cafer Sadık, her biri birer büyük şahsiyet olan baba ve ataları vasıtasıyla Hz. Peygamber'den (s.a.a) naklen buyurur ki:

Fitne ve fesat, gece karanlığının parçaları gibi üzerinize çökerse, Kur'ân'a sarılın. Çünkü Kur'ân kimin hakkında şefaatte bulunursa şefaati kabul olur. Kimin hakkında şikayette bulunursa şikayeti onaylanır.

2- İmam Muhammed Bakır (a.s), Hz. Peygamber'den (s.a.a) naklen buyurur ki:

Kıyamet günü ilk önce ben geleceğim. Benden sonra Allah'ın Kitabı, ondan sonra benim Ehlibeyt'im ve onları takiben benim ümmetim gelecektir.

1- el- Kâfi, c. 1.

3- İmam Cafer Sadık (a.s) buyurur ki:

Kur'ân cennete yöneltir ve ateşten korur.

4- İmam Cafer Sadık (a.s):

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Ehli Kur'ân'ın mertebe ve derecesi peygamberlerden sonra en yüksek derecedir."

5- İmam Cafer Sadık (a.s):

Kim gençliğinde Kur'ân okursa, Kur'ân onun etine ve karnına karışır ve kıyamet günü Allah onu büyük peygamberler ile bir arada bulundurur. Kur'ân, onunla cehennem ateşi arasında bir engel teşkil eder. Kur'ân, onu cehennem ateşinden korur.⁽¹⁾

6- İmam Cafer Sadık (a.s):

Kur'ân-ı Kerim'i anlayarak bilen ve ezberleyenler cennet ehlinin arifleridirler. Halkı irşad için faaliyet gösteren müçtehitler, cennetin rehberleri, kılavuzlarıdır. Peygamberler cennet ehlinin seyitleri yani efendileridirler.

İslâm ve İman

Ebu Basir, İmam Cafer Sadık'a "Ey Peygamber evladı! Allah'ın herkese farz kıldığı, ondan başkasını kabul etmediği ve bu konuda hiç kimseyi mazur görmediği din hangisidir? Bunu bana izah et." diye sordu. İmam şöyle buyurdu:

Allah'ın vahdaniyetine ve Hz. Muhammed'in O'nun Resulü olduğuna şahadet getirmek, namaz kılmak, zekât vermek, kudreti olduğu takdirde Beytullah'ı ziyaret için hacca gitmek, Ramazanda oruç tutmak, Hz. Ali'nin velayetini tanımak ve Ehlibeyt'i sevmek.⁽²⁾

1- el- Kâfi, c. 2, s. 403.

2- el- Kâfi, c. 2, s. 22.

İmam Cafer Sadık (a.s) “Ey Peygamber evladı! İslâm ile iman arasındaki fark nedir?” sorusuna şu karşılığı verdi:

İslâmiyet, Allah'ın vahdaniyetini ve Hz. Muhammed'in nübüvvetini ikrar ve itiraf edip namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek ve hacca gitmektir ki, halkın çoğu bunu yapmaktadır.

İman ise onlara ilâveten Ali'nin velayetini ve Ehlibeyt'i tanımak, bilmek, sevmek ve bunlara inanmaktır.⁽¹⁾

Bu hadisten anlaşılan şudur: Bir kimse Müslüman olabilir, fakat mümin olmayabilir. Zira Müslümanlık dil ile Allah'ın birliğine ve Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet kelimesi ile başlar. Fakat iman, Hz. Peygamber vasıtasıyla halka tebliğ edilen bütün şeylere inanmak ve onları yapmaktır. Dolayısıyla her mümin Müslümandır. Fakat her Müslüman mümin olmayabilir. Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

Bedevîler "İnandık" dediler. De ki: Siz iman etmediniz, ama "Boyun eğdik." deyin. Henüz iman kalplerinize yerleşmedi.⁽²⁾

Bu meseleyi İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle açıklar: Kâbe'ye varan şüphesiz Mescidu'l-Haram'a da girmiştir. Lâkin Mescidu'l-Haram'a giren Kâbe'ye varmıştır denilemez. Mümin kimse Müslüman da olmuş demektir. Ama Müslüman olan yani kelime-i şahadeti getiren mümin olmamıştır. Ancak İslâm'ın bütün emirlerini kabul eder, onlara amel ederse mümin de olur.

İnsan Müslüman olmakla kanını, malını, ırzını ve namusunu koruma altına almış olur. Cenazesinde ve nikâhında dinî merasim yapılır. Ama iman cenneti kazanmaya sebep olur.

1- el- Kâfi, c. 2, s. 24.

2- Hucurat (49), 14.

Müminlerin Bazı Vasıfları

İmam Cafer Sadık, Emîrül-Müminin Ali b. Ebu Talib'den şöyle nakleder:

İmanın dört mühim rüknü vardır: 1- Allah'ın kaza ve kaderine razı olmak. 2- Allah'a tevekkül etmek. 3- İşleri Allah'a havale etmek. 4- Allah'ın emrine teslim olmak.

“İnsanın imanı ne ile bilinir?” sorusunu İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle cevaplamıştır:

İlâhî emre teslim olmak, iyi veya kötü, başına gelen her şeye rıza göstermek.

Allah'tan Korkmak ve O'na Ümit Bağlamak

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurur:

Allah'ı tanıyan, Allah'tan korkar. Allah'tan korkan haramı terk eder.

“Ey İmam! Dostlarınızdan bazıları sürekli küçük günahları işliyor ve ümidimiz cenabı Hakk'adır, diyorlar. Buna ne dersiniz?” diye sorulunca İmam şu cevabı verdi:

Onlar yalan konuşuyorlar. Onlar bizim gerçek dostlarımız değildirler. Onlar arzularının kendilerine galebe çaldığı bir cemaattir. Bir şey uman kimse, ona göre hareket eder. Bir şeyden korkan kimse, ondan kaçır.⁽¹⁾

Yine İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurur:

İnsanın tam manasıyla mümin olabilmesi için Allah'tan korkması ve O'na umut beslemesi gerekir. Önce Allah'tan korkmalı, sonra O'na umut bağlamalı. Umut eden ve korkan kimse, korktuğu ve ümit ettiği şeylere göre hareket etmelidir.⁽²⁾

1- el- Kâfi, c. 2, s. 69.

2- el-Kâfi, c. 2, s. 71.

Şiîler ve Ehlibeyt Taraftarları

İmam Muhammed Bâkır (a.s) öğrencilerinden birine buyurdu ki:

Sözler ve yollar seni şaşırtmasın, saptırmasın. Allah-u Teâlâ'ya ant içerim ki bizim Şiîlerimiz ulu ve yüce Allah'a itaat edenlerdir.

Yine İmam (a.s), Cabir'e dedi ki:

Ya Cabir! Şiî olmak hususunda bir kimsenin bize muhabbet göstermesi fayda vermez. Allah'a yemin ederim ki bizim Şiîlerimiz, Allah'tan korkup O'na itaat edenlerdir. Bizim Şiîlerimiz şu hasletlerle tanınırlar:

Tevazu, gönül alçaklığı, güvenilir, Allah'ı çok zikretmek, oruç tutmak, namaz kılmak, babaya ve anneye iyilik etmek, komşuları ile ilgilenmek, fakir, biçare, âciz ve borçlu kişilerle yetimleri arayıp bulmak, onlarla alâkadar olmak, onlara sevgi göstermek, yardım etmek, doğru konuşmak, hayır ve iyilikten gayri halka karşı dillerini tutmakla bilinirler. Bizim Şiîlerimiz işte bu sıfatlarla tanınırlar. Onlar kendi toplulukları içinde emin olarak tanınmış kimselerdir.

Cabir, "Ey Resulullah'ın oğlu! Bu buyurduğunuz sıfat ve hasletlerde kimseyi tanımıyoruz." deyince İmam şöyle buyurdu:

Ey Cabir! Sözler seni doğru yoldan şaşırtmasın. Bir şahsın ben Ali'yi severim deyip de Allah'a itaat hususunda faal olmaması kâfi gelir mi? Bir kimsenin ben Allah'ın Resulü'nü severim, Resulullah Ali'den daha iyidir deyip de bu tutumu ve durumu ile Peygamber'in sözüne amel etmemesi, onun hareketine uymaması yeterli olur mu? Böyle bir kimsenin yalnız Peygamber'i sevmesi ona bir fayda sağlamaz. Allah'tan korkunuz ve Allah yanındaki

sevaplar hatırına amel ediniz. Bilmiş olunuz ki, Allah ile hiçbir kul arasında akrabalık yoktur. Allah indinde en sevgili kullar, Allah'tan daha çok korkan ve O'na itaat hususunda daha çok çalışanlardır.

Ey Cabir! Allah'a yemin ederim ki hiçbir kimse O'na itaat vesilesinden başka bir vesile ile yakın olamaz; O'nun rahmetine ve merhametine nail olamaz. Biz kimseyi temize çıkarıp cehennemden ateşinden kurtaramayız. Kim Allah'ın emrine itaat ediyorsa bizim dostumuzdur. Allah'a âsi olan ise bizim düşmanımızdır. Bir kimse ancak ve ancak amel ve takva yolu ile biz Ehlibeyt'in sevgisini kazanabilir ve dostluğunu elde edebilir.⁽¹⁾

Ahlâk ve Muaşeret

En yüce ahlâkı Hz. Peygamber'den ve onun Ehlibeyt'inden öğrenmek gerekir. Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

Ben ahlâkî değerleri tamamlamak için gönderildim.

İmam Cafer Sadık buyurdu ki:

Camilerde namaz kılınız. İnsanlarla iyi komşuluk yapın; gerektiğinde şahitlikte bulununuz, cenaze merasimlerinde hazır bulununuz. Hiç kimse ömrü boyunca halktan müstağni değildir...

Birisi İmam Cafer Sadık'a (a.s) "İnançları inancımıza uymayan kimselere nasıl davranalım, onlarla nasıl geçinelim?" sordu. İmam şu karşılığı verdi:

Kendi imamlarınıza bakın; onlar ne yapıyorlarsa, siz de onu yapın. Vallahi sizin imamlarınız onların hastalarını ziyaret eder, cenazelerinde hazır bulunur, onlar için şahitlik yapar ve emanetlerini sahiplerine verirlerdi.

1- el-Kâfi, c. 2, s. 75.

Dostlara Selâm Göndermek

İmam Cafer Sadık (a.s), Zeyd adında birisine şöyle buyurdu:

Bana itaat edene ve sözümü tutup ona göre amel edene benden selâm söyle. Ben hepinize şunları vasiyet ediyorum: Takvalı olunuz, Allah'tan korkunuz, haramlardan sakınınız. Allah'a ibadet etmeye çalışınız, konuşmalarınızda dürüst olunuz, doğru konuşunuz, emanetleri eda ediniz, secdeyi uzatınız. Komşularınızla iyi geçininiz ve onlara iyilik ediniz. Hz. Muhammed bu emirlerle Resul olarak gönderilmiştir. Emaneti sahibine geri veriniz. Emanetin sahibi ister iyi adam olsun ister kötü, Hz. Peygamber'in emri gereğince emanet bir iplik veya bir iğne bile olsa iade ediniz. Kendi akraba ve aile efradınızı ziyaret edip onların hallerini sorunuz, onları arayıp bulunuz. Onların cenazelerinde hazır bulununuz. Onların hastalarını ziyaret ediniz. Onların haklarını veriniz.

İçinizde birisi kendi inancında takva sahibi ise, doğru konuşuyorsa, halkın kendisine emanet bıraktığını eda ediyor ve halka karşı hüsnü ahlâk gösteriyorsa, işte bu bir Caferî'dir. Bu tutum beni memnun eder. İnsanlar şöyle derler: "Bu İmam Cafer Sadık'ın terbiyesini, edebini ve iyi ahlâkını almış birisidir."

Bunun aksi olur ve buna aykırı hareket edilirse, işte o zaman bu hâl beni utandırır, beni rahatsız eder, beni huzursuz kılar. Çünkü insanlar: "İşte İmam Cafer Sadık'a müntesip birisinin terbiyesine bir bakın!" derler.

Allah'a yemin ederim ki babam İmam Muhammed Bâkır şöyle buyururdu: "Ali b. Ebu Talib'in Şiîleri, kendi taifeleleri arasında o cemaatin ziyneti idiler. Başkalarının hakkını herkesten fazla gözetirlerdi. Emanetleri sahiplerine geri verirler; halk da vasiyetlerini onlara yapar ve kendi emanetlerini onlara tevdi ve teslim ederlerdi."

İmam Cafer Sadık, Şamlılar ile Horasanlılar'dan oluşan kalabalık bir cemaate şöyle hitap etti:

Ey Al-i Muhammed'in Şiîleri, öfkelerini yenmeyen, arkadaşları ile iyi geçinmeyen, iyi ahlâk ve iyi komşuluk duyguları ile hareket etmeyen bizden değildir. Ey Al-i Muhammed'in Şiî'leri! Allah'tan korkunuz ve takva sahibi olunuz.⁽¹⁾

Halkla Dostluk

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

Hz. Peygamber'in (s.a.a) huzuruna gelen bir Arap: "Ya Resulullah! Bana bir tavsiyede bulun." dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Halkla dost ol, halkı sev ki onlar da seni sevsinler..."

İmam Cafer Sadık (a.s), Hz. Peygamber'den (s.a.a) naklen buyurur ki:

- Halk ile dostluk kurmak, aklın yarısıdır.
- Üç şey Müslümanı Müslüman kardeşine nispetle saf ve halis kılar:

Onunla güler yüze görüşmesi, Yanında oturduğu zaman ona yer vermesi, Onu en iyi isim ve en hoş hitaplarla çağırması.

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

Birisini sevdiğinde sevgini ona söyle. Bu hareket, dostluğunuzu daha sabit ve sağlam kılacaktır.

1- el-Kâfi, c. 2, s. 637.

Din Kardeşlere Selâm Vermek

İmam Cafer Sadık (a.s) Hz. Peygamber'den (s.a.a) naklen buyurur ki:

- Selâm vermeden sizinle konuşan birisine cevap vermeyiniz.
- Önce selâm, sonra kelim.
- Gerek Allah'ın ve gerekse Peygamber'in nezdinde tercih edilen kimse söze selâm ile başlayandır.

Hz. Peygamber (s.a.a) buyurur ki:

Selâm vermek müstehaptır. Fakat cevap vermek farzdır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

Süvari piyadeyi, ayakta duran oturanı selamlamalıdır. Eğer iki topluluk birbirleri ile karşılaşırlarsa, az topluluk çok topluluğa selâm vermelidir.

Kadınları Selâmlamak

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) anlattığına göre Allah'ın Resülü (s.a.a) kadınları selâmlardı. Emîrül-Müminin Ali b. Ebu Talib de kadınlara selâm verirdi. Lâkin genç kadına selâm vermeyi mekruh bilirdi. Kocanın eve geldiğinde ailesine selâm vermesi müstehaptır. Bu selâmlama eve bereket getirir ve ailede ülfet ve muhabbete neden olur.

Yaşlılara Saygı

İmam Cafer Sadık (a.s) Hz. Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakleder:

- Allah, ihtiyar birisine hürmet eden kimseyi kıyamet gününün korkusundan güvende kılar.

- Bir kavmin büyüğü sizin yanınıza vardığında ona saygı gösteriniz.⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık'tan (a.s) nakledildiğine göre, ihtiyar bir kimsenin yaşına saygı göstermek, Allah'a saygı göstermek demektir.

Evlenme

H.z. Resulullah (s.a.a) buyurmuştur ki:

- Allah katında evlilik için atılan temelden daha üstün bir temel yoktur.
- Evlenen kimse dininin yarısını muhafaza etmiş olur; öteki yarısı için de takvalı olsun.
- Evleniniz; zira kadınlar mal ve bereketle kocalarının evlerine gelirler.

Yine H.z. Peygamber'den (s.a.a) evli bir şahsın kıldıdığı iki rekât namazın bütün bir gece ibadetten ve bekâr adamın bir günlük orucundan daha iyi olduğu nakledilir.

İmam Cafer Sadık (a.s) buyurmuştur ki:

- Mümin bir kimsenin evliliğine ne mâni vardır? Zira mümin kimse evlendiğinde belki Allah ona bir evlât verir ve o evlât "Lâ ilâhe illallah" kelimesini söylemekle yeryüzünü nurlandırır.⁽²⁾
- Evli bir insanın kıldıdığı iki rekât namaz, evlenmemiş bir kişinin kıldıdığı yetmiş rekât namazdan daha iyidir.

1- Mekârimü'l-Ahlâk, Taberî.

2- Mekârimü'l-Ahlâk, cilt I, sayfa 86.

İmam Cafer Sadık (a.s) Hz. Resulullah'tan (s.a.a) söyle nakletmiştir:

Salih bir zevce kocası için bir saadettir.

Yine İmam Cafer Sadık'ın (a.s) anlattığına göre bir gün birisi Resulullah'ın yanına geldi; fakirliğinden, zavallılığundan şikâyet etti. Hz. Peygamber (s.a.a) ona: "Git, evlen." buyurdu. O da evlendi ve Allah onun malî vaziyetini düzeltti.⁽¹⁾

Toplumsal Saadeti Sağlayan Beş Şey

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) ceddi İmam Zeynelabidin (a.s) şöyle buyurmuştur:

Beş şey vardır ki, bir kimsede onlar mevcut değilse, onun hayatı noksan, fikri meşgul ve akli zail olur.

1- Vücut sağlığı. 2- Rızık bolluğu. 3- Ev. 4- Uygun dost ve arkadaş. 5- Bütün bu dört şeyi içine alan hayattaki neşe ve memnuniyet.

Kendisine uygun dost ve arkadaştan maksat nedir diye sorulduğunda buyurdu ki: "Muaşeret ettiği, düşüp kalktığı salih bir zevce, salih evlat ve salih arkadaş."

İmam Cafer Sadık (a.s), Hz. Peygamber'den (s.a.a) naklen buyurmuştur ki:

İslâm'dan sonra, erkeğin faydalanması için kadından daha üstün bir şey yoktur. Elbette öyle bir kadın ki kocasını memnun etsin, onun emrine muti olsun ve kocası bulunmadığı zaman evini ve malını korusun.

İslâm dininde kadınların önemi bu hadisten iyice ve açıkça anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber salih ve dindar olan ev ka-

1- el-Kâfi, c. 5, s. 33.

dınlarını büyük nimet saymış ve Müslümanlıktan sonra böyle bir nimeti her nimetten daha üstün bilmiştir.

Birisi İmam Cafer Sadık'ın (a.s) huzuruna gelerek "Ben bir kadınla evlenmek istiyorum ama babam başkası ile evlenmemi istiyor." dedi. İmam "İstediginle evlen. Babanın dilediğini bırak." buyurdu.⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) babası İmam Muhammed Bâkır (a.s) bir adama "Evli misin?" diye sordu. Adam: "Hayır" deyince İmam şöyle buyurdu: "Bütün dünyayı bana bağışlasalar ve bir gece eşsiz uyu deseler kabul etmem."

Belli ki adam günümüzdeki birçok genç gibi evlenmeyi sevmiyordu. Bu yüzden İmam evliliğin önemini bu tarzda ifade etti.

Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle buyrulmuştur:

Evlenmeye gücü olup da evlenmeyen benden değildir.

Kadınlara Sevgi

Kadınlara saygı imanun alâmeti ve büyüklük nişanesi olarak sayılmıştır. Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakledilir:

Hak Teâlâ miraç gecesi bana kadınlar hakkında o kadar tavsiyelerde bulundu ki esasen kadını boşamanın hiçbir şekilde mümkün olmayacağını sandım.

İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakledilir:

- Erkekler kadınlara ne kadar sevgi gösterse, bir o kadar imanları artar.
- Kadınlara çok sevgi gösteriniz.

1- Mekârimü'l-Ahlak, s. 84.

- Evleniniz; fakat boşanmayınız. Zira boşanma gökteki melekleri ve Arş-ı ilahîyi titretir, sarsar.
- Evleniniz ve boşanmayınız.

Hız. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

- Ümmetimin en iyi erkekleri, kendi ailelerine büyüklük taslamayanlardır; ailelerine karşı şefkatli olan, yüreği yanan ve onlara zulmetmeyenlerdir.
- Sizin en iyileriniz, zevceleri hakkında en hayırlı olanlarınızdır.⁽¹⁾

Hız. Ali b. Ebu Talib evlâtlarından birine şöyle buyurdu:

Kadın güldür, kahraman değildir. Her hal ve surette ona yumuşak davranınız. Kendisiyle iyi, , herkes tarafından tasvip edilen bir tarzda yaşayınız; ona öyle hayat arkadaş olunuz ki o, yaşamanın tadını tatsın.

Evlât ve Terbiyesi

Hız. Peygamber (s.a.a) buyurmuştur ki:

- Sizin en iyi evlâtlarınız kızlardır.
- Evlâdın baba üzerinde olan haklarından biri ona iyi bir isim seçmesi, onu tahsil ettirmesi ve buluş çağına vardığında onu evlendirmesidir.⁽²⁾
- Allah'ın sizi affetmesi için evlâdınıza saygı gösteriniz, onları iyi bir tarzda terbiye ediniz.
- Sizlerden birinin evlâdını terbiye etmesi, her gün bir fakire yemek vermesinden daha iyidir.

1- Mekârimü'l-Ahlâk, cilt 1, sayfa 77.

2- Mekârimü'l-Ahlâk, sayfa 78.

□ Evlât yedi yaşına kadar insanın büyüğü ve âmiridir. İkinci yedi yaşına kadar hizmetçisidir. Üçüncü yedi yaşına kadar veziridir. Yirmi bir yaşına bastığında onun ahlâkını beğenirseniz onu koruyunuz, saklayınız. Aksi takdirde onu kendi haline bırakınız. Allah yanında mazursunuz.⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurur:

Allah, evlâdına fazla muhabbet gösteren bir kimseye merhamet eder.

Bir hadiste şöyle yer almıştır:

Evlâtlarınız arasında sevgi ve ilgi hususunda fark gözetmeyiniz. Hepsine bir gözle bakınız.

Anne-Babaya Saygı

İslâm dininde ve İmam Cafer Sadık'ın öğretilerinde anne babaya yapılan saygının büyük sevabı vardır ve Allah'ın rıza ve hoşnutluğunu kazandırır. Anne babaya yapılan eziyet, onları incitmek ve onlara saygısızlıkta bulunmak, büyük günahlardan olup Allah'ın gazabına neden olur.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

□ Bir adam Hz. Resulullah'ın (s.a.a) huzuruna geldi ve "Ey Allah'ın Resülü! Ben cihada iştirak etmek istiyorum." dedi. Bunu üzerine Hz. Peygamber: "Git, cihada katıl, öldürülürsen şehit olursun ve Allah senin ecrini verir, sağ, selâmet dönersen de hiçbir günahın kalmaz." buyurdu. Adam: "Ya Resulallah! Benim yaşlı bir babamla ihtiyar bir annem var. Onlar bana alışmışlar, bensiz yapamazlar. Cihada gitmemi istemiyorlar." dedi. Resulullah şöyle buyurdu: "Canım elinde bulunan Allah'a and içerim ki, bir

1- Mekârimü'l-Ahlak, sayfa 79.

gece ve gündüz baba ile anne yanında kalmanın sevabı, bir yıl cihattan daha çoktur.”

□ Birisi Hz. Resulullah’a (s.a.a) şöyle arz etti: “Ey Allah'ın Resülü! Kimlere iyilik edeyim?” Hz. Peygamber: “Anne-ne.” buyurdu. Adam ikinci defa bu soruyu sordu. Resulullah yine “Annene.” buyurdu. Üçüncü defa sorduğunda, Hz. Fahr-i âlem, “Babana iyilik et.” buyurdu.

□ Kim Allah’ın, kendisine ölümün zorluklarını, ıstırabını azaltıp hafifletmesini ve kolaylaştırmasını istiyorsa akrabasına iyilik etsin, onlara karşı yapmakla mükellef olduğu vazifeleri yerine getirsin, babası ile annesine iyilikte bulunsun. Böyle olursa Allah onu ölüm ıstırabından kurtarır. Hayatta ona yokluk ve yoksulluk çekirtmez.

İmam Cafer Sadık (a.s), Hz. Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakleder:

Kıyamet günü iyi kişilerin büyüğü, babası ile annesine iyilik yapan kimsedir.

İmam Zeynelabidin (a.s) şöyle buyurmuştur:

Birisi ceddin Peygamber’in (s.a.a) yanına geldi ve şu maruzatta bulundu: “Ya Resulallah! Ben her türlü kötü işi yaptım. Tövbe edebilir miyim?” Hz. Fahr-i Kâinat: “Baba ve annenden hayatta olanı var mıdır?” diye sordu. Adamın “Babam hayattadır.” demesi üzerine Hz. Resulullah: “Git, ona iyilik et.” buyurdu. Adam giderken Hz. Peygamber: “Keşke annen sağ olsaydı.” buyurdu.⁽¹⁾

Birisi İmam Cafer Sadık’a “Amellerin en üstünü hangisidir?” diye sordu. İmam buyurdu ki:

Namazı zamanında kılmak, baba ile anneye iyilik yapmak ve Allah yolunda cihat etmek.

1- Sefinetu'l-Bihar, c 2, s. 686.

Duanın Fazileti

Hız. Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

- Allah katında dua etmekten daha aziz bir amel yoktur.
- Duadan başka hiçbir şey kazanın önüne geçemez.
- Dua müminin silâhudır.

Hız. Resul-ü Ekrem (s.a.a) bir cemaate hitaben şöyle buyurdu:

Size kendinizi düşmanın elinden kurtaracak ve rızkınızın da artmasını sağlayacak bir silâh göstermemi ister misiniz? "Evet; isteriz." demeleri üzerine şöyle buyurdu: "Gece gündüz dua ediniz. Çünkü dua müminin silâhudır."⁽¹⁾

İmam Cafer Sadık'ın şöyle buyurduğu nakledilir:

- Allah'ın fazlından bir şey dilemeyen ve O'na yalvarmayan kimse, fakirliğe müptelâ olur.
- Dua etmek kazayı önler.
- Bir kimse Hız. Muhammed'e ve Âl-i Muhammed'e salâvat göndermedikçe, Allah, yapılan duaların hiçbirine icabet etmez.

Bu son hadisi, Ehlisünnet uleması Hız. Peygamber'den (s.a.a) rivayet etmiştir.

İmam Cafer Sadık (a.s) Hız. Peygamber'den (s.a.a) şöyle rivayet eder:

Cemaat, bulunduğu toplantıda Allah'ı zikretmez ve bana salâvat göndermezse, o toplantı onlar için bir hasret, hüsrân ve vebal vesilesi olacaktır.

1- Mekârimü'l-Ahlâk, s. 96.

İmam Cafer Sadık (a.s), babası İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet eder:

Beş kişinin duası kabul olur: 1- Adil imam. 2- Mazlum kimse. 3- Evlâdı hakkında dua eden baba. 4- Babası hakkında dua eden salih evlât. 5- Bir başka mümine dua eden mümin.⁽¹⁾

Hastanın Sabrı ve Sevabı

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) babası İmam Muhammed Bâkır (a.s), Hz. Peygamber'den naklen şöyle der:

Allah Teala şöyle buyuruyor: “Ne zaman bir kulu bir derde ve hastalığa müptelâ kılsam, o kulum sabretmeli ve kendisini ziyaret eden hiç kimseye şikâyette bulunmamalıdır. Böyle yaparsa; üç gün içinde ona etini eski etinden, derisini eski derisinden ve kanını eski kanından daha iyisini veririm. Şayet o hastalıktan ölürse, onu kendi rahmetime ulaştırırım. Ona şifa vermiş isem günahı kalmamıştır.”

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurur:

Bir gecelik baş ağrısı insanın günahlarını defeder. Büyük günahlar bundan müstesnadır.

Bu hadisler hastanın iradesini sağlamlaştırmaya ve moralini güçlendirmeye yöneliktir. Her halükârda doktora müracaat edilmelidir.

Çalışma ve Ticaret

İmam Cafer Sadık (a.s), halkı ibadete ve iyi ahlâka davet ettiği gibi, onları çalışıp kazanmaya, ticaret yapmaya da teşvik edi-

1- Mekârimü'l-Ahlâk, s. 98.

yordu. O, tembellik ve işsizliğe karşı idi. Ticareti ve çalışmayı izzet ve şerefi mucip bir keyfiyet sayardı. Öğrencilerden biri bir gün çarşıya, pazara gitmedi. İmam, “Ne diye izzetinin arkasından gitmedin?” diye onu kınadı.

Muaz isminde biri ticaretten vazgeçti. İmam ona şöyle buyurdu:

Ticareti bırakma, çünkü ticareti terk etmek, insanın aklını yoksunlaştırır. Ailenin idaresi için çalış. Onların seni idare etmek için çalışmalarından kork. Helâl rızık peşinde koşan, Allah yolunda cihat eden gibidir.

Bu konuda Ehlibeyt’ten birçok hadis nakledilmiştir. İsteyen hadis kitaplarına bakabilir.

Zulüm ve Mücadele

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

Zulmetmekten kaçınınız. Zira zulüm kıyamet gününü karartır.

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

Allah’ın kullarına zulmetmek, kıyamet günü yolculuğu için kötü bir azıktır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

Başkasına zulmeden kimse bilsin ki başka bir zalim de ona musallat olacak ve ona zulmedecektir.

İmam Cafer Sadık (a.s) Hz. Ali’den (a.s) naklen şöyle buyuruyor:

Şu üç kimse, zulüm günahına ortaktırlar; zalim, zalime yardım eden ve zalimin zulmüne razı olan.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

Her zulümden daha dehşetlisi ve şiddetlisi, yani en korkunç zulüm, Allah'tan başka yardımcısı olmayana yapılan zulümdür.⁽¹⁾

Namazın Önemi

Allah'ın Resülü'ne (s.a.a), "Amellerin en faziletlisi hangisidir?" diye sorduklarında, "Namazı ilk vaktinde kılmaktır." buyurdu.

Birisi İmam Cafer Sadık'a (a.s): "İnsanı Allah'a yakın kılan en iyi amel hangisidir?" diye sorunca İmam şöyle buyurdu:

Allah'ı tanımak ve bilmekten sonra, namazdan daha üstün bir şeyi ben bilmiyorum. İsa b. Meryem (a.s) beşikte konuştuğu zaman "Allah bana namazı tavsiye etti." demedi mi?

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) babası İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmuştur:

İslâm şu beş esas ve temele dayanır; onların üzerine kurulmuştur: 1- Namaz. 2- Zekât. 3- Hac. 4- Oruç. 5- Velâyet ve Ehlibeyt'i veli edinmek. Ehlibeyt'i sevmek ve onların velâyeti, bütün bunların anahtarıdır.

Hadisin anlamı şudur: Kim "Lâ ilâhe illallah, Muhammedun Resulullah" deyip İslâm dinine girerse, Müslümanlığını şu beş esasla mükemmelleştirmeli ve tamamlamalıdır: Namaz, zekât, oruç, hac ve Hz. Ali b. Ebu Talib'le on bir evladının velâyet ve imametlerine inanmak ve onları sevmek. Zira Peygamber hanedanına ve şah-ı velâyete müracaat etmeden, kimse Kur'ân'ın hakikatlerini anlayamaz ve İslâm'ın künhü-

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 2, s. 106.

ne vakıf olamaz. Kur'ân'ın gerçeklerine ulaşmak için ilim ve hikmet kapısından dâhil olmalıdır. Nitekim ağızdan ağıza yayılan ve herkesin bildiği bir hadiste Hz. Resulü Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

Ben ilmin şehriyim; Ali de onun kapısıdır. İlimin şehrine girmek isteyen onun kapısından dâhil olmalıdır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

- Bizim Şiîlerimizi namazla sınavın.
- Namazı hakir ve küçük gören kimseye biz Ehlibeyt'in şefaati ulaşmaz.

İmam Cafer Sadık (a.s), Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakleder:

- Namazı küçümseyen ve ona önem vermeyen benden değildir.
- Şeytan, namaz kılan insanoğlundan kaçır, uzaklaşır. Namaz kılmayana ise cüret edip onu büyük günahlara sokar.

Hac ve Fazileti

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

- Bir kimsenin Ebu Kubeys dağı kadar altını olup da onu Allah yolunda harcaııp dağıtsa, yine de hac sevabı ile eşit olamaz.
- Halk hacca gitmese, Müslümanların imamı onları hacca gitmeye zorlamalıdır.

Allah Resulü'nden (s.a.a) makbul haccın sevabının cennet olduğu nakledilmiştir. Bir hadiste şöyle yer alır:

Hac yolunda bir dirhem para harcamanın sevabı, başka yolda harcanan yüz bin dirhemden daha çoktur.

Hadiste geçen fazilet, kendisine hacın farz olduğu kimse için geçerlidir. Üzerine hac farz olan kimse, her şeyden önce bu görevini yerine getirmelidir. Ne kadar da infakta bulunsa hacın yerine geçmez ve yaptığı hiçbir amelin sevabı onun sevabıyla eşit olmaz. Ancak birisi farz hacı yaptıktan sonra müstehap olarak yine hac yapmak isterse ve öz vatanında aç, perişan insanlar olsa, hacın yerine onların elinden tutması daha iyidir.

Hacın önemi ve sevabı, onu terkle ilgili kınama içerikli pek çok hadis nakledilmiştir.

Ehlibeyt İmamları hacı çok önemsemişler. Emîrül-Müminin Ali b. Ebu Talib vefat ederken hacı vasiyet etti. İmam Hasan Müçteba yirmi defa yaya olarak hacca gitti.

Hız. Peygamber'e, Ehlibeyt'ine ve İmam Cafer Sadık'a bağlı olanlar, gerekli şartlara sahip olduklarında hacca gitmelidirler. Hiçbir imam ile peygamberin ve yahut hiçbir veli ile mürşidin mezarını ziyaret etmek, bin kere bile olmuş olsa, bir hacın yerini vermez ve hac yerine kabul edilmez.⁽¹⁾

Şarap ve Sarhoş Edici Şeylerin Kötülüğü

Cenab-ı Fatıma'nın babası Yüce İslâm Peygamberi'nden, insanı sarhoş eden her şeyin haram olduğu ve şarap hükmünü taşıdığı nakledilmiştir.

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

Kullar şarap ve içki içtiklerinde Allah onları kendi hâline

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 1.

bırakır. Onun arkadaşı ve dostu Şeytan olur; onu her şerre teşvik eder ve her hayırlı işten alıkoyar.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) buyurmuştur ki:

İçki içmek en büyük günahlardan biridir. İçki insanoğlunu zina, hırsızlık, adam öldürmek ve Allah'a şirk koşmak gibi en kötü şeyleri yapmaya sürükler.

İmam Cafer Sadık (a.s), Abbasî Halifesi Cafer Mansur Devaniki'nin yanında iken şarap getirdiler. İmam derhâl yerinden kalktı ve dışarı çıktı.

İmam Cafer Sadık şöyle buyuruyor:

İçki içilen bir sofrada oturmayınız.

Ehlibeyt Mektebi'ne göre az olsun, çok olsun sarhoş edici her şey haramdır. Allah Kur'ân-ı Kerim'de bunu haram kılmıştır. Bu bakımdan İmam Cafer Sadık'ın (a.s) yolunu izleyenler, onun hareket ve sözlerini ölçü alanlar iyice bilmelidirler ki müskiratı (sarhoş edici şeyleri) kullanmak her ne şekilde olursa olsun, İmam Cafer Sadık'ın ve Ehlibeyt'in inançlarına aykırıdır. Şarap ve içkinin helal olduğunu söyleyen kimse, İslâm dinine, İslâm ahkâmına, Kur'ân'ın hükmüne, Ehlibeyt ve İmam Cafer Sadık'ın mezhebine ters bir söz söylemiş olur.⁽¹⁾

Ehlibeyt'in Faziletleri

Bu bölümü Kur'an'da ve muteber kaynaklarda Ehlibeyt'in faziletiyle ilgili yer alan bir kaç ayet ve hadisle noktalıyoruz. Maksadımız aziz okurların Ehlibeyt'i daha iyi tanımaları ve anlamalarıdır. Herkes tertemiz doğar; ancak yaşadığı cihandan öbür âleme göçtüğünde temiz giden pek azdır. Dünya,

1- Sefinetu'l-Bihar, c. 1.

peygamberler ile Ehlibeyt İmamlarını ve Allah'ın veli kullarını bozamamıştır. Kur'ân'ın apaçık beyan ettiği üzere, Allah Ehlibeyt'i tertemiz kılmış; her türlü günah ve pisliği onlardan uzaklaştırmıştır. Maddî hayat onların düşüncelerinde ve hareketlerinde en ufak bir kötü eser meydana getirememiştir. Allah Teâlâ 33'üncü sure olan Ahzab Suresi'nin 33'üncü ayetinde şöyle buyuruyor:

Ey Ehlibeyt! Allah ancak siz Ehlibeyt'ten her türlü pisliği uzak tutmak ve sizi tertemiz yapmak istiyor.⁽¹⁾

Bir hadiste yer aldığına göre Ümmü'l-Müminin Ümmü Seleme Hz. Peygamber'e (s.a.a) şöyle arz eder:

Ya Resulallah! Ben de Ehlibeyt'ten miyim? Hz. Peygamber buyurdu ki: "Ey Ümmü Seleme! Sen iyi ve hayır üzere bir kadınsın. Ama benim Ehlibeytimden değilsin, ancak Peygamber zevcelerindensin. Benim Ehlibeytim Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dirler.

Hz. Resulü Ekrem (s.a.a) bu Ehlibeyt'i ve onların masum evlâtlarını Kur'ân-ı Kerim ile birlikte ümmeti arasında emanet bırakmıştır. Nitekim şöyle buyurmuştur:

Ben aranızda iki değerli emanet bırakıyorum: Birisi, Allah'ın kitabı, diğeri de soyum olan Ehlibeyt'imdir. Bu ikisi Kevser havuzunun başında yanıma varıncaya dek birbirinden ayrılmazlar.⁽²⁾

Hz. Peygamber'den (s.a.a) nakledilen bu hadise göre her Müslüman Kur'ân'a ve Ehlibeyt-i Resulullah'a uymalıdır. Kur'ân'ı kabul eden herkesin Ehlibeyt'e de tabi olması gerekir. Nite-

1- Ahzap (33).

2- Sahih-i Müslim, Sahih-i Tirmizi, c. 1, s. 308. Müsned-i İmam Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 17, Müstedrek-i Hâkim, c. 3, s. 109 ve diğer hadis kaynakları.

kim Ehlibeyt'e tâbi olan herkesin de Kur'ân'a uyması ve hükümlerini yerine getirmesi gerekir.

Yine Hz. Peygamber (s.a.a) mütevatir bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

Benim Ehlibeyt'imın misali, Hz. Nuh'un gemisi gibidir. Kim ona binerse kurtulur; kim de ondan uzaklaşırsa boğulur.

Hanefî Muttaki Hindi "*Kenzü'l-Ummal*" adlı eserinde Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu nakleder:

İslâm'ın esası beni ve Ehlibeyt'imı sevmektir.⁽¹⁾

H. Peygamber'in Ehlibeyt'ini Sevmek

İslâm'daki farzlardan biri de Hz. Peygamber'in Ehlibeyt'ini sevmektir. Allah Teala Kur'ân-ı Kerim'in 42'nci sûresi olan Şura Sûresi'nin 23'üncü ayetinde meâlen şöyle buyuruyor:

Ya Muhammed! Ümmetine söyle ki: "Ben kendi risalet ve nübüvvetim için sizlerden bir şey istemiyorum. Sizden istediğim, ancak Ehlibeyt'ime ve akrabama sevgi ve dostluktur."

Büyük Ehlisünnet âlimi Zemahşerî "*el-Keşşaf*" adlı tefsirinde yukarıdaki ayeti açıklarken Hz. Peygamber Hanedanına yönelik sevgi hakkında pek çok hadis nakletmiştir. Ezcümle Hz. Peygamber'den (s.a.a) naklettiği şu hadistir:

Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölen şehit olarak ölür. Âl-i Muhammed'e sevgi besleyerek dünyadan göçen tam imanla ölür. Âl-i Muhammed sevgisi üzere öleni Azrail cennetle müjdeler. Kim Âl-i Muhammed'e içinde bir düş-

1- *Kenzü'l-Ummal*, c. 2, s. 219 ve c. 7, s. 103.

manlık besleyerek ölürse, kıyamet günü onun alınına şöyle yazılır: *"Bu, Allah'ın rahmetinden me'yus kimsedir."* Âl-i Muhammed'e kin ve nefret üzere ölen, kâfir olarak ölür ve böyle birisi cennet kokusunu alamaz.

İmam Heysemî, Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakleder:

Biz Ehlibeyt'e olan dostluk ve muhabbeti sağlam tutunuz.
Zira bizi seven bizim şefaatiyle cennete girer.

İlâhi! Bizi Ehlibeyt'in şefaatiyle cennete sevk et ve bizi Ehlibeyt'ten ayırma.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns, framing the central text. The border is composed of four corner pieces and four side pieces, all rendered in black lines on a white background.

5. BÖLÜM

İMAM CAFER SADİK (A.S)
BUYRUKLARI

İMAM SADIK'IN (A.S) ZÜHD, HİKMET, ÖĞÜT VE BENZERİ KONULAR HAKKINDAKİ SÖZLERİ

Cundeb Oğlu Abdullah'a Tavsiyeleri⁽¹⁾

İmam Sadık aleyhi's-selâm'ın Cundeb oğlu Abdullah'a şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

Ey Abdullah! Şeytan bu aldatıcı dünyada tuzaklarını kurmuş ve sadece bizim dostlarımızı avlamak istiyor. Ama ahiret, dostlarımızın gözünde hiçbir şeyi onunla değiştirmeye razı olmayacakları kadar büyüktür.

Daha sonra şöyle buyurdu:

Nerededir nur ile dolup taşan kalpler? Dünya, onların gözünde zehirli bir yılan ve yabancı bir düşman gibidir. Allah'a yönelerek, sorumsuz ve ayyaş insanların ilgi duyduğu şeylerden uzaklaşmışlardır. Benim gerçek dostlarım onlardır. Onların hürmetine fitneler yatışmakta ve belalar uzaklaşmaktadır.

Ey Cundeb oğlu Abdullah! Bizi tanıyan (bizim ilahi makamımızı bilen ve inanan) her Müslümanın her gece ve gündüz

1- Cundeb oğlu Abdullah, İmam Sadık, İmam Kâzım ve İmam Rıza *aleyhimu's-selâm*'ın ashabındandır. Rical kitaplarında onun hakkındaki övgülerin yanı sıra Şia'nın vazife ve sorumluluklarını beyan eden bu seçkin ve değerli hadis, onun İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'ın yanında ne kadar yüce bir makama sahip olduğunu göstermektedir.

amellerine bakması ve kendisini hesaba çekmesi gerekir. Eğer yaptığı işlerin, iyi iş olduğunu görürse o işleri daha da çoğaltmalıdır; aksi takdirde kıyamet günü rezil olmamak için kötü işlerden tövbe etmelidir.

Ne mutlu -yanılgıda olanlara verilen- dünya mal ve süsüne imrenmeyen kula. Ne mutlu ahirete talip olup onun için çalışan kimseye. Ne mutlu yalan arzularla kendisini meşgul etmeyen kimseye.

Daha sonra İmam Sadık *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

Allah, (halka) kandil ve meşale olan, amel ve çabasıyla onları bize doğru çağırın ve sırlarımızı ifşa etmeyen insanlara rahmet etsin.

Ey Abdullah! Müminler, Allah'tan korkan ve kendilerine bağışlanmış olan hidayetin ellerinden alınmasından endişe eden, Allah'ı ve nimetlerini hatırladıkları zaman korku ve dehşete kapılan, Allah'ın ayetleri kendilerine okunduğunda, aşikâr ettiği sonsuz kudretinden dolayı imanları artan ve Rab'lerine tevekkül eden kimselerdir.

Ey Abdullah! Cehalet eskiden beri var ola gelmiş, temeli güçlenmiştir. Bunun böyle oluşu, halkın Allah'ın dinini oyuncak yapmalarından dolayıdır. Hatta ilimleriyle Allah'a daha yakın olduklarını sananlar bile O'ndan başkasını arıyorlar. İşte onlar zalimlerin ta kendileridir.

Ey Abdullah! Şiîlerimiz azim ve sebat göstereceklerdi, melekler onlarla musafaha eder (görüşür), bulutlar onların üzerine gölge düşürür, günleri aydın olur, gökten ve yerden onlar için rızıklar gelir, Allah, istedikleri her şeyi onlara verirdi.

Ey Abdullah! Çağrınızı kabul edenlerin (Şia'nın) günahkârları hakkında hayırdan başka bir söz söylemeyin. Allah'a huşu ile

yalvararak başarılarını dileyin. Onlar için Allah'tan af dileyin. Bize yönelen, velayetimizi kabul eden, düşmanlarımızla dost olmayan, bildiğini söyleyen, bilmediği veya şüphesi olduğu şeylerde ise susan kimse, (şüphesiz) cennettir.

Ey Cundeb oğlu Abdullah! Ameline güvenen helak olur. Allah'ın rahmetine güvenerek günahlara cüret eden kurtulmaz.

"Öyleyse kim kurtulur" diye sorduğumda, İmam Sadık *aleyhi's-selâm*: 'Sevaba olan iştiaqları ve azaptan korkuları yüzünden kalpleri, (uçmakta olan) bir kuşun pençesinde imiş gibi, ümit ile korku arasında olan kimseler kurtulur' diye buyurdular.

Ey Abdullah! Allah'tan kendisini hurilerle evlendirmesini ve nurdan olan bir tacı başına koymasını isteyen kimse, mümin kardeşini sevindirmelidir.

Ey Abdullah! Gece, uykuyu, gündüz ise konuşmayı azalt. İnsanın bedeninde göz ve dilden daha az şükreden bir uzuv yoktur. Hz. Süleyman'ın annesi, Süleyman *aleyhi's-selâm*'a şöyle dedi: "Oğlum (ihtiyacından fazla) uyumaktan sakın. Çünkü (fazla uyku) insanların hayır amellere muhtaç olduğu gün (kıyamet günü) seni yoksul bırakır.

Ey Cundeb oğlu Abdullah! Şeytan'ın, insanları avlamak için tuzakları vardır. Öyleyse Şeytan'ın ağ ve tuzaklarına yaklaşma.

"O tuzaklar nedir?" diye sorduğumda şöyle buyurdular:

Şeytan'ın tuzakları, insanı kardeşine iyilik etmekten alıkoy-mak, ağları ise Allah'ın farz kıldığı namazların vaktinde uyumaktır. Bilin ki, kardeşlerine iyilik yapmak ve onları ziyaret etmek için adım atmak gibi hiçbir ibadet yoktur. Namazdan gaflet edenlere, halvetlerde uyuyanlara, fetret dönemlerinde (dinin zayıfladığı dönemde) Allah ve ayetleriyle alay edenlere yazıklar olsun! İşte bunlar ahirette nasibi olmayan kim-

selerdir. Kıyamet günü Allah onları konuşurmuyacak, onları temizlemeyecektir ve onlar için şiddetli bir azap vardır."

Ey Abdullah! Kim kendisini cehennem ateşinden kurtarmaktan başka bir endişeyle sabahlarsa, büyük bir meseleyi basite almış ve Rabbinin vereceği az bir paya talip olmuştur.

Kim Müslüman kardeşine hile yapar, onu tahkir eder ve ona karşı düşmanlık güderse, Allah onu cehenneme atar. Kim bir mümine haset ederse (onu kıskanırsa), tuzun suda eridiği gibi onun da imanı böylece kalbinde erir.

Ey Abdullah! Mümin kardeşinin ihtiyacını karşılamak için adım atan bir kimse, Safa ve Merve arasında sa'y eden (koşan) kimse gibidir. Onun ihtiyacını karşılayan bir kimse de Bedir ve Uhud Savaşı'nda Allah yolunda kanına boyanan kimse gibidir. Allah hiçbir ümmeti, fakir kardeşlerinin haklarını küçümsemedikleri müddetçe helak etmemiştir.

Ey Abdullah! Şiîlerimize de ki: Farklı fikir ve düşüncelere kapılmasınlar. Allah'a andolsun ki, günahlardan kaçınmadıkça, dünyada çaba göstermedikçe ve Allah yolunda, (mümin) kardeşler ile eşitlik sağlamadıkça velayetimize ulaşamazsınız. Halka zulüm eden kimse bizim Şialarımızdan değildir.

Ey Abdullah! Şia'mız, cömertlik, kardeşlere bağlıta bulunmak, gece ve gündüz (farz ve sünnet olarak) elli rekât namaz kılmak gibi özelliklerle tanınırlar. Şialarımız (sabırsızlıktan) köpek gibi ulumaz, karga gibi aç gözlü olmaz, düşmanlarımızla komşu olmaz, açlıktan ölseler bile bizi sevmeyenlere el açmazlar.

Şiîlerimiz, yılan balığı yemezler, ayakkabının üzerine mesh yapmazlar, öğlenin ilk vaktini (namaz kılmak için) gözetirler, şarap içmezler.

"Canım size feda olsun" dedim. "Onları nerede bulabilirim?"

İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

Dağların başında ve şehirlerin kenarında. Bir şehre girdiğinde halkla muâşeret etmeyen (oturup kalkmayan) ve halkın da kendisiyle muâşeret etmediği kimseyi⁽¹⁾ sor, ara. İşte böyle bir adam, mümindir.

Nitekim Allah-u Teâla (Habib-i Neccar hakkında) şöyle buyurmuştur: "**Şehrin (Antakya şehrinin) uzak bir ucundan bir adam koşarak geldi: "Ey kavmim, elçilere uyun"**⁽²⁾ dedi. Allah'a andolsun ki, Habib-i Neccar yalnız idi.

Ey Abdullah! Müminlere zulmün dışında, diğer bütün günahlar bağışlanır. Gösteriş için yapılan amellerin dışında, diğer bütün hayır ameller kabul edilir.

Ey Abdullah! Allah için sev, sağlam ipe (Kur'ân'a) sarıl ve hidayetten ayrılma. Böyle oldukça amellerin kabul edilir.

Allah-u Teâla buyuruyor ki:

"Şüphesiz yok ki ben tövbe eden, inanan, salih amellerde bulunup da doğru yola erişen kimseyi bağışlayıcıyım."⁽³⁾

İmanla birlikte olmayan amel, kabul edilmez; amelsiz de iman olmaz, yakinsiz amel, huşusuz da yakın olmaz. Bunların hepsinin mihver, hidayettir. Öyleyse hidayete erişenin ameli kabul edilir ve kabul edilmiş olarak melekût âlemine yükselir. "**Allah dilediğini doğru yola hidayet eder.**"⁽⁴⁾

1- Maksat, Ehlibeyt mektebine bağlı olanların azınlık olarak baskı altında yaşadığı dönemlerdir.

2- Yasin / 20

3- Tâhâ / 82

4- Bakara / 213

Ey Abdullah! Allah-u Teâla'nın (rahmet ve nimet) yanında, O'nunla birlikte olmak ve Firdevs Cennet'ine yerleşmek istiyorsan, dünyaya önem verme, ölümü göz önünde tut ve yarın için bir şey biriktirme. Bil ki, önceden göndereceğin her şey, (yaptığın ihsan ve ibadetler) faydana olduğu gibi, geriye bıraktığın şeyde (biriktirdiğin dünya malı da), zararlıdır.

Ey Abdullah! Kazandığı maldan kendisini mahrum bırakan, o malı başkası için toplamaktadır. Heva ve hevesine uyan, düşmanına uymuştur. Kim Allah'a güvenirse, Allah, ona dünya ve ahiret işleri için yeter ve gıyabında onun her şeyini korur. Her belaya karşı sabır, her nimete şükür ve her zorluğa çözüm yolu hazırlamayan kimse aciz kalır. Evladına ve malına gelecek her belâ ve musibete karşı, sabretmeye çalış. Çünkü Allah, sabır ve tahammülünüzü denemek için emanet ve bağışını sizden geri alır. Günah işlemeye cesaretlendirmeyecek şekilde Allah'a ümitli ol ve O'nun rahmetinden de ümit kesmeyecek şekilde O'ndan kork. Cahilin övgü ve sözlerine asla aldanma. Zira bu, kibirlenip ululanmana ve amelikle övünmene sebep olur. Gerçekten en iyi amel, ibadet ve tevazudur.

Kendinden sonra mal bırakmakla, kendi malını zayi edip, diğerlerinin maddî durumunu düzeltmeye çalışma. Allah'ın sana kısmet ettiği mala kanaat et. Ancak, kendi yanında olana (mevcut olan mal ve sana verilen nimetlere) bak. Ulaşamayacağın bir şeyi arzu etme. Şüphesiz kanaat eden doyar; kanaat etmeyen ise doymaz. Ahiretten payını al. Zengin olduğunda azma. Yoksul olduğunda sabırsızlık etme. Katı ve taş yürekli olma; çünkü böyle olursan halk sana yaklaşmaktan hoşlanmaz. Gevşek ve zayıf da olma; zira seni tanıyan seni tahkir eder. Kendinden üstte olana karşı düşmanlık yapma; senden aşağıda olanla da alay etme. İşlerde o işin ehliyle çekişme (iş ehline bırak), akılsızlara itaat etme. Herkesin yanında kendini küçültme. Kendi yükünü başkasının üzerine yükleme.

Bir işin içerisinde kalıp pişman olmaman için işe girişmeden önce, o işin giriş ve çıkış yolunu öğren.

Kalbini ortak olduğun bir yakın, amelini peşinden gittiğin baban, nefsi emmareni mücadele ettiğin düşman ve sahibine geri vereceğin emanet kabul et. Sen kendi nefsinin doktoru kılınmışsın, sağlığının belirtisini tanımış, hastalığını öğrenmiş ve ilacını da bilmişsin. Öyleyse kendine nasıl bakacağına dikkat et.

Bir kimseye yaptığın iyiliği, minnet edip söyleyerek bozma; aksine o iyiliğini daha iyi bir iyilik izlesin. Şüphesiz bu, ahlâkın için daha güzel, ahiretteki sevabın için de gereklidir. İster cahil ol, ister âlim, yumuşak huylu ve ağır başlı sayılmak için susmaya riayet et. Zira bilginlerin yanında susmak senin için süs, cahillerin yanında susmak ise, sana bir örtüdür.

Ey Abdullah! Meryem oğlu İsa *aleyhi's-selâm*, ashabına şöyle buyurdu: "Eğer biriniz, uyuyan kardeşinin yanından geçerken onun arka veya önünden bir kısmının açıldığını görürse acaba açılmayan tarafını da açar mı yoksa açılan yerini örter mi?" Ashabın hepsi: "*Açılan tarafını örteriz.*" dediler.

Hz. İsa *aleyhi's-selâm*: "Hayır, öyle değil; siz her tarafını açarsınız."

Ashap, bunun bir örnek olduğunu anlayınca: "*Ey Ruhullah! Nasıl açarız?*" diye sordular. Hz. İsa şöyle buyurdu: "Sizlerden bazıları kardeşinin ayıbını gördüğünde onu örtmüyor. Gerçekten de siz, lezzetleri terk etmedikçe hedefinize erişemezsiniz; hoşlanmadığınız şeylere tahammül etmedikçe arzularınıza kavuşamazsınız. Haram olan bakıştan sakının. Çünkü bu iş, kalbe şehvet tohumu eker ve bu, seni aldatmaya yeter. Ne mutlu bakışı gözünde değil de kalbinde olan kimseye. Köle sahipleri gibi halkın ayıplarına bakmayın, köleler gibi kendi

ayıplarınızı görün. İnsanlar iki kısımdır: Belaya duçar olanla, olmayan. Belaya duçar olana acıyın ve sağlığınıza şükredin."

Ey Abdullah! Seninle ilişkisini kesenle ilişki kur. Seni mahrum bırakana bağıştta bulun. Kötülük yapana iyilik et. Küfredene selâm ver. Düşmanlık yapana karşı insafli davran. Zulmedeni affet; nitekim sen de affedilmeyi seversin. Allah'ın seni affetmesinden ibret al. Güneşin hem iyi, hem de kötü insanlara doğduğunu ve yağmurun da hem salih, hem de hatalı kimselere yağdığını görmüyor musun?

Ey Abdullah! Halkın, seni iyi bilmesi için onların gözü önünde fakirlere yardım etme. Böyle yaptığında mükâfatını almış sayılırsın. Sağ elinle yaptığın iyilikten, sol elinin haberi olmalıdır. Çünkü Allah'ın rızasını kazanmak için gizlice verdiğin sadakadan dolayı Allah, seni -halkın verdiği sadakadan habersiz kalmasının sana zararı ulaşmayacağı bir gün- kıyamet günü şahitlerin gözü önünde mükâfatlandıracaktır.

(Dua ettiği vakit) sesini alçalt. Zira gizlediğin ve açığa vurduğün her şeyi bilen Allah, istemeden de ne isteyeceğini biliyor.

Oruç tuttuğunda kimsenin gıybetini etme. Orucunuza zulüm bulaştırmayın. Halkın bilmesi için yüzleri tozlu, saçları dağınık, dudakları kuru olup gösteriş için oruç tutan kimse-lerden olma!

Ey Abdullah! Tüm iyilikler ve tüm kötülükler senin önündedir. Bunları ancak ölümden sonra görebilirsin. Allah *Azze ve Celle*, hayrın tümünü cennette, şerrin tümünü de cehennemde karar kılmıştır. Çünkü bunlar (cennet ve cehennem) kalıcıdır.

Allah kime hidayet bağışlayarak, iman ile aziz kılar, doğru yolu ilham ederek tabiatında nimetlerini tanıyacak bir akıl bırakır, dinini ve dünyasını idare edecek ilim ve hikmet bağışlar, mükellef kıldığı şeyleri kolaylaştırmak üzere yardımda bulu-

nur ve küçük amelleri yapmak için (bile) kendisinden yardım dilemeye davet ederse, böyle bir kimse, Allah'ın nimetleri, vaat ettiği mükâfatları ve gücünden fazla kendisini mükellef kılmadığı için Allah'a şükretmeyi kendisine farz kılmalıdır; Allah'a karşı nankörlük etmemeli; O'nu anmalı, O'nu unutmamalıdır; O'na itaat etmeli ve O'na karşı günah işlememelidir. Oysaki insan, Allah'ın emrettiği şeylerden yüz çeviren, onları yapmaktan aciz kalan, kendisiyle Rabbi arasında olan şeyde zillet elbisesi giyen, heva ve hevesine uyan, ömrünü şehvetlerde geçiren ve dünyasını ahiretine tercih eden bir varlıktır. Bu durumdayken de Firdevs Cenneti'ni arzuluyor. Zalimlerin amelini yapmakla, iyi iş yapanların makamlarına ulaşmaya heveslenmek kimseye yakışmaz. Ansızın kopacak olan kıyamet kopunca ve büyük felaket gelip çaatınca ve Cebbar olan Allah kesin hüküm vermek için terazileri kurunca ve bütün mahlûkat hesap vermek için sahneye gelince, işte o zaman yücelik ve başışın kimin olduğuna, hasret ve pişmanlığın da kime ulaşacağına yakın edersin. Öyleyse bugün dünyada öyle bir iş yap ki, ahirette onunla kurtulacağına ümit edesin.

Ey Abdullah! Allah-u Teâla, vahiy ettiği şeylerin bazısında şöyle buyurmuştur:

"Ben, ancak, azametim için boyun eğen, benim için kendisini şehvetlerden alıkoyan, günlerini zikrimle geçiren, kullarıma karşı büyüklük taslamayan, açları doyuran, çıplakları giydiren, musibete uğrayanlara acıyan ve gariplere yer veren kimşenin namazını kabul ederim. Böyle bir kulun nuru, güneşin nuru gibi etrafa yayılır. Karanlıkta nur, cehalette ise hilim (olgunluk) veririm ona. İzzetimle onu korurum. Meleklerimi onu korumakla görevlendiririm. Beni çağırdığında lebbeyk derim. Benden bir şey istediğinde veririm. Bu kul benim indimde, meyvelerinin eşi bulunmayan ve bozulmayan Firdevs Cenneti'nin bahçeleri gibidir.

Ey Abdullah! İslâm (tevhit, nübüvvet ve maada ikrar etmek) çıplaktır; elbisesi hayâ, ziyneti ağırbaşlılık, cömertliği salih amel ve direği ise vera (şüpheli şeylerden kaçınma)dır. Her şeyin bir temeli vardır; İslâm'ın temeli de biz Ehlibeyt'in sevgisidir.

Ey Abdullah! Allah-u Teâla'nın, zeberced (yakut cinsinden sarı veya yeşil değerli bir tür taş) ve ipekle sarılmış, sundüs (ipek işlemeli bir kumaş) ve diybac (bir çeşit zarif ipekli kumaş) ile de süslenmiş, nurdan bir hisarı vardır. Bu hisar (kıyamet günü) bizim dostlarımızla düşmanlarımızın arasına çekilir. Beyinler (şiddetli bir sıcaktan dolayı) kaynadığında, yürekler ağızlara ulaştığında ve ciğerler beklemekten dolayı şiştiğinde Allah dostları, bu hisarın içerisine götürülür, orada Allah'ın güven ve himayesinde yer alırlar. Onlar için gönüllerin istediği ve gözlerin lezzet aldığı her şey orada vardır. Allah'ın düşmanları ise çok terlediklerinden dolayı ağızları kilitlenir, korkudan yüreklerinin bağı kesilir ve Allah'ın onlar için hazırladığı azaba bakıp şöyle derler: **"Bize ne oluyor ki, kendilerini kötülerden saydığımız adamları göremiyoruz?"**⁽¹⁾

Allah dostları onların bu durumuna bakıp gülerler. Nitekim Allah-u Teâla cehennem ehlinin şöyle dediğini nakletmiştir: **"Biz onları alaya alır dururduk (şimdi onlar cehennem'de yoklar) yoksa gözler mi onlardan kaydı?"**⁽²⁾ Diğer bir ayette de şöyle buyurmaktadır: **"Artık bugünde, iman edenler kâfir olanlara gülmektedirler; tahtlar üzerinde bakıp seyrediyorlar."**⁽³⁾

Allah-u Teâla, dostlarımızdan mümin olan birine tek bir kelimeyle bile yardımında bulunan herkesi hesapsız cennete götürecektir.

1- Sâd / 62.

2- Sâd / 63.

3- Mutaffifin / 34-35.

Ebu Cafer Muhammed İbn Nu'man Ahvel'e⁽¹⁾ Öğütleri

Ebu Cafer diyor ki, İmam Sadık *aleyhi's-selâm* bana şöyle buyurdu: Allah-u Teâla, Kur'ân'da bazı grupları sırları ifşa etmek suçuyla kınamıştır. "*Canım sana feda olsun, Kur'ân'ın neresinde kınamıştır.*" dediğimde, "şu ayette" diye buyurdu: "**Kendilerine güven veya korku haberi geldiğinde (derhal) onu yayarlar.**"⁽²⁾

İmam Sadık *aleyhi's-selâm* daha sonra şöyle buyurdu:

Sırlarımızı ifşa eden, üzerimize kılıç çeken kimse gibidir. Gizli ilimlerimizi (sırlarımızı) duyup da onu ayakları altına gömen (gizleyen) kula Allah rahmet etsin. Allah'a andolsun ki, ben sizin kötülerinizi, baytarın hayvanı tanınmasından daha iyi tanırım. Sizin kötüleriniz, Kuran'ı kötü ve hoşla gitmeyecek bir şekilde okuyan, namazı vaktin sonunda kılan ve dillerini korumayan kimselerdir. Bil ki, Hasan İbn Ali *aleyhime's-selâm*, ihanete uğrayıp insanlar etrafından dağıldığında, işi Muâviye'ye bıraktı; derken aşırı giden ve bu barıştan dolayı öfkeli olan Şiîler İmam'a: "Aleyke's-selâm ya müzille'l-müminin" (Aleyke's-selâm ey müminleri zelil eden!) diye selâm veriyorlardı. İmam Hasan *aleyhi's-selâm* da cevaben: "Ben müminleri zelil eden değil aziz edim. Sizin onlara karşı savaşmaya gücünüzün olmadığını görünce, canımızın korunması için böyle yaptım. Nitekim o âlim (Hz. Hızır a.s), fakirlerin gemisini (sahiplerine kalması ve düşmanların eline düşmemesi için) deldi. Ben de kendi canımı ve sizlerin canını korumak için böyle yaptım." diyordu.

1- Mümin-i Tak diye meşhur olan Ebu Cafer Muhammed b. Nu'man, İmam Cafer Sadık (a.s) ve İmam Musa Kazım (a.s)ın ashabındandır. Kendi döneminde Şia'nın tanınmış kelimcilerindandı; Ebu Hanifeyele çeşitli konularda tartışmaları vardır.

2- Nisâ / 82.

Ey Nu'man oğlu! Ben bazen sizlerden bazınıza (gizli) bir söz söylüyorum, o da o sözü yayıyor; böyle yaptığı için ona lanet etmeyi ve ondan uzak durmayı caiz biliyorum.

Babam buyuruyordu ki: "Takiye'den daha fazla gözü aydınlatan ne var? Takiye müminin siperidir. Takiye olmasaydı Allah'a ibadet olunmazdı."

Allah buyuruyor ki: "**Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri dost (yönetici) edinmesinler. Kim böyle yaparsa, Allah'la hiçbir ilişkisi yoktur. Ancak onlardan çekinirseniz (takiye eder-seniz) o başka**"⁽¹⁾

Ey Nu'man oğlu! Münakaşadan sakın; çünkü münakaşa amelini boşa çıkarır. Cedel ve tartışmadan kaçın; zira tartışma seni helak eder. Aşırı düşmanlıktan da uzak ol; çünkü aşırı düşmanlık seni Allah'tan uzaklaştırır."

İmam *aleyhi's-selâm* daha sonra şöyle buyurdu:

Sizden önceki kimseler susmayı öğreniyorlardı, oysa sizler konuşmayı öğreniyorsunuz. Onlardan biri abit olmak istediğinde bu işe başlamadan önce on yıl susmayı öğreniyordu; bu işi başarıp susmaya sabredebildiğinde ibadete başlıyordu. Aksi takdirde, ben istediğim işin ehli değilim, diyordu. Ancak uzun bir müddet, çirkin söz söylemekten çekinen ve batıl bir hükümete eziyetlere karşı tahammül eden kimse kurtulur. Bunlar, gerçekten asaletli, seçilmiş kimseler ve velilerdir; onlar, müminlerin ta kendisidir. Benim en fazla nefret ettiğim kimse riyaset isteyen, söz taşıyan ve kardeşlerine haset eden kimselerdir; ne onlar bendendir ne de ben onlardanım. Bizim dostlarımız, ancak emrimizden çıkmayan, her işte bizi izleyen ve bize uyan kimselerdir."

1- Âl-i İmrân / 27.

Daha sonra da buyurdu ki: Allah'a andolsun ki, eğer sizlerden biri Allah yolunda yeryüzü dolusu altın sadaka verir ve sonra da bir mümine haset ederse, o altınlarla cehennemde dağlanır.

Ey Nu'man oğlu! İfşacı (sırlarımızı yayan kimse) bizi kılıçla öldüren kimse gibi değildir; onun günahı bizimle kılıçla savaşımdan daha büyük ve daha fazladır.

Ey Nu'man oğlu! Bizim söylemediğimiz bir hadisi bizim adımıza nakleden kimse, bizi yanlışlıkla değil, kasıtlı olarak katletmiştir.

Ey Nu'man oğlu! Zulüm hükümetinde kendi yolunda git; korktuğun tehlikeli insanlara da selâm verip hoş karşıla. Zira hükümete karşı çıkan kimse kendisini ölüme atarak helak etmiş olur. Allah buyuruyor ki: "**Kendi elinizle, kendinizi tehlikeye atmayın**"⁽¹⁾

Ey Nu'man oğlu! Biz öyle bir Ehlibeyt'iz ki, şeytan daima bizden ve bizim dinimizden olmayan kimseleri bizim aramıza sokmaktadır; şeytan onu (Şia ve ashabımız adına) yüceltti mi ve insanlar onları tanıyıp sözlerine kulak verdi mi artık aleyhimize yalan söylemeyi ona emreder, onlardan biri gittiğinde de onun yerine başkasını getirir.

Ey Nu'man oğlu! Kim (bilmediği) ilmi bir sorunun cevabında, "bilmiyorum" derse ilmin yarısını elde etmiştir (ilmin hakkını eda etmiştir).

Mümin bulunduğu yerde oturduğu sürece, kinli olabilir; fakat yerinden kalktığı anda kin de kalbinden çıkar.

Ey Nu'man oğlu! Âlim bildiği her şeyi sana söyleyemez. Bunlar, Allah'ın Cebrail *aleyhi's-selâm'a*, Cebrail *aleyhi's-selâm'ın* Mu-

1- Bakara / 195.

hammed *salla'llâhu aleyhi ve alih'e*, Muhammed *salla'llâhu aleyhi ve alih'in* Ali *aleyhi's-selâm'a*, Ali *aleyhi's-selâm'ın* Hasan *aleyhi's-selâm'a*, Hasan'ın Hüseyin *aleyhi's-selâm'a*, Hüseyin'in Ali (Zeynel Abidin) *aleyhi's-selâm'a*, Ali (Zeynel Abidin)'in de Muhammed (Bâkır) *aleyhi's-selâm'a*, Muhammed(Bâkır)'ın da sırrını söylediği kimseye (burada İmam Sadık *aleyhi's-selâm* kendisini kast ediyor) buyurmuş olduğu sırlardır. Öyleyse acele etmeyin. Allah'a andolsun ki bu işin gerçekleşmesi (Peygamber Ehlibeyt'inin kurtuluşu ve adaletli bir hükümetin kurulması) üç defa yaklaşmıştı; ama onu ifşa etmenizle Allah onu erteledi. Allah'a andolsun ki, düşmanınızın sizden daha iyi bilmediği hiçbir sırrınız yoktur.

Ey Nu'man oğlu! Emrimden çıktığın için kendine acı! Sırrımı ifşa etme. Said oğlu Muğayre,⁽¹⁾ babamın aleyhine yalan söyledi ve sırrını ifşa etti; Allah da demirin kızgınlığını ona tattırdı. Ebu'l-Hattab da, benim aleyhimde yalan söyledi, sırrımı açığa vurdu; derken Allah-u Teâla, demirin şiddetli sıcaklığını ona da tattırdı.

Allah-u Teâla, sırlarımızı gizli tutan kimseyi, yaptığı işten dolayı dünya ve ahirette ziynetlendirir, payını bağışlar, onu demirin kızgınlığı ve zindanın darlığından korur.

İsrailoğulları, öyle bir kıtlığa duçar oldular ki hayvan ve çocukları helak oldu. Musa İbn İmran *aleyhi's-selâm* Allah'a münacatta bulundu; Allah-u Teâla Hz. Musa'ya şöyle hitap etti: "Ey Musa, bu kavim açıkça zina ediyor, faiz yiyor, havraları onarıp zekâtı hiçe sayıyor. (İşte bunun için azaba müstahak oldular.) Hz. Musa: "Allah'ım kendi rahmetinle onlara lütfet. Çünkü onlar hakkı kavrayamıyorlar." dedi. Bunun üzerine Allah-u Teâla Hz. Musa'ya şöyle vahiy etti: "Ben kırk günden

1- Yalancı, bidatçi ve hadis uydurup İmam Bakır *aleyhi's-selâm'a* isnat eden bir şahıs.

sonra onlara yağmur gönderip imtihan edeceğim; (bu vaat gizliydi fakat bazıları bundan haberdar olur olmaz) bunu ifşa edip yaydılar; işte bunun için kırk yıl yağmur onların üzerine yağmadı: Sizin de işiniz (zalim hükümdardan kurtulmanız) yaklaşmıştı; ama toplantılarınızda onu ifşa ettiniz (böylece de kurtuluşunuz ertelendi.)

Ey Ebu Cafer (Nu'man oğlu)! Sizin halk ile ne işiniz var (neden maslahata riayet etmeksizin onları kendi mezhebinize çağırıp kendinizi onlara tanıtıyorsunuz) onları kendi hallerine bırakın. Hiçbir kimseyi bu işe (Şîliğe) davet etmeyin. (Zira bu tutum sebepsiz sıkıntıya düşmenize sebep olur). Allah'a andolsun ki eğer yer ve gök ehli birleşip, Allah'ın hidayet olmasını dilediği bir kulu, saptırmak isteseler saptıramazlar. Halkın yakasını bırakın. Hiçbiriniz, "kardeşim", "amcam", "komşum" demesin. Allah-u Teâla, hayır ulaştırmayı dilediği kulun ruhunu temizler; öyle ki hak ve güzel bir söz duyar duymaz, onu kabul eder ve kötü bir söz duyar duymaz onu reddeder. Daha sonra Allah-u Teâla onun kalbine, hâlini düzeltecek bir kelime ilham eder.

Ey Nu'man oğlu! Eğer kardeşinin seninle samimi dost olmasını istiyorsan onunla şaka yapma; münakaşa etme; ona karşı övünme ve ona karşı düşmanlık yapma. Sırlarını dostuna açıp söyleme; ancak düşmanının haberdar olmasıyla sana zararı olmayacak sırlar olursa o başka; Çünkü dostun da bir gün düşman olabilir.

Ey Nu'man oğlu! Bir kulda üç sünnet olmadıkça mümin olamaz:

Allah'ından bir sünnet, Peygamber'inden bir sünnet ve İmam'ından bir sünnet. Allah'tan olan sünnet, sırları (mümkün oldukça) gizlemektir. Nitekim Allah-u Teâla, kendi hak-

kında şöyle buyurmuştur: "**O gaybı bilendir; kendi gaybını kimseye izhar etmez.**"⁽¹⁾ Peygamber'den olan sünnet, halkla iyi geçinmek ve onlara doğru bir ahlâkla davranmaktır. İmam'dan olan sünnet de, Allah kurtuluş verinceye kadar zorluk ve sıkıntıda sabırlı olmaktır.

Ey Nu'man oğlu, belagatli konuşmak, insanın dilinin keskinliğiyle olmadığı gibi saçma söz söylemekle de değildir; belagat, maksadı anlatmak ve delili bulmaktır.

Ey Nu'man oğlu! Kim evliyaullaha küfreden bir kimsenin yanında oturursa günah işlemiştir. Kim bizim için öfkelenir de sabrederse cennetin en yüksek derecesinde bizimle beraber olur. Kim sırlarımızı ifşa etmekle gününe başlarsa, Allah demirin kızgınlığını ve zindanın darlığını ona tattırır.

Ey Nu'man oğlu! Üç şey için ilim öğrenme: Gösteriş, övünmek ve tartışmak. Üç şey için de ilmi terk etme: Cehalete meyletmek, ilme rağbetsiz olmak ve halktan utanmak. Yayılma-yan ilim, üstü kapalı kalan kandile benzer.

Ey Nu'man oğlu! Allah, bir kulun hayrını dilediğinde kalbinde nurlu bir nokta oluşturur, derken kalbi nurlanır, hakkı talep eder; daha sonra kuşun yuvasına gitmesinden daha hızlı bir şekilde sizin mektebinize koşar.

Ey Nu'man oğlu! Allah, biz Ehlibeyt'in sevgisini göklerden, arşın altındaki hazinelerden altın ve gümüş hazineleri misali, belirli bir miktarda indirir ve onu en iyi mahlûkuna bağışlar. Bu hazinelerin, yağmur bulutlarına benzer bulutları vardır; Allah-u Teâla yaratıklarından sevdiği kimseye bu nimeti vermek istediğinde, bu bulutların, şiddetle yağmasına izin verir; öyle ki, bu lütuf annesinin karnında olan cenine bile ulaşır.

Ashabından Bir Gruba Yazdığı Mektup

Hamd ve selâat ve selâmdan sonra, (size şunları tavsiye ediyorum): Rabbinizden afiyet dileyin, mütevazı, vakarlı, ağırbaşlı ve hayâlı olun. Salih olanlarınızın çekindiği şeylerden çekinin. Batıl ehline de güzel davranın. Onların kötü hareketlerine tahammül edin. Onlarla uzun münakaşalara girmekten sakının. Yine onlarla bir arada oturduğunuzda, muaşeretlerinizde veya bir söz hakkında tartıştığınızda Allah'ın size emrettiği takiyeye riayet edin. Çünkü sizler onlarla oturup kalkmak, muaşeret etmek ve tartışmak zorundasınız. Takiye yapmaksızın onlarla karşılaşsanız, sizi incitirler ve yüzlerinizden hoşnut olmadığınızı anlarlar.

Eğer Allah onları sizden uzaklaştırmasaydı, size musallat olurlardı. Onların size karşı kalplerindeki kin ve düşmanlıkları açığa vurduklarından daha çoktur. (Ama siz sürekli olarak) onlarla beraber oturup kalkmaktasınız.

Allah-u Teâla bir kulu yaratılıştaki mümin olarak yaratmışsa, şerri onun nazarında kötü göstermedikçe ve onu o şerden uzaklaştırmadıkça o kul ölmez. Allah-u Teâla, birine şerri sevdirmeyip onu şerden uzaklaştırırsa, kibir ve ululanmaktan da onu korur; böylece o kimse yumuşak huylu, güzel ahlâklı ve güler yüzlü olur; İslâmî vakar, sükûnet ve huşua sahip olur; Allah'ın haramlarından sakınır ve gazabından kaçınır. Allah, insanlarla dost olmayı, onlara iyi davranmayı, onlarla ilişkiyi kesmemeyi ve düşmanlığı terk etmeyi ona nasip eder; öyle ki artık düşmanlıktan ve düşmanlık ehli olan kimselerden tamimiyle uzaklaşır.

Eğer Allah-u Teâla, ilk yaratılıştaki bir kulu kâfir olarak yaratırsa, şerri ona sevdirmedikçe ve onu o şerre yaklaştırmadıkça o kul ölmez. Şerri ona sevdiren onu o şerre yaklaştırdığında da kibir ve ululanmaya duçar olur; derken katı kalpli, kötü

ahlâklı, asık suratlı olur; çirkinliği açığa çıkar ve hayâsız olur. Allah onun hayâ perdesini yırtar, (hayâ perdesi yırtıldığında da) haramlara düşer; artık haramdan ayrılmaz, Allah'a karşı günah işler, itaati ve itaat ehlini sevmez.

Mümin ve kâfir arasındaki fark ve uzaklık ne de çoktur! Allah'tan bu belalara duçar olmamayı dileyin ve bu afiyeti Allah (rızası) için talep edin. Allah'tan başka hiçbir güç ve kuvvet sahibi yoktur.

Çok dua edin; Allah kendisini çağıran kulu sever; O mümin kullarının dualarını kabul edeceğini vaat etmiştir. Allah, kıyamet günü müminlerin duasını cennette nimetlerini çoğaltan bir amele dönüştürür.

Gece ve gündüzün her saatinde gücünüz kadarıyla Allah'ı çokça anın. Çünkü Allah, kendisinin çok anılmasını emretmiştir. Allah kendisini anan mümini unutmaz ve onu hayırla anar.

Allah-u Teâla, Kur'ân'da müminlere şöyle emretmiştir:

"Namazları ve (özellikle) orta (öğle) namazı(nı) üstlerine düşerek, titizlik göstererek) koruyun ve Allah'a gönülden boyun eğiciler olarak (namaza) durun".⁽¹⁾

Fakir Müslümanları sevin; çünkü onları küçümseyen ve onlara karşı büyüklük taslayan kimse, Allah'ın dininden uzaklaşmıştır. Allah böyle bir kimseyi hor görür ve ona gazap eder.

Ceddimiz Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* şöyle buyurmuştur:

"Rabbim, yoksul Müslümanları sevmeyi bana emretmiştir." Bilin ki kim bir Müslümanı küçük görürse Allah onu kendi gazap ve tahkirine uğratar; bütün insanlar ona şiddetle buğzeder. Öyleyse fakir Müslüman kardeşleriniz hakkında

Allah'tan çekinin. Onların sizin üzerinizde olan hakları onları sevmenizdir. Çünkü Allah, peygamberlerine onları sevmeyi emretmiştir.

Kim Allah'ın, sevgilerini farz kıldığı kimseleri sevmese, Allah ve Resulüne karşı gelmiş olur. Allah ve Resulüne karşı geldiği hâlde ölen kimse de, sapıklık ve dalalet üzere ölmüştür.

Ululuk ve kibirden sakının. Zira ululuk, Allah'ın ridasıdır⁽¹⁾. Kim Allah'ın ridası üzerinde O'nunla çekişirse, Allah onu parçalar ve kıyamet günü onu rezil eder.

Sakın, birbirinizin hakkına tecavüz etmeyin; Çünkü salih insanların tavrı böyle değildir. Allah zulüm edenin zulmünü kendisine çevirir ve zulme uğrayana da yardım eder. Allah kime yardım ederse galip olur ve ilahi zafere ulaşır.

Sakın, birbirinize haset etmeyin; çünkü küfrün aslı hasettir. Sakın mazlum bir Müslümanın aleyhine birbirinizle yardımlaş-mayın. Çünkü hakkınızda beddua ederse, kabul olur.

Babamız Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* şöyle buyurmuştur: "Mazlum Müslümanın bedduası kabul olur."

Sakın nefsiniz, Allah'ın haram kıldığı şeylere meyletmesin. Çünkü kim bu dünyada Allah'ın yasaklarını çiğnerse Allah, onunla cennet ve cennet ehli için olan nimet, lezzet ve sonsuz kerameti arasında engel oluşturur.

İnciler Dizisi Diye Adlandırılan Sözleri

1- Bir işi incelemekte aşırı hassasiyet göstermek ayrılığa; eleştiri, düşmanlığa; sabırsızlık, rezillige; sırrı ifşa etmek, al-

1- Rida, cübbe anlamına gelir; burada maksat söz konusu özelliğin Allah Teâla'ya mahsus olduğunu ifade etmektir.

çalmaya sebep olur. Cömertlik zekânın, cimrilik ise gafletin alametidir.

2- Kim şu üç şeye sarılırsa dünya ve ahiret dileklerine kavuşur: Allah'a sığınmak, ilahî takdire razı olmak ve Allah'a karşı hüsn-ü zanda bulunmak.

3- Kim şu üç şeyde gevşek davranırsa mahrum kalır: Cömertten bir şey istemek, âlimle arkadaş olmak ve (adil) sultanın ilgisini kazanmak.

4- Üç şey muhabbet doğurur: Din, tevazu ve bahşiş.

5- Üç şeyden uzaklaşan üç şeye ulaşır: Şerden uzaklaşan izzete, kibirden uzaklaşan saygınlığa, cimrilikten uzaklaşan da şerefe.

6- Üç şey düşmanlık getirir: Nifak, zulüm ve bencillik.

7- Kimde şu üç hasletten biri olmazsa üstün sayılmaz: İnsana süs olan akıl, onu ihtiyaçsız kılan servet ve ona destek olan kabile.

8- Üç şey insanın ayıplanmasına sebep olur: Haset, laf taşımak ve başıboşluk.

9- Üç kimseyi, ancak üç yerde tanımak mümkün olur: Yumuşak olanı, öfkelenildiğinde; yiğidi, savaşta; kardeşi, kendisine muhtaç olduğunda.

10- Üç sıfat kimde olursa, oruç tutan ve namaz kılan birisi olsa bile münafıktır: Yalan konuşan, sözünde durmayan ve emanete hıyanet eden.

11- Üç çeşit insandan kork: Hain, zalim ve laf taşıyan. Çünkü senin için (başkasına) hıyanet eden (bir gün de) sana hıyanet eder. Senin için (başkasına) zulüm eden (bir gün de) sana zulüm eder. Sana laf taşıyan (bir gün de) senin aleyhine (başkasına) söz götürür.

12- Bir kimse üç emaneti korumadıkça emin sayılmaz: Mal, sır ve namus. Eğer ikisini koruyup da birini zayı ederse yine de emin sayılmaz.

13- Ahmakla istişare etme, yalancıdan yardım isteme, sultanların dostluğuna güvenme. Çünkü yalancı, uzağı yakın, yakını ise uzak gösterir. Ahmak kendisini senin için zahmete düşürür; fakat senin istediğine ulaşamaz. Sultanlar ise, onlara tam itimat ettiğin sırada seni yalnız bırakırlar ve onlarla tam ilişki kurduğunda ilişkilerini keserler.

14- Dört şey dört şeye doymaz: Yer yağmura, göz bakmağa, kadın erkeğe, âlim de ilime.

15- Dört şey insanı çabuk ihtiyarlatır: Güneşte kurutulan eti yemek, yaş yerde oturmak, merdiven çıkmak ve ihtiyar kadınla cima etmek.

16- Hanımlar üç kısımdır: Tamamen yararına olan, hem yararına hem de zararına olan ve tam zararına olan. Tamamen yararına olan kızdır. Hem yararına hem de zararına olan dul kadındır. Tamamen zararına olan ise önceki kocasından yanında çocuğu bulunandır.

17- Üç özellik büyüklüğün mayasıdır: Öfkeyi yenmek, kötülük yapanı affetmek, mal ve canla (insanlara) iyilik yapmak.

18- Üç şey üç şeyden kurtulamaz: Rehvan at sürçmekten, kılıç körelmekten ve olgun insan yanılmaktan.

19- Belagat üç şeydedir: İstenilen manaya yaklaşmak, fazla sözden kaçınmak ve kısa sözle çok şey anlatmak.

20- Kurtuluş üç şeydedir: Dilini tutman, evinde oturman ve işlediğin günahlara karşı pişmanlık duyman.

21- Cehalet üç şeydedir: Arkadaşları değiştirmek, sebebini açıklamadan dostlarla çekişmek ve faydasız şeyleri araştırmak.

22- Üç özellik kimde olursa kendi zararına olur: Hilecilik, ahdi bozmak ve zulüm yapmak. Nitekim (Allah-u Teâla), Kur'ân'da şöyle buyurmuştur:

"Kötü hile, ancak sahibini sarıp-kuşatır."⁽¹⁾ "Artık sen onların kurdukları düzenin uğradığı sona bir bak; biz onları ve kavimlerini topluca yerle bir ettik."⁽²⁾ "Kim ah-dini bozarsa, artık o ancak kendi nefsi aleyhine ah-dini bozmuş olur."⁽³⁾

Yine şöyle buyuruyor:

"Ey insanlar dünya menfaatleri için zulüm yapmanız, ancak kendi zararınızdır."⁽⁴⁾

23- Üç şey insanı yüce makamları talep etmekten alı kor: Az çaba, tedbirsizlik ve zayıf görüşlülük.

24- İleri görüşlü olmak üç şeydedir: Kendisinden üstekilere hizmet etmek, babaya itaatte bulunmak ve efendisine karşı tevazu göstermek.

25- Ünsiyet üç şeydedir: Uyumlu hanım, iyi evlat ve halis arkadaş.

26- Şu üç şey kime verilmiş olursa en büyük zenginlik olan üç şeye ulaşmış olur: Verilenle yetinmek, halkın elindekine göz dikmemek, gereksiz ve fazla olan her şeyi terk etmek.

27- Ancak şu üç özelliğe sahip olan kimse cömert sayılır: Varlıkta ve yoklukta malını cömertçe bağışlamak, müstahak olana vermek, bağışladığı mala karşılık aldığı teşekkürleri, bağışladığı maldan daha çok saymak.

1- Fatır / 43.

2- Neml / 51.

3- Fatır / 10.

4- Yunus / 23.

28- İnsan üç şeyi yapmadığında mazur sayılmaz: Hayrını isteyenle istişare etmek, haset edenle geçinmek ve halka kendini sevdirmek.

29- Şu üç hasleti tam olarak taşımayan kimse akıllı sayılmaz: Sevinç ve gazap hâlinde kendi aleyhine bile olsa hakka riayet etmek, kendisi için beğendiği şeyi başkaları için de beğenmek ve yanıldığı vakit sabırlı ve yumuşak olmak.

30- Nimet ancak şu üç şeyle devam eder: O nimet karşısında ilahi vazifeyi tanımak, şükürünü eda etmek ve o nimet için zahmet çekmek.

31- Kim şu üç şeyden birine duçar olursa, ölümü arzu eder: Ardı arkası kesilmeyen fakirlik, yüz kızartıcı bir haram iş yapmak ve galip olan bir düşmana duçar olmak.

32- Üç şeye ilgi göstermeyen üç şeye duçar olur: Uzlaşmaya ilgi göstermeyen yardımcısız kalır, hayır işe ilgi göstermeyen pişman olur, arkadaşlarını çoğaltmaya ilgi göstermeyen zarar görür.

33- Herkes şu üç şeyden kaçınmalıdır: Kötülere yaklaşmak, kadınlarla konuşmaya dalmak ve bidat ehli ile oturup kalkmak.

34- Üç şey, kişinin kerem sahibi olduğunu gösterir: Güzel ahlâk, öfkeyi yenmek, haramlara bakmaktan kaçınmak.

35- Üç şeye güvenen aldanır: Olmayacak sözleri tasdik etmek, güvenilmeyen insanlara bel bağlamak ve elde edilmeyecek şeye göz dikmek.

36- Üç şeyi yapan dinini ve dünyasını bozar: Suizanda bulunan, her sözü dinleyen ve yetkisini hanımının eline veren.

37- En üstün hükümdar şu üç özelliğe sahip olan kimsedir: Şef-kat, cömertlik ve adalet.

38- Üç şeyde ihmalkârlık hükümdara yakışmaz: Sınırları korumak, mazlumların haklarını aramak ve işleri için salih kimseleri seçmek.

39- (Adil) hükümdarın, kendi ashap (yardımcı) ve emrindkilerin üzerinde üç hakkı vardır: İtaat edilmek, gıyap ve huzurunda hayrını istemek, zafer ve başarıları için dua etmek.

40- Yöneticilerin özel kesim ve halkın geneli karşısında üç vazifesi vardır: İyi iş yapanları o işe ilgilerinin artması için mükâfatlandırmak; kötü iş yapanların tövbe etmeleri ve sapıklıklarından dönmeleri için hatalarını örtmek; lütuf ve in-safla halkın tümüyle kaynaşarak onların birliğini korumak.

41- Bir yönetici (insanlardan) üç grubu önemsemeyip hafife alır ve onları kendi başlarına bırakırsa, işleri çığırından çıkar ve zorlaşır: Toplumdan ayrılmış ve (kendine yeni bir yol seçmiş) faziletsiz kişiyi, marufa emir ve münkerden nehyetmeyi siper edinerek kendi bidatlerini yaymaya çalışan kişiyi ve yöneticinin haklarında hüküm uygulamasını önleyecek bir reis etrafında toplanan bir şehrin halkını.

42- Akıllı bir adam hiç kimseyi küçümsemez. İnsanlardan üç grup küçümsememeye daha layıktır: Âlimler, hükümdarlar ve kardeşler. Âlimleri küçümseyen dinini bozar. Hükümdarı küçümseyen dünyasını bozar, kardeşlerini küçümseyen yiğitliğini yitirir.

43- Sultanların sırdaş ve yakınlarını üç sınıf olarak gördük:

a) Hayır isteyenler; bunlar hem kendilerine hem sultana ve hem de raiyete (halka) berekettir.

b) Hedefleri, kendi ellerindeki malı korumak olanlar; bunlar da (başkalarına eziyet etmemek açısından) ne övülen ve ne de kınanan kimselerdir; ama kınanılmaya daha yakındırlar.

c) Şerden yana olanlar; bunlar, uğursuzdurlar, hem kendilerinin hem de sultanın kınanmasına sebep olurlar.

44- Bütün insanlar şu üç şeye muhtaçtır: Emniyet, adalet ve refah.

45- Üç şey hayatı karartır: Zalim hükümdar, kötü komşu ve ağzı bozuk kadın.

46- Mesken ancak şu üç özellekle güzel olur: Güzel hava, tatlı ve çok su, [ürünü bol] yumuşak ve düz yer.

47- Şu üç şey pişmanlık getirir: Övünmek, iftihar etmek ve üstünlük hususunda tartışmak.

48- Şu üç şey insanın tabiatında vardır: Haset, ihtiras ve şehvet.

49- Kimde şu üç özellikten biri olursa, diğer iki özellik de onun büyüklük, heybet ve cemalinde toplanır: Vera' (haram ve şüpheli şeylerden kaçınmak), eli açık olmak ve şecaat.

50- Şu özellikler kime verilmiş olursa kâmil olur: Akıl, cemal ve fesahat (açık konuşmak).

51- Şu üç grubun durumları belli oluncaya kadar sağ olduklarına hükmedilir: Hamilelik süresi bitinceye kadar kadının; ömrü tükeninceye kadar sultanın ve dönünceye kadar kaybolan şahsın.

52- Üç şey mahrumluk getirir: İstemekte ısrar, gıybet etmek ve alay etmek.

53- Üç şey kötü sonuç doğurur: Galip olsa bile fırsat gelmeden önce savaşçının (düşmana) saldırması. Zararı olmasa bile hasta olmayan birinin ilaç kullanması. İhtiyacını karşılamaya muvaffak olsa bile sultana yönelmek.

54- Üç şeyde herkes kendisinin haklı olduğunu söyler: İnan-

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

dığı dinde, kendisine galip olan heva ve heveste ve işlerindeki tedbirde.

55- İnsanlar üç sınıftır: Sözü geçen saygınlr; birbirleriyle eşit olanlar ve birbirlerine düşmanlık yapanlar.

56- Dünyanın ayakta kalması üç şeye bağlıdır: Ateş, tuz ve su.

57- Yersiz olarak üç şeyi isteyen, üç şeyden mahrum kalmayı hak eder: Haksızca dünyayı talep eden ahiretten mahrum kalmayı hak eder. Haksız yere başkanlık isteyen Allah'a itaatten mahrum kalmayı hak eder. Hakkı olmadan mal peşinde olan malın elinde kalmasından mahrum kalmayı hak eder.

58- İleri görüşlülerin şu üç işi yapmaları uygun değildir: Kurtulsa (kurtulacağını bilse) bile, tecrübe edinmek için zehir içmek; zarar görmese de kıskanç akrabalarına sırrını açmak, zenginliğe yol açsa bile deniz yolculuğu yapmak.

59- Hiçbir toplum, dünya ve ahiret işleri için şu üç sınıftan müstağni olmaz; eğer bunlar olmazsa başıboş kalırlar: Takvalı ve bilgili bir fakih; emrine itaat edilen hayırlı bir yönetici, güvenilir ve bilinçli bir doktor.

60- Dost üç özellikle denenir, bu özelliklere sahip olursa halis ve temiz bir dost olduğu anlaşılır; aksi takdirde varlık ve bolluk (zamanının) dostudur; darlık ve zorluk (zamanının) dostu değil: Ondan bir mal istemek, bir malı ona emanet vermek, şiddet ve sıkıntılarda onu ortak kılmak.

61- İnsanlar şu üç şeyden kurtulursa, huzura kavuşurlar: Kötü dil, kötü el ve kötü davranış.

62- Şu üç özellikten birine sahip olmayan köleyi yanında barındırmak, efendisine rahatlık getirmez: Onu doğruluğa sevk eden bir din veya ona yol gösteren bir edep ya da (kötü işlerden) alıkoyan bir korku.

63- Kişi evine ve ailesine karşı şu üç özelliği taşımaya muhtaçtır; bu özellikler tabiatında olmasa bile bunları edinmeye çalışmalıdır: Güzel muaşeret etmek, ölçülü bir şekilde harcamak (ailesinin refahını sağlamak) ve namusunu korumaya düşkün olmak.

64- Her zanaatçı, kendi işi ve kazancı için şu üç şeye muhtaçtır: İşinde becerikli olmak, işiyle ilgili olarak emaneti eda etmek ve müracaat edenlerin ilgisini kazanmak.

65- Kim şu üç şeyden birine duçar olursa akli dengesini kaybeder: Elden çıkmakta olan nimete, fasit hanıma ve sevdiğinin beklenmedik bir belaya yakalanmasına.

66- Cesaret, yaratılışa dayanan üç özellikten kaynaklanır; bunlardan her birinin diğerinde bulunmayan kendine has bir üstünlüğü vardır: Fedakârlık, zilletten kaçınmak ve şan ve şerefe talip olmak. Bu özelliklerin her üçü bir yığitte toplanırsa, hiçbir kimse, onun karşısında duramaz; atılganlık ve cesaretle kendi yanında şöhret kazanır. Eğer bu özelliklerden bazısı ağır basarsa, o yönde cesareti, daha çok ve atılganlığı daha güçlü olur.

67- Anne ve babanın, evladın üzerinde üç hakkı vardır: Her hâlükârda onlara teşekkür etmek, Allah'a karşı günah işlemeğe emretmeleri hariç tüm emir ve nehiyelerine uymak, gizli ve açıkta hayırlarını istemek. Evladın da babanın üzerinde üç hakkı vardır: Ona iyi anne seçmek, güzel isim takmak ve terbiyesi için gayret sarf etmek.

68- Mümin kardeşler kendi aralarında üç şeye muhtaçtırlar; buna riayet ederlerse kardeşlikleri devam eder, aksi takdirde ayrılıp birbirlerine karşı kin ve nefret beslerler: İnsafılı davranmak, şefkatli olmak ve hasedi terk etmek.

69- Akrabalar üç şeyi gözetmedikçe zaafa uğrayıp başlarına gelene düşmanlarının sevinmelerinin ezikliğini hissederler:

Dağılmamaları için hasedi terk etmeleri, yakınlığı korumak için iyi ilişki kurmaları ve izzet (ve kudret)ten yararlanmak için yardımlaşmaları.

70- Erkek, hanımına karşı üç şeye riayet etmelidir:

a) Hanımının, muhabbet ve ilgisini kazanmak için onunla uyum sağlamak. b) Ona karşı güzel ahlâklı olmak. c) Onun gözünde güzel görünmek ve refahını sağlamakla kalbini elde etmek.

71- Kadın, kocasına karşı şu üç şeye riayet etmesi gerekir:

a) Kocasının tüm hallerde güvenini sağlayacak şekilde kendisini kötülüklerden koruması. b) Muhtemel hatalarının af edilmesi için sürekli kocasının hakkını gözetmesi. c) Tatlı dil ve çekici tavırlarıyla kocasına olan sevgisini bildirmesi.

72- Başkalarına iyilik yapmak ancak üç şeyle kâmil olur: İyilikte acele etmek, iyiliği çok olsa da az görmek ve iyiliği başa kakmamak.

73- Sevinç ve neşe üç şeydedir: Vefalı olmak, haklara riayet etmek ve sıkıntılarda yardımlaşmak.

74- Üç şey, fikrin isabetli olmasına delildir: Karşılaştığı kimseyi hoş karşılamak, iyice dinlemek ve güzel cevap vermek.

75- İnsanlar üç kısımdır: Akıllı, ahmak ve fâcir. Akıllı, sorduklarında cevap verir, konuştuğunda doğru konuşur ve dinlediğinde de sözü kavrar. Ahmak, konuştuğunda acele eder; haber verdiğinde şaşırıp gaflete düşer ve kötü işe zorlandığında da onu yapar. Fâcir de, emanet verildiğinde hıyanet eder ve kendisiyle konuştuğunda seni lekeler.

76- Dostlar üç kısımdır: Birincisi, kendisine sürekli ihtiyaç duyulan yemeğe benzer; işte bu akıllı kimsedir. İkincisi (bazı vakitler

insanı yakalayan) dert gibidir; bu da ahmak kimsedir. Üçüncüsü ise (derdi tedavi eden) ilaç gibidir; bu da mütefekkir kimsedir.

77- Üç şey insanın aklının ne derecede olduğunu gösterir: Elçi, kendisini gönderenin; hediye, hediye verenin; mektup da yazanın aklının ne derecede olduğunu gösterir.

78- İlim üç kısımdır: Muhkem ve açık olan ayetleri anlamak, düzenleyen farzları bilmek ve yaşanan sünnetlerden haberdar olmak.⁽¹⁾

79- İnsanlar üç kısımdır: İlim öğrenmekten çekinen cahil, ilmi kendisini zayıflatan âlim, dünya ve ahireti için çalışan akıllı.

80- Şu üç özelliğe sahip olan gariplik çekmez. Güzel edep, eziyet etmemek ve su-i zanda bulunmaktan kaçınmak.

81- Günler üçtür: Geçip giden dün, ganimet bilinmesi gereken bugün, arzusundan başka elde bir şeyi olmayan yarın.

82- Kimde şu üç sıfat olmazsa, imanının ona faydası olmaz: Cahillerin cehaletine karşı koyabilecek olgunluk, haramlardan alı koyacak takva ve insanlarla geçinmesini sağlayacak ahlâk.

83- Kimde şu üç haslet olursa imanı kâmil olur: Öfkeli olduğunda haktan sapmamak, hoşnut olduğunda batıla yönelmek ve güçlü olduğunda affetmek.

1- Feyz-i Kaşani bu hadisin açıklamasında şöyle der: Gerçek ilim, ancak mead ve kıyamet günü insana faydalı olacak, olmaması durumunda hüsrana sebep olacak ilimdir... Bu ilim ise üç kısımdır:

a) Ayet-i muhkeme: İtikadi ilimlere işaretir. Çünkü bunun delilleri, varlık âlemini kuşatan ve Kur'ân'daki ayetlerdir. Kur'ân'da mead ve mead delilleri sunulurken "ayet" kelimesi kullanılmıştır.

b) Fariza-i adile: Ahlâk ilmine işaretir. Erdemler, aklın ordusundan, reziletler ise cehaletin ordusundan sayılırlar. İnsan akıl ordusuyla donanmalı, cehaletin ordusundan arınmalıdır. Adile sözcüğü ifrat ve tefritten uzak itidal yoluna işaretir.

c) Sünnet-i kaime: Helal ve haram konularına işaretir.

84- Dünyası olan her insan şu üç şeye muhtaçtır: Gevşekliğe varmayacak rahatlık, kanaatle beraber olan cömertlik ve tembelliği olmayan cesaret.

85- Her ne durumda olursa olsun akıllı insanın üç şeyi unutması gerekir: Dünyanın faniliğini, durumların sürekli değiştiğini ve kendisinden kurtulmanın mümkün olmadığı afetler.

86- Şu üç özellik bir kişide tam olarak görülmez: İman, akıl ve çaba.⁽¹⁾

87- Kardeşler (yakın dostlar) üç kısımdır: Canıyla arkadaşına yardımda bulunan kardeş; malıyla yardım eden kardeş -bu ikisi gerçek kardeşlerdir-; ihtiyacını senin vasıtanla karşılayan ve seni bazı zevkleri için isteyen kardeş; böyle birisini güvenilir sayma.

88- İnsanda şu üç özellik olmadıkça, imanı kemale erişmez: Din hususunda bilgi sahibi olmak, geçimini sağlamakta ölçülü davranmak ve musibetlere karşı sabırlı olmak.

Yüce Allah'tan başka hiçbir güç ve kuvvet sahibi yoktur.

Tevhid, İman, Ehlibeyt Sevgisi ve Küfür Hakkındaki Sözleri

Birisi İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'ın huzuruna vardığında İmam ona: "Kimlersiniz?" diye sordu. O da: "*Sizi sevenlerden ve sizi takip edenlerdenim.*" dedi. İmam Sadık *aleyhi's-selâm* buyurdu ki: Allah-u Teâla kendi dostluk ve velayetini kabul etmedikçe bir kulu sevmez ve kimi dost edinirse cenneti ona farz kılar.

Daha sonra buyurdular ki: "Bizi sevenlerin hangi kısmından-sınız?" Adam, susup kaldı. (İmam *aleyhi's-selâm*'ın ashabından

1- Maksat halkın genelinde görülen durumdur, Allah'ın velileri bundan müstesnadır.

olan) Sedir: *"Ey Resulullah'ın oğlu sizi sevenler kaç gruptur?"* diye sordu. İmam *aleyhi's-selâm* da şöyle buyurdu: "Bizi sevenler üç gruptur: Birinci grup, bizi (sadece) açıkta sever, gizlide değil. Bir grup da bizi gizlide sever açıkta değil. Diğer bir grup ise, bizi hem gizlide sever, hem de açıkta; işte bu grup en üstün olanıdır. Bunlar tatlı ve bol kaynaktan susamışlıklarını gideren, Kur'ân'ın tevil ve tefsirini bilen, hakkı batıldan ayırt eden ve sebeplerin sebebini (Allah'ı) tanıyan kimselerdir. Bunlar toplulukların en üstün olanıdır. Fakirlik, yoksulluk ve çeşitli belalar, atın süratinden daha hızlı bir şekilde onlara yönelmektedir; onlar şiddet ve çilelere uğrar, sarsılıp işkence görür; bir kısmı öldürülüp bir kısmı yaralanır ve uzak şehirlere dağılırlar. Allah, onların hürmetine hastalara şifa verir, fakirleri ihtiyaçsız kılar, size yardım eder, yağmur gönderir ve sizi rızklandırır. Sayıları azdır; ama Allah katında değer ve mertebe bakımından pek yücedirler. İkinci grup (üsteki sıralamada ilk grup) grupların en aşağısıdır. Açıkta (dilde) bizi severler, ama padişahların yolundan giderler (onların yaşayışları gibi yaşarlar.) Dilleri bizimledir, kılıçları ise bizim aleyhimizedir. Üçüncü sınıf ise (üsteki sarıya göre ikinci sınıf oluyor) vasat olan sınıftır; gizlide bizi severler, fakat kendilerini muhafaza etmek için sevgilerini açığa vurmazlar. Canıma andolsun ki eğer onlar, gizlide gerçekten bizleri seviyorlarsa gündüzleri oruç tutarlar, geceleri ibadet ederler ve çehrelerinde zahitlik eseri görünür; yine onlar sulh ve itaat ehli olurlar.

O adam: *"Ben sizi hem gizlide ve hem de açıkta sevenlerdenim."* dedi. İmam *aleyhi's-selâm* buyurdular ki: Bizi gizlide ve açıkta sevenlerin bazı alametleri vardır. Onlar, bu alametlerle tanınırlar." Adam: *"Bu alametler nelerdir?"* dedi: İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu: "Bunlar bir kaç özelliştir; ilki (şudur): Onlar tevhidî hakkıyla kavramışlardır; tevhit ilmini sağlamlaştırmışlardır; Allah ve sıfatlarına iman etmişlerdir ve daha sonra imanının sınırını, hakikatini, şartlarını ve tevilini bilmişlerdir."

Sedir: "*Ey Resulullah'ın oğlu! Şimdiye kadar imanı böyle vasıf ettiğinizi duymamıştım.*" dedi. İmam *aleyhi's-selâm* buyurdu ki: "Evet ey Sedir! İmanın kimde olduğunu bilmeden önce "iman nedir" diye sormaya kimsenin hakkı yoktur." Sedir: "*Ey Resulullah'ın oğlu! Eğer uygun bulursanız bu sözü açıklayın*" dedi.

İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdular: Her kim Allah'ı kalbi tevehhümlerle tanırsa O'na ortak koşmuş ve kim Allah'ı manayla değil de isimle tanırsa eksikliğini kabul etmiştir. Çünkü isimler hâdistir; sonradan meydana çıkmıştır; (Allah'ın mukaddes künhü ise kadimdir.) Kim isim ile manaya (birlikte) taparsa (ismi) Allah'a ortak koşmuştur. Kim manaya, idrak vasıtasıyla değil de sıfat vasıtasıyla ulaşırsa, imanını gayıp olan bir şeye atfetmiştir.⁽¹⁾

Kim sıfat ve mevsufa⁽²⁾ taparsa, tevhidi batıl etmiştir. Çünkü sıfat, mevsuftan ayrıdır. (İkilik tevhitle uyuşmaz)

Kim mevsufu sığata izafe ederse (sıfatla mevsufu tanımak isterse), büyüğü küçültmüş ve Allah'ı layıkıyla tanımamıştır."

— "*Öyleyse tevhide ulaşmanın yolu nedir?*" diye sorduklarında şöyle buyurdu: Araştırma yolu açıktır ve bu çıkmazlardan kurtulmak da mümkündür. Hazırda olan bir şeyi tanımak, sıfatını tanımaktan öncedir.⁽³⁾ Ama gayıbın sıfatını tanımak, onun kendisini tanımaktan öncedir. (Allah-u Teâla hazır olduğu için ilk önce Allah'ı tanımak gerekir, daha sonra diğer varlıkları.)

— "Hazır birisinin şahsını, sıfatından önce nasıl tanıyabiliriz?" dediklerinde de şöyle buyurdu:

-
- 1- Çünkü gayıp olan bir şeyi tanımak istediklerinde onu sıfatı vasıtasıyla tanır, idrak vasıtasıyla değil. Zira gayıp bir şey idrak olunmaz.
 - 2- Sıfat nitelik, mevsuf ise nitelenen anlamındır.
 - 3- Mesela insanı, ilk önce bütün özellikleri ile görürler, daha sonra onun ilim, olgunluk vs. sıfatlarını anlarlar.

İlim ve idrak önce O'nun şahsına taalluk eder ve daha sonra (O'nun kudretinin bir eseri olan) kendini de O'nun vesilesiyle tanır. Kendini kendi vasıtan ve kendi vücudunla (Allah'ın vücudundan müstakil olarak) tanıyamazsın. Bilmelisin ki vücudunda olan her şey O'nun içindir ve O'na bağlıdır. Nitekim Yusuf'un kardeşleri, Yusuf'a şöyle dediler: "**Şüphesiz ki sen Yusuf'sun. Yusuf da: Evet ben Yusuf'um ve bu da kardeşimdir dedi.**"⁽¹⁾ Yusuf'un kardeşleri Yusuf'u, onun kendi vasıtasıyla tanıdılar, başkasının vasıtasıyla değil. Onlar Yusuf'un Yusuf olduğunu, kendi vehim ve hayalleri vesilesiyle tespit etmediler.

Allah'ın "**Bahçelerin bir ağacını dahi bitirmek sizin için mümkün değildir.**"⁽²⁾ diye buyurduğunu görmüyor musunuz? Yani kendi tarafınızdan bir imam seçmeye ve kendi iradeniz ve isteğinizle onu hak sahibi olarak adlandırmaya hakkınız yoktur.

Daha sonra şunları ekledi: Kıyamet günü Allah-u Teâla üç grupta konuşmayacak, onlara (rahmet gözüyle) bakmayacak ve onları (günahtan) temizlemeyecek ve onlar için elemli bir azap vardır:

- a) Allah'ın bitirmediği bir ağacı diken kimse; yani Allah'ın tayin etmediği bir kimseyi imam olarak belirleyen kimse.
- b) Allah'ın seçtiği bir imamı inkâr eden kimse.
- c) Ve bu iki grubun İslâm'da bir payı olduğunu sanan kimse.

Allah-u Teâla şöyle buyuruyor:

"Rabbin dilediğini yaratır ve seçer; seçmek diğerlerine ait bir hak değildir."⁽³⁾

1- Yusuf / 90.

2- Neml / 60.

3- Kısas / 68.

İmanın Vasfı

İmanın manası, ikrar etmek ve bu ikrarla Allah'ın karşısında huzu etmek, O'nun katına yaklaşmak, tevhit ve Allah'ı tanımaktan başlayarak itaat edilmesi gereken bütün farzları, sonuna kadar sırasıyla küçük veya büyük olsun hepsini yerine getirmektir. Bunların hepsi birbirleriyle bir arada ve birbirine bağlıdırlar. Vasıf ettiğimiz şekilde bildiği ve öğrendiği farzları eda eden kimse mümin sayılır, imanlı olma sıfatını hak eder ve sevaba da layık olur. Çünkü imanın bütün manası ikrardır; ikrarın manası da itaatle tasdik etmek ve boyun eğmektir. Böylece küçük ve büyük itaatlerin birbirleriyle birlikte olmalarının manası açıklanmış oldu.

Mümin bir kimse, iman sıfatını gerektiren şeyleri, yani büyük farzları eda ettiği ve büyük günahları işlemeyi terk edip onlardan uzaklaştığı sürece iman sıfatından çıkmaz. Küçük farzları terk etmek ve küçük günahlara duçar olmakla büyük farzları terk etmedikçe ve büyük günahları işlemedikçe imandan çıkmaz. İnsan büyük günahlar işlemediği müddetçe mümindir. Çünkü Allah-u Teâla buyurmuştur ki:

"Nehy edildiğiniz büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin diğer suçlarınızı da örteriz ve sizi onurlu ve üstün bir makama ulaştırırız"⁽¹⁾

Yani küçük günahlar affedilir. Ama insan büyük günahları işlerse (o zaman) küçük ve büyük bütün günahlarıyla sorguya çekilip cezalandırılır ve azap görür. İşte bunlar imanın ve sevaba layık olan müminin özellikleridir.

İslâm'ın Vasfı

İslâm'ın manası, hükmü açık ve kesin olan bütün farzları ikrar edip yerine getirmektir. İnsan, kalple bağlı olmaksızın zahirde bütün farzları ikrar ederse Müslüman ismini hak etmiştir; zahiri velayeti (dostluğu), şahitliğinin kabul olmasını ve miras alabilme hakkını kazanmıştır. Yine Müslümanların, zarar ve yararlarında onlarla ortak olmuştur. İşte bu İslâm'ın vasfıdır.

Müslümanla müminin arasındaki fark da şudur: Müslüman zahirde muti (itaatkâr) olduğu gibi batında da muti olursa mümin olur. Ama (sadece) zahirde bunu yaparsa Müslüman olur. Fakat hem zahirde ve hem de batında huzu ve bilinçle bunu yaparsa mümin olur. Böylece bazen bir kul Müslüman olur, fakat mümin olmaz; ama Müslüman olmadıkça da mümin olamaz.

İman'dan Çıkmanın Açıklaması

Mümin olan bir kimse, birbirine benzeyen beş şey sebebiyle imandan çıkar: Küfür, şirk, dalalet, fasıklık ve büyük günahlar.

Küfür: (Dinde var olan) küçük veya büyük bir şeyde inkârcılık, onu hafife almak ve küçümsemekle Allah'a karşı işlenen günahtır. O fiilin faili kâfir ve (o amelin) hakikati ise küfürdür. Bu özellikte bir günahı işleyen kimse, hangi din veya fırkaya mensup olursa olsun kâfirdir.

Şirk: Din adına (bidat çıkarmakla) Allah'a karşı yapılan her çeşit günahıtan ibarettir; o günah ister küçük olsun ister büyük onu yapan müşriktir. (Böyle bir kimse, ilahî dinin karşısında yeni bir din çıkarmış olduğu için müşrik sayılır.)

Dalalet: Farz kılınan şeylere cahil olmak, yani hakkında açık bir delil bulunan ve Müslümanlara bildirilen büyük farızalardan birini terk etmektir. Bu farzları yapmayan biri, mümin is-

mini almayı hak etmez. Bunları terk etmesi, Allah'ın hükmünü inkâr etmek veya din adına onları dinden çıkarmak kastıyla olmayıp gevşeklik, gaflet ve diğer şeylerle meşgul olmanın dolayısı olursa böyle bir kimse sapık olup iman yolundan çıkmış, imanın hakikatine cahil kalmış ve ondan ayrılmıştır.

Bu sıfatı taşıdığı sürece dalalet ve sapıklık ismine layıktır. Ama eğer inkâr etmek, basite almak ve küçümsemekten dolayı günah işlerse kâfir olur. Yine eğer tevil, taklid, teslim, geçmiş ata ve babalarının sözüne razı olarak din adına bidat çıkarmakla günah işlerse, bu takdirde müşrik olur. Bir müddet sapıklıkta kalıp da açıkladığımız şeylere (küfr ve şirke) meyletmeyen kimse pek az olur.

Fasıklık: Lezzet, şehvet ve günaha aşırı meyilden dolayı işlenen her büyük günahın ibarettir. Bu günahı yapan fasıktır. Fasıklıktan dolayı da imandan çıkmıştır.

Eğer işlediği günahı, küçümseyip basit görececek derecede günah işlemeye devam ederse, bunlardan dolayı kâfir olması kaçınılmaz olur.

İmanın bozulmasına sebep olan büyük günahlar; inkâr, bidat, lezzet ve şehvet olmaksızın, taassup ve öfkeden dolayı hiç çekinmeden ısrarla işlenen günahlardır. Örneğin iftira etmek, küfretmek, öldürmek, halkın malını zorla almak, insanların hakkını vermemek, şehvet ve lezzet olmaksızın yapılan diğer büyük günahlar. Yalan yere yemin etmek, faiz yemek ve lezzet için yapılmayan diğer günahlar da böyledir. Şarap, zina ve lehv (şarkı, türkü vb. şeylerle eğlenmek) de yine böyledir.

Bu fiillerin hepsi imanı bozan ve müşrik, kâfir ve sapık olmaya sebep olmaksızın insanı imandan çıkaran şeylerdir. Zira bu ameller, cehaletten kaynaklanmaktadır. Ama yukarıda geçen sıfatlara yöneldiği takdirde o gruptan sayılır.

İnsanların Geçim Şekli ve Malları Harcamanın Yolları Hakkındaki Sözleri

Adamın biri İmam *aleyhi's-selâm'a*: "Kulların geçimini sağlamanın kapsamına giren kazanç, çalışma, muamele (ticaret) ve malları harcamanın kaç yolu vardır?" diye sordu.

İmam Sadık *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

Halk arasında alış-veriş ve muamelenin çeşitlerini kapsamına alan ve kazanç vesilesi olan geçim yolları dört kısma ayrılır.

"Bu dört kısmın hepsi mi helal veya haramdır, yoksa bazıları helal ve bazıları da haramdır?" diye sorunca İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

Bunlardan her birinin hem helal yönü vardır, hem de haram yönü. Bunların hepsinin isim ve özellikleri bilinen meşhur şeylerdir.

Bu dört kısmın birincisi yönetimdir; yani insanların bazıları-nın diğerlerine olan velayetidir (yönetme hakkıdır).

Birincisi, yöneticinin velayetidir, sonra yüksek yönetici makamından en aşağısına kadar her birinin elinin altındakilere olan velayetleridir.

İkincisi insanların birbirleriyle yaptıkları alış-veriş ve ticarettir.

Üçüncüsü zanaatın bütün kısımlarıdır.

Dördüncüsü kira ve ücretlerdir.

Bunlardan her birinin hem helal yönleri vardır ve hem de haram yönleri. Bu muamelelerde, Allah tarafından kulların üzerine farz kılınan şey, muamelenin helal olan yönüne girip o yönde çalışmaları ve haram olan yönünden ise kaçınmalarıdır.

Velayetin (Yöneticiliğin) Kısımlarıyla İlgili Açıklama

Velayet iki kısımdır: Bir kısmı Allah'ın Kendilerinin velayetini (yöneticiliğini) İnsanların üzerine farz kıldığı adil yöneticilerin ve onlar tarafından yöneticilik makamına tayin edilen kimselerin velayetidir. Velayetin diğer kısmı ise zalim yöneticilerin ve onlar tarafından yöneticilik makamına tayin edilen kimselerin velayetidir. Velayetin helal olan kısmı, adil yöneticinin velayetidir. Allah ona, indirdiği hükme bir şey ekleyip eksiltmeyeceğini, sözünü tahrif etmeyeceğini ve buyruğundan da çıkmayacağını emrettiğinden dolayı insanların onu tanımalarını, velayetini kabul etmelerini, velayetinde hizmet etmelerini ve onun tarafından yöneticilik makamına tayin edilen kimselerin yöneticilik makamında çalışmalarını emretmiştir.

Eğer yönetici zikrettiğimiz şekilde adaletli olursa onun adına vali olmak, onunla çalışmak, ona yardımda bulunmak ve onu desteklemek helal ve meşru olduğu gibi onlarla muamele yapmak da caizdir. Çünkü adil yöneticinin ve onun tarafından tayin edilen yöneticilerin önderliğinde hak ve adalet dirdiği gibi, her (çeşit) zulüm ve fesat da yok olur. İşte bunun içindir ki, o yöneticinin hükümetini desteklemek için çalışan ve ona yardımda bulunan bir kimse, Allah'ın dinini güçlendirdiği gibi Allah'a itaatte de çaba göstermiştir.

Velayetin (yöneticiliğin) haram kısmı, zalim yöneticinin velayeti ve en yükseğinden en alt makamına kadar onun tarafından tayin edilen kimselerin velayetidir. Yönetici olarak onlar için çalışmak ve onlarla ticaret yapmak haramdır ve bu iş meşru değildir. Bunu yapan adam, -yaptığı iş ister az olsun ister çok- bu işinden dolayı azaba uğrayacaktır. Çünkü onlara her çeşit yardımda bulunmak büyük bir günahdır.

Bunun sebebi ise şudur: Zalim yöneticinin yöneticiliğinde hak olan her şey ayakaltına alınır ve batıl olan her şey de dirilir; zulüm, sitem ve fesat aşikâr olur; ilahi kitaplar iptal edilir; peygamber ve müminler öldürülür; camiler yıkılır ve Allah'ın sünnet ve şeriatı değiştirilir. Bu yüzden onlarla çalışmak, onlara yardımda bulunmak ve onlarla ticaret yapmak haramdır; ama kan ve murdarı yemek kadar bir zaruret söz konusu olursa o başka.

Ticaret Çeşitleriyle İlgili Açıklama

Alıcı ve satıcıya helal veya haram olan bütün ticarî işlemler, temel olarak şundan ibarettir: Allah'ın emrettiği gibi halkın gıda maddesi olarak kullandığı, geçimlerini sağladığı ve yemek, içmek, giymek, evlenmek, mülkiyet ve tasarruf gibi geçimde ihtiyaç duyulan veya halkın her yönden yararına olup onları koruyan şeylerin alış-verişi, elde tutulması, hibesi ve emanet verilmesi helaldir.

Alış-verişin haram olan kısmı ise şundan ibarettir: İçerisinde bozukluk olan ve yenmesi, içilmesi, kazancı, nikâhı, mülk edinilmesi, elde tutulması, hibesi ve emanet verilmesi yönünden nehyedilen veya faiz muamelesi gibi bir yönden batıl olan her çeşit alış-veriş, murdar, kan ve domuz etinin, karada veya havada olan yırtıcı hayvanların etinin ve derilerinin, şarap ve necis olan herhangi bir şeyin alım satımı haramdır. Çünkü bunlarda fesat olduğu için yenilmesi, içilmesi, mülk edinilmesi, korunması ve tasarrufu nehyedilmiştir. Böylece eğlenceye, Allah'tan başkasına yönelmeye ve herhangi bir küfrün, şirkin, sapıklığın ve batılın takviye edilmesine veya bir hakkın zayıflamasına sebep olan her şeyin alış-verişi, korunması, mülkiyeti, hibesi, emaneti ve her çeşit tasarrufu, zaruret dışında haramdır.

Kira ve İcarla İlgili Açıklama

Kira ve icar bir insanın kendi şahsını, malik olduğu malı, yetkisi dahilinde olan yakınlarını, atını veya elbisesini helal bir yolla menfaatinden yararlanılması için başkalarının emrine vermesinden ibarettir.

Kira ve icarın helal olan kısmı, insanın kendisini, evini, yerini veya malik olduğu herhangi bir malı, helal menfaatlerinden yararlanmak için başkalarının hizmetine bırakması, yöneticinin vekili veya valisi olmaksızın kendisi, evladı, kölesi veya işçisi vasıtasıyla herhangi bir işi yapmayı üstlenmesidir. İnsanın, kendisini, evladını, akrabasını, kölesini veya işçisini, ecir yapmasının sakıncası yoktur. Çünkü bunlar, insanın kendi yerine çalışan vekilleridir, yöneticinin eli altında çalışan kimseler değillerdir. Hammalın bir yükü belirli bir ücretle malum bir yere götürmesi gibi. Taşınması caiz olan helal bir şeyi kendisi, kölesi veya hayvanı vasıtasıyla taşıması veyahut ücret karşılığında bir işi kendisi, kölesi akrabaları veya işçisi vasıtasıyla yapması caizdir. Bunlar kira ve icarın helal olan kısımlarıdır. Bunlar sultan, halk, kâfir veya mümin olan herkes için helaldir. Bu yolla elde edilen kazancın sakıncası yoktur.

Kira ve icarın haram kısımları ise şunlardır: Yenilmesi, içilmesi ve giyilmesi haram olan bir şeyi taşımak için ücret karşılığında çalışmak veya haram olan bir şeyi yapmak, korumak, giymek veya ziyan kastıyla camiye yıkmak veya suçsuzu öldürmek veya heykel put, saz, kaval, şarap, domuz, murdar ve kan gibi icar olmadan bile taşınması haram olan şeyleri taşımak veya icar ve kira olmadan da kendisine haram olan herhangi bozuk bir şeyi taşımak veya şer'an nehyedilen bir işte çalışmak veya yetkisinde olan bir şahsı veya bir şeyi bu iş için icar etmek insana haram kılınmıştır; ancak, çalıştırılan kimse-

nin yararına olursa o başka; örneğin, murdarın kokusundan, kendisinin veya başkasının kurtulması için onu uzak bir yere götürüp atmak ve buna benzer bir iş için birini çalıştırmanın sakıncası yoktur.

Velayetle (batıl hükümetlerin yöneticisi veya işçisi olmakla) kiranın arasındaki fark, her ikisinde de ücretle çalışılmasına rağmen (birincisinin haram, diğerinin de helal olmasının sebebi) şudur: Velayette insan, yöneticiye veya o yöneticinin tayin ettiği bir kimseye hizmet eder. Hükümette ve kendisinden aşağıdakilere olan nüfuzu ve emrinin geçerliliğinden dolayı yöneticinin rolünü ifa eder veya yöneticinin kudretini sabitleştirmek ve ona yardım etmek için çalışan vekilleri makamında oturur. Yöneticilerin en küçük ve en aşağı tabakasında olsa yine de insanları öldürmekte, zulüm ve bozgunculuğu yaymakta, insanlara hüküm süren büyük makam ve yöneticilerin yerinde oturur.

Ama kira ve icar, açıkladığımız gibi insanın, kendi şahsını veya önceden kiraya vermeyip malik olduğu herhangi bir şeyi ücret karşılığında başkasının emrine vermesidir. İnsan, başkasına ücretli olmadığı sürece kendisinin ve malik olduğu her şeyin yetkisi kendi elinde olur. Yöneticiye gelince; yönetici, halkın sorularını ve onların idareciliğini üstlenmedikçe onların herhangi bir işi hususunda yetki sahibi değildir.⁽¹⁾ Buna göre, kim kendisini, kölesini veya yetkisi kendi elinde olan bir kimseyi kâfire, mümine, sultana veya normal halka açıkladığımız şekilde helal olan işlerde ecir verirse onun bütün iş ve kazancı helal ve meşrudur.

1- Yani, kira ve icarda, insan, kiraya vereceği şey hususunda kiraya vermeden önce hak sahibidir. Ama yöneticilikte ise, bu mevkie atanmadan önce halk üzerinde her hangi bir hakkı söz konusu değildir.

Zanaatla İlgili Açıklama

Sanaat, halkın öğrendiği veya başkalarına öğrettiği herhangi bir işten ibarettir. Örneğin: Kâtiplik, muhasebecilik, ticaret, kuyumculuk, saraçlık, dokumacılık, elbise temizleyiciliği, terzilik, canlı olmayan şeylere yönelik ressamlık ve halkın şahsi menfaatleri için ihtiyaç duyduğu, hayatlarını korumaları için gerekli olan ve ihtiyaçlarını gideren her çeşit aletin yapımı, bunların öğretimi ve kullanımı, ister kendisi için olsun ister başkası için, caiz ve helaldir. Gerçi bu meslek ve aletler, bazen fesat veya günah üzere, bazen de hak ve batıl yolunda kullanılır. Örneğin; zalim yöneticilerin ve onların temsilcilerinin güçlenmesi ve yardımı için bazen istifade edilen kâtiplik mesleği gibi. Bu tür meslekleri öğretmenin sakıncası yoktur. Bıçak, kılıç, mızrak ve yay gibi iyi ve kötü yolda kullanılan ve her iki yön için de yardımcı olan aletler de böyledir. Bunları öğrenmenin ve öğretmek için ücret almanın veya bunları, iyi olan bir yolda kullanan kimseler için yapmanın bir sakıncası yoktur. Ama halkın bunları bozgunculuk ve başkalarına zarar verme yolunda kullanmaları caiz değildir. Bu mesleklerin tabiat en halkın yararına ve onların bekası için gerekli olduğundan dolayı bunları öğreten ve öğrenen kimseler için hiçbir suç ve günah yoktur. Suç ve günah ancak bunları bozgunculuk ve haram yolda kullanan kimselerin üzerinedir. Allah-u Teâla, gitar, kaval ve satranç gibi fesat doğuran ve insanı boşuna meşgul eden her aleti, haç ve put yapmayı haram kılmıştır. Yine bunlara benzer, haram olan meşrubatın ve sırf kötülük olan diğer şeylerin yapımı haram kılınmıştır. Hayır ve iyilik yönü olmayan her şeyi öğretmek, öğrenmek, yapmak, onlar için ücret almak ve onlarla her çeşit tasarrufta bulunmak haramdır; ama helal yararı olur ve bazen günah işlerde de kullanılırsa, o başka. Kim bu gibi şeyleri hak ve iyilik dışında kullanırsa sadece o kimseye haram olur. İşte bunlar, kulların maişet yollarının beyanı ve kazanç şekillerinin açıklamasıdır.

Malları İnfak ve Harcama Yolları

Farz veya müstehap olarak malları harcamanın helal yolları bütünüyle 24 kısma ayrılır. Bunların yedi kısmı insanın şahsî masraflarıyla ilgilidir. Beş kısmı, nafakası insanın üzerine farz olan fertlere mahsustur. Üç kısmı insanın yerine getirmesi gereken şer'i borçlardır. Beş kısmı gerekli bahşîş ve hediyelerdir. Dört kısmı da hayır yolda yapılan harcamalardır.

1- İnsan için gerekli olan şahsî masraflar şunlardır: Yiyecek, içecek, giyecek, evlenme masrafı, hizmetçi, ihtiyaç duyduğu eşyaların tamiri, nakli ve korunması için ücretlilere verilen ücretler, ev ve geçim ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli eşyalar.

2- Nafakası farz olan fertler de şunlardır: Evlat, anne, baba, hanım ve köle. Bunların nafakasını vermek, ister varlıkta olsun, ister yoklukta, insana gereklidir.

3- İnsanın yerine getirmesi gereken üç şer'i borç da şunlardır: Her yıl verilmesi farz olan zekât, (hayatta yalnız bir defa) farz olan hac ve kendi zamanında (İslâm ve küfür arasında savaş çıktığında) farz olan cihad (masrafları).

4- Müstehap olan beş kısım bağış ve ihsan da şunlardır: Kendisinden üsttekilere bağış, akrabalara bağış, müminlere bağış, sadaka verip ihsanda bulunmak ve köle azat etmek.

5- Hayır yolda yapılan dört harcama da şunlardır: Borcu ödemek, emaneti vermek, borç vermek ve misafiri ağırlamak. Bunların hepsi sünnette sabit olan şeylerdir.

Yenilmesi Helal Olan Şeyler

Yeryüzünde biten şu üç kısım şeyi yemek helaldir:

1- Buğday, arpa, pirinç, nohut, hububat ve susamgiller gibi

yerden biten, insanın bedeni ve gücü için yararlı olan her tannenin yenmesi helaldir. İnsanın zararına olan şeylerin yenmesi de, zaruret halleri dışında haramdır.

2- İnsanın gıdası ve bedeninin yararına olan yeryüzünde yetişen bütün meyvelerin yenmesi helaldir. Zararı olan meyvelerin yenmesi ise haramdır.

3- İnsan için yararlı ve gıda maddesi olan ve yeryüzünde biten bütün sebze ve nebatların yenmesi helaldir. Ama zehirli ve öldürücü sebzelerin, defne ağacı gibi zararlı olan bütün şeylerin yenmesi haramdır.

Eti Yenen Hayvanlar

Sığır, koyun, deve, yabani hayvanların helal olanları ve azı dişi (köpek dişi) ve pençesi olmayan diğer bütün hayvanların etinin yenmesi helaldir. Kursağı olan bütün kuşların etinin yenmesi helaldir. Fakat kursağı olmayan kuşların etinin yenmesi haramdır; yine her çeşit çekirgenin yenmesi sakıncasızdır.

Yenilmesi Helal Olan Yumurtalar

İki tarafı birbiriyle eşit olmayan bütün yumurtaların yenmesi helaldir; ama iki tarafı eşit olanları yemek haramdır.

Yenilmesi Helal Olan Deniz Hayvanları

Pullu olan her çeşit balığın yenmesi helaldir. Pullu olmayan balıkların yenmesi ise haramdır.

Helal İçecekler

Çok miktarda içildiğinde sarhoş etmeyen bütün içecekler helaldir. Ama çok içildiğinde sarhoş eden içeceklerin azı da haramdır.

Giyilmesi Caiz Olan Elbiseler

Yeryüzünde (pamuk gibi) biten bütün nebatların (dokunarak) giyilmesi ve onlarla namaz kılınması sakıncasızdır. Eti helal olan bütün hayvanların yünü, tüyü ve kürkünden yapılan elbiseleri giymenin sakıncası yoktur. Ayrıca İslâmî usullere göre kesilmiş olursa, bu tür (eti yenilen) hayvanların derisinden yapılan elbiseleri giymenin de sakıncası yoktur. İslâmî usullere göre kesilmiş olan temiz hayvanların, (yani köpek ve domuz hariç eti yenilmeyen tüm hayvanların) yünlerini, kıllarını, telek ve tüylerini (elbise yapıp) giymenin ve onlarla namaz kılmanın sakıncası yoktur.⁽¹⁾ İnsanın yiyecek ve içecek maddesi veya giysi olarak kullandığı şeyler üzerine namaz kılmak ve onlara secde etmek caiz değildir. Meyve hariç yeryüzünde biten nebatlara, eğrilerek iplik yapılmadan önce secde etmek caizdir. Fakat eğrildikten sonra onlara secde etmek caiz değildir; bir zaruret olursa o başka.

Caiz Evlilikler

Caiz olan evlilikler dört çeşittir: Miraslı olan evlilik (kadın ve erkek için birbirinden miras alma hakkını doğuran daimi akid), mirassız evlilik (geçici akid ve mut'a), cariye ile evlilik, efendinin kendi cariyesini başkasına helal etmesiyle meydana gelen evlilik.

Helal Mülkiyetler Altı Kısımdır:

Ganimet, satın alma, miras, hibe, ödünç ve kira mülkiyeti. İşte bunlar, ister farz olsun, ister müstehap insan için helal ve caiz olan şeylerdir.

1- Bu hususta, nakledilen diğer hadisleri de nazara alan ulemadan bazılarının fetvası bu konuda farklıdır. Bu gibi içtihadî konularda, mükellefin şartları haiz olan bir taklit mercii müçtehide başvurması gerekir.

Ganimet ve Humusun Farz Hükümleri Hakkındaki Mektubu⁽¹⁾

Mektubunun muhtevasını anladım. Allah'ın rızasının nerede olduğunu (humus ve ganimetlerin nerede harcanacağını), "zilkurba"nın (peygamberin yakınlarının) payının nasıl esirgenip verilmediğini ve meselenin tümünün izahını öğrenmek istemişsin. Öyleyse can kulağıyla dinle ve akıl gözüyle bak; daha sonra kendin bu konu hakkında insafla hükmet. Çünkü bu iş, emir ve yasağını bildiren Rabbinin katında senin için sağlam bir yoldur. Allah bizi ve seni muvaffak eylesin.

Şunu iyi bil ki, hiçbir şey Rabbim ve Rabbin olan Allah'tan gizli değildir. Rabbin kesinlikle hiçbir şeyi unutmaz. Kitapta hiçbir şeyi noksan bırakmamıştır; her şeyi tamamıyla açıklamıştır. Allah-u Teâla'nın (Kur'ân'da), mallarını almak konusundaki açıklaması, Allah'ın onların taksimi hakkındaki açıklamasından daha açık ve sarîh değildir. Çünkü Allah-u Teâla, Kur'ân'ın hiçbir yerinde, harcama yollarını beyan etmeden herhangi bir mal vermeyi farz kılmamış ve bu ikisini birbirinden de ayırmamıştır.

Bazı mallar değişmeyen paylar olarak belirlenmiştir, bunlar sabittir ve değişmezler; oysa bazıları bazı isim ve unvanlara mahsus kılınmıştır. Söz konusu özelliğin yok olmasıyla tahsis edilen pay da yok olur. Örneğin, yaşlılık nedeniyle (oruç gibi) bazı hükümler kalkar, fakirin zengin olması ve yolda kalmış olanın vatanına ulaşmasıyla bunların payları yok olur. Hac konusundaki tüm tekitlere ve onu terk edene yönelik azap vadedine rağmen yol yönünden bir engelle karşılaşan kimse, engel giderilinceye kadar bu farzdan dolayı sorumlu tutulmaz.

1- Bu mektup humus, ganimet, diğer mallar ve bunların masrafları hakkında sorulan soruya verilen cevaptır. Bu konu Şia ve Ehlisünnet arasındaki ihtilafli olan meselelerdendir.

Allah-u Teâla, harcanma yollarını beyan ettiği şeylerin ilki olan zekât hakkında şöyle buyurmuştur. "**Sadakalar -Allah'tan bir farz olarak- yalnızca fakirler, düşkünler, (zekât) işinde görevli olanlar, kalpleri ısındırılacaklar, köleler, borçlular, Allah yolunda olanlar ve yolda kalmışlar içindir.**"⁽¹⁾ Allah, zekâtın harcanması gereken yerleri Peygamber'ine bildirdi ve bu sekiz yerden başka bir yerde harcanamayacağını açıkladı. Peygamber onu bu yerlerin herhangi birinde, uygun gördüğü şekilde harcayabilir. Allah-u Teâla, Peygamber ve yakınlarını, sadaka ve malın kiri olan zekâtı almaktan menetmiştir. İşte bunlar zekâtın harcanması ve kullanılması gereken yerleridir.

Savaş ganimetlerine gelince; Resulullah "Bedir Savaşı"nda şöyle buyurdu: "Kim bir düşmanı öldürürse onun için bu kadar ödül vardır ve kim bir esir alırsa, onun için de düşmanın ganimetlerinden şu kadar pay vardır. Çünkü Allah-u Teâla bana fetih vereceğini ve düşman ordusuna galip geleceğimi vaat etmiştir.

Allah, müşrikleri yenilgiye uğrattığında ve ganimetler toplatıldığında Ensardan bir kişi ayağa kalkıp: "Ya Resulallah, bize müşriklere karşı savaşmayı emrettiniz, bizi bu işe teşvik ettiniz ve "Kim bir düşmanı öldürür veya onlardan birisini esir alırsa ona, düşmanın ganimetlerinden şu kadar ödül vardır" diye söz verdiniz. Ben onlardan iki kişi öldürdüm. Buna şahidim de vardır. Onlardan birini de esir aldım. Ya Resulallah, öyleyse verdiğiniz sözü, yerine getirin." dedikten sonra oturdu.

Daha sonra, Sa'd İbn Ubade ayağa kalkarak şöyle dedi: "Ya Resulallah, bizi düşmanları öldürmekten ve onları esir almaktan alıkoyan şey, ne düşmandan korkmak oldu, ne de ahiret sevabına ve dünya ganimetine ilgi göstermemek. Fakat biz, senden uzaklaşmamızla müşriklerin size saldırmamasından ve yalnız

görüp de bir zarar vermelerinden korktuk; eğer bunların talep ettiği şeyi verirseniz o zaman diğer Müslümanların eli boş geri dönmesi gerekecek." Sa'd bunları dedikten sonra oturdu.

Yine Ensardan olan o adam ayağa kalktı ve önceki sözünü tekrarlardı ve oturdu. Böylece her ikisi sözlerini üç defa tekrarlardı. Fakat Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih yüzünü* onlardan çevirdi.

Bu esnada Allah-u Teâla şu ayeti indirdi: "**Sana savaş ganimetlerini (enfal) savaşlarını sorarlar...**"⁽¹⁾ Enfal, o gün Müslümanların ellerine geçen bütün mallara verilen kapsamlı bir addır, (fey ismiyle zikrolan) şu ayette olduğu gibi: "**Allah'ın, onların (Benî Nazir Yahudîlerinin) mallarından peygamberine verdiği fey'e gelince...**"⁽²⁾ Yine (ganimet ismiyle zikrolan) şu ayet gibi: "**Bilin ki ganimet olarak ele geçirdiğiniz şeylerin...**"⁽³⁾ Daha sonra (Enfalla ilgili olan ilk ayette) şöyle buyurmuştur: "**De ki: Enfal Allah'ın ve Resulünündür.**"⁽⁴⁾ Allah-u Teâla, bu ayetle ganimetleri İslâm ordusunun yetkisinden çıkardı. Allah'a ve Resulüne mahsus kıldı. Daha sonra şöyle buyurdu:

"Öyleyse eğer müminlerseniz Allah'tan sakının, aranızı düzeltin, Allah'a ve Resulüne itaat edin."⁽⁵⁾

Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* Medine'ye döndüğünde de Allah-u Teâla şu ayeti indirdi:

"Bilin ki ganimet olarak elde ettiğiniz şeylerin beşte biri, muhakkak Allah'ın Resulünün, yakınlarının, yetimlerin, yoksulların ve yolda kalmışlarındır. Allah'a ve

1- Enfâl / 1.

2- Haşr / 6-7.

3- Enfâl / 41.

4- Enfâl / 1.

5- Enfâl / 1.

hak ile batılın birbirinden ayrıldığı ve iki ordunun karşı karşıya geldiği günde kulumuza indirdiğimize iman ediyorsanız (ganimeti böyle paylaşın)."⁽¹⁾

"Allah'ındır" diye buyurduğu söz, aynen insanların dediği şu söze benzer: "Bu Allah'ın ve senindir." O maldan Allah için özel bir pay ayrılmaz. Bu yüzden Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* aldığı ganimeti beş kısma böldü: Allah'ın payını, onunla Allah'ın ismini diriltmesi (yüceltmesi) ve kendisinden sonra da bu payın varislerine intikal etmesi için kendisi aldı; bir payı Abdulmuttalib'den olan akrabaları için; bir payı da Müslüman yetimler için; bir payı da yoksullar için bir kenara ayırdı. Geri kalan diğer payı da, ticaretten başka bir gayeyle sefere çıkan ve yolda kalan Müslümanlar için ayırdı. İşte bunlar Bedir Savaşı ve kılıçla ele geçirilen ganimetlerin bölünmesi ile ilgili olaylardı.

At ve deve koşturmadan (yani savaşmaksızın düşmanın teslim olmasıyla) alınan ganimetlere gelince; mesela şöyledir: Muhacirler (Mekke'den) Medine'ye geldiklerinde Ensar (Medineli Müslümanlar) ev ve mallarının yarısını onlara bıraktı. Muhacirler o gün yüz kişiye yakın bir cemaati oluşturuyorlardı. Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* (Medine'nin çevresinde ki) "Benî Kurayza ve Benî Nazir" Yahudilerini mağlup edip mallarını ele geçirdiklerinde şöyle buyurdu: "Eğer muhacirleri kendi ev ve mallarınızdan uzaklaştırmak istiyorsanız, bu malları (sadece) onların arasında taksim edeyim? Ama eğer mal ve evlerinizi (eskisi gibi yine) onların elinde bırakmak istiyorsanız bu malları onlarla sizin aranızda taksim edeyim?"

Ensar, Resulullah'a şöyle cevap verdiler: "Bu malları onlar için taksim ediniz ve hem de bırakınız onlar ev ve mallarımızda bizimle ortak olsunlar." Bu esnada Allah-u Teâla şu ayeti nazil etti:

"**Onlardan** (yani Benî Kurayza ve Benî Nazir Yahudîlerinden) **Allah'ın peygamberine verdiği fey'e gelince ki siz buna karşı** (bunu elde etmek için) **ne deve sürdünüz, ne de at.**" (Çünkü bu iki grup at ve deve sürmeye gerek duyulmayacak kadar, Medine'ye yakındı.) "**Bu mallar yurtlarından hicret eden yoksullara aittir; onlar, Allah'tan bir fazl (lütuf ve ihsan) arayıp, Allah'a ve O'nun Resulüne yardım ederlerken yurtlarından ve mallarından sürülüp çıkarılmışlardır. İşte bunlardır sadıkların ta kendileri.**"⁽¹⁾

Allah-u Teâla bu ganimetleri Peygamber *salla'llâhu aleyhi ve alih*'le birlikte Medine'ye gelen sadık Kureyşli muhacirlere tahsis etti. Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih*'le birlikte yurtlarından hicret eden (Kureyşli olmayan) diğer Arap muhacirlerini ise: "**Mal ve yurtlarından sürülüp çıkarılanlar**" diye buyurarak istisna etti. Çünkü Kureyş, hicret eden kimselerin mal ve yerlerine el koyuyordu. Ama diğer Arap kabileleri, hicret eden kimseler için aynı şeyi yapmıyorlardı.

Sonra Allah-u Teâla, kendilerine humus verilen muhacirleri övmüş ve gerçek imanlarından dolayı da: "**Onlar doğru söyleyenlerdir**" yani yalan söyleyenler değildirler, diyerek de onları nifaktan beri kılmıştır.

Daha sonra Ensarı da överek onların Muhacirlere karşı sergilediği tavır ve muhabbetlerini, onları kendilerinden öne geçirmelerini ve Muhacirlere verilen şeylerden dolayı gönüllerinde bir ihtiyaç (bir rahatsızlık) duymadıklarını hatırlatarak şöyle buyurmuştur: "**Kendilerinden önce o yurdu (Medine'yi) hazırlayıp imanı (gönüllerine) yerleştirenler ise, yurtlarına hicret edenleri severler ve onlara verilen şeylerden dolayı da içlerinde bir ihtiyaç duymazlar. Kendilerinde bir açlık (ihtiyaç)**"

yaç) olsa bile (kardeşlerini) nefislerine tercih ederler. Kim nefsin cimri ve bencil tutkularından korunursa, işte onlar felah (kurtuluş) bulanlardır."⁽¹⁾

Sonradan Peygamber *salla'llâhu aleyhi ve alih*'e iman eden bazı kişiler de vardı ki, Müslümanlar daha önce onları korkutup mallarını ellerinden almışlardı. İşte bu yüzden kalpleri Müslümanlara karşı kinle doluydu, Müslümanlıkları güzel olduğunda (imanları güçlendiğinde), müşrik iken işledikleri günahlardan dolayı Allah'tan kendileri için mağfiret dilediler. Kendilerinden önce iman eden kimselere karşı kalplerinde olan kinin giderilmesini ve kalplerindeki düğümlerin çözülmesini dileyerek onların kardeşleri oldular. Allah-u Teâla, bu grubu da özel olarak övüp şöyle buyurmuştur:

"Bir de onlardan (muhacir ve ensardan) sonra gelenler derler ki: "Rabbimiz, bizi ve iman ile daha önce bizi geçmiş olan kardeşlerimizi bağışla ve kalplerimizde, iman etmiş olanlara karşı bir kin bırakma. Rabbimiz, gerçekten Sen çok şefkatlisin ve çok esirgeyicisin."⁽²⁾

Daha sonra Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* (bu ganimetten) Kureyş muhacirlerinin hepsine, ihtiyaçlarını giderecek miktarda bağışta bulundu. Çünkü bu mallar humus hükmüne girmediğinden eşit olarak taksim edilmesi gerekiyordu. Ensardan olan Sehl ibni Huneyf ve Simak İbn Haraşe (Ebu Dücanne) hariç, Kureyş muhacirlerinden başka kimseye bir şey vermedi; bunlar da çok yoksul olduklarından dolayı Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* kendi payından onlara bağışta bulundu.

Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih*, at ve deve sürülmeden ele geçirilen Benî Kurayza ve Benî Nazir'in mallarından yedi bahçe-

1- Haşr / 9.

2- Haşr / 10.

yi de kendisine ayırdı. Çünkü Fedek topraklarına ne at sürül-
müştü, ne de deve (savaşmaksızın ele geçirmişlerdi).

Hayber'e gelince; Hayber Medine'ye üç günlük mesafede olan bir yerin ismidir. Orası Yahudîlerini; at ve deve sürülüp savaş olduğundan dolayı Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* oradaki malları, aynen Bedir ganimetleri gibi (humus hükmüyle) taksim etti. Allah-u Teâla şöyle buyuruyor:

"Allah'ın, o (fethedilen) köylerin mallarından Peygamber'ine verdiği fey' Allah'a, Peygamber'e ve yakın akrabaları olanlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. Öyle ki (bu mal ve servetler) sizden zengin olanlar arasında dönüp dolaşan bir devlet (sermaye) olmasın. Peygamber size ne verirse, artık onu alın ve sizi neden sakındırırsa, artık ondan da sakının."⁽¹⁾
Allah-u Teâla'nın at ve deve sürülerek (savaş yapılarak) Peygamber'ine bıraktığı malların harcanma yol ve şekilleri, işte bundan ibaret idi.

Ali İbn Ebi Talib *aleyhi's-selâm*, bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Biz daima, evveli talim ve sonu Peygamber'e muhalefet etmekten sakındırmak olan bu ayet gereğince, Şuş ve Cundişapur şehirlerinin humusu Ömer'in eline ulaşana dek (humusdan) kendi payımızı alıyorduk. O humus Ömer'e geldiğinde ben, Abbas ve diğer Müslümanlar onun yanındaydık.

Ömer bize şöyle dedi:

"Humustan daima mal geldi, siz de onu aldınız, artık bugün ihtiyacınız yoktur (ama) Müslümanlar fakirlik ve yoksulluk içeri-sindedirler. Öyleyse, Müslümanlara ulaşan ilk ganimetle hakkınızı eda edinceye kadar kendi payınızı bize borç verin."

Ben meseleyi kurcalamadım. Çünkü bu konuda ısrar etseydim, bundan daha büyük olan bir cevabı, yani Peygamber'imizin *salla'llâhu aleyhi ve alih* mirası hakkında ısrar ettiğimizde bize verdiği cevabın aynısını humus hakkında da bize vermesi mümkündü (orada mirası inkâr ettiği gibi burada da humus hükmünü temelden inkâr edecekti). Ama Abbas, ona şöyle dedi:

"Ey Ömer, hakkımızı ihlâl etme. Çünkü Allah bunu bizim için miras hükmünden daha açık bir şekilde ispat etmiştir."

Ömer de cevaben şöyle dedi:

"Siz Müslümanlara yardım etmeye herkesten daha layıksınız." Ömer (Abbas'ı susturmak için) beni vasıta kıldı ve böylece humusa el koydu. Allah'a andolsun ki, Ömer ölene kadar, ona hakkımızı ödeyebilecek bir mal gelmedi ve artık biz ondan sonra humus yüzü görmedik."

Daha sonra Ali *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu: "Allah-u Teâla sadakayı (zekâtı) Peygamber'e haram kıldı, karşılığında ise humusdan ona bir pay ayırdı. Zekâtı yalnız Ehlibeyt'ine haram kıldı, kavimlerine değil.

Allah-u Teâla Ehlibeyt'ten, küçük, büyük, erkek, kadın, yoksul, hazır olan ve olmayan herkes için (humusdan) bir pay ayırdı. Onlar Peygamber'in ebedi akrabaları olduğundan dolayı bu humusu onlara tahsis etti. Allah'a hamdolsun ki, Peygamber'i bizden ve bizi de ondan kıldı. Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* humusu, bizden, bizim antlaştığımız kimselerden ve dostlarımızdan başka bir kimseye vermemiştir. Çünkü onlar (dostlarımız) da bizdendir. Resulullah da kendi hakkından, kendisiyle aralarında özel ilişkiler bulunan bazı insanlara, aralarındaki bağı güçlendirmek için bağıшта bulunuyordu.

Allah-u Teâla'nın izah ettiği bu dört çeşit "enfal"ı harcama yollarını ve bunların harcanması ile ilgili emirlerini yeterli bir beyan ve açık bir delille, ayrıntılarıyla sana bildirdim. Bu söylediğim şeyler vahy-i münzilde (Kur'ân'da) bildirilmiş ve mürsel Peygamber *salla'llâhu aleyhi ve alih* de onunla amel etmiştir. Öyleyse; kim Allah'ın kelâmını duyup kavradıktan sonra onu tahrif eder veya değiştirirse günahu ancak kendi üzerine olur. Allah da, o hususta onu delil ve hüccetlerle yenen düşmanı olur.

Allah'ın selâmı, rahmet ve bereketi üzerine olsun.

İmam Sadık'ın (a.s) Kendisini Rızık Talep Etmekten Menetmek Maksadıyla Yanına Gelen Sofularla Konuşması

Süfyan-i Sevrî, İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'ın huzuruna gelip İmam'ın yumurtanın iç kabuğunu andıran beyaz elbiselerini görünce: "*Bunlar size yakışır elbise değildir.*" dedi.

İmam *aleyhi's-selâm* ona cevaben şöyle buyurdu:

Sözümü iyice dinle ve anlamaya çalış, ta ki öldüğünde sünnet ve hak üzere ölmüş olasın, bidat üzere ölmeyesin. Bu senin dünya ve ahiretin için daha hayırlıdır. Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* kurak ve sıkıntılı bir dönemde yaşıyordu. Ama dünya nimetleri bollaşınca, o nimetlere daha lâıyk olan iyilerdir, kötüler değil; müminlerdir, münafıklar değil; Müslümanlardır, kâfirler değil. Ey Sevrî, neyi hoş görmedin, neye itirazın var? Allah'a andolsun ki, bütün bu gördüklerine rağmen iyiyi kötüyü tanıdığım günden beri hiçbir sabah veya akşam geçmemiştir ki Allah'ın, malımda bir hakkı olsun veya onu belli bir yerde harcamamı emretsin de ben onu o yerde harcamamış olayım.

(Süfyan-i Sevrî bu cevapla yetinip gitti ama) Başka bir gün zahitlik postuna bürünen ve halkı da kendileri gibi sofuluğa davet eden bir grup insan, İmam'ın huzuruna gelerek şöyle dediler:

"Arkadaşımız delilini bilmediğinden dolayı sizinle tartışmaktan aciz kalmıştır."

İmam *aleyhi's-selâm* onlara: "Sizin deliliniz varsa söyleyin." diye buyurdu.

Onlar: "Bizim delilimiz Allah'ın kitabındandır." dediler.

İmam *aleyhi's-selâm* buyurdular ki: "Öyleyse onu beyan edin. Çünkü Kur'ân, tabi olunmaya ve onunla amel edilmeye her şeyden daha layıktır."

Onlar dediler ki: *"Allah-u Teâla, Peygamber salla'llâhu aleyhi ve alih'in ahabından olan bir grup insanın vâsfında şöyle buyuruyor: "Kendilerinin ihtiyaçları olsa bile (kardeşlerini) kendi nefislerine tercih ederler. Kim, nefsinin cimri ve bencil tutkularından korunursa işte onlar, felah (kurtuluş) bulanlardır."⁽¹⁾ Bu ayette Allah-u Teâla onların amelini övmüştür. Diğer bir ayette de şöyle buyuruyor: "Kendileri, ona karşı duydukları sevgiye rağmen yemeği yoksulla, yetime ve esire yedirirler."⁽²⁾ Biz bu iki ayetle yetiniyoruz."*

Yine onlardan biri şöyle dedi: "Biz sizin lezzetli yemeklerden kaçındığınızı görmedik, bununla birlikte halkın mallarından faydalanmanız için onlara kendi mallarından el çekmelerini emrediyorsunuz."

İmam Sadık *aleyhi's-selâm* ona cevap olarak şöyle buyurdu:

"Bu boş sözleri bırakın! Ey cemaat, söyleyin bakalım, Kur'ân'ın nasih ve mensuhu, muhkem ve müteşabihi hakkında bir bil-

1- Haşr / 9.

2- İnsan / 8.

giniz var mı? Bu hususta niceleri yoldan sapmış ve helak olmuştur."

Onlar: "Bazısını biliyoruz, hepsini değil." dediler.

İmam *aleyhi's-selâm* buyurdular ki:

"Sizin yanlışlığınız işte buradadır. Peygamber *salla'llâhu aleyhi ve alih*'in hadisleri de böyledir (onların da nasih ve mensuhu, muhkem ve müteşabihi vardır).

Başkalarını kendisine tercih etmenin fazileti hakkında okuduğunuz ayetlere gelince; bu amel asr-ı saadet'te mubah ve caiz idi, ondan nehyedilmemişti; o amele karşı sevapları da vardı. Ama Allah-u Teâla (sonraları) bunun aksine bir emir verdi ve onların önceki amelini neshetti. Allah-u Teâla, müminlerin hâline acıdığından, onların kendilerine ve ailelerine bir zarar vermemeleri için bu ameli yasaklamıştır. Çünkü bazen ailede, açlığa tahammül edemeyecek güçsüz kişiler, küçük çocuklar, yaşlı erkek ve kadınlar vardır. Bu durumda eğer benim, bir ekmeğim olur ve onu da sadaka verirsem, bunlar açlıktan telef ve helak olurlar. İşte bundan dolayı Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* şöyle buyurmuştur: "Eğer bir insan malik olduğu beş hurma, beş ekmeğe, beş dinar veya beş dirhemi ni infak etmek istiyorsa, önce anne babaya infak etmesi daha hayırlıdır; sonra kendisine ve ailesine, sonra yakınlarına ve mümin dostlarına, sonra fakir komşularına ve daha sonra Allah yolunda harcamalıdır. Bu sonuncu kısmın sevabıysa hepsinden daha azdır."

Yine Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih*, bütün serveti beş veya altı köle olan ve küçük çocukları olmasına rağmen öldüğünde bunların hepsini azat eden ensardan biri hakkında şöyle buyurmuştur: "Eğer onun yaptığı bu işi önceden bana bildirmiş olsaydınız, onu Müslümanların mezarlığında defnetmenize

izin vermezdim. Çünkü (bu hareketiyle) geride bıraktığı küçük çocuklarının halka muhtaç olmasına sebep olmuştur."

Daha sonra İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdular: "Babam, Peygamberin *salla'llâhu aleyhi ve alih* şöyle buyurduğunu haber verdi: "Nafakasını verdiğin kimseyle (ailen ile) başlayarak yakına, daha sonraki yakına ve böylece yakınlığı nispetince diğerlerine öncelik tanı."

Bu konuda sözünüzü reddedecek ve sizi böyle bir tutumdan sakındıracak kesin bir ayet vardır. Allah-u Teâla buyuruyor ki: "Rahman Allah'ın kulları, öylesine kullardır ki harcadıkları zaman ne israf ederler ve ne de kısırlar (harcamaları), ikisinin arasında orta bir yol olur."⁽¹⁾ Sizin davet ettiğiniz ameli ve israfı, Allah-u Teâla'nın kınadığını görmüyor musunuz? Kur'ân'ın diğer birkaç ayetinde de şöyle buyurmaktadır: "**Şüphe yok ki Allah, israf edenleri sevmez.**"⁽²⁾ Allah insanları israf ve kısmaktan sakındırıp onlara, bu ikisinin arasında orta bir yol izlemeyi emretmiştir. İnsan, yanında bulunan her şeyi sadaka vermemelidir, verdiği takdirde Allah'tan rızık istediğinde duası kabul olmaz. Peygamber *salla'llâhu aleyhi ve alih*'ten şöyle bir hadis nakledilmiştir: "Ümmetimden birkaç grubun duası kabul olmaz:

- a) Anne babasına beddua eden kimsenin.
- b) (Borç verirken) şahit tutmadığı hâlde borcunu ödemeyen borçluya beddua eden kimsenin.
- c) Allah'ın, boşama yetkisi verdiği hâlde hanımına beddua eden şahsın.
- ç) Evinde oturup "Ya Rabbi bana rızık ver" deyip rızık peşine

1- Furkan / 67.

2- En'âm / 141.

gitmeyen adamın. Allah böyle bir adama şöyle der: "Ey kulum, ailene yük olmaman, salim bedenle rızık elde etmen ve yeryüzünde, yolculuk yapman için imkân sağlamadım mı? Rızık peşine gittiğin zaman, istediğimde rızık veririm, istemediğimde ise kısıp vermem; fakat sen o zaman huzurunda mazur olursun.

d) Allah'ın verdiği çok malı infak edip sonra Allah'a yönelip: "Ya Rabbi bana rızık ver" diyen kimsenin. Allah böyle bir kimseye şöyle hitap eder: "Sana bol rızık vermedim mi? Neden emrettiğim şekilde iktisatlı davranmadın ve neden yasakladığımı israftan kaçınmadın?

e) Akrabası hakkında beddua eden kimsenin.

Yine Allah-u Teâla Peygamber *salla'llâhu aleyhi ve alih'e* nasıl infak edeceğini öğretti. Peygamber *salla'llâhu aleyhi ve alih'in* yanında bir uvkiye⁽¹⁾ altın vardı. Onu gece yanında bulundurmaktan hoşlanmadığı için hepsini sadaka verdi ve geceyi yanında bir şey bulundurmaksızın sabahladı. Bu arada bir dilenci gelip bir şey istedi. Resulullah'ın yanında ona verecek bir şey bulunmadığından dilenci Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih'i* kınadı. Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* şefkatli ve merhametli birisi olduğundan (ona bir şey veremediğinden) dolayı üzüldü. Allah-u Teâla şu ayetle Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih'i* tedip etti: "**Elini boynuna bağlanmış olarak kılma, büsbütün de açık tutma. Sonra kınanır, hasret (pişmanlık) içinde kalırsın.**"⁽²⁾ Yani seni mazur görmezler ve yanında bulunan her şeyi bağışladığında da mal yönünden zarar görürsün. İşte bu Kur'ân'ınteyitve tasdik ettiği Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih'in* hadisleridir; Kur'ân'ı da onun ehli, yani müminler tasdik eder.

1- Yedi miskal civarında bir ağırlık ölçüsü, her uvkiye 40 dirhemdir.

2- İsrâ / 29.

(Daha sonra İmam Cafer Sadık *aleyhi's-selâm* onların saygı duyduğu Ebu Bekr'in tutumunu kanıt getirdi, takva ve zühd ile meşhur olan Selman ve Ebuzer'in siyerini beyan etti):

Ebu Bekir öldüğünde ona, "Vasiyet et" dediklerinde şöyle dedi: "Malımın beşte birini (Allah yolunda harcamalarını) vasiyet ediyorum; beşte biri de çoktur (az değil). Çünkü Allah-u Teâla da beşte birine razı olmuştur." Böylece Ebu Bekir malının beşte birini vasiyet etti. Hâlbuki Allah-u Teâla, malının üçte birini onun yetkisine bırakmıştı; üçte birini vasiyet etmenin kendisi için hayırlı olduğunu bilseydi, onu vasiyet ederdi.

Daha sonra fazilet ve zahitlikle tanınmış olan Selman (*raziyellahu anhu*) ve Ebuzer (*raziyellahu anh*)'a gelince; Selman (*raziyellahu anhu*) beytûlmalden payını aldığı anda yıllık azığını götürüp depoluyordu. Selman'a: "*Ey Selman, sen bu zahitliğine bugün veya yarın öleceğini bilmediğin hâlde, yıllık masrafını temin etmeyi nasıl düşünebiliyorsun?*" dediklerinde Selman şöyle dedi: "*Siz neden ölümünden endişe ettiğiniz kadar hayatıma ümit etmiyorsunuz? Ey cahiller! Yoksa siz insan nefsinin, geçimi temin edilmediğinde perişan ve bitkin düşüp sahibine uymadığını, temin edildiğinde de mutmain olduğunu ve böylece sükûnet bulduğunu bilmiyor musunuz?*"

Ebuzer (*raziyellahu anh*)'a gelince; onun da sütünden yararlandığı iki devesi ve iki koyunu vardı ve bazen de ailesi et istediğinde veya bir misafir geldiğinde veyahut su kuyusunun yanı başında onunla yaşayan muhtaç göçebeler gördüğünde onlar için bir deve veya bir koyun kesip etini onların arasında taksim ediyordu; onlardan birisinin payı miktarınca bir pay da kendisi için alıyordu, fazla değil. Bunlardan daha zahit olan kim var? Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih*'in onların hakkındaki buyurduğu onca sözlerine rağmen işleri hiçbir şeye sahip olmayacak dereceye varmadı. Ama siz, insanları bütün varlık-

larından geçmeye, başkalarını kendilerine ve ailelerine tercih etmeye davet ediyorsunuz.

Ey cemaat, biliniz ki ben, babamın babalarından şöyle rivayet ettiğini duydum: Bir gün Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* şöyle buyurdu:

"Ben, mümine şaşırdığım kadar hiçbir şeye şaşırmadım. Müminin bedeni dünyada makasla doğarsa onun hayrınadır; dünyanın doğu ve batısına malik olsa yine onun hayrınadır. Allah-u Teâla'nın ona yaptığı her şey onun hayrınadır."

Keşke bugün izah ettiğim şeyin sizi etkilediğini bir bilseydim; yine ilave edeyim mi? Allah-u Teâla'nın, işin evvelinde her müminin on müşrik karşısında savaşmasını farz kıldığını ve onlardan kaçmaya hakları olmadığını bilmiyor musunuz? O gün kim müşriklere sırt çevirseydi yerini ateşle hazırlamış olurdu. Daha sonra Allah-u Teâla, onlara acıyarak önceki emrini değiştirdi ve her müminin iki müşrik karşısında savaşmasını farz kılarak işi hafifletti ve böylece önceki hükmü neshetmiş oldu.

Söyleyin bakalım; eğer bir adam, ben zahidim hiçbir şeyim yoktur, diyerek eşinin nafakasını vermez de hâkimler onu, eşinin nafakasını ödemeye mecbur ederlerse, hâkimlerin bu hükmü, o adama zulüm mü sayılır? Eğer "Bu adaletsiz bir hükümdür" dersiniz, İslâm ehline zulüm etmiş olursunuz. Yok eğer "Adaletli bir hükümdür." diyecek olursanız, o zaman da kendinizi mahkum etmiş olursunuz. Yine eğer birisi ölüm anında malının üçte birinden fazlasını fakir ve yoksullara verilmesini vasiyet ederse ve hâkimler üçte birinden fazlasını kabul etmeyip varislere iade ederlerse, onlar bu hükümle zulüm mü etmiş olurlar? Yine eğer, bütün insanlar sizin dediğiniz şekilde zahit olup da başkalarının malından bir şey almazlarsa, o zaman yemin ve adak keffareti, deve, koyun,

sığır, altın, gümüş, hurma, kuru üzüm ve zekâtı gerektiren diğer şeylerin zekâtı kime verilir? Eğer mesele sizin dediğiniz gibi olsaydı, o zaman hiçbir kimsenin dünya malından bir şey alması doğru olmazdı; kendisi muhtaç olsa bile o malı başkalarına vermesi gerekirdi. Gittiğiniz yolu insanlara kabul ettirmeye çalışmanız, Allah'ın kitabına, Peygamber *salla'llâhu aleyhi ve alih'in* sünnetine ve Kur'ân'ın teyit ettiği hadislerle cahil olmanız veya o hadisleri cehaletinizle reddetmeniz ve Kur'ân'ın nasih, mensuh, muhkem, müteşabih, emir ve nehiy ayetlerinin tefsirindeki dakik nükteler hususunda düşünmemeniz ne de kötüdür!

Söyleyin bakalım; Davut oğlu Süleyman *aleyhi's-selâm* nasıl bir insandı? Hazret-i Süleyman Allah-u Teâla'dan, kendisinden sonra hiçbir kimseye verilmeyecek bir sultanlık istedi. Allah-u Teâla da, duasını kabul etti ve istediği şeyi ona başışladı. Hazret-i Süleyman *aleyhi's-selâm*, hakkı söyleyen ve hak ile amel eden bir peygamberdi. Sonra Allah'ın ve müminlerin onu bu isteğinden dolayı kınadıklarını da görmüyoruz.

Hazret-i Süleyman'dan önce de Hazret-i Davut *aleyhi's-selâm*'ın onun gibi bir mülk ve kudreti vardı.

Diğer bir örnek de Hazret-i Yusuf *aleyhi's-selâm*'dır. O Mısır hükümdarına şöyle dedi:

"Yusuf, beni ülkenin hazinelerine memur et, şüphe yok ki ben onları iyi korurum ve ne yapacağımı bilirim dedi."⁽¹⁾

Mısır'dan Yemen'e kadar olan yerlerin hâkimiyeti Hazret-i Yusuf'un elinde idi. Bu bölgenin insanları, kıtlığa uğradıklarından dolayı azıklarını, Hazret-i Yusuf'tan temin ediyorlardı. Yusuf *aleyhi's-selâm* da hak söyleyen ve hak ile amel eden bir

1- Yusuf / 55.

peygamberdi. Hiçbir kimsenin bu işinden dolayı ona itirazda bulunduğunu görmedik.

Nitekim Zulkarneyn de Allah'ı seven ve Allah'ın da kendisini sevdiği bir kul idi. Allah, sebep ve vesileleri onun emrine bıraktı ve onu yeryüzünün doğu ve batısına hâkim kıldı. O da hak söyleyen ve hakla amel eden birisiydi. Daha sonra hiçbir kimsenin bu amele karşı onu ayıpladığını görmedik.

Ey cemaat, Allah'ın, müminlere olan adabıyla edeplenin; emir ve nehyi ile yetinin; sizin için müphem olan (bilinmeyen) ve hakkında bir şey bilmediğiniz şeyleri terk edin. Mükâfata erişmeniz ve Allah katında mazur olmanız için ilmi ehline bırakın. Kur'ân'ın nasih ve mensuhunu, muhkem ve müteşabihini, helal ve haramını öğrenmeniz için ilim talep edin. Çünkü bu amel, sizi Allah'a daha çok yaklaştırdığı gibi cehaletten de bir o kadar uzaklaştırır. Cehaleti de ehline bırakın. Çünkü cehalet ehli olanlar çoktur; ilim ehli olanlar ise azdır. Allah-u Teâla şöyle buyuruyor:

"Her bilgi sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır."⁽¹⁾

İnsanın Yaratılışı ve Vücudunun Terkibi Hakkındaki Sözleri

İnsan dört tabiat, dört sütun ve dört rükün ile kendisini tanımalıdır.

Tabiatlar: Kan, safra, hava ve balgamdan ibarettir.

Sütunlar: Akıl ve akıldan kaynaklanan kavrama ve ezberleme kabiliyetidir.

Rükünler: Nur, ısı, ruh ve sudur. İnsanın şekli onun tıynetidir (tabiatıdır). İnsan nur ile görür, ısıyla yiyip-içer, ruh ile ha-

reket eder ve cinsel münasebette bulunur. Su (ve rutubet) ile de tadılacak şeylerin ve yemeğin tadını alır. İşte bunlar insan şeklinin yapısıdır.

Eğer insanın akli nurla desteklenir, teyit olunursa o zaman insan âlim, hafız, zeki, uyanık ve anlayışlı olur. İhlâs, tevhit ve itaatte bulunmakla da nerede olduğunu, nimetlerin nereden kendisine ulaştığını, niçin dünyaya geldiğini ve nereye gideceğini anlayacaktır.

Kan insanın vücudunda bazen soğuk, bazen de sıcak olarak dolaşır. Kan sıcak olduğunda (insan sıcak tabiatlı olduğunda) insan sarhoş, azgın, neşeli, katil, hırsız, sevinçli, zina kar ve kibirli olur. Kan soğuk olduğunda da gamlı, üzüntülü, boynu bükük, zayıf ve unutkan olur. Bunlar hastalığa sebep olan etkenlerdir. Bunlar ilk olarak uygun olmayan bir saatte elverişsiz bir şeyi yiyip içmekle vücuda gelir ve böylece elemli hastalıklara sebep olur.

İmam Sadık *aleyhi's-selâm* daha sonra şöyle buyurdu:

İnsanın vücut yapısı şöyledir: İnsan, ısıyla yiyip - içer, ısıyla çalışır, rüzgârla (hava yardımıyla) işitir, rüzgârla koklar, suyla yiyecek ve içecekleri tadar, ruhla hareket eder. Eğer mide ısısı olmasaydı yiyecek ve içecekler bedende hazım olmazdı. Hava olmasaydı midenin ısısı artmadığı gibi dışkısı da dışarı çıkmazdı. Ruh olmasaydı geliş-gidiş (hareket) olmazdı. Suyun soğukluğu olmasaydı, midenin ısısı insanı yakardı. Işık olmasaydı, insan görüp anlayamazdı.

İnsanın şekli balçıktandır. İnsanın bedenindeki kemik, yeryüzündeki ağaca benzer; tüy ota, sinir (damarları) ağaç üzerindeki kabuğa ve kan, yeryüzündeki suya benzer. Susuz yerin kıvamı olmadığı gibi kansız beden de kıvamı olmaz. Beyin de kanın yağı ve kaymağıdır.

Yine insanın yaratılışında dünya ve ahiret unsurları birleşmiştir. Allah-u Teâla bu iki unsuru terkip ettiğinde insanın yaşama yeri ister istemez yeryüzü oluvermiş ve böylece semavî bir unsur olmaktan çıkıp yere inivermiştir. Allah-u Teâla bu iki unsuru birbirinden ayırdığında, yani ecel geldiğinde ahiret unsuru tekrar göğe dönecektir. Öyleyse hayat yerde, ölüm ise göktedir (yani ölene kadar yeryüzünde, öldükten sonra da gökte yaşayacaktır). Çünkü ruh ile bedenin arasına ayrılık girerek, ruh ve nur, önceki ilk kudretlerine dönecek ve beden de dünya unsurundan olduğu için yeryüzünde bırakılacaktır.

Bedenin bozulmasının sebebi de şudur: Rüzgâr (hava), bedenin suyunu emip balçığı kurutur; balçık da ufalanıp çürür ve bunların hepsi ilk hakikatlerine (şekillerine) dönerler. Ruhun hareketi nefisledir; nefsin hareketi ise rüzgârladır (havayladır). Müminin nefsi akılla teyit olan bir nurdur. Kâfirin nefsi ise, muziplikten kaynaklanan bir ateştir. Kâfir kendi ateşinin şeklinde (cinsinden) dir. Mümin de kendi nurunun şeklindedir. Allah tarafından olan ölüm, mümin için rahmet, kâfir için ise azaptır.

Allah-u Teâla'nın, iki çeşit cezası vardır: Biri ruhtan, diğeri ise insanların birbirine musallat olmasından kaynaklanır. Ruh-tan kaynaklanan, hastalık ve fakirliktir. İnsanların birbirine musallat olmasından kaynaklanan ise, beladır.

Nitekim Allah-u Teâla Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: **"Böylece biz, kazandıkları şeyler (günahlar) yüzünden zalimlerin bir kısmını bir kısmına musallat ederiz (galip ederiz)."**⁽¹⁾

1- En'âm / 129.

Demek ki, ruhun günahının cezası, hastalık ve yoksulluktur. Bazı insanların bazısına musallat olmasının sonucu ise intikam almaktır. Bunların hepsi müminler için dünyevî bir cezadır; ama kâfirler için hem bu dünyada ceza var, hem de ahirette. Bunların tümü, sadece günah sebebiyledir.

Günah şehvetten kaynaklanır; şehvet de müminin hata ve unutkanlığından kaynaklanır veya mecbur ve güçsüz olmasının neticesinde olur. Kâfir tarafından vuku bulan şeyler ise kasıt, inkâr, tecavüz ve haset sebebiyledir.

Allah-u Teâla şöyle buyuruyor: "Kitap ehlinde çoğu kendilerindeki hasetten dolayı sizi, iman ettikten sonra küfre döndürmek isterler."⁽¹⁾

Bazı Hikmetli Sözleri

Aklı olmayan, ıslah olamaz. İlmi olmayan anlayamaz. Anlayan, nezaketli olur. Halim ve olgun olan, muzaffer olur. İlim siperdir. Doğruluk izzettir. Cehalet zillettir. Anlayış ululuktur. Cömertlik başarıdır. Güzel ahlâk, dostluğa yol açar. Zamanını tanıyana, şüpheler saldırmaz. Sağduyu, zannın kandelidir. Allah, kendisini tanıyanın dostudur ve O'nu tanımadığı hâlde tanıyor gibi görünenin de düşmanıdır. Akıllı insan, bağışlayıcı olur; cahil ise gaddar. Saygı görmek istiyorsan, yumuşak davran. Hakir olmak istiyorsan, haşin ol. Asaletli olanın, kalbi yumuşak olur. Haşin olanın, kalbi katı olur. Vazifesini yapmada kusur eden, uçuruma düşer. İşin sonundan endişesi olan, bilmediği şeyde ihtiyatlı davranmalıdır. Bilmeyerek bir işe teşebbüs eden, kendi burnunu yere sürter (zillete duçar olur). İlmi olmayan, anlamaz; anlamayan kurtulmaz; kurtulmayan, kıymetli olmaz; kıymetli olmayan, ezilir; ezilen,

çok kınanır; böyle olan bir kimseye ise pişmanlık yakışır. Tanınmamaya güç yetirebilirsen bunu yap. Halkın seni övmemesi sana bir zarar vermez.

Emirü'l-Müminin Ali *aleyhi's-selâm* şöyle buyuruyordu:

"İki kişi hariç, hayatın hiç kimseye hayrı yoktur: Her gün iyiliklerini artıran, günahlarını tövbe ile telafi eden."

Evinden çıkmamaya gücün yetiyorsa bunu yap. Dışarı çıktığında ise sakın gıybet etme, yalan konuşma, haset etme, gösteriş yapma, kendini güzel gösterme, dalkavukluk yapma. Müslümanın inzivaya çekildiği mabedi, nefsini, gözünü, dilini ve tenasül organını hapsettiği kendi evidir. Kim kalbiyle Allah'ın nimetini tanır, daha şükürünü dilinde izhar etmeden nimetin artmasını hak etmiş olur.

İmam Sadık *aleyhi's-selâm*, sonra şöyle buyurdu:

Nice insanlar var ki, Allah'ın kendilerine verdiği nimete aldandırırlar. Nice kimseler var ki, Allah'ın örtüsü vasıtasıyla helak olmaya doğru ilerlerler. Nice kişiler var ki, halkın övmesiyle kendilerini kaybederler.

Bu ümmetten üç kimse hariç bizleri hakkıyla tanıyan kimseler için kurtuluş ümit ediyorum: Zalim sultanla birlikte olan, heva ve hevese uyan ve açıkça günah işleyen fasık.

Sevgi, korkudan üstündür. Allah'a andolsun ki, dünyayı seven ve bizden başkasına tabi olan kimse, Allah'ı sevmemiştir. Kim bizleri hakkıyla tanır ve bizi severse, mutlaka Allah'ı sever. Daima kuyruk ol, baş olma.

Resulullah şöyle buyurmuştur: "Korkan kimsenin dili tutulur (ağızına gelen her şeyi söylemez)."

Kısa Sözleri

- 1- Kim insanlarla arasındaki ihtilafında onlara hak verirse, başkaları hakkında hakem olmasına rızayet gösterilir.
- 2- Zaman zulüm dönemi, ehli de hain olursa, herkese itimat etmek acizlik olur.
- 3- Belalar peş-peşe geldiğinde afiyet (ve kurtuluş) zamanı ulaşır.
- 4- Dostunun samimiyetini öğrenmek istersen, onu öfkelen-dir; dostluğu sabit kalırsa dostundur, aksi takdirde dostun değildir.
- 5- Hiç kimseyi üç defa öfkelen-dirmedikçe dostluğunu bir şey sayma.
- 6- Dostuna tam güvenme (bütün sırlarını ona açıp söyleme.) Çünkü güvenme sonucu düşmanın telafisi mümkün olmaz.
- 7- İslâm bir derecedir; iman da İslâm'ın üzerinde bir derece-dir; yakın de imanın üzerinde bir derecedir; insanlara yakinden daha az bir şey verilmemiştir.
- 8- Dağları harekete geçirmek, kalpleri harekete geçirmekten daha kolaydır.
- 9- İman kalptedir, yakın ise ilhamlardır.
- 10- Dünyaya ilgi göstermek gam ve üzüntü doğurur. Dünyaya ilgisizlik kalp ve bedenin rahatlığına sebep olur.
- 11- Kiralanan ev ve alınan ekmek, geçim için gerekli olan harcamadandır.
- 12- İmam *aleyhi's-selâm*, birbirleriyle tartışan iki kişiye şöyle buyurdu:
Biliniz ki zulmeden, hayra kavuşmaz. İnsanlara kötülük yapan kimse, aynı şeyle karşılaşır, onu çirkin görmemelidir.

13- Dostlarla ilişki, vatanda onları ziyaret etmekle, gurbette ise mektuplaşmakla olur.

14- Mümin ancak üç şeyle ıslah olur: Dinde bilgi sahibi olmak, güzel tedbirli olmak ve zorluklara karşı sabretmek.

15- Mümine tenasül organı galip gelmez; karnı da onu rezil ve rüsva etmez.

16- Yirmi yıllık arkadaşlık akrabalıktır.

17- İyilik, ancak asaletli ve dindar kimseye uygundur. İhsan ve iyiliğin kadrini bilip teşekkür eden ne de azdır!

18- Sadece öğüt alan mümin ve öğrenen cahil iyiliğe emredilip kötülükten sakındırılır; ama kırbaç ve kılıç sahibi olan kimse değil. (Çünkü emir ve nehiy onu zulüm yapmaktan alıkoymak için yeterli değildir.)

19- Ancak üç haslete sahip olan kimse iyiliğe emredip kötülükten sakındırabilir: Emir ve nehiy ettiği şeyi bilen, emir ve nehiy ettiği şeyde adil olan (haddi aşmayan), emir ve nehiy ettiği şeyde yumuşak davranan.

20- Kim zalim sultandan bir şey talep eder de ondan kendisine bir bela ulaşırsa, o belaya karşılık, kendisine bir sevap verilmeyeceği gibi, ona karşı sabretme nimeti de kendisinden esirgenir.

21- Allah bazı kavimlere nimet verir; şükretmeyince o nimetler kendileri için azap olur. Bazı kavimleri de musibetlere duçar kılar; sabredince o musibetler kendilerine nimet olur.

22- İnsanlarla yaşama ve muaşeretin düzene girmesinin üçte iki-si, zekiliğe ve üçte biri de görmezlikten gelmeye bağlıdır.

23- Zayıftan intikam almak, ne de kötüdür!

24- İmam *aleyhi's-selâm*'a: "Mertlik nedir?" diye sorduklarında: "Allah'ın nehyettiği yerde seni görmemesi ve emrettiği yerde de seni kaybetmemesidir." buyurdu.

25- Sana iyilikte bulunan ve ihsan eden kimseye, teşekkür et. Sana teşekkür eden kimseye de, bağışta bulun. Çünkü nimet, şükretmekle yok olmayacağı gibi nankörlükle de baki kalmaz. Şükretmek nimetin çoğalmasına sebep olur ve insanı fakirlikten korur.

26- İhtiyacın karşılanmaması, ehli olmayan kimseden istemekten daha hayırlıdır. Musibetten daha çetini, ondan dolayı kötü ahlâklı (ve tahammülsüz) olmaktır.

27- Bir adam İmam'dan kendisini dünya ve ahiret hayırına ulaştırabilecek kısa bir düstur öğretmesini istedi. İmam *aleyhi's-selâm*: "Yalan konuşma" diye buyurdu.

28- "Belagat nedir?" dediklerinde şöyle buyurdu: Kim bir şeyi iyi bilirse onun hakkında az konuşur. (Çünkü uzun uzadıya konuşmak meseleyi, iyice kavramamaktan ileri gelir.) Bir kimseye belagatli⁽¹⁾ denilmesinin sebebi de, kolay bir ifadeyle maksadını anlatabilmesindedir.

29- Borç, geceleri üzüntü kaynağı, gündüzleri ise zillet vesilesidir.

30- Dünya işlerin düzeldiğinde, dininden kork.

31- Babalarınıza iyilik edin ki, çocuklarınız da size iyilik etsinler. Halkın hanımlarına karşı iffetli davranın ki, hanımlarınız da iffetli olsunlar.

32- Kim hain birisinin yanına bir emanet bırakırsa, Allah onu korumaya kefil değildir.

1- Belagat lügatte ulaştırma anlamına gelir.

33- İmam Sadık *aleyhi's-selâm* Humran İbn A'yen'e⁽¹⁾ şöyle buyurdu:

"Ey Humran, kendinden aşağı olanlara bak; üstün olanlara değil. Çünkü bu amel, kısmete razı olmak ve nimetin çoğalmasına müstahak olmak için daha uygundur. Bil ki, yakın üzere sürekli yapılan az amel, Allah indinde, yakinsiz yapılan çok amelden daha üstündür. Yine bil ki, haramlardan kaçınmaktan, müminlere eziyet etmemekten ve gıybetlerini yapmamaktan daha faydalı bir verâ, güzel huydan daha tatlı bir hayat, yeterli gelen az şeye kanaat etmekten daha yararlı bir mal ve bencillikten de daha zararlı bir cehalet yoktur.

34- Hayâ iki çeşittir: Biri zaaf ve güçsüzlükten, diğeri ise kuvvet, İslâm ve imandandır. (Soru sormama ve konuşmama gibi utangaçlıktan kaynaklanan hayâ ve çekingenlik, zaaf ve noksanlıktır. Ama haramları işlemek hususunda çekingen olmak, şeref ve imanın kuvvetli oluşundandır.)

35- Başkalarının haklarını riayet etmemek aşağılıktır; bu amel insanı (özür dilemek için) yalan konuşmaya mecbur eder.

36- Toplumdan bir kişinin selâm vermesi, o toplum için yeterlidir. Onlardan bir kişinin cevap vermesi de yine aynı şekildedir.

37- Selâm vermek müstehaptır; almak ise farzdır.

38- Kim selâm vermeden önce konuşursa, cevabını vermeyin.

39- Yerliyle en mükemmel selâmlaşmak, el vermektir; yolcuyla en mükemmel selâmlaşmak ise görüşmektir.

1- Humran İbn A'yen, Zürare'nin kardeşi, İmam Bakır ve İmam Sadık'ın ashabındandı. Öldüğünde İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: "Allah'a andolsun o, iman üzere dünyadan göçtü."

- 40- Birbirinizle tokalaşın. Çünkü tokalaşmak kini yok eder.
- 41- Az da olsa, Allah'tan çekinin. Kendinizle Allah arasında ince de olsa, bir perde bırakın.
- 42- Kim öfke, tamah, korku ve şehvet hâlinde nefesine hâkim olursa, Allah onun bedenine cehennem ateşini haram kılar.
- 43- Afiyet, hafif bir nimettir; var olduğunda unutulur, yok olduğunda ise anılır.
- 44- Allah, genişlikte ihsanıyla, darlıkta ise (günahlardan) temizlemeyle nimet verir.
- 45- Allah'ın, kuluna, onun ümit bile etmediği yerden verdiği nice nimetleri vardır. Arzuları bekledikleri yerde değil de başka yerde olan nice insanlar vardır. İhmalkârlıktan dolayı, kendi payına ulaşmayan ve kendi ayağıyla yokluğa koşan nice insanlar vardır.
- 46- Her belaya sabır, her nimete şükür ve her zorluğa çözüm yolu hazırlamayan kimse, aciz kimsedir. Başına gelen her bela ve sıkıntıya karşı, ister evlat hakkında, ister mal hakkında olsun sabırlı ol. Allah, şükür ve sabrını imtihan etmek için (bazen) kendi emanet ve bağışını geri alır.
- 47- Her şeyin bir haddi vardır. "Yakinin haddi nedir?" diye sorduklarında İmam *aleyhi's-selâm*, "Hiçbir şeyden korkmamaktır" buyurdular.
- 48- Mümin, şu sekiz özelliğe sahip olmalıdır: Buhranda ağır başlı, belada sabırlı, varlıkta şükredici, Allah'ın verdiği rızka kanaat eden, düşmana (bile) haksızlık etmeyen, dostlara yük olmayan, çalışıp zorluğa katlanan, insanlara zararı olmayan.
- 49- Müminin dostu ilim, yardımcısı olgunluk ve hilim, ordusunun komutanı sabır, kardeşi halkla iyi geçinme, babası ise yumuşaklıktır.

50- Ebu Ubeyde, İmam *aleyhi's-selâm*'a: "Benim rızkımı kulların elinde kılmanması için Allah'a dua edin" dediğinde İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

"Allah-u Teâla bunu senin hakkında yapmaz. Çünkü kulların rızklarını, birbirlerinin eliyle vermektedir. Fakat Allah'a, rızkını iyi kullarının elinde kılması için dua et. Çünkü bunun kendisi bir saadettir; dua et ki rızkını kötü kulların elinde kılmasın. Çünkü bu şekavet ve bedbahtlıktır."

51- Körü körüne amel eden kimse, doğru yolda yürümeyen kimseye benzer. Süratle gidişi, onu hedefinden uzaklaştırmaktan başka bir işe yaramaz.

52- "**Allah'tan gerektiği şekilde korkun.**"⁽¹⁾ ayetinin tefsiri hakkında şöyle buyurdular:

Gerekli takva; insanların günah işlemeyip Allah'a itaat etmeleri, O'nu unutmayıp anmaları ve O'na nankörlük etmeyip şükretmeleridir.

53- Allah'ı tanıyan, O'ndan korkar; O'ndan korkan, cömertçe dünyayı bırakır.

54- Allah'tan gerçekten korkan kimse, korkusunun kendisine konuşacak bir dil bırakmadığı kimsedir.

55- İmam *aleyhi's-selâm*'a: "Bazıları günah işleyip, biz Allah'ın rahmetine ümitliyiz derler; ölene kadar da işleri budur" dediklerinde, şöyle buyurdular:

"Bunlar, arzularla avunan kimselerdir; yalan söylüyorlar, ümitleri yoktur. Çünkü bir şeye ümit eden, onu talep eder; bir şeyden korkan da ondan kaçır."

56- Biz bilgin, anlayışlı, fakih, halim, halkla iyi geçinebilen, doğru konuşan, sabırlı, vefalı ve akıllı kimseyi severiz.

Allah-u Teâla peygamberleri güzel ahlâkla seçkin kılmıştır. Kimde bu güzel hasletler olursa, Allah'a şükretmelidir. Kimde olmazsa, Allah'a yalvarıp yakarmakla onu talep etmelidir. "Güzel hasletler nedir?" diye sorduklarında şöyle buyurdular:

Verâ, kanaat, sabır, şükür, olgunluk, hayâ, cömertlik, şecaat, gayret, doğru konuşmak, iyilik, emaneti sahibine vermek, yakın, güzel ahlâk ve yiğitlikdir.

57- İmanın en sağlam kulplarından biri, Allah için sevmek, Allah için nefret etmek, Allah için vermek ve Allah için esirgemektir.

58- Ölümden sonra da insan için sevap yazılması ancak üç yolla mümkündür: Hayatında, ölümünden sonra da devam edecek bir sadaka-i cariye geriye bırakması; kendisinden sonra, kendisiyle amel edilecek bir sünnet-i hasene (güzel bir adet) bırakması; kendisine dua edecek salih bir evlat yetiştirmesi.

59- Namaz için abdest alan bir kimse, yalan konuşursa abdesti bozulur. Nitekim yalan konuşmak orucu da bozar.

Birisi: "Biz yalan konuşuyoruz, öyleyse orucumuz batıl mı oluyor?" dediğinde İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

Saçma yalanlar değil, ancak Allah'a, Peygamber'e ve Ehlibeyt İmamları'na isnaden söylenen yalan orucu bozar. Sonra da şöyle buyurdu:

Oruç tutmak, sadece yemek ve içmekten sakınmak değildir. Hazret-i Meryem *aleyhe's-selâm* şöyle buyurdu: "**Ben Rahman olan Allah için oruç adamışım.**"⁽¹⁾ Yani "Susmak orucu." Öyleyse, dillerinizi koruyun, gözlerinizi yumun (namahreme bakmayın), haset etmeyin, münakaşa yapmayın. Ateşin, odunu yaktığı gibi, haset de imanı yakar.

1- Meryem / 26.

60- Biri, kendi vehmince Allah'a bilmediği şeyi öğretmeye kalkışır (yani, Allah adına yalan konuşur ve O'na iftira ederse) Allah'ın arşını sarsılır.

61- Allah biliyor ki günah, mümin için kendini beğenmekten daha hayırlıdır. Eğer böyle olmasaydı Allah, hiçbir mümini günahlara duçar etmezdi.

62- Ahlâkı kötü olan kimse, kendi eliyle cezalandırılmaktadır.

63- İyilik, kendi ismi gibi iyidir. İyilikten, sevabı hariç daha üstün bir şey yoktur. İyilik, Allah'ın kuluna verdiği bir hediyedir. Her iyilik yapmak isteyen iyilik yapamaz; gücü yeten herkes de buna muvaffak olamaz. Allah bir kula lütufta bulunmak isterse ona iyilik yapma isteğini, gücünü ve muvaffakiyetini verir. İşte burada, iyilik yapmak isteyen için saadet ve yücelik tamamlanır.

64- Sevilen şeyi şükür gibi artıran, sevilmeyen şeyi de sabır gibi azaltan hiçbir şey yoktur.

65- Şeytan'ın kadın ve öfkeden daha güçlü bir askeri yoktur.

66- Dünya, müminin zindanı, sabır siperi ve cennet meskenidir. Dünya kâfirin cenneti, kabir zindanı, cehennem ise yurdudur.

67- Allah, ölüme yakın etmek gibi, şekke benzeyen bir yakın yaratmamıştır.

68- Halkın günahlarını araştıran ve kendi günahlarını unutan bir kul gördüğünüzde, bilin ki (Allah'ın) tuzağına duçar olmuştur.

69- Yemek yiyip şükreden kimsenin mükâfatı, oruç tutup mükâfat dileyen kimsenin mükâfatı gibidir. Rahatlıkta olup şükreden kimsenin sevabı da, sıkıntıya düşüp sabreden kimsenin mükâfatı gibidir.

70- İلمي olmayanı mutlu saymak, sevgi ve muhabbeti olmayanı övmek doğru değildir. Sabırlı olmayan kimse de kâmil sayılmaz. Ulemayı kınamaktan ve onlara dil uzatmaktan kaçınmayan kimse için, dünya ve ahiret hayrı ümit edilmez.

Akıllı adam, sözüne güvenilmesi için doğru konuşan ve nimetin çoğalmasını hak etmesi için de şükreden olmalıdır.

71- Denediğın haini emin bilmemelisin, emin bildiğın kimseyi de suçlamamalısın.

72- İmam'a "*Allah katında halkın en değerlisi kimdir?*" diye sorduklarında: "Allah'ı daha çok anan ve O'na daha çok itaat eden kimsedir." diye buyurdu.

"Allah nezdinde halkın daha çok buğzedilene kimdir?" diye sorduklarında İmam *aleyhi's-selâm*: "Allah'ı suçlayan kimsedir." diye buyurdu.

"Allah'ı suçlayan kimse de var mıdır?" dediklerinde de: "Evet, vardır" dedi. "Mesela, Allah'tan hayır dileyen bir kimse, kendisine sevmediğı bir şey vasıtasıyla hayır verilince öfkelenir; işte onun bu öfkelenmesi Allah'ı suçlamasıdır."

"Başkası da var mıdır?" dediklerinde İmam *aleyhi's-selâm*: "Allah'tan şikâyet eden kimsedir." buyurdu.

"Allah'tan şikâyet eden kimse var mıdır?" dediklerinde de İmam *aleyhi's-selâm*, "Evet vardır." dedi, "Örneğın; sıkıntıya düştüğünde, sıkıntısından daha fazla halkın yanında yakınıp sızlanan kimsedir."

"Başka kim vardır?" dediklerinde İmam *aleyhi's-selâm*: "Kendisine bir şey verildiğinde şükretmeyen ve sıkıntıya düştüğünde de sabretmeyen kimse" diye buyurdular.

"Öyleyse, Allah indinde en değerli kimdir?" dediler. İmam *aleyhi's-selâm*: "Kendisine bir şey verildiğinde şükreden ve sıkıntıya düştüğünde sabreden kimsedir" diye cevap verdiler.

73- Çabuk usanıp bıkan (çabuk incinip sabırsızlanan) kimse-
nin dostu ve kısıkanç kimsenin de zenginliği olmaz (sürekli
muhtaçtır). Hikmette çok düşünmek, akli kemale eriştirir.

74- Allah'tan korkmak, yeterli bir ilimdir. O'na karşı olmak ise
tam bir cehalettir.

75- En iyi ibadet, Allah'ı tanımak ve O'na tevazu etmektir.

76- Bir âlim, bin abit, bin zahit ve bütün gücüyle çalışan (ilim-
siz) bin kişiden daha üstündür.

77- Her şeyin bir zekâtı vardır; ilmin zekâtı da onu ehline öğ-
retmektir.

78- Kadılar, dört kısımdır: Üç kısmı cehennemde, bir kısmı da
cennettedir:

- a) Bilerek, haksız yere hüküm veren kimse, cehennemdedir.
- b) Bilmeyerek haksız yere hüküm veren kimse cehennemdedir.
- c) Bilmeyerek hakka hüküm veren kimse cehennemdedir.
- ç) Bilerek hakka hüküm veren kimse ise cennettedir.

79- "Adil kimdir?" diye sorduklarında: İmam *aleyhi's-selâm*: "Ha-
ramlardan gözünü, günahlardan dilini, zulümlerden elini ko-
ruyan kimsedir" buyurdu.

80- Allah'ın kullara bildirmediği bir görev (mükellefiyet), kul-
lara ulaştırılmadıkça onlardan kaldırılmıştır.

81- İmam *aleyhi's-selâm* Davud-i Rikki'ye şöyle buyurdu: Elini
dirseğe kadar ejderhanın ağzına sokman, eli dünya malına
yeni ulaşan kimseden bir şey istemenden daha hayırlıdır.

82- İhtiyaçların karşılanması Allah'ın elindedir; sebepleri ise,
hacetlerin elleriyle giderildiği kullardır. Öyleyse, Allah'ın ye-

rine getirdiği ihtiyaçları şükretmekle kabul edin; vermediği şeyi de yine hoşnutluk, teslim ve sabırla kabul edin. Belki de bu (mahrumiyet), sizin için daha hayırlıdır. Allah salahınızı sizden daha iyi bilir, ama siz bilmezsiniz.

83- İnsan'ın insandan bir şey istemesi isteyen şahıs için bir imtihan vesilesidir. Çünkü o kimse verirse, vermeyen kimseye teşekkür eder; vermeyip de reddederse, esirgemeyen kimseyi kınar. (Gerçek bağışlayanın da esirgeyenin de Allah olduğunu ve kulun sadece bir vesile olduğunu unuttur.)

84- Allah-u Teâla, her türlü hayrı, kolaylık göstermekte kılmıştır.

85- Alçak insanlarla oturup kalkmaktan sakın. Çünkü alçak insanlarla oturup kalkmak insanı hayra götürmez.

86- Bazen insan, küçük bir zilletten dolayı sabırsızlık eder ve kendisini büyük bir zillete düşürür.

87- İnsan için en yararlı olan şey, başkaları söylemeden önce kendi ayıbını görmesidir. Her şeyden daha zor, fakirliği gizlemektir. Her şeyden daha faydasız, öğüt kabul etmeyene öğüt vermek ve ihtiraslı adamla komşu olmaktır. En iyi huzur, halktan bir şey beklememektir. Sabırsız ve tahammülsüz olma! Senden üstün olan muhalif kimselere tahammül etmekle nefsini ram et. Çünkü ona muhalefet etmemekle, onun meziyet ve üstünlüğünü itiraf etmiş olursun. Başkalarını kendisinden üstün görmeyen kimse bencil insandır. Bil ki, Allah karşısında küçülmeyen kimsenin, izzeti olmadığı gibi Allah için tevazu etmeyen kimsenin de yüceliği olmaz.

88- Yüzük takmak, sünnettir.

89- Bana en sevgili olan kardeşim, kusurlarımı bana hediye eden (hatırlatan) kimsedir.

90- Dostluk, ancak haddi aşamamakla gerçekleşir. Kim bu had ve şartların hepsine veya bunlardan bazısına riayet ederse, gerçek bir dost olur. Aksi takdirde, böyle bir kimsenin dostluğunu dostluk sayma.

Bu hadlerin birincisi, içte ve dışta sana karşı aynı olmasıdır. İkincisi, senin ziynetini (iyiliğini), kendi ziyneti ve senin kötülüğünü de kendi kötülüğü bilmesidir. Üçüncüsü, bir makam veya servete ulaştığında, sana karşı durum ve tavrının değişmemesidir. Dördüncüsü, gücü yettiği bir şeyi senden esirgememesidir. Bu hasletlerin hepsinden kapsamlı ve üstün olan beşincisi de, musibet ve sıkıntılarda seni yalnız bırakmamasıdır.

91- İnsanlarla iyi geçinmek ve onlara karşı iyi muamelede bulunmak aklın üçte biridir.

92- Müminin gülüşü, gülümsemektir (kakhaha değil).

93- Emaneti haine vermekle onu zayıf edene (başiboş birine) vermek, bana göre aynıdır. (Çünkü her ikisi de onu yok eder).

94- İmam *aleyhi's-selâm* Mufazzal'a şöyle buyurdu: "Sana altı haslet tavsiye ediyorum; onları Şialarımıza da ulaştırmalısın." Mufazzal: "*Onlar nelerdir?*" dediğinde İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

Emaneti sahibine teslim et.

Kendin için sevdiğin şeyi kardeşin için de sev.

Bil ki, işlerin sonları vardır; öyleyse sonuçlardan kork.

İşlerde beklenmedik hadiseler vardır; öyleyse ihtiyatlı ol.

Çıkışı kolay, inişi zor olan dağa çıkmaktan (gidişi kolay, dönüşü zor olan bir yoldan) sakın.

Yerine getirilmesi senin elinde olmayan bir iş konusunda dostuna söz verme.

95- Allah üç şeyde, hiçbir kimse için ruhsat tanımamıştır: İster iyi olsunlar, ister kötü, anne ve babaya iyilikte bulunmak. İster iyi adamla olsun, ister facir adamla olsun, yapılan ahde vefa etmek. Emaneti, ister iyi insan olsun, isterse kötü insan olsun sahibine iade etmek.

96- Ben, acınılması hak olan üç kimseye acırım: Zillete düşen azize, yoksul olan zengine, ailesi ve cahiller tarafından tahkir edilen âlime.

97- Dünyaya gönül kaptıran, onun şu üç zararına uğrar: Tükenmeyen gam, gerçekleşmeyecek arzu, ulaşılmayacak ümit.

98- Mümin, yalan ve hıyaneti ahlâk edinmez. Münafıkta da şu iki haslet bir arada olmaz: Güzel vakar ve sünnetle ilgili derin bilgi.

99- İnsanlar, bir tarağın dişleri gibi eşittirler. İnsan, dostları vesilesiyle çok sayılır. Kendisine tanıdığı hakkı, sana tanımayan arkadaşta hayır yoktur.

100- Fıkıh (İslâm ahkâmını anlamak) imanın, hilim fıkıhın, halkla iyi geçinmek olgunluğun, yumuşaklık iyi geçinmenin ve kolaylık göstermek de yumuşaklığın ziynetidir.

101- Üç kez öfkелendiği hâlde sana kötü söz söylemeyen dostu, kaybetme!

102- Bir zaman gelir ki, samimi arkadaş ve helal paradan daha nadir hiçbir şey bulunmaz.

103- Suçlanacak yerde duran kimse, kendisine kötü zanda bulunan kimseyi kınamamalıdır. Sırrını saklayan kimsenin yetkisi, kendi elinde olur. İki kişiyi geçen her söz ifşa olur. Kar-

deşinin yaptığını iyiye yorumla; sözüne iyi bir tevîl bulunduğün müddetçe onu kötüye yorumlama. Dürüst olan kardeşleri, elden kaçırma; çünkü onlar, varlıkta azık, belada ise siperdirler. Allah'tan korkan kimselerle istişare et. Kardeşlerini takvaları miktarınca sev. Kötü kadınlardan çekin; iyilerinden de kork. (Kadınlar) sizi iyi işe emrederlerse, kötü işte size meyletmelerini için onlara muhalefet edin.

104- Münafık, Allah ve Resul'ünden bir söz naklettiğinde yalan söyler. Onlara söz verdiğinde sözünde durmaz. Yönetici olduğunda, Allah'ın kendi malında, Allah'a ve Resulüne hıyanet eder.

Allah-u Teâla buyuruyor ki: **"Böylece, Allah'a verdikleri sözü tutmadıklarından ve yalan söylediklerinden dolayı kendisiyle kavuşacakları güne kadar yüreklerinde münafıklığı yerleşik kıldı."**⁽¹⁾

Yine buyuruyor ki: **"Eğer sana hainlik etmek isterlerse bilsinler ki daha önce Allah'a hainlik etmişlerdi. Böylece O da (bozguna uğramaları için) sana imkân vermişti. O Allah, her şeyi bilir, hüküm ve hikmet sahibidir."**⁽²⁾

105- İnsanı teşhir edecek bir elbise giymek veya bir hayvana binmek, horluk açısından insana yeter. *"İnsanı teşhir edecek hayvan nedir?"* diye sorduklarında İmam *aleyhi's-selâm* "Alaca renkli hayvandır" diye buyurdu.

106- Sizlerden hiçbirisi, halkın en uzak olanını Allah için sevmeyişi ve en yakın olanına da Allah için öfkelenmediği sürece imanın hakikatine ulaşamaz.

107- Allah kime bir nimet verir, o da kalbiyle onu tanır ve kendisine nimet verenin Allah olduğunu bilirse, diliyle şükretmese dahi o nimetin şükürünü yerine getirmiş olur.

1- Tevbe / 77.

2- Enfâl / 71.

Günahkârları cezalandıranın Allah olduğunu bilen kimse, diliyle istiğfar etmese bile mağfiret dilemiş olur.

Daha sonra İmam *aleyhi's-selâm* şu ayeti okudu: **"İçinizdekini açıklasanız da gizleseniz de Allah onunla sizi hesaba çeker. Dilediğini bağışlar, dilediğini azaplandırır ve Allah'ın her şeye gücü yeter."**⁽¹⁾

108- Helak edici iki sıfattan kaçının: Kendi görüşünüzle halka fetva vermekten ve bilmediğiniz bir şeyi dinden saymaktan.

109- İmam *aleyhi's-selâm* Ebu Basir'e şöyle buyurdu: Ey Eba Muhammed, halkın dinini (akidelerini) araştırma ki, dostsuz kalırsın.

110- (Kur'ân'ın emrettiği) güzel af, suçundan dolayı diğerini cezalandırmamandır. Güzel sabır da şikâyetsiz olan sabırdır.

111- Dört haslet kimde olursa, tepeden tırnağa günahlara bulaşmış olsa bile mümin sayılır: Doğruluk, hayâ, güzel huy ve şükretmek.⁽²⁾

112- Korkulu ve ümitli olmadıkça mümin olamazsın. Korktuğun ve ümit ettiğin şey için amel etmedikçe de korkulu ve ümitli olamazsın.

113- İman, ne güzel görünmekle, ne de arzu etmekle. İman, kalpte halis olan şeyden ve amelin onu tasdik etmesinden ibarettir.

114- İnsan otuz yaşına ayak bastığında kâmilidir; kırk yaşına ayak bastığında da ihtiyardır.

1- Bakara / 284.

2- Bu dört sıfat insanı büyük günahlara bulaşmasını önler ve bulaştığı günahlar küçük günahlar olur ki, bu yüce ilahî sıfatları taşıyan insan onlardan tövbe etmeye muvaffak olur. Bu yüzden imanı zedelenmez.

115- İnsanlar tevhit hakkında üç kısımdır: Allah'ın birliğine inancı olan, Allah'ı inkâr eden ve Allah'ı bir şeye benzeten. Allah'ı inkâr eden batıl üzeredir. Allah'ın varlığına inanan hak üzeredir. Allah'ın varlığını bir şeye benzeten ise müşriktir.

116- İman, ikrar (dile getirmek), amel ve niyettir. İslâm da ikrar ve ameldir.

117- Kendinle dostun arasındaki edep ve nezaket kurallarını tamamıyla yok etme; ondan az da olsa bir miktarını koru. Çünkü edebin yok olması, hayânın yok olmasıdır. Edebin kalması ise dostluğun devam etmesini sağlar.

118- Dostunu öfkeliendiren, onunla dost olmaktan mahrum kalır. Dostunu üzenin de saygınlığı yok olur.

119- Adamın biri İmam'a "Siz Akik vadisinin (Medine şehrinin yakınlarından geçen bir ırmağın adı) kenarında yalnız kalıp yalnızlığı tercih etmişsiniz; neden?" diye sordu.

İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu: "Eğer yalnızlığın tadını bilseydin kendinden bile kaçardın." Daha sonra şöyle buyurdu: "Kulun yalnızlıktan elde ettiği en az yarar, halk ile geçinmek zorluğuna katlanmaktan rahatlamasıdır.

120- Allah kulun yüzüne ihtirastan iki kapıyı açmadıkça, dünyadan bir kapıyı açmaz.

121- Mümin dünyada gariptir. Dünyada horlanmaya karşı sabırsızlık göstermez; dünya üstünlüğü hususunda onun ehli ile rekabet etmez.

122- "*Huzurun yolu nedir?*" diye sorduklarında İmam *aleyhi's-selâm*, "Heva ve hevese aykırı davranmaktır." diye buyurdu. "*Böyle yapan insan, ne zaman rahatlığa kavuşabilir?*" dediklerinde de İmam *aleyhi's-selâm*: "Cennete girdiği günden itibaren" diye cevap verdiler.

123- Allah-u Teâla kesinlikle ağırbaşlılığı, fıkı (din ilmini) ve güzel huyu münafık veya fasık adamda toplamaz.

124- Suyun tadı hayattır (her şey suyla diridir). Ekmeğin tadı kuvvettir. Bedenin zaafı ve kuvveti, böbreklerin yağının azalmasıyla çoğalmasından ileri gelir. Aklın merkezi beyindir. Sertlik ve merhamet kalptedir.

125- Haset iki çeşittir: Biri fitne çıkarır; diğeri ise gaflet getirir. Gaflet getiren haset, Allah'ın, "**Ben yeryüzünde mutlaka bir halife kılacağım**" buyurduğunda meleklerin dediği şu söze benzer: "**Orada bozgunculuk edecek ve kan dökecek birini mi halife kılacaksın? Biz, Sana hamt ile tespih edip ve seni takdis etmekteyiz.**"⁽¹⁾ Yani bu halifeyi bizim cinsimizden kıl demek istiyorlardı. Onların bu sözü fitne hasedinden ve (Allah'ın kelamını) ret ve inkâr etmekten kaynaklanmıyordu. Fitne çıkarıcı haset ise, insanı küfre ve şirke götürür. İşte bu haset, Allah'ın emrini reddeden ve Âdem'e secde etmekten sakınan Şeytan'ın hasedidir.

126- İnsanlar Allah'ın kudreti hususunda üç gruba ayrılırlar: Bazıları işlerin kendilerine bırakıldığını sanırlar (Allah'a ihtiyaç duymaksızın, kendilerini her işe kadir görürler.) Bunlar Allah'ın kudretini zayıf sayan ve helak olan kimselerdirler. Bazıları Allah'ın, kullarını günah işlemeye mecbur ettiğini ve güçleri olmayan bir şeye onları mükellef kıldığını zannederler. Bunlar bu yargısıyla Allah'a zulüm (iftira) etmişler ve helak ehlidirler. Bazıları da Allah'ın, kullarını sadece güçleri olan şeye mükellef kıldığına ve güçleri olmayan şeye mükellef kılmadığına inanırlar. Bunlar iyilik yaptıklarında Allah'a şükrederler, günah işlediklerinde de mağfiredilerler. İşte bunlar olgun Müslümanlardır.

1- Bakara / 30.

127- Acele ve hızlı yürümek, müminin ağırbaşlılığını giderdiği gibi, onun nurunu da söndürür.

128- Allah-u Teâla, haksızlık yapan zengini sevmez.

129- Öfke hekimin (bilinç sahibinin) kalbini mahveder. Öfkesine hâkim olmayan, aklına da hâkim olmaz.

130- Fuzayl İbn Ayaz şöyle diyor: İmam Sadık *aleyhi's-selâm*, bana: "Şahih" kimdir, biliyor musun? diye sordu. Ben de: "*Şahih*" cimri adamdır" dedim.

İmam *aleyhi's-selâm* buyurdu ki: Hayır, "Şühh" cimrilikten daha şiddetlidir. Cimri, kendi elindeki malı esirger. Ama "Şahih" hem halkın elinde olan malı esirger, hem de kendi elinde olan malı; öyle ki, halkın elinde olan helal ve haram malların hepsinin kendi malı olmasını arzu eder; asla doymaz ve Allah'ın kendisine verdiği rızktan faydalanmaz.

131- Cimri, haram yoldan mal kazanan ve onu yerinde harcamayan kimsedir.

132- İmam *aleyhi's-selâm* Şiîlerden birine şöyle buyurdu: Niçin kardeşin senden şikâyet ediyor? O adam: "*Haklarımı ondan istediğim için.*" dediğinde, İmam *aleyhi's-selâm* öfkeli bir hâlde oturup şöyle buyurdu: Eğer bütün hakkını ondan almış olsan (o zaman) kötü iş yapmış olmaz mısın? Allah'ın, bir grup hakkında: "**Onlar kötü hesaptan korkarlar.**" buyurduğunu bilmiyor musun? Bunlar Allah'ın kendilerine zulüm edeceğinden mi korkuyorlar? Hayır; Allah'ın, kendi hakkını tamamıyla onlardan istemesinden korkuyorlar. Allah bunu, kötü hesap olarak adlandırmıştır. Öyleyse kim hakkını tamamıyla isterse kötü bir iş yapmıştır.

133- Çok haram yemek, rızkı yok eder.

134- Kötü ahlâk, yoksulluk getirir.

135- İman, İslâm'dan bir derece yüksektir. Takva da imandan bir derece yüksektir. İmanın bütün dereceleri birbirindedir. (İhtilafları olmasına rağmen imanın aslında ortaktır.) Bazen müminin ağzından, Allah'ın karşılığında ateş vaadi vermediği bazı günahlar çıkabilir Nitekim Allah-u Teâla şöyle buyuruyor: "**Eğer menedildiğiniz büyük günahlardan kaçınırsanız, küçük günahlarınızdan geçeriz ve sizi yüce bir makama ulaştırırız.**"⁽¹⁾

Bazen de güzel konuşan bir müminin, günaha daha çok duçar olması mümkündür. Her durumda, ikisi de (derece farklılığıyla) mümindir. Yakın de takvadan bir derece yüksektir. İnsanlar arasında yakinden daha güçlü bir şey taksim edilmiştir. İnsanlardan bazısının yakini, hepsi de mümin olmakla beraber, bazısından daha güçlüdür. Bazısının musibete, fakirliğe, hastalığa ve korkuya (emniyetsizliğe) karşı sabrı, bazısından daha fazladır. İşte bunların hepsi yakinden kaynaklanır.

136- Zenginlikle izzet dolaşırlar, tevekkülün bulunduğu yere ulaştıklarında, orada yerleşirler. (yani izzet ve zenginlik tevekkül sayesinde).

137- Güzel huy, dinden olduğu gibi rızkı da çoğaltır.

138- İki çeşit ahlâk vardır: Biri niyetle gerçekleşen (ihtiyari olan), diğeri ise tabii olan ahlâk. "*Hangisi daha üstündür?*" diye sorduklarında; İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu: Niyetle olan ahlâk daha üstündür. Çünkü tabii ahlâk sahibi, bu karakter üzere yaratılmıştır; başka türüsüne gücü yetmez. Niyete (ihtiyarî ahlâka) sahip olan kişi ise zorluk ve sıkıntılarda kendisini güzel ahlâka uymaya ve itaate zorlar. Dolayısıyla, ihtiyarî ahlâk daha üstündür.

139- İyi insanlar birbirleriyle karşılaştıklarında muhabbetlerini dile getirmeseler bile, kalpleri o kadar çabuk birbirine ısınır ve birbirleriyle kaynaşır ki, yağmur suyu ile ırmak sularının birbirine karışmasını andırır. Günahkârlar birbirleriyle görüşüklerinde, dostluklarını dile getirseler bile, kalplerinin birbirine uzaklığı uzun süre bir ahırda birlikte ot yemiş, ama şefkat ve merhametten yoksun olan hayvanların birbirlerine olan uzaklığına benzer.

140- Kerim ve cömert, malını Allah'ın buyurduğu yerde harcayan kimsedir.

141- Ey iman ehli ve sırların yeri! Siz, gafillerin gaflet vaktinde, tefekkür ve zikir ile meşgul olun.

142- Mufazzal İbn Ömer şöyle diyor: İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'a "Hasep (aile şerefi) neyledir?" diye sordum. İmam *aleyhi's-selâm*, "Mal iledir." buyurdu. "Kerem ne iledir?" diye sordum. İmam *aleyhi's-selâm* "Takvayladır." buyurdu. "Şeref ve efendilik ne iledir?" diye sordum: "Cömertlikledir... Hatem-i Taî'nin makam yönünden kavminin en üstünü olmamasına rağmen onların efendisi olduğunu görmüyor musunuz?" buyurdu.

143- Yiğitlik iki çeşittir: Vatan yiğitliği ve sefer yiğitliği. Vatan-daki yiğitlik, Kur'ân okumak, camide hazır bulunmak, hayır ehli ile beraber olmak ve fikhî konular üzerinde düşünmektir. Sefer yiğitliği de azığı bağışlamak, Allah'ı gazaplandırmayacak derecede şaka yapmak, arkadaşlara karşı fazla muhalefet etmemek ve ayrıldıktan sonra da yolculuktaki olayları (her yerde) anlatmamak.

144- İmam *aleyhi's-selâm* ashabından birine şöyle buyurdular: Bil ki, Hazret-i Ali *aleyhi's-selâm*'ı kılıçla öldüren kimse, bana bir emanet verir veya benden nasihat ister veya benimle istişarede bulunur ve ben de kabul edersem, emaneti kendisine iade ederim (nasihat ve istişarede de ona hıyanet etmem).

145- Süfyan şöyle diyor: İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'a "İnsanın kendisini övmesi caiz midir?" diye sordum, İmam şöyle buyurdu: "Evet, mecbur olursa sakıncası yoktur. Yusuf'un (Mısır'ın Aziz'ine) dediği şu sözü duymamış mısınız? **"Beni ülkenin hazinelerine memur et, şüphe yok ki ben, onları iyi korurum ve ne yapacağımı bilirim."**⁽¹⁾ Salih kul (Hazreti Hud) da şöyle buyurdu: **"Ben size nasihat edecek emin birisiyim."**⁽²⁾

146- Allah-u Teâla, Davut *aleyhi's-selâm*'a şöyle vahyetti: Ya Davut, sen de irade ediyorsun, ben de; benim irademle yetinirsen dilediğin şey hakkında seni yeterli kılarım. Fakat sadece kendi irade ettiğin şeyi dilersen (o zaman) dilediğin şey hakkında seni zorluğa düşürürüm; sonunda da yine benim irade ettiğim olur.

147- Muhammed İbn Kays şöyle diyor: İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'a: "*Batıl ehlinden olup birbirlerine karşı cephe alan iki gruba silah satayım mı?*" diye sorduğumda İmam Sadık *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu: Zırh, kalkan, miğfer vb. gibi canı korumaya vesile olan şeyleri sat.

148- Hacca, Umre'ye, sadakaya ve cihada; hıyanet, haksızlık, hırsızlık ve riya karışmamalıdır.

149- Allah, dünyayı sevdiği ve sevmediği herkese verir. Ama imanı sadece kullarından seçkin olanlara verir.

150- İnsanları, içlerinde kendisinden daha bilgili birisi olduğu hâlde kendine davet eden kimse bidat ehli ve sapığın tâ kendisidir.

151- "*Lokman'ın vasiyetlerinde ne gibi sözler vardı?*" diye soranın cevabında İmam Sadık *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu: Lokman'ın

1- Yusuf / 55.

2- A'râf / 68.

sözlerinde acaib şeyler vardı; hepsinden daha acaib olanı öğluna tavsiyede bulunduğu şu sözlerdir: "(Bütün) Cin ve insanların ibadet ve itaati ile Allah'ın huzuruna çıkacak olsan dahi yine de muhtemel günahlarından seni azaplandıracağından dolayı kork; (bütün) insanların ve cinlerin günahlarıyla O'nun huzuruna çıksan bile yine de umudunu O'ndan kesme (ümitli ol)."

Daha sonra İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu: Kalbinde iki nur bulunmayan hiçbir mümin yoktur. Bu nurlar; korku ve umut nurudur. Bunlardan hangisi ölçülse diğerinden fazla gelmez.

152- Ebu Basir şöyle diyor: İmam Sadık *aleyhi's-selâm'a*, "*İman nedir?*" diye sorduğumda: "Allah'a inanmak ve O'na karşı günah işlememektir." buyurdu.

"*İslâm nedir?*" diye sorduğumda, şöyle buyurdu: (Müslüman,) bizim gibi ibadet eden ve bizim gibi (İslâm kanunlarına uygun olarak) hayvan kesen kimsedir. Kim hidayet edici bir söz söyler, halk da onunla amel ederse, o sözü söyleyen, onunla amel eden kimse gibi sevap alır. Yine kim saptırıcı bir söz söyler ve halk da onunla amel ederse, o sözü söyleyenin, onunla amel eden kimsenin günahı kadar günahı olur.

153- "Hıristiyanlar, Hazret-i İsa'nın doğum gecesinin Aralık ayının yirmi dördüne rastladığını söylüyorlar." dediklerinde İmam Sadık *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu: "Yalan söylüyorlar; Hz. İsa *aleyhi's-selâm*'ın doğum gecesini Haziran'ın ortasıdır. Mart ayının ortasında ise gece ve gündüz eşit olur.

154- Hazret-i İsmail Hazret-i İshak'tan beş yaş büyüktür, kurban edilen de İsmail *aleyhi's-selâm* idi. Hazret-i İbrahim'in şöyle dediğini görmüyor musun? "**Rabbim bana temiz kişilerden**

olan bir oğul ihsan et."⁽¹⁾ Böylece Hazret-i İbrahim Allah'ın kendisine salih bir oğul vermesini diledi. Sâffat Suresi'nin 100. ayetinde şöyle buyuruyor: "**Derken biz de ona tedbirle hareket eden ve aceleci olmayan bir oğul vereceğimizi müjdeledik.**" Yani İsmail'i. (Kurban olayını naklettikten) sonra da şöyle buyuruyor: "**Ona temiz kişilerden ve peygamber olan İshak'ı müjdeledik.**"⁽²⁾ Öyleyse kim İshak'ın İsmail'den büyük olduğunu sanırsa, Allah'ın nazil ettiği Kur'ân'ı yalanlamış olur.

155- Dört şey peygamberlerin (*Allah'ın selâmı onlara olsun*) ahlâkındandır: İyilik, cömertlik, musibetlere karşı sabretmek ve müminin hakkını gözetmek.

156- Sabredebildiğin ve onunun la da Allah'ın sevabına lâayık olduğun musibeti, musibet sayma. Sabretmemekle sabrın mükâfat ve sevabından mahrum kalınan musibet, (gerçek anlamda) musibettir.

157- Yeryüzünde Allah-u Teâla'nın, dünya ve ahiret ihtiyaçlarında kendilerine sığınılan bazı kulları vardır. Bunlar gerçekten de müminlerdir ve kıyamet gününde de güven içerisinde olacak kimselerdir. İyi bilin ki, Allah katında en sevgili kul, fakir mümine geçiminde yardımcı olan, müminlere yardımda bulunan, onlara yararlı olan ve kötü şeyleri onlardan uzaklaştıran kimsedir.

158- Sıla-i rahim ve iyilik, hesabı kolaylaştırdığı gibi, insanı günahlardan da alıkoyar. Öyleyse selâm vermek ve selâmın cevabını almakla da olsa kardeşlerinizle akrabalık ilişkilerinizi koruyun ve onlara iyilik edin.

159- Süfyan-ı Sevrî şöyle diyor: "İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'ın huzuruna varıp: "Bana sizden sonra sarılacağım (amel edeceğim) bir vasiyette bulunun." diye arz ettim.

1- Saffât / 98.

2- Saffât / 112.

İmam Sadık *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

"Ey Süfyan, amel edecek misin?" buyurdu.

Ben: "Evet, ey Resulullah'ın kızının torunu, amel edeceğim." dedim.

İmam Sadık *aleyhi's-selâm* buyurdular ki:

"Ey Süfyan, yalancının yiğitliği, kıskancın rahatlığı, sultanların kardeşliği, mütekebbirin dostluğu ve kötü ahlâklının da efendiliği olmaz." İmam *aleyhi's-selâm* bunları buyurduktan sonra sustu.

Ben yine "Ey Resulullah'ın kızının torunu, biraz daha nasihat edin." dedim.

İmam buyurdu ki:

"Ey Süfyan, arif olman için Allah'a güven. Zengin olman için kısmete razı ol. İmanın artması için halkın sana davrandığı gibi, onlara davran. Günahkârla dost olma. Çünkü kötü işlerinden sana da öğretir. İşlerinde Allah'tan korkan kimselerle istişare et." İmam *aleyhi's-selâm* bunları buyurduktan sonra yine sustu.

Ben yine "Ey Peygamber'in kızının torunu, biraz daha nasihat edin." dedim.

İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

"Ey Süfyan, kim kudretsiz izzet, arkadaşız çokluk ve malsız heybet istiyorsa, günah zilletinden itaat izzetine geçmelidir." İmam *aleyhi's-selâm*, bunları buyurduktan sonra yine sustu.

Ben yine "Ey Peygamber'in kızının torunu, biraz daha nasihat edin." dedim.

İmam *aleyhi's-selâm* buyurdular ki:

Ey Süfyan, babam bana üç tane öğütte bulundu ve üç şeyden

de sakındırdı. Buyurduğu üç öğüt şunlardır: "Ey oğlum, kötü arkadaşla arkadaş olan salim kalmaz. Sözüne dikkat etmeyen pişman olur. Kötü yerlere giren suçlanır."

Ben yine "Ey Resulullah'ın kızının torunu, seni sakındırdığı üç şey nelerdir?" diye sorunca İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

"Babam beni, nimete haset eden, başa gelen musibete gülen ve söz taşıyan kimseye arkadaş olmaktan sakındırdı."

160- Şu altı şey müminde olmaz: Zorluk çıkarmak, hayırsız olmak, haset etmek, inat, yalan ve zulüm.

161- Mümin, daima iki korku arasındadır: Biri Allah'ın ne yapacağını bilmediği geçmiş günahlarından dolayıdır; diğeri de geriye kalan ömründe hangi tehlikelere düşeceğini bilmediğinden dolayıdır. Öyleyse mümin korkarak sabahlar korkarak da akşamlar; onu ancak korku ıslah eder. (Çünkü korku olmazsa insan çekinmeden günah işler.)

162- Kim az rızka razı olursa Allah, onun az amelini kabul eder. Kim az olan helal rızka rıza gösterirse onun gideri az, kazancı ise pak ve bereketli olur; acizlik ve çaresizlikten de kurtulur.

163- Süfyan-i Sevrî şöyle diyor:

İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'ın huzuruna varıp, "Ey Resulullah'ın torunu nasılsınız?" diye sordum.

İmam Sadık *aleyhi's-selâm* "Vallahi üzgünüm, kalbim meşguldür." diye buyurdu.

"Sizi üzen ve kalbinizi meşgul eden şey nedir?" diye sorduşumda ise şöyle buyurdu:

"Ey Sevrî, Allah'ın saf ve halis dini, kimin kalbine yerleşirse onu diğer şeylerden alıkoyar. Ey Sevrî, dünya nedir ve ne ola-

bilir? Dünya, yediğin lokma veya giydiğin elbise veya bindiğin merkepten başka bir şey midir? Müminler dünyaya gönül kaptırmadıkları gibi ahiretin ansızın gelmesinden de güven içerisinde olmazlar. Dünya evi, zeval evidir (geçicidir), ahiret evi ise sebat evidir. Dünya ehli, gaflet ehlidir. Takva ehli, bütün insanlardan gideri az ve yararı çok olan kimselerdir. Unuttuğunda hatırlatırlar, hatırlattıklarında ise bildirirler.

Dünyayı, dinlenmek için eğlenip-göçeceğin bir menzil veya uykunda elde edip, kalktığında ise elinde olmayacak bir mal gibi kabul et. Bir şeyi ele geçirmeye ihtiraslı olup, onu ele geçirdiğinde de bedbaht olan niceleri olduğu gibi, bir şeyin peşine gitmedikleri hâlde onu elde ederek mutlu olan nice insanlar vardır.

164- "*Tek olan Allah'ın varlığının delili nedir?*" diye sorduklarında İmam *aleyhi's-selâm*, "Halkın O'na muhtaç olmasıdır." diye buyurdu.

165- Belayı nimet ve refahı musibet saymadıkça, mümin olmazsınız.

166- Servet, dört bin dirhemdir (yüz dirhem yaklaşık bir buçuk kilo gümüş miktarıdır). On iki bin dirhem ise, hazinedir. (Servet biriktirmek İslâm'da kınanmıştır.) Helal yoldan yirmi bin dirhem toplanmaz. Otuz bin dirheme sahip olan helak olur. Serveti yüz bin dirheme ulaşan kimse ise Şiamızdan değildir.⁽¹⁾

1- Bu hadis blindiği kadarıyla nakit sermayelerle ilgilidir. Bugünün parasıyla mukayese edildiğinde ister istemez alış gücünün de göz önünde bulundurulması gerekir. Dikkat edilmesi gereken husus şudur: Bu gibi hadislerde yaygın olan gerçeklere dikkat çekilerek insanların uyarılması isteniyor. Yoksa helal yoldan büyük bir servet biriktirmenin imkânsız olduğu söylenmek istenmiyor.

167- Müslüman bir kişinin doğru bir yakine sahip oluşunun alameti, halkı memnun etmek için Allah'ı gazaplandırmamak, Allah'ın verdiği rızka karşı insanlara şükretmemek ve Allah'ın esirgediği şeye karşı da kulları kınamamaktır. Çünkü ihtiraslının ihtirası, Allah'ın rızkını indirmedigi gibi, hoşlanmayanın hoşnutsuzluğu da onu geri çevirmez. Biriniz ölümden kaçtığı gibi rızkından da kaçarsa, ölüm ona nasıl ulaşırsa rızkı ölümünden önce ona ulaşır.

168- Şia'mızdan öyle kimseler vardır ki suskundurlar; sesleri ve kinleri kulaklarından öteye geçmez; bizi alenen methetmez, düşmanımızla dostluk kurmaz; dostumuza düşmanlık etmez ve bize kusur arayanla bir arada oturmazlar.

Mahzem: "Peki kendisini Şia gösteren kimselerle ne yapmak gerekir?" dediğinde, İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

"İmtihanla, elenmekle ve musibetle gerçek Şiiler anlaşılır. Bunlar yok edici kılığa, öldürücü vebaya ve dağıtıcı ihtilafa uğrarlar. Şiamız şiddetli beladan dolayı (üşümüş) köpek gibi ulumaz, karga gibi aç gözlü olmaz, açlıktan ölse bile dilencilik yapmaz."

"Bu Şiileri nerde bulabilirim?" dediğimde İmam *aleyhi's-selâm* şöyle buyurdu:

"Bunları yeryüzünün köşe ve bucağında ara. Bunların geçimleri güzel ve kolaydır; evleri omuzlarındadır. Bir yerde bulunurlarsa tanınmazlar; kayıp olduklarında araştırılıp sorulmazlar. Hastalandıklarında ziyaret edilmezler. Evlenme teklif ettiklerinde kabul görmezler. Kötü bir işle karşılaştıklarında itiraz ederler. Bir cahil onlarla muhatap olduğunda selâm verirler. Bir muhtaç onlara sığındığında merhametli davranırlar. Ölüm anında üzülmezler. Şehirleri ve diyarları ayrı olsa da kalpleri birdir.

169- Allah'tan uzun ömür dileyen, işini doğru dürüst yapmalıdır. Günahının bağışlanmasını dileyen hayâ perdesini yırtmamalıdır (kendisini rezil etmemelidir). İsminin yücelmesini isteyen, durumunu gizli tutmalıdır.

170- Üç haslet, kulların yaptığı bütün amellerden daha çetindir: Kendisiyle başkaları arasındaki ihtilafta onlara hak tanımak, kardeşleriyle eşitlik sağlamak ve her halükârda Allah'ı zikretmek. "*Her halükârda Allah'ı zikretmekten maksat nedir?*" diye İmam'a sorulduğunda; "Kişi günah işlemeye karar verdiğinde Allah'ı, kendisi ile yapacağı günah arasında engel olması için anmaktır." buyurdular.

171- Hemze harfi, Kur'ân'da zaittir. (Maksat hemze-i vasıldır ki yazılır fakat okunmaz.)

172- Şaka yapmaktan sakının. Çünkü şaka yapmak, düşmanlık getirir, kin doğurur; aynı zamanda küçük bir sövüştür de.

173- Hasan İbn Raşid, İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'dan şöyle naklediyor:

Bir bela ve sıkıntıya duçar olduğunda, musibetten dolayı hiçbir (Ehlibeyt mektebine) muhalife şikâyetle bulunma; onu bazı kardeşlerine söyle. Çünkü (bu durumda) dört neticeden birini elde etmiş olursun: Ya onu kabullenir veya makam ve haysiyetiyle yardımda bulunur veya dua eder ve duası kabul olur ya da görüşünü söyler (fikrinden yararlanmış olursun).

174- Pazarlarda çok dönüp dolaşma. Küçük ve ufak şeyleri bizzat kendin alma. Çünkü haysiyetli ve dindar kişinin üç şey dışında küçük şeyleri kendisinin alması mekruhtur: Mülk almak, köle almak ve deve almak.

175- Seni ilgilendirmeyen boş sözleri söyleme. Münasip bir yer bulana dek seni ilgilendiren (yararlı) sözlerin birçoğunu

da terk et. Nice konuşanlar vardır ki, yararlı ve hak sözü yersiz söylediği için incinmiştir. Akılsız ve olgun kimseyle çekişme. Çünkü olgun kimse sana galip gelir; akılsız ise seni helak eder. Kardeşinin gıyabında, hakkında söylenmesini sevdiğin şeyin en güzelini onun hakkında söyle. Çünkü amel işte budur. İşlerde, iyiliğine karşı mükâfat alacağını ve suçlarına karşı da hesaba çekileceğini bilen bir kimse gibi amel et.

176- Yunus der ki, İmam'a: "Benim size olan sevgim ve Allah'ın hakkınızda bana verdiği bilgi ve marifet benim için dünyadan daha sevimlidir." deyince İmam'ın öfkelenildiğini gördüm. Daha sonra şöyle buyurdu:

Ey Yunus, bizi yersiz bir şeyle mukayese ettin. Dünya ve dünyada olan şeyler, midenin iltihap ve asidini giderip avret mahallini örtmekten başka bir şeye yarar mı? Oysaki sen, bize olan sevgin ve bağlılığınla ebedi bir hayata kavuşacaksın!

177- Ey Âl-i Muhammed'in Şiası, (bilin ki) öfkelenildiğinde kendisine hâkim olmayan, arkadaşıyla güzel arkadaşlık yapmayan, dostuyla güzel dostluk kurmayan, barışanla güzel barışmayan, muhalefet edene güzel muhalefet etmeyen bir kimse, bizden değildir. Ey Peygamber'in Ehlibeyt'inin Şiası, gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun. Güç ve kuvvet yalnız Allah'tandır.

178- Abdüla'la şöyle diyor: Medine'de bir toplantıda idim. Bağış ve cömertlikten söz edildi, söz uzadı. Toplantıda bulunan Ebu Duleyn adında bir şahıs: "*Cafer (İmam Sadık) şöyle böyle fazilet sahibidir, ama ne yazık ki cömert değildir.*" dedi. Abdüla'la diyor ki: Bu olaydan sonra bir gün İmam Sadık *aleyhi's-selâm* bana, "Medine ehli ile oturup kalkıyor musun?" diye sordu. Ben de: "*Evet, oturup kalkıyorum*" dedim. İmam Sadık *aleyhi's-selâm*, "Aranızda geçen konuşmaları bana anlat." dedi. Ben de geçen konuşmaları kendilerine anlattım. İmam Sadık *aleyhi's-*

selâm buyurdu ki: Ebu Duleyn'e yazıklar olsun, onun misali rüzgârın uçurduğu bir tavuk tüyüne benzer.

Resulullah *salla'llâhu aleyhi ve alih* şöyle buyurmuştur: Her iyi iş sadakadır. En iyi sadaka ise zenginlikle birlikte olan sadakadır (yani kendi ailesinin geçimini kısmamaktır). İlk önce nafakasını verdiği kimseden başla. Veren el, alan elden daha hayırlıdır. Allah, hiçbir kimseyi kendisine yetecek rızık buldurmaktan dolayı kınamaz. Allah'ın cimri olduğunu mu sanıyorsunuz? Yoksa Allah'tan daha cömert bir kimsenin olduğunu mu zannediyorsunuz? Cömert ve efendi, Allah'ın hakkını, olması gereken yere bırakan kimsedir. Cömert, malı helal olmayan yerden elde edip yersiz harcayan kimse değildir. Vallahi ben, helal olmayan bir şeye el uzatmadığım ve üzerime farz olan hakkullahı da ödemiş olduğum bir hâlde Allah'ın huzuruna çıkmayı ümit ediyorum. Şimdiye kadar Allah'ın benim malımda bir hakkı olup da ödemediğim hiçbir gece geçirmiş değilim.

179- Çocuk süttten kesildikten sonra, artık süt emme hükmü yoktur.⁽¹⁾ İhtilamdan (baliğ olduktan) sonra yetimlik yoktur (erginlik çağına eren bir kimseden yetimlik hükmü kalkar). Akşama kadar susmak (konuşmamak için oruç tutmak) meşru değildir. Hicretten (küfür vatanını terk ettikten) sonra bedevileşmek⁽²⁾ (göçebe olmak veya küfür vatanını tercih etmek) caiz değildir. Fetihden (Mekke'nin Müslümanlar eliyle fethedilmesinden) sonra (Medine'ye) hicret etmek olmaz. Nikâhtan önce talak olmaz. Malik olmadan önce de (köle)

1- Yani çocuk süttten kesildikten sonra, başka bir hanımdan süt emecek olursa, o çocuk hakkında süt emme hükümleri uygulanmaz ve süt veren kadın da o çocuğun sütannesi olmaz.

2- Çünkü genelde bedevilerden, ilk yıllarda çok azı İslâm'ı kabul etmişlerdi.

azat edilmez. Evladın babası, kölenin efendisi, kadının kocası olduğu müddetçe yeminleri doğru değildir.⁽¹⁾ Günah işleme konusunda adak sahih değildir. Sıla-i rahmi (akrabalık ilişkilerini) kesme hususunda yemin etmek de geçerli değildir.

180- Şartlar elverişli olsa da, hiçbir kimse zorluklardan geçmeden hayatın tadını alamaz. Kim daha münasip bir zamanı bekleyerek hazır olan fırsattan yararlanmazsa, günler fırsatı elinden çıkarır. Çünkü günlerin âdeti, (fırsatları) elden çıkarmaktır; zaman ise elden çıkıp gidicidir.

181- Nimetin zekâtı, ihsandır, makamın zekâtı arabaluculuktur, bedeninin zekâtı hastalıktır, zaferin zekâtı affetmektir. Zekâtı verilen şey ise zayi olmaktan kurtulur.

182- İmam Sadık *aleyhi's-selâm* musibet vaktinde şöyle buyuruyordu: Hamdolsun Allah'a ki, dinim hususunda beni musibete duçar etmedi. Şükür olsun Allah'a ki, isteseydi beni daha büyük musibete duçar ederdi. Allah'a hamdüsenâ olsun o iş için ki, olmasını istemesiyle o iş oluvermiştir.

183- Allah buyuruyor ki: Kim şaşkın bir kimseyi şaşkınlıktan kurtarırsa, ben onu hamid (övülmüş) olarak adlandırırım ve onu cennetime yerleştiririm.

184- Dünya bazı kimselere yöneldiğinde, başkalarının güzelliklerini de onlara giydirir. Yüz çevirdiğinde ise onların kendi güzelliklerini de onlardan alır.

Kızlar iyilik, oğlan çocuklar ise nimettirler. İyiliğe karşı sevap verilir, nimetlerden ise sorguya çekilir.

1- Yani bu gruptaki kimseler, onların müsaadesi olmaksızın yemin ederlerse, yeminlerine göre amel etmeleri gerekli değildir.

